İSTANBUL BEYKOZ KASRI VE RESTORASYONU

İshak Umut KUKARACI

Doktora Tezi
Türk İslam Sanatları Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Ali Murat AKTEMUR
2023
(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK İSLAM SANATLARI ANA BİLİM DALI

İshak Umut KUKARACI

İSTANBUL BEYKOZ KASRI VE RESTORASYONU

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Ali Murat AKTEMUR

ERZURUM-2023

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Social Sciences

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "**İSTANBUL BEYKOZ KASRI VE RESTORASYONU**" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay,** patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

21 / 12 /2023

Aslı ıslak imzalıdır

İshak Umut KUKARACI

---

* **LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü tezle ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir**.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ali Murat AKTEMUR danışmanlığında, İshak Umut KUKARACI tarafından hazırlanan bu çalışma 21 / 12 / 2023 tarihinde savunulmuş ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Prof. Dr. Ali Murat AKTEMUR	İmza: Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi	: Doç Dr. Esra KESKİN	İmza: Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi	: Doç Dr. Gül GEYİK	İmza: Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi	: Doç Dr. Muhammed Lütfü KINDIĞILI	İmza: Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi	: Dr. Öğretim Üyesi Tuncay ÇİÇEK	İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü
Aslı ıslak imzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **V**
ABSTRACT ..... **VI**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **VII**
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ ..... **VIII**
ÇİZİMLER DİZİNİ ..... **XXVIII**
HARİTALAR DİZİNİ ..... **XXIX**
ÖNSÖZ ..... **XXX**
GİRİŞ **1**
I. AMAÇ VE KAPSAM **1**
II. KAYNAK TANITIMI **1**
III. YÖNTEM **4**

BİRİNCİ BÖLÜM
BEYKOZ'UN TARİHÇESİ VE COĞRAFYASI

1.1. BEYKOZ'UN KISA TARİHÇESİ **5**
1.2. BEYKOZ'UN COĞRAFYASI **8**

İKİNCİ BÖLÜM
KASIR MİMARİSİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

2.1. OSMANLIDA SARAY VE KASIR MİMARİSİNİN TARİHİ GELİŞİMİ **12**
2.2. OSMANLI MİMARİSİNDE YABANCI SARAY MİMARLARI **16**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BEYKOZ KASRI

3.1. BEYKOZ KASRI'NIN TARİHÇESİ **24**
3.2. BEYKOZ KASRI'NIN PLAN ÖZELLİKLERİ VE MİMARİ DURUMU **29**
3.2.1. Beykoz Kasrı'nın Plan Özellikleri 29
3.2.2. Beykoz Kasrı'nın Mimari Özellikleri 35
3.2.3. Beykoz Kasrı'nın Süsleme Özellikleri 50
3.3. BEYKOZ KASRI BAHÇESİ **66**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BEYKOZ KASRI RESTORASYONU

4.1. BEYKOZ KASRI ÇATI RESTORASYONU 103
4.1.1. Beykoz Kasrı Çatısının Restorasyon Öncesi Durumu 103
4.1.2. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonu Uygulama Aşaması 108
4.1.3. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonu Tamamlanmış Hali 118
4.2. BEYKOZ KASRI AHŞAP DÖŞEME RESTORASYONU 120
4.2.1. Restorasyon Öncesi Durum ve Tespit Çalışmaları 120
4.2.2. Beykoz Kasrı Ahşap Döşeme Restorasyonunda Yapılan Uygulamalar 129
4.2.3. Beykoz Kasrı Ahşap Döşemelerinin Restorasyon Sonrası Durumu 140
4.3. BEYKOZ KASRI KAPI-PENCERE RESTORASYONU 144
4.3.1. Beykoz Kasrı Kapı-Pencerelerinin Restorasyon Öncesi Durumu 144
4.3.2. Beykoz Kasrı Kapı-Pencerelerinin Restorasyon Aşaması ve Yapılan Uygulamalar 149
4.3.3. Beykoz Kasrı Kapı-Pencerelerinin Restorasyon Sonrası Durumu 155
4.4. BEYKOZ KASRI DUVAR VE SIVA RESTORASYONU 159
4.4.1. Beykoz Kasrı'nın Duvar ve Sıva Restorasyonu Öncesi Durumu 159
4.4.2. Beykoz Kasrı'nın Duvar ve Sıva Restorasyonu ve Yapılan Uygulamalar 167
4.4.3. Beykoz Kasrı'nın Duvar ve Sıva Restorasyonu Sonrası Durumu 179
4.5. BEYKOZ KASRI BOYA VE KALEMİŞİ RESTORASYONU 186
4.5.1. Beykoz Kasrı'nın Boya ve Kalemişi Restorasyonunda Yapılan Uygulamalar 186
4.5.2. Beykoz Kasrı'nın Boya ve Kalemişi Restorasyonu Sonrası Durumu 199
4.6. BEYKOZ KASRI MERMER ELEMANLARIN RESTORASYONU 206
4.6.1. Beykoz Kasrı Mermer Elemanların Restorasyon Öncesi Durumu 206
4.6.2. Beykoz Kasrı Mermer Elemanların Restorasyonunda Yapılan Uygulamalar 218
4.6.3. Beykoz Kasrı Mermer Elemanların Restorasyon Sonrası Durumu 239
4.7. BEYKOZ KASRI'NIN BAHÇESİNDEKİ DİĞER UNSURLARIN RESTORASYONU 242
4.7.1. Bahçe Set Duvarlarının Restorasyonu 242
4.7.2. Süs Havuzlarının Restorasyonu 252
4.7.3. Yaya Yollarının Restorasyonu 255

BEŞİNCİ BÖLÜM
MİLLİ SARAYLAR RESTORASYON ATÖLYELERİ

5.1. YAPI RESTORASYON ATÖLYELERİ 259
5.1.1. Boya Atölyesi 259
5.1.2. Cam- Çerçeve Atölyesi 264
5.1.3. Demir Atölyesi (Demir Teneke Atölyesi, Sıcak Demir Atölyesi) 266
5.1.4. Kalemkâr Atölyesi 270
5.1.5. Kurşun Atölyesi 283
5.1.6. Marangoz Atölyesi (Mobilya Atölyesi, Sert Ağaç Atölyesi, Mobilya Cila Atölyesi) 290
5.1.7. Parke Cila Atölyesi 297
5.1.8. Ştuk Atölyesi 299
5.1.9. Taş Atölyesi 325
5.2. OBJE RESTORASYON ATÖLYELERİ 335
5.2.1. Ahşap Oyma Atölyesi 335
5.2.2. Ahşap Torna Atölyesi 337
5.2.3. Avize Atölyesi 339
5.2.4. Cilt-Kâğıt Atölyesi 341
5.2.5. Çilingir Atölyesi 342
5.2.6. Çini Soba Atölyesi 344
5.2.7. Döşeme Atölyesi 347
5.2.8. Halı-Kilim Atölyesi 349
5.2.9. Metal Restorasyon Atölyesi 351
5.2.10. Mobilya Restorasyon Atölyesi 354
5.2.11. Porselen Cam Atölyesi 355
5.2.12. Saat Atölyesi 357
5.2.13. Sedef Atölyesi 358
5.2.14. Tablo Restorasyon Atölyesi 359
5.2.15. Tekstil Atölyesi 360

ALTINCI BÖLÜM
KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

6.1. PLAN 364
6.2. MİMARİ 366
6.3. SÜSLEME 367
6.4. BAHÇE 367
6.5. BEYKOZ KASRI'NIN İÇ MEKÂN ELEMANLARI 368
6.5.1. Kapılar 369
6.5.2. Pencereler 369
6.5.3. Tavanlar 370
6.5.4. Döşemeler 370
6.5.5. Duvarlar 370
6.6. BEYKOZ KASRI DIŞ CEPHE DÜZENLEMESİ 370
6.6.1. Dış Cephe Kaplaması 371
6.6.2. Giriş Kapıları 372
6.6.3. Balkon ve Teras Kapıları 372
6.6.4. Pencereler 372
6.6.5. Sütun ve Plasterler 372
6.7. OSMANLI SARAY MİMARİSİNİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ VE BEYKOZ KASRI 373

SONUÇ 393
KAYNAKÇA 395
EK KAYNAKÇA 402
ÖZGEÇMİŞ 411

ÖZET

DOKTORA TEZİ

İSTANBUL BEYKOZ KASRI VE RESTORASYONU

İshak Umut KUKARACI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali Murat AKTEMUR

2023, 412 sayfa

Jüri: Prof. Dr. Ali Murat AKTEMUR
Doç. Dr. Muhammed Lütfi KINDIĞILI
Doç. Dr. Gül GEYİK
Doç. Dr. Esra KESKİN
Dr. Öğr. Üyesi Tuncay ÇİÇEK

XIX. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiş kasırlardan biri olan Beykoz Kasrı, simetrik plan düzeni ve XIX. yüzyılın seçmeci üsluplarının kullanıldığı iç ve dış cephe mimarisi ile dikkati çeken bir yapıdır.

Özellikle Lale Devri ile uygulamaya geçilen, 1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra da yoğunluk kazanan Batılı etkiler, mimaride uygulama alanı bulmuş, özellikle saray, kasır, köşk gibi sivil mimarlık örneklerinde net şekilde kendini hissettirmiştir. Beykoz Kasrı da bu etkilerle inşa edilmiş, neoklasik ve neobarok üsluplarının kullanıldığı örnek bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapının kare planı, iç ve dış cephelerdeki plasterlerle sağlanan simetrik düzeni, cephelerde birbirini tekrar eden sıkı düzen anlayışı, neoklasik üsluba işaret etmektedir. Yine iyon, korint ve dor başlıklı sütun ve plaster düzenleri de XIX. yüzyıldaki neoklasik anlayışı yansıtmaktadır.

Ancak kuzeybatı ve güneydoğu yönlerde yer alan oval planlı mekânlar, bu mekânlardan güneydoğu yöndeki beyzi merdiven uygulaması, oval mekânların cepheye çıkıntı yapan kısımlarının düz cephe duvarlarıyla kaynaşması sonucu ortaya çıkan kırık dalgalı ve hareketli dış cephe görünümleri, arşitrav kısımlarında yer alan yüzeyden aşırı kabarık bitkisel dekorasyonlar da neobarok özellikler olarak açığa çıkmaktadır.

Yine tavan süslemelerinde rokoko üslubunun özellikleri hissedilse de, süslemelerde genel olarak baroğun etkisinin ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Tarihi süreçte farklı amaçlarla kullanılması, bu kullanımlar esnasında bir takım ilave ve eklentilere maruz kalması, zaman içerisinde doğa şartlarının etkisiyle oluşan tahribatlar, Beykoz Kasrı'nda geniş çaplı bir restorasyonu gerekli kılmıştır. Bu restorasyon çalışmalarına 2006 yılında başlanmış, 2011 yılında tamamlanmıştır.

Çatısından zemin döşemelerine, taşıyıcı kirişlerinden sütun ve plaster başlıklarına, zemin kaplama parkelerinden kapı ve pencerelerin ahşap doğramalarına, bahçenin set duvarlarından süs havuzlarına kasrın tüm yapı elemanlarında ve birimlerinde asli kimliğine uygun malzeme ve yöntemle, tam teşekküllü bir restorasyon uygulanmıştır.

Plan, mimari ve süsleme özellikleriyle, bahçe düzenlemesiyle, benzeri olmayan bu kültür varlığımızın, 2006-2011 yılları arasında asli kimliğine uygun olarak yapılan restorasyonu, tarihi ve mimari değeri açısından önem arz eden bir eserin, geleceğe aktarılması noktasında örnek bir uygulama olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Beykoz Kasrı, Beykoz, Mimari, Sanat Tarihi, Restorasyon, Saray, Kasır,

ABSTRACT

Ph. D. DISSERTATION

THE BEYKOZ PAVILION AND RESTORATIONS, IN ISTANBUL

İshak Umut KUKARACI

Advisor: Prof. Dr. Ali Murat AKTEMUR

2023, 412 Pages

Jury: Prof. Dr. Ali Murat AKTEMUR
Assoc. Prof. Dr. Muhammed Lütfi KINDIĞILI
Assoc. Prof. Dr.Gül GEYİK
Assoc. Prof. Dr. Esra KESKİN
Assist. Prof. Dr.Tuncay ÇİÇEK

Beykoz Pavilion, one of the pavilions which had been constructed in second half of 19th century, is a conspicuous building with its symmetrical plan order and interior and exterior frontal architectural in which 19th century's eclecic styles were used.

Westernen influences, which especially came into effect with Tulip Age and gained density after 1839 The Rescript og Gulhane, found application area in architecture, made itself feel transperantly particularly in civil architecture patterns such as pavilion, palace, mansion.

The structure's square plan, symmetrical order which is supplied plasters at interior and exterior frontal, percept of tihgt order which repeats themselves at fronts refers neoclassical style. Also its orders of plaster and colunm with ionic, corinthian and dor cap has represented neoclassical percept in 19th century.

However, oval planned locations which are situated in west north-west and south-east aspects, ovoid ladder application in south-east direction of these locations, fracture cludy and mobile exterior front views which occured oval location's parts stuck out into front fusion with smooth front walls, plantal decorations excessive swollen of surface which are located at architrave parts have come off as baroque features,

Even at ceiling adornments properties of rococo style are felt, generally influence of baroque at decorations being heaviness has been seemed.

The fact that it had been used for different purposes in historical process, esposed to a set of addition and appendage during these usages, destructions which consisted of nature conditions in time have necessiated an extensive restoration in Beykoz Pavilion. This restoration was startes in 2006 and finished in 2011.

At the pavilion's all building components and units from its roof to upholstery, from carrier beams to column ans plaster caps, from floor covering parquet to woodwork of doors and windows, from garden's barrier walls to ponds were implemented a full-fledged restoration with method and material suitable for its essential identity.

The restoration of our this cultural property unexampled wiht its plan, architectural and decoration features, its arrangment of garden which were fulfilled favorably to its essential identity has been a model implementing in relation to a work's being carried into future which has importance in point of view historical and architectural value.

Key Words: Beykoz Pavilion, Beykoz, Architectural, History of Art, Restoration, Palace. Pavillon,

KISALTMALAR DİZİNİ

A.Ü.	: Ankara Üniversitesi
A.Ü.S.B.E.	: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
ATAUNİ	: Atatürk Üniversitesi
Bkz.	: Bakınız
G.Ü.S.B.E	: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İ.T.Ü.	: İstanbul Teknik Üniversitesi
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
M.S.G.S.Ü.	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TED	: Türk Etnografya Dergisi
TTOK	: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu
Y.T.Ü.	: Yıldız Teknik Üniversitesi

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Foto 1. Eski Beykoz (M.T. Gökbilgin'den) 5
Foto 2. Beykoz Kasrı Kitabesi 26
Foto 3. Beykoz Kasrı Kuzeyden Görünüş 35
Foto 4. Beykoz Kasrı Doğudan Görünüş 40
Foto 5. Beykoz Kasrı Güneydoğudan Görünüş 40
Foto 6. Beykoz Kasrı Güneybatıdan Görünüş 41
Foto 7. Beykoz Kasrı Zemin Kat Orta Salondan (Z03) 42
Foto 8. Oval Planlı Mekânda Beyzi Merdiven 50
Foto 9. Oval Planlı Mekân Beyzi Merdivenden Ulaşılan Birinci Kat Girişi 51
Foto 10. Oval Oda (111) Tavan Süslemelerinden 52
Foto 11. Birinci Kat Salondan (103) 54
Foto 12. Beykoz Kasrı Eski Fotoğraflarında Kuzeydoğu Girişinin İki Yanında Yer Alan Aslan Heykellerinden Ayakta Olanı (IRCICA'dan) 55
Foto 13. Beykoz Kasrı Eski Fotoğraflarında Kuzeydoğu Girişinin İki Yanında Yer Alan Aslan Heykellerinden Oturur Vaziyette Yılanla Mücadele Edeni (IRCICA'dan) 56
Foto 14. Beykoz Kasrı Cephesini Dolanan Kornişten Detay 59
Foto 15. Beykoz Kasrı Giriş Cephesinden Ayrıntı 60
Foto 16. Beykoz Kasrı Cephesinden 61
Foto 17. Beykoz Kasrı Cephesinden 61
Foto 18. Beykoz Kasrı Cepheden Ayrıntı 63
Foto 19. Beykoz Kasrı Cephe Süslemelerinden 63
Foto 20. 111 Numaralı Oval Odanın Renkli Pencerelerinden Bir Görünüm 65
Foto 21. Kasrın Korint Başlıklı Plasterlerinden 65
Foto 22. Kasrın Bulunduğu Beşinci (En Üst) Set Bahçesinin Kuzeydoğu Yönünde Bulunan 60x280x500 cm Ölçülerindeki Havuz 70
Foto 23. Kasrın Bulunduğu Beşinci (En Üst) Set Bahçesinin Kuzeybatı Yönünde Bulunan 70x280x500 cm Ölçülerindeki Havuz 70
Foto 24. Kasrın Bulunduğu Beşinci (En Üst) Set Bahçesinin Güneydoğu Yönünde Bulunan 80x280x500 cm Ölçülerindeki Havuz 71

Foto 25. Kasrın Bulunduğu Beşinci (En Üst) Set Bahçesinin Güneybatı Yönünde Bulunan 75x285x500 cm Ölçülerindeki Havuz 71
Foto 26. Dördüncü Set Bahçesinin Kuzeydoğu Yönünde Bulunan 90x310x580 cm Ölçülerindeki Havuz 72
Foto 27. Dördüncü Set Bahçesinin Kuzeybatı Yönünde Bulunan 90x310x580 cm Ölçülerindeki Havuz 72
Foto 28. Dördüncü Set Bahçesinin Güneybatı Yönünde Bulunan 65x310x580 cm Ölçülerindeki Havuz 73
Foto 29. Dördüncü Set Bahçesinin Güneybatı Yönünde Bulunan 65x310x580 cm Ölçülerindeki Havuz 73
Foto 30. Dördüncü Set Bahçesinin Kuzeybatı Yönündeki Set Duvarlarına Yerleştirilen Çeşme ve Önünde Bulunan Havuz 74
Foto 31. Dördüncü Set Bahçesinin Güneydoğu Yönündeki Set Duvarlarına Yerleştirilen Çeşme 74
Foto 32. Birinci Set Bahçesinde Yapay Kayalar İle Süslenmiş Havuz 75
Foto 33. Birinci Set Bahçesinde Yapay Kayalar ile Süslenmiş Havuz 75
Foto 34. Beykoz Kasrı Üçüncü Set Bahçesinde Yer Alan Grotto 76
Foto 35. Beykoz Kasrı Üçüncü Set Bahçesinde Yer Alan Grotto ve Grottoya Ait Suyolları 76
Foto 36. Maslak Kasrı Sera Duvarına Bitişik Yapılmış Grotto 77
Foto 37. Beykoz Kasrı Üçüncü Set Bahçesinde Yer Alan Grotto 78
Foto 38. Beykoz Kasrı üçüncü set bahçesinde yer alan grotto 78
Foto 39. Beykoz Kasrı Üçüncü Set Bahçesinde Yer Alan Grotto 79
Foto 40. Beykoz Kasrı Üçüncü Set Bahçesinde Yer Alan Grotto Girişi 79
Foto 41. Grotto İçerisindeki Kubbeli İki Küçük Odadan Duvarları Sade Olanın Girişi 80
Foto 42. Grotto İçerisindeki Kubbeli İki Küçük Odadan Duvarları Sade Olanın İç Mekânından Bir Görüntü 80
Foto 43. Grotto İçerisindeki Kubbeli İki Küçük Odadan Duvarları Sade Olanın Kubbesi 81
Foto 44. Duvarları İstiridye Kabukları ile Dekore Edilmiş Olan Kubbeli Küçük Oda Girişi 81

Foto 45. Duvarları İstiridye Kabukları ile Dekore Edilmiş Olan Kubbeli Küçük Oda 82
Foto 46. İstiridye Kabukları ile Süslenmiş Kubbeli Küçük Oda Duvarından 82
Foto 47. İstiridye Kabukları ile Süslenmiş Kubbeli Küçük Oda Duvarından 83
Foto 48. İstiridye Kabukları ile Süslenmiş Kubbeli Küçük Oda Duvarından 83
Foto 49. İstiridye Kabukları ile Süslenmiş Kubbeli Küçük Oda Giriş Kapısının İçeriden Görüntüsü 84
Foto 50. İstiridye Kabukları ile Sdekore Edilmiş Kubbeli Küçük Oda Su Kanallarından..... 84
Foto 51. İstiridye Kabukları ile Sdekore Edilmiş Kubbeli Küçük Oda Su Kanallarından..... 85
Foto 52. Kasır Çevresindeki Yürüyüş Yolu 86
Foto 53. Set Bahçelerindeki Podima Taşı Döşemeli Geniş Yürüyüş Yolu 86
Foto 54. Dördüncü Set Bahçesine Çıkışı Sağlayan Merdiven..... 87
Foto 55. Beşinci Set Bahçesine ve Kasra Çıkışı Sağlayan Merdiven..... 88
Foto 56. Kara Girişinden Dördüncü Set Bahçesine Ulaşımı Sağlayan Rampa 88
Foto 57. Birinci Set Bahçesi ile Dördüncü Set Bahçesi Arasındaki Bağlantıyı Sağlayan Rampa 89
Foto 58. Bitki Kökleri Nedeniyle Bahçe Duvarında Oluşan Çatlak..... 91
Foto 59. Tesisatı ve Çevresindeki Döşemesi Bozulan Süs Havuzu 92
Foto 60. Suyu Kesik Olan Çeşmelerden Biri 92
Foto 61. Kenar Taşları Kırılan ve Tesisatı Bozulan Havuz..... 93
Foto 62. Bakımsız Kalan Set Bahçelerinin Hali..... 93
Foto 63. Yıkılan Bahçe Duvarının 2005 Yılındaki Hali..... 94
Foto 64. Kırılarak Denize Düşen Taş Babalar ve Demir Parmaklıkların Olması Gereken Set Duvarı. 95
Foto 65. Çimentolu Harç ile Deformasyona Uğramış Yürüyüş Yolları..... 95
Foto 66. Top Tutan Aslan Heykeli 96
Foto 67. Top Tutan Diğer Aslan Heykeli 97
Foto 68. Ayağı ile Yılan Tutan Aslan Heykeli..... 97
Foto 69. Kasrın iskelesinin 20. Yüzyıla ait bir fotoğrafı 98
Foto 70. Kasrın İskelesinin Onarımlardan Sonraki Hali 98

Foto 71. Üçüncü Set Bahçesindeki Grottonun Görünümü (Yıldız Arşivlerinderinden).....99
Foto 72. Üçüncü Set Bahçesindeki Grottonun Detayı (Yıldız Arşivlerinden).....99
Foto 73. Üçüncü Set Bahçesindeki Grotto ve Grottonun Ön Kısmında Bulunan Tahrip Olmuş Su Kanallarının Onarımdan Önceki Durumu.....100
Foto 74. Birinci Set Bahçesindeki Havuzun Onarım Öncesi Durumu.....100
Foto 75. Birinci Set Bahçesindeki Havuzun Onarım Sonrası Durumu.....101
Foto 76. Beşinci Set Bahçe Duvarlarının Sıvalı Hali (Yıldız Arşivlerinden).....102
Foto 78. Beykoz Kasrı Çatısının Restorasyon Öncesi Durumu.....104
Foto 79. Beykoz Kasrı Çatısının Restorasyon Öncesi Durumu.....105
Foto 80. Beykoz Kasrı Çatısının Restorasyon Öncesi Durumu.....105
Foto 81. Beykoz Kasrı Çatısının Restorasyon Öncesi Durumu.....106
Foto 82. Beykoz Kasrı Çatısının Restorasyon Öncesi Durumu.....106
Foto 83. Beykoz Kasrı Çatısının Restorasyon Öncesi Durumu.....107
Foto 84. Beykoz Kasrı Çatısının Restorasyon Öncesi Durumu.....107
Foto 85. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonundan.....108
Foto 86. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonundan.....109
Foto 87. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonundan.....109
Foto 88. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonundan.....110
Foto 89. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonundan.....110
Foto 90. Beykoz Kasrı Çatı Ahşap Strüktürün Restorasyonundan.....111
Foto 91. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Kaplama Tahtalarının Çakılması.....112
Foto 92. Beykoz Kasrı Çatı Ahşap Strüktürün Restorasyonundan.....112
Foto 93. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Kaplama Tahtalarının Çakılması.....113
Foto 94. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Kaplama Tahtalarının Çakılması.....113
Foto 95. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Yalıtım Uygulaması.....114
Foto 96. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Yalıtım Uygulaması.....114
Foto 97. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Yalıtım Uygulaması.....115
Foto 98. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Yalıtım Uygulaması.....115
Foto 99. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Yalıtım Uygulaması.....116
Foto 100. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Kurşun Altı Çamur Uygulaması.....116
Foto 101. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Kurşun Kaplama Uygulaması.....117

Foto 102. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Kurşun Kaplama Uygulaması 117
Foto 103. Kurşun Kaplaması Yapılarak Restorasyonu Tamamlanmış Çatıdan Görünüm.....118
Foto 104. Kurşun Kaplaması Yapılarak Restorasyonu Tamamlanmış Çatıdan Görünüm.....119
Foto105. Kurşun Kaplaması Yapılarak Restorasyonu Tamamlanmış Çatıdan Görünüm.....119
Foto 106. Kurşun Kaplaması Yapılarak Restorasyonu Tamamlanmış Çatıdan Görünüm.....120
Foto 107. Beykoz Kasrı 103 Numaralı Salonun Ahşap Döşeme Restorasyonu Öncesi Tespit Çalışmaları.....121
Foto 108. Beykoz Kasrı 103 Numaralı Salonun Ahşap Döşeme Restorasyonu Öncesi Tespit Çalışmaları.....124
Foto 109. Beykoz Kasrı 103 Numaralı Salonun Ahşap Döşeme Restorasyonu Öncesi Tespit Çalışmaları.....124
Foto 110. Beykoz Kasrı 104 Numaralı Odanın Ahşap Döşeme Restorasyonu Öncesi Tespit Çalışmaları.....125
Foto 111. Beykoz Kasrı 108 Numaralı Odanın Ahşap Döşeme Restorasyonu Öncesi Tespit Çalışmaları.....125
Foto 112. Beykoz Kasrı 109 Numaralı Odanın Ahşap Döşeme Restorasyonu Öncesi Tespit Çalışmaları.....126
Foto 113. Beykoz Kasrı 111 Numaralı Oval Odanın Ahşap Döşeme Restorasyonu Öncesi Tespit Çalışmaları.....126
Foto 114. 113 Numaralı Odanın Restorasyon Öncesi Durumu.....127
Foto 115. 113 Numaralı Odada Ahşap Döşeme Uygulamasından Önceki Durum 127
Foto 116. 113 Numaralı Odada Ahşap Döşeme Uygulamasından Önceki Durum 128
Foto 117. Z04 Numaralı Odada Ahşap Döşeme Uygulamasından Önceki Durum.....128
Foto 118. 103 Numaralı Salon Ahşap Kiriş Onarımlarından 130
Foto 119. 103 Numaralı Salon Ahşap Kiriş Onarımlarından 130
Foto 120. 104 Numaralı Oda Ahşap Kiriş Onarımlarından.....131
Foto 121. 109 Numaralı Oda Ahşap Kiriş Onarımlarından.....131
Foto 122. 108 Numaralı Oda Ahşap Kiriş Onarımlarından.....132

Foto 123. 113 Numaralı Oda Ahşap Kiriş Onarımlarından.....132
Foto 124. 108 Numaralı Oda Ahşap Kiriş Onarımlarından.....133
Foto 125. 103 Numaralı Salon Döşeme Kalaslarının Çakılmasından Sonraki Durumu.....133
Foto 126. 108 Numaralı Oda Döşeme Kalaslarının Çakılması.....134
Foto 127. 109 Numaralı Oda Döşeme Kalaslarının Çakılması.....134
Foto 128. 113 Numaralı Oda Döşeme Kalaslarının Çakılması.....135
Foto 129. Z08 Numaralı Oda Döşeme Izgaralarının Çakılması.....135
Foto 130. 108 Numaralı Oda Döşeme Kalaslarının Çakılmasından Sonraki Durumu.....136
Foto 131. Z09 Numaralı Oda Döşeme Izgaralarının Çakılması.....136
Foto 132. Z04 Numaralı Oda Döşeme Kalaslarının Çakılması.....137
Foto 133. Z04 Numaralı Oda Parke Döşeme Uygulaması.....137
Foto 134. Z13 Numaralı Oda Parke Döşeme Uygulaması.....138
Foto 135. Marküteri Parke İmalatı.....138
Foto 136. Marküteri Parke İmalatı.....139
Foto 137. Marküteri Parke İmalatı.....139
Foto 138. 103 Numaralı Salon Marküteri Parke Uygulaması.....140
Foto 139. 103 Numaralı Salon Marküteri Parke Uygulaması.....141
Foto 140. 103 Numaralı Salon Marküteri Parke Sistire Çalışmasından Bir Görünüm.....141
Foto 141. 103 Numaralı Salon Marküteri Parke Cilalama Çalışmasından Bir Görünüm.....142
Foto 142. 103 Numaralı Salon Marküteri Parke Tamamlanmış Durumu.....142
Foto 143. 103 Numaralı Salon Marküteri Parke Tamamlanmış Durumu.....143
Foto 144. 104 Numaralı Oda Balıksırtı Parke Sistire Çalışmasından Bir Görünüm.....143
Foto 145. Z09 Numaralı Oda Balıksırtı Parkeli Döşemesinin Tamamlanmış Restorasyonu.....144
Foto 146. 102 Numaralı Balkon Çürümüş Ahşap Kapı Doğramaları.....145
Foto 147. 103 Numaralı Orta Salonda İklimlendirme Borularını Geçirmek İçin Kesilen Kapı Alınlıkları.....145

Foto 148. Z03 Numaralı Orta Salonda İklimlendirme Borularını Geçirmek İçin Alınlığı Kesilmiş Kapı 146
Foto 149. 111 Numaralı Oval Odanın Ahşap Doğramalarının Durumu 146
Foto 150. Islak Hacim Olarak Kullanılmış Olan Z04b Numaralı Mekânın Çürümüş Kapı Doğraması 147
Foto 151. Islak Hacim Olarak Kullanılmış Olan 113 Numaralı Odanın Çürümüş Kapı Doğraması 147
Foto 152. 111 Numaralı Oval Odada İklimlendirme Borularını Geçirmek Kapının Alınlığında ve Duvarlarda Açılan Boşluklar 148
Foto 153. Çekme Katın Ahşap Doğramaların Sökülerek Alüminyum Doğrama İle Değiştirildiğinin Görüntüsü 148
Foto 154. Beykoz Kasrının Atölye Ortamında Temizlenerek Restore Edilişini Gösteren Bir Görüntü 150
Foto 155. Kapı Restorasyonlarından 150
Foto 156. Kapının Yağlı Boyalardan Temizlenmesi 151
Foto 157. Kapı Restorasyonlarından 151
Foto 158. Kapı Restorasyonlarından 152
Foto 159. Kapı Restorasyonlarından 152
Foto 160. Kapı Restorasyonlarından 153
Foto 161. Restore Edilmiş Doğramanın Yerine Monte Edilişi 153
Foto 162. Montajı Yapılmış Pencere Doğramasının Cilalanması 154
Foto 163. Pencere Doğramalarının Yerine Montajını Gösteren Görüntü 154
Foto 164. Montajı Tamamlanan Ahşap Kapıların Cilalanması 155
Foto 165. Kapı Doğramalarının Restorasyonundan Sonra 103 Numaralı Salondan Genel Görünüm 157
Foto 166. Restorasyon Sonrası 103 Numaralı Orta Salon 157
Foto 167. Restorasyon Sonrası Z03 Numaralı Orta Salon 158
Foto 168. Restorasyon Sonrası 111 Numaralı Oval Oda 158
Foto 169. Z06 Numaralı Oval Mekân Duvarında İklimlendirme İçin Açılan Boşluk 159
Foto 170. 111 Numaralı Oval Odanın Duvarında İklimlendirme İçin Açılan Boşluk 160

Foto 171. Z11 Numaralı Oval Oda Duvarında İklimlendirme Borularını Geçirmek İçin Açılmış Boşluklar 160
Foto 172. 108 Numaralı Oval Oda Duvarında İklimlendirme Borularını Geçirmek İçin Açılmış Boşluklar 161
Foto 173. 113 Numaralı Odanın Modern Malzemeyle Islak Hacime Dönüştürülmüş Durumu 161
Foto 174. 104 Numaralı Oda Duvarlarının Harap Durumu 162
Foto 175. 109 Numaralı Oda Duvarlarının Harap Durumu 162
Foto 176. 109 Numaralı Odanın Tavan Sıvalarının Dökülmüş Durumu 163
Foto 177. 111 Numaralı Oval Oda Duvarlarının Harap Durumu 163
Foto 178. Z09 Numaralı Oda Duvarlarının Harap Durumu 164
Foto 179. Z08 Numaralı Oda Duvarlarının Harap Durumu 164
Foto 180. Z06 Numaralı Mekân Tavan Sıvalarının Dökülmüş Durumu 165
Foto 181. Kartonpiyeri Dökülmüş Bağdadi Çıtaları Çürümüş Tavan 165
Foto 182. Kartonpiyeri Dökülmüş Bağdadi Çıtaları Çürümüş Tavan 166
Foto 183. 109 Numaralı Odanın Kartonpiyeri Dökülmüş Bağdadi Çıtaları Çürümüş Tavanı 166
Foto 184. Z06 Numaralı Mekânda Bina Çatlağı 167
Foto 185. Beyzi Merdivenin Bulunduğu Z06 Numaralı Oval Mekânda Tuğla Duvar İşleri 168
Foto 186. Kasrın Duvarlarında Sonradan Açılmış Boşlukların Tuğla İle Kapatılması 169
Foto 187. Z06 Numaralı Oval Mekânda Yapısal Çatlak Onarımı 169
Foto 188. Z06 Numaralı Oval Mekânda Yapısal Çatlak Onarımı 170
Foto 189. Z06 Numaralı Oval Mekânda Yapısal Çatlak Onarımı 170
Foto 190. 113 Numaralı Odanın Eklentilerden Temizlenmesi 171
Foto 191. 104 Numaralı Odada Duvar Bağdadi Çıtaları Ve Sıva Onarımları 171
Foto 192. 104 Numaralı Odada Duvar Bağdadi Çıtaları ve Sıva Onarımları 172
Foto 193. 111 Numaralı Oval Odada Kartonpiyer Altı Ahşap Strüktür ve Bağdadi Çıta Onarımları 172
Foto 194. 108 Numaralı Odada Kartonpiyer Altı Ahşap Strüktür Onarımı 173
Foto 195. 108 Numaralı Odada Sıva ve Kartonpiyer Onarımı Çalışmalarından 173

Foto 196. 109 Numaralı Oda Duvarında Bağdadi Çıta Uygulaması 174
Foto 197. 109 Numaralı Oda Duvarında Bağdadi Çıta Uygulaması 174
Foto 198. 109 Numaralı Odada Kartonpiyer Çalışmalarından 175
Foto 199. Sıva ve Kartonpiyeri Dökülmüş Tavan ve Duvarların Restorasyon Öncesi Durumu 175
Foto 200. Kartonpiyer Kalıp Çıkarma Çalışmalarından 176
Foto 201. Kartonpiyer Uygulamalarından 176
Foto 202. 111 Numaralı Oval Oda Kartonpiyer Uygulamalarından 177
Foto 203. 111 Numaralı Oval Odada Tavan Sıva Restorasyonu 177
Foto 204. Bağdadi Çıta Onarımlarından Bir Görüntü 178
Foto 205. 109 Numaralı Oda Duvarında Sıva Altı Filesi Uygulanmış Bağdadi Çıtaları 178
Foto 206. Z13 Numaralı Oda Duvar Onarımlarından 179
Foto 207. 111 Numaralı Oval Odada Tavan Sıva Restorasyonu 180
Foto 208. Sıva Restorasyonu Tamamlanmış 103 Numaralı Orta Salon Tavanından Bir Görüntü 180
Foto 209. 104 Numaralı Oda Duvarında Paslanmaz Metal Levhalarla Sıva Sağlamlaştırma Örneği 181
Foto 210. 104 Numaralı Oda Duvarında Tamamlanmış Sıva Restorasyonu 181
Foto 211. 104 Numaralı Oda Duvarında Tamamlanmış Sıva Restorasyonu 182
Foto 212. 104 Numaralı Oda Tavanında Tamamlanmış Sıva Restorasyonu 182
Foto 213. 108 Numaralı Oda Duvar ve Tavanında Tamamlanmış Sıva Restorasyonu 183
Foto 214. 111 Numaralı Oval Oda Tavanında Tamamlanmış Sıva Restorasyonu 183
Foto 215. 111 Numaralı Oda Tavanında Tamamlanmış Bağdadi Sıva ve Kartonpiyer Restorasyonu 184
Foto 216. Sıva Restorasyonu Tamamlanarak Kalemişi ve Boya İşlerine Hazır Hale Getirilmiş Bir Oda Tavanı 184
Foto 217. Sıva Restorasyonu Tamamlanarak Kalemişi ve Boya İşlerine Hazır Hale Getirilmiş Bir Oda Tavanı 185
Foto 218. Sıva Restorasyonu Tamamlanarak Kalemişi ve Boya İşlerine Hazır Hale Getirilmiş Bir Oda Tavanı 185

Foto 219. Z13 Numaralı Oda Duvarında Tamamlanmış Sıva Restorasyonu 186
Foto 220. Plastik Boyalı Yüzeyde Kalemişi Motif Araştırması 187
Foto 221. Plastik Boyalı Yüzeyde Kalemişi Motif Araştırması 188
Foto 222. Plastik Boyalı Yüzeyde Kalemişi Motif Araştırması 188
Foto 223. Plastik Boyalı Yüzeyde Kalemişi Motif Araştırması 189
Foto 224. Plastik Boyalı Yüzeyde Kalemişi Motif Araştırması 189
Foto 225. Tespit Edilen Orijinal Kalemişi Motiflerinin Çizimi 190
Foto 226. Tespit Edilen Orijinal Kalemişi Motiflerinin Çizimi 190
Foto 227. Z11 Numaralı Oda Tavanında Atölye Ortamında Hazırlanan Motifin Yüzeye Aktarılması 191
Foto 228. Z13 Numaralı Oda Tavanında Kalemişi Zemin Hazırlanması 191
Foto 229. Z06 Numaralı Oval Oda Duvarında Kalemişi Zemin Hazırlanması 192
Foto 230. 113 Numaralı Oda Tavanında Kalemişi Zemin Hazırlanması 192
Foto 231. 103 Numaralı Orta Salon Tavanında Kalemişi Uygulaması 193
Foto 232. Z08 Numaralı Oda Tavanında Kalemişi Uygulaması 193
Foto 233. 109 Oda Tavanında Kalemişi Uygulaması 194
Foto 234. Beyzi Merdivenin Bulunduğu Z06 Numaralı Oval Mekân Duvarında Kalemişi Uygulaması 194
Foto 235. 111 Numaralı Oval Oda Tavanında Kalemişi Uygulaması 195
Foto 236. Z04 Numaralı Oda Tavanında Kalemişi Uygulaması 195
Foto 237. Z06 Oval Mekânda Beyzi Merdiven Korkuluklarının Restorasyonundan 196
Foto 238. Z06 Oval Mekânda Beyzi Merdiven Korkuluklarının Restorasyonundan 196
Foto 239. Z06 Numaralı Mekânda Bendegânların Kullandığı Balkon Korkuluklarının Restorasyonundan 197
Foto 240. Z06 Numaralı Mekânda Bendegânların Kullandığı Balkon Korkuluklarının Restorasyonundan 197
Foto 241. Z06 Oval Mekânda Beyzi Merdiven Korkuluklarının Restorasyonundan 198
Foto 242. Z06 Numaralı Mekânda Bendegânların Kullandığı Balkonu Taşıyan Metal Konsolların Restorasyonundan 198

Foto 243. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra 104 Numaralı Oda Duvarı 199
Foto 244. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra Z06 Numaralı Mekân ve Beyzi Merdiven 200
Foto 245. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra Z06 Numaralı Mekân ve Beyzi Merdiven 200
Foto 246. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra Z06 Numaralı Mekân ve Bendegân Balkonu 201
Foto 247. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra Z06 Numaralı Mekân ve Beyzi Merdiven 201
Foto 248. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra Z06 Numaralı Mekân Tavanından 202
Foto 249. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra Z08 Numaralı Oda Tavanı 202
Foto 250. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra 113 Numaralı Oda Tavanı 203
Foto 251. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra 111 Numaralı Oval Odanın Genel Görünümü 203
Foto 252. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra 111 Numaralı Oval Oda Tavanı 204
Foto 253. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra 111 Numaralı Oval Oda Tavanı 204
Foto 254. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra 111 Numaralı Oval Oda Duvarı 205
Foto 255. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra Z03 Numaralı Orta Salonun Genel Görünümü 205
Foto 256. Balkonun Ağaç Direkle Desteklenen Kırık Mermer Kirişi 207
Foto 257. Balkonun Ağaç Direkle Desteklenen Kırık Mermer Kirişi 207
Foto 258. Balkonun Ağaç Direkle Desteklenen Kırık Mermer Kirişi 208
Foto 259. Balkonun Ağaç Direkle Desteklenen Kırık Mermer Kirişi 208
Foto 260. Balkonun Ağaç Direkle Desteklenen Kırık Mermer Kirişi 209
Foto 261. Balkonun Ağaç Direkle Desteklenen Kırık Mermer Kirişi 209

Foto 262. Balkonun Ağaç Direkle Desteklenen Kırık Mermer Kirişi.....210
Foto 263. Balkonun Metal Kutu Profille Desteklenen Kırık Mermer Kirişi.....210
Foto 264. Balkonun Metal Kutu Profille Desteklenen Kırık Mermer Kirişi.....211
Foto 265. Balkon Mermer Sütununa Ait Kırılmış Mermer Kaide.....211
Foto 266. Kasır Cephesinde Yer Alan Kırık Mermer Sütun Başlığı.....212
Foto 267. Çatlamış Durumdaki Bitkisel Süslemeli Arşitrav.....212
Foto 268. Rıhtım Duvarı Korkuluğuna Ait Kırık Mermer Babalar.....213
Foto 269. Terasa Ait Tahrip Olmuş Mermer Zemin.....213
Foto 270. Tahrip Olmuş Balkon Mermer Zemini ve Çürümüş I Profil Taşıyıcıları.....214
Foto 271. Set Duvarında Yer Alan Tahrip Olmuş Mermer Çeşme.....214
Foto 272. Kırılmış Mermer Çatı Parapetinden Bir Görünüm.....215
Foto 273. Çatı Parapet Duvarının Kırık Mermer Malzemeleri ve Paslanmış Olan Metal Bağlama Elemanı.....215
Foto 274. Kat Silmelerinde Tahrip Olup Sonradan Tamir Gören Mermer Elemanlar.....216
Foto 275. Zemin Kat Cephe Duvarında Yer Alan Mermer Süsleme Elemanı.....216
Foto 276. Mermer Malzemeli Arşitrav Yüzeyinde Bulunan Bitkisel Süsleme.....217
Foto 277. Mermer Malzemeli Arşitrav Yüzeyinde Bulunan Bitkisel Süsleme.....217
Foto 278. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu.....219
Foto 279. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu.....220
Foto 280. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu.....220
Foto 281. Balkon Mermer Güçlendirmesinde Kullanılan Karbon Liflerinden Yapılmış Şerit Donatı Malzemesi.....221
Foto 282. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu.....221
Foto 283. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu.....222
Foto 284. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu.....222
Foto 285. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonunda Enjeksiyon Dübeli Uygulaması.....223
Foto 286. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu.....223
Foto 287. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu.....224
Foto 288. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu.....224
Foto 289. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu.....226

Foto 290. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu 226
Foto 291. Balkon Mermer Kirişinin Restorasyondan Sonraki Durumu 227
Foto 292. Çekme Kat Pencere Kemerlerinin Oturduğu Üzengilerin Tamamlanması İçin İmal Edilen Mermer Parçalar 227
Foto 293. Çekme Kat Pencere Kemerlerinin Oturduğu Üzengilerin Tamamlanmış Durumu 228
Foto 294. Mermer Süsleme Elemanlarının Atölye Ortamında İmalatı 228
Foto 295. Mermer Süsleme Elemanlarının Atölye Ortamında İmalatı 229
Foto 296. Mermer Süsleme Elemanlarının Atölye Ortamında İmalatı 229
Foto 297. Mermer Süsleme Elemanlarının Atölye Ortamında İmalatı 230
Foto 298. Mermer Süsleme Elemanlarının Sütun Başlığına Monte Edilmesi 230
Foto 299. Rıhtım Çevre Duvarı Korkuluğuna Ait Mermer Babaların Atölye Ortamında İmalatı ve Restorasyonu 231
Foto 300. Rıhtım Çevre Duvarı Korkuluğuna Ait Mermer Babaların Atölye Ortamında İmalatı ve Restorasyonu 231
Foto 301. Rıhtım Çevre Duvarı Korkuluğuna Ait Mermer Babaların Atölye Ortamında İmalatı ve Restorasyonu 232
Foto 302. Mermer Sütun Kaidesinin Kırık Parçasının Restore Edildikten Sonraki Durumu 232
Foto 303. Korint Başlıklı Mermer Plasterin Eksik Parçalarının Tamamlandıktan Sonraki Durumu 233
Foto 304. Korint Başlıklı Mermer Sütunun Eksik Parçalarının Tamamlandıktan Sonraki Durumu 233
Foto 305. Kasrın Cephesinde Yer Alan Kilit Taşının Restorasyondan Sonraki Durumu 234
Foto 306. Mermer Zemin Restorasyonu 234
Foto 307. Çatı Mermer Parapet Duvarlarının Restorasyonu 235
Foto 308. Çatı Mermer Parapet Duvarlarının Restorasyonu 235
Foto 309. Balkon Mermer Zemini Restorasyonu 236
Foto 310. Balkon Mermer Zemini Restorasyonu 236
Foto 311. Çatı Mermer Parapet Duvarlarının Restorasyonu 237
Foto 312. Mermer Yapı Elemanlarında Yüzey Temizliği 237

Foto 313. Mermer Yapı Elemanlarında Yüzey Temizliği 238
Foto 314. Mermer Yapı Elemanlarında Yüzey Temizliği 238
Foto 315. Mermer Yapı Elemanlarında Yüzey Temizliği 239
Foto 316. Mermer Restorasyon ve Yüzey Temizliği Sonrası Durum 240
Foto 317. Mermer Restorasyon ve Yüzey Temizliği Sonrası Durum 240
Foto 318. Mermer Restorasyon ve Yüzey Temizliği Sonrası Durum 241
Foto 319. Mermer Restorasyon ve Yüzey Temizliği Sonrası Durum 241
Foto 320. Mermer Restorasyon ve Yüzey Temizliği Sonrası Durum 242
Foto 321. Kasrın Bulunduğu Sete Ulaşım Sağlayan Merdivenin Restorasyon Öncesi Durumu 243
Foto 322. Kasrın Bulunduğu Sete Ulaşım Sağlayan Merdivenin Restorasyonu 243
Foto 323. Kasrın Bulunduğu Sete Ulaşım Sağlayan Merdivenin Restorasyon Sonrası Durumu 244
Foto 324. Set Duvarının Restorasyon Öncesi Durumu 244
Foto 325. Set Duvarının Restorasyon Sonrası Durumu 245
Foto 326. Set Duvarının Restorasyon Öncesi Durumu 245
Foto 327. Set Duvarının Restorasyonu 246
Foto 328. Set Duvarının Restorasyon Sonrası Durumu 246
Foto 329. Set Duvarının Restorasyon Öncesi Durumu 247
Foto 330. Set Duvarının Restorasyonu 247
Foto 331. Set Duvarının Restorasyon Sonrası Durumu 248
Foto 332. Koru Park İçerisindeki Süs Havuzunun Restorasyon Öncesi Durumu 252
Foto. 333. Koru Park İçerisindeki Süs Havuzunun Restorasyonu 253
Foto 334. Koru Park İçerisindeki Süs Havuzunun Restorasyonu 253
Foto 335. Koru Park İçerisindeki Süs Havuzunun Restorasyonu 254
Foto 336. Koru Park İçerisindeki Süs Havuzunun Restorasyon Sonrası Durumu 254
Foto 337. Koru Park İçerisindeki Süs Havuzunun Restorasyon Sonrası Durumu 255
Foto 338. Koru Park İçerisindeki Yürüyüş Yollarının Restorasyonu 256
Foto 339. Koru Park İçerisindeki Yürüyüş Yollarının Restorasyonu 256
Foto 340. Koru Park İçerisindeki Yürüyüş Yollarının Restorasyon Sonrası 257
Foto 341. Dış Cephe Boya Çalışmalarından 260
Foto 342. Boya İşleri Tamamlanmış Dış Cephe 260

Foto 343. İç Mekan Boya İşlerinden 261
Foto 344. Boya İşleri Tamamlanmış İç Mekan 261
Foto 345. İç Mekan Boya İşleri Öncesi Durum 262
Foto 346. İç Mekan Boya İşleri Sonrası Durum 262
Foto 347. Bahçe Metal Korkuluklarının Boyanması 263
Foto 348. Bahçe Metal Kapı Boyanması 263
Foto 349. Cam Atölyesinden Genel Görüntü 264
Foto 350. Cam Atölyesince Temin Edilerek Yerine Monte Edilmiş Renkli Camlar (Beykoz Kasrı'ndan) 265
Foto 351. Cam Atölyesince Temin Edilerek Yerine Monte Edilmiş Renkli Camlar (Beykoz Kasrı'ndan) 265
Foto 352. Demir Atölyesinden Genel Görüntü 266
Foto 353. Demir Atölyesinden Genel Görüntü 266
Foto 354. Demir Atölyesinde Tamiratı ve İmalatı Yapılan Milli Saraylara Ait İşlerden 267
Foto 355. Demir Atölyesinde İmalatı Yapılan Taşçı Tarakları ve Freze Bıçakları 267
Foto 356. Demir Atölyesinde Kaynak İşleri 268
Foto 357. Körüklü Ocakta Isıtılmış Demirin Şahmerdanda Dövülmesi 269
Foto 358. Körüklü Ocakta Şekillendirmek İçin Demirin Isıtılması 269
Foto 359. Bükülerek Sac Boru İmalatının Yapılması 269
Foto 360. Tavanda Onarım Öncesi Durumu Gösteren Sıva Üstü Kalemişi Çalışmalarından Bir Örnek 272
Foto 361. Tavanda Onarım Sonrasını Gösteren Sıva Üstü Kalemişi Çalışmalarından Bir Örnek 272
Foto 362. Duvar Ve Tavanda Onarım Öncesi ve Sonrasını Gösteren Sıva Üstü Kalemişi Çalışmalarından Bir Örnek 273
Foto 363. Ahşap Üzerine Kalemişi Bezeme Örneği 274
Foto 364. Ahşap Üzerine Kalemişi Bezeme Restorasyonundan Bir Örnek 274
Foto 365. Ahşap Üzerine Kalemişi Bezeme Restorasyonundan Bir Örnek 275
Foto 366-367. Onarım Öncesi ve Sonrasını Gösteren Mermer Üstü Kalemişi-Altınvarak Çalışmalarından Bir Örnek 276
Foto 368. Restore Edilmek Üzere İndirilmiş Bez Üstü Tavan Kalemişi Örneği 277

Foto 369. Restore Edilmek Üzere İndirilmiş Bez Üstü Tavan Kalemişi Örneği.....277
Foto 370. Kalemişi Bezemeli Tavan Bezi Restorasyonu 278
Foto 371-372. Altınvaraklı Tablo Restorasyon Öncesi ve Restorasyonun Devam Ettiği Durum.....279
Foto 373. Altınvaraklı Mobilya Restorasyonundan 279
Foto 374. Altınvaraklı Mobilya Restorasyonundan 280
Foto 375-376. Döküm Radyatör Altın Varak Uygulama Öncesi ve Sonrası 281
Foto 377. Restorasyonu Tamamlanmış Altınvaraklı Mobilya 281
Foto 378. Restorasyonu Tamamlanmış Altınvaraklı Mobilyadan Detay Görüntü.....282
Foto 379. Restorasyonu Tamamlanmış Altınvaraklı Mobilyadan Detay Görüntü.....282
Foto 380. Eritilmek Üzere Eritme Fırınına Konulan Hurda Kurşunlar.....283
Foto 381. Eritme Fırınında Kurşun Eritilmesi.....283
Foto 382. Eritilerek Sıvı Hale Dönüştürülen Kurşunun Külçe Kalıplarına Dökülmesi.....284
Foto 383. Eritilip Külçe Haline Getirilen Kurşunlar 284
Foto 384. Külçe Kurşunun Levha Haline Getirilmesi İçin Hadde Makinesine Konuluşu.....285
Foto 385. Külçe Kurşunun Hadde Makinesinde Levha Haline Getirilmesi.....285
Foto 386. Külçe Kurşunun Hadde Makinesinde Levha Haline Getirilmesi.....286
Foto 387. Levha Kurşunun Rulo Halinde Sarılması.....286
Foto 388. Kaplamaya Hazır Haldeki Kurşun Rulolarının İstiflenmesi 287
Foto 389. Çatı Yüzeyinde Restorasyon Öncesi Görüntü.....287
Foto 390. Çatı Yüzeyinde Kurşun Kaplanmış Restorasyon Sonrası Görüntü.....288
Foto 391. Kurşun Kaplı Çatı Saçağı Detay Görüntüsü 288
Foto 392. Kurşun Kaplı Saçak ve Pencere Denizlikleri (Beykoz Kasrı).....289
Foto 393. Döşeme Kirişleri İçin Yastıkların Yerleştirilmesi.....290
Foto 394. Döşeme Kirişlerinin Zemine Uygulanışı.....291
Foto 395. Sert Ağaç Atölyesi Kapı Pencere Doğrama Örnekleri.....291
Foto 396. Sert Ağaç Atölyesi Doğrama ve Panjur İmalatlarından.....292
Foto 397. Sert Ağaç Atölyesinde Orijinal ve Yeni İmalat Panjur 292
Foto 398. Mobilya Atölyesi Milli Saraylarda Kullanılan Marküteri Parke Numuneleri 293

Foto 399. Mobilya Atölyesinde Marküteri Parke İmalatı Motif Çıkarma.....293
Foto 400. Mobilya Atölyesinde Marküteri Parke İmalatı Motif Çıkarma.....294
Foto 401. Mobilya Atölyesinde Marküteri Parke İmalatı Dekupajda Kesim.....294
Foto 402. Mobilya Atölyesinde Marküteri Parke İmalatı Dekupajda Kesim.....295
Foto 403,404. Mobilya Atölyesinde Marküteri Parke İmalatı.....295
Foto 405. Sert Ağaç Atölyesince İmalatı Yapılmış Beykoz Kasrı Merdiven ve Balkon Korkuluklarından.....296
Foto 406,407. Mobilya Cila Atölyesi Doğrama Cila Yapım Aşaması ve Montaj Sonrası.....296
Foto 408. Parke Çila Çalışması Yapılırken (Beykoz Kasrı'ndan).....298
Foto 409. Tamamlanmış Parke Cila İşi (Beykoz Kasrı'ndan).....299
Foto 410. Marmarino Uygulama Örneği.....303
Foto 411. Bozulmuş Marmarino Sıvalı Duvar (Restorasyon öncesi).....304
Foto 412 Restorasyonu Tamamlanmış Marmarino Sıva.....305
Foto 413. Avusturya Ştuğu Yapım Aşamaları (H.Karaduman'dan).....314
Foto 414. Kimyasal Ştuk Örneklerinden (Spatulacı H. Arslan'dan).....315
Foto 415. Kimyasal Ştuk Örneklerinden (Spatulacı H. Arslan'dan).....315
Foto 416. Kimyasal Ştuk Örneklerinden (Spatulacı H. Arslan'dan).....316
Foto 417. Ştuk Restorasyon Aşamasından.....317
Foto 418. Ştuk Restorasyon Sonrası.....317
Foto 419. Ştuk Sıvalı Sütun.....318
Foto 420. Bozuk Ştuk Sıvanın Alınması.....319
Foto 421. Ştuk Restorasyonu, Zemin Hazırlığı Aşaması.....319
Foto 422. Ştuk Restorasyonu, Sıvanmış Yüzey.....320
Foto 423. Ştuk Restorasyonu, Mermer Motifin Çıkarılması İçin Yüzeyin Kazınması.....320
Foto 424. Ştuk Restorasyonu, Kazınmış Yüzeyin Silinmesi.....321
Foto 425. Ştuk Restorasyonu, Silinmiş Yüzeyin Cilalanması.....322
Foto 426. Ortaköy Camii Restorasyon Sonrası (Ştuk Restorasyonu, 2013-2014 Yıllarında Milli Saraylar Ştuk Atölyesi Tarafından Yapılmıştır).....323
Foto 427. Ortaköy Camii Restorasyon Sonrası (Ştuk Restorasyonu, 2013-2014 Yıllarında Milli Saraylar Ştuk Atölyesi Tarafından Yapılmıştır).....324

Foto 428. Ortaköy Camii Restorasyon Sonrası (Ştuk Restorasyonu, 2013-2014 Yıllarında Milli Saraylar Ştuk Atölyesi Tarafından Yapılmıştır).....325
Foto 429. Taş Atölyesince Yürütülen Atomize Su İle Temizleme İşlemi.....326
Foto 430. Taş Atölyesince Yürütülen Atomize Su İle Temizleme İşlemi.....327
Foto 431. Temizleyici Jel İle Temizleme Çalışması 328
Foto 432. Temizleyici Jel İle Temizleme Çalışması 328
Foto 433. Kağıt Hamuru İle Temizleme Çalışması 329
Foto 434. Kağıt Hamuru İle Temizleme Çalışması 329
Foto 435. Fırça İle Mekanik Temizleme Çalışması.....330
Foto 436. Taş Yontma İçin Markalama Çalışması 331
Foto 437. Taş Yontma İçin Hazırlanan Motifin Taş Yüzeyine Aktarılmış Hali 332
Foto 438. Taş Yontma İçin Kullanılacak Taşçı Aletleri.....333
Foto 439. Taş Yontma Çalışmalarından 333
Foto 440,441. Taş Oyma-Yontma Çalışmalarından.....334
Foto 442. Plastik Onarım (Bütünleme) Çalışmalarından 335
Foto 443. Plastik Onarım (Bütünleme) Çalışmalarından 335
Foto 444. Ahşap Oyma Atölyesi Çalışmalarından 336
Foto 445. Ahşap Torna Atölyesi Çalışmalarından 337
Foto 446. Ahşap Torna Atölyesi Çalışmalarından 338
Foto 447. Ahşap Torna Atölyesi Çalışmalarından 338
Foto 448. Ahşap Torna Atölyesinde Çalışmalarından.....339
Foto 449. Periyodik Avize Bakım Çalışmalarından Bir Görüntü.....340
Foto 450. Periyodik Avize Bakım Çalışmalarından Bir Görüntü.....341
Foto 451. Cilt Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü 341
Foto 452. Cilt Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü 342
Foto 453. Çilingir Atölyesi Tezgahından Bir Görüntü.....343
Foto 454. Çilingir Atölyesi Çalışmalarından Bir Görüntü 343
Foto 455. Çilingir Atölyesi Çalışmalarından Bir Görüntü 344
Foto 456. Çini Soba Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü 345
Foto 457. Çini Soba Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü 345
Foto 458,459. Çini Soba Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Bir Sobanın Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü.....346

Foto 460,461. Çini Soba Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Bir Sobanın Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü.....346
Foto 462,463. Çini Soba Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Bir Sobanın Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü.....346
Foto 464. Döşeme Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü.....347
Foto 465. Restore Edilmesi Gereken Bir Koltuk.....348
Foto 466. Aynı koltuğun Döşeme Atölyesinde Restore Edildikten Sonraki Durumu.....348
Foto 467. Halı-Kilim Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü.....349
Foto 468. Halı-Kilim Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü.....349
Foto 469,470. Halı-Kilim Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Bir Halının Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü.....350
Foto 471. Halı-Kilim Atölyesinde hasır restorasyonu.....350
Foto 472. Halı-Kilim Atölyesinde Hasır Restorasyonu.....351
Foto 473. Metal Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü.....352
Foto 474. Metal Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü.....352
Foto 475,476. Metal Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Metal Bir Objenin Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü.....353
Foto 477,478. Metal Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Metal Bir Objenin Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü.....353
Foto 479. Mobilya Restorasyon Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü.....354
Foto 480,481. Mobilya Restorasyon Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Bir Objenin Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü.....355
Foto 482,483. Porselen Cam Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından.....356
Foto 484. Porselen Cam Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından.....356
Foto 485. Porselen Cam Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından.....357
Foto 486. Dolmabahçe Saat Müzesinden Bakım ve Onarımlarını Saat Atölyesinin Gerçekleştirdiği Saatlerden Bir Kısmı.....358
Foto 487. Sedef Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü.....359
Foto 488. Tablo Restorasyon Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü.....359

Foto 490,491. Tablo Restorasyon Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Bir Tablonun Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü 360
Foto 492,493 Tablo Restorasyon Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Bir Tablonun Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü 360
Foto 494. Tekstil Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü 361
Foto 495. Tekstil Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü 361
Foto 496. Tekstil Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü 362
Foto 497. Tekstil Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü 362
Foto 498. Tekstil Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü 363
Foto 499. Villa Capra Giriş Cephesi (Yıldız Albümlerinden)..... 365
Foto 500. Şuan Ayakta Olmayan Sadabad Sarayı 375
Foto 501. Aynalıkavak Kasrı 376
Foto 502. Alanı Üzerine Dolmabahçe Sarayı İnşa Edilmek İçin Yıkılan Beşiktaş Sarayı 378
Foto 503. Boğaz'dan Dolmabahçe Sarayı'nın Görüntüsü 379
Foto 504. Dolmabahçe Sarayı Saltanat Kapısı 379
Foto 505. Beylerbeyi Sarayı 383
Foto 506. Çırağan Sarayı 386
Foto 507. Yıldız Sarayı..... 388
Foto 508. Şale Köşkü'nden..... 389
Foto 509. Yıldız Sarayı Mabeyn Köşkü 390
Foto 510. Küçüksu Kasrı 391

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 1. Beykoz Kasrı Korusu Vaziyet Planı 30
Çizim 2. Beykoz Kasrı Vaziyet Planı 31
Çizim 3. Beykoz Kasrı Zemin Kat Planı 32
Çizim 4. Beykoz Kasrı Birinci Kat Planı 33
Çizim 5. Beykoz Kasrı Çatı Planı 34
Çizim 6. Beykoz Kasrı Kuzeybatı Görünüşü 36
Çizim 7. Beykoz Kasrı Güneydoğu Görünüşü 37
Çizim 8. Beykoz Kasrı Kuzeydoğu Görünüşü 38
Çizim 9. Beykoz Kasrı Güneybatı Görünüşü 39
Çizim 10. Beykoz Kasrı A-A Kesiti 44
Çizim 11. Beykoz Kasrı A'-A' Kesiti 45
Çizim 12. Beykoz Kasrı B-B Kesiti 46
Çizim 13. Beykoz Kasrı B'-B' Kesiti 47
Çizim 14. Beykoz Kasrı C-C Kesiti 48
Çizim 15. Beykoz Kasrı C'-C' Kesiti 49
Çizim 16. Beykoz Kasrı Zemin Kat Tavan Süslemelerinden 57
Çizim 17. Beykoz Kasrı Birinci Kat Tavan Süslemelerinden 58
Çizim 18. Beykoz Kasrı ve Bahçesi (S.H. Eldem'den) 122
Çizim 19. Beykoz Kasrı 103 Numaralı Orta Salon Ahşap Kiriş Restorasyon Öncesi Tespit Çalışmaları 123
Çizim 20. Beykoz Kasrı 104,108,109 Numaralı Odaların Ahşap Kiriş Restorasyonu Öncesi Tespit Çalışmaları 156
Çizim 21. Beykoz Kasrı Kapı Detayları 225
Çizim 22. Beykoz Kasrı 102 Numaralı Balkon Kırık Mermer Kirişleri Onarım Önerisi 249
Çizim 23. Beykoz Kasrı Korusu Set Duvarları Onarımı Vaziyet Planı 250
Çizim 24. Beykoz Kasrı Korusu Set Duvarları Onarımı Duvar Görünüş Örnekleri 251
Çizim 26. Venedik Ştuğunun Altyapısı 305
Çizim 27. Avusturya Ştuğu Yapım Aşamaları (E. Eren- İ Durak'tan) 310
Çizim 28. Villa Capra Planı (Yıldız Albümlerinden) 365

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1. Boğazın Anadolu Yakasına ait Haritada Beykoz Kasrı ve Beykoz Çayırı 7
Harita 2. Beykoz'un İstanbul'daki Yeri 8
Harita 3. 1926 İstanbul-Anadolu Ciheti Haritasında Beykoz Çayırı 67
Harita 4. 1926 İstanbul-Anadolu Ciheti Haritasında Beykoz Kasrı 68
Harita 5. Beykoz Kasrı ve Bahçesi (S.H. Eldem'den) 69
Harita 6. Farklı Yıllara Ait Hava Fotoğrafında Beykoz Kasrı ve Beykoz Çayırı'nın Farklı Yıllarda Çekilmiş Hava Fotoğrafları. (a) 1970, (b) 1982, (c) 2006, (d) 2017 90

ÖNSÖZ

XIX. yüzyılın Batı etkili seçmeci mimari üsluplarıyla yapılmış kültür varlıklarımızdan biri olan Beykoz Kasrı'nın, ayrıntılı bir tanıtımının yapılmamış olması, tarihi süreç içerisinde dış etkilerden ve farklı işlevlerde kullanılmış olmasından dolayı restorasyon ihtiyacı duyması, hem böyle bir ayrıntılı plan, mimari ve süsleme özelliklerinin tanıtımını yapmamı, hem de restorasyon uygulamasını gerçekleştirip bu restorasyon hakkında detaylı bir bilgi içeren tez çalışması hazırlamamı gerektirdi.

Bu vesile ile kasrın plan, mimari ve süsleme özelliklerine ayrıntılı şekilde tezimde yer verdiğim gibi, şantiye sorumlusu mimar olarak görev aldığım restorasyon uygulaması hakkında da, fotoğraf ve çizimlerle ayrıntılı bilgiye yer verdim.

Tarihimiz ve kültürümüz açısından önemlilik ve aciliyet arz eden Beykoz Kasrı'nın restorasyonu işinde şahsıma şantiye sorumluluğu görevini veren ve işin yapılması aşamasında, başlangıçtan ayrıldığım güne kadar desteklerini esirgemeyen bütün yöneticilerime, bu önemli ve uzun soluklu görevin gerçekleşmesinde büyük bir özveri ve samimiyet gösteren Milli Saraylar Restorasyon ve Teknik Uygulamalar Başkanlığı'nın birbirinden kıymetli sanatkârlarına ve diğer çalışanlarına teşekkürü borç bilirim. Gerek malzeme temini konusunda, gerekse bilimsel verilerin sağlanmasında Milli Sarayların diğer başkanlıklarında görev yapan personeline de teşekkür ederim.

Değerli bilim insanlarının ve ilgilenenlerin dikkatlerine sunmaya çalıştığım, Türkiye'nin en yetkin sanatkârlarınca gerçekleştirilmiş bu önemli restorasyon faaliyetinin tez konusu olarak şekillenmesinde ve ortaya çıkmasında sınırsız destek ve kıymetli katkılarını esirgemeyen başta tez danışmanım Prof. Dr. Ali Murat AKTEMUR olmak üzere tez izleme komitesindeki sevgili hocalarım Doç. Dr. Muhammed Lütfi KINDIĞILI ve Doç. Dr. Gül GEYİK'e teşekkürü borç bilirim.

Tezimin hazırlanması aşamasında sağladığı imkânlarla büyük destek olan değerli büyüğüm Tuncay Ergün ve ailesine ve uğraş gerektiren bu çalışmanın başlangıcından bitimine kadar maddi-manevi destek ve sabırlarını esirgemeyen ailemin sevgili fertlerine teşekkür ederim.

Erzurum – 2023 **İshak Umut KUKARACI**

GİRİŞ

I. AMAÇ VE KAPSAM

XIX. yüzyıldan kalma önemli bir kültür mirasının, plan, mimari ve süsleme özellikleri açısından tanıtımını yapmak, geleceğe aktarılmasını sağlamak gayesiyle yapılan restorasyonu hakkında ayrıntılı bilgi vererek, sanat tarihçi, mimarlık tarihçi ve mimarlara, bir tarihi eserin restorasyonu hakkında belgesel niteliği taşıyan fikir kaynağı ortaya koymak, bu tezi hazırlarken temel amacım olmuştur.

Çalışmam, Beykoz'un kısa tarihçe ve coğrafyasıyla başlamaktadır. Bunu Osmanlıda saray ve kasırların tarihi gelişimi takip etmektedir. Batı etkisinin Türk mimarisine yansıyışı ve saray-kasırlar üzerine etkisi anlatıldıktan sonra Beykoz Kasrı'nın tarihçesi, plan, mimari ve süslemelerinin ayrıntılıca işlendiği bölüme yer verilmiştir. Bu bölümde çizim ve fotoğraflar da kullanılarak detaylı bir eser tanıtımı yapılmıştır.

Eser tanıtımından sonra, restorasyonun anlatıldığı bölüme geçilmiştir. Bu bölümde, kasrın çatı restorasyonundan iç ve dış cephe restorasyonuna, ahşap unsurlarından mermer unsurlarına, kalemişi ve sıva onarımlarından bahçedeki diğer unsurlara kadar, restorasyonun tüm aşamaları fotoğraflarla ve çizimlerle desteklenerek ele alınmış ve ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

Restorasyon bölümünden sonra, değerlendirme ve sonuç bölümlerine yer verilmiş, bibliyografya kısmında da, tez konusuyla ilgili temel kaynaklar ve yan kaynaklar yer almıştır.

II. KAYNAK TANITIMI

Beykoz Kasrı'nın plan, mimari ve süsleme özelliklerini içeren detaylı tanıtımı ve restorasyonu ile ilgili konuyu direkt ele alan kaynak sayısı yok denecek kadar azdır. Özellikle 2006 yılında başlayan ve tezimizin konusunu oluşturan geniş çaplı restorasyonla ilgili kaynak bulunmamaktadır.

Diğdem Çelikbilek'in hazırladığı **Beykoz Kasrı ve XIX. Yüzyıl Kasırları Üzerine Bir İnceleme** konulu yüksek lisans tezi, kasrın plan, mimari ve süsleme

özelliklerine genel hatlarıyla değinmekte, yapının harap vaziyeti üzerinde durarak, restorasyona ilişkin önerilerde bulunmaktadır (D. Çelikbilek, Beykoz Kasrı ve XIX. Yüzyıl Kasırları Üzerine Bir İnceleme, YTÜ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1988).

Beykoz Kasrı'nın tarihçesi üzerinde durarak, plan ve mimari özelliklerine yüzeysel bir anlatımla değinen Ayla Ödekan'ın "**Beykoz Kasrı"** konulu ansiklopedi maddesi, konuyla ilgili başvurulabilecek kaynaklardan bir diğeridir (A. Ödekan, "Beykoz Kasrı", TDV İslam Ansiklopedisi, C. VI, s. 67-68).

Beykoz Kasrı'nın mimarının kim olduğu ve inşaat projelerinin sahibi konusundaki tartışmalarla ilgili önemli bilgiler veren ve Hacı Stefanis Kalfanın inşaat projelerini hazırlayan ve inşaatı gerçekleştiren kişi olduğunu öne sürerek, kasrı yapanın kim olduğu noktasında farklı bir sayfa açan Oya Şenyurt'un **Osmanlı Mimarlık Örgütlenmesinde Değişim ve Dönüşüm** isimli eseri, tarihçe ve mimar konusunda başvurulması gereken önemli bir kaynaktır (O. Şenyurt, Osmanlı Mimarlık Örgütlenmesinde Değişim ve Dönüşüm, İstanbul, 2011).

Kasrın mimarı konusunda kesin olmamakla birlikte çeşitli görüşler öne süren kaynaklardan biri de Feridun Akozan'ın "*Osmanlı Mimarlığında Batılılaşma Dönemi ve Balyan Ailesi" Adlı Kitap ve Gerçekler* isimli yayınıdır (F. Akozan, "*Osmanlı Mimarlığında Batılılaşma Dönemi ve Balyan Ailesi" Adlı Kitap ve Gerçekler*, İstanbul, 1983).

Osmanlı mimarisindeki batılılaşma süreci ve batılı etkilerin Türk sivil mimarisine yansıyışı konusunda başvurulması gereken çalışmalardan biri olan, **Hidiv Kasrı ve Boğaziçi Sivil Mimarisindeki Yeri** konulu doktora tezi, Beykoz Kasrı'ndaki batılı etkileri tespit etmede faydalanılabilecek kaynaklardan biridir (Kadir Topbaş, Hidiv Kasrı ve Boğaziçi Sivil Mimarisindeki Yeri**,** İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1997).

Sedat Hakkı Eldem'in **Köşkler ve Kasırlar** isimli iki ciltten oluşan eserinde Edirne ve İstanbul'daki köşk ve kasırlara yer verilmektedir. Ancak, bu eserde Beykoz Kasrı'na yer verilmediği görülmektedir. Yine de köşk ve kasırlar konusunda temel ve genel bilgiler edinme noktasında başvurulması gereken eserlerden biridir (S.H. Eldem, Köşkler ve Kasırlar, İstanbul, 1969).

Nesrin Taşer'in Ihlamur Kasrı ve Küçüksu Kasrı'nı konu alan Yüksek Lisans Tezi, mimarlıkta batılı etkilerin tespiti açısından önemli bir kaynaktır (N. Taşer, İstanbul'da Ihlamur ve Küçüksu Kasırları, Gazi Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008).

Tarihi Ahşap unsurların Korunması ve Restorasyonuna ilişkin teknik bilgiler ve uygulama yöntemlerini içeren **Geleneksel Ahşap Yapı Uygulamaları** konulu yayın, Beykoz Kasrı'nın ahşap unsurlarının restorasyonunda kullanılan yöntemler ve teknik bilgiler hakkında başvurulabilecek önemli kaynak niteliğindedir (A. Ersen, Geleneksel Ahşap Yapı Uygulamaları, İstanbul 2009).

Godfrey Goodwin'in **Osmanlı Mimarlığı Tarihi** adlı kitabı, mimarlıkta batı etkisini ortaya koyan önemli kaynaklar arasında yer almaktadır (G. Goodwin, Osmanlı Mimarlığı Tarihi (Müfit Günay Çevirisi), İstanbul 1980).

Batı Etkisinin Türk Mimarisine yansıyış sürecini Karaköy'deki sivil mimarlık örnekleri üzerindeki etkilerle detaylı bir şekilde ele alan ve Ali Murat Aktemur tarafından hazırlanan kitap, batılılaşma süreci, bu sürecin sonucunda mimariye yansıyan etkiler hakkında başvurulması gereken önemli bir kaynaktır (Ali Murat Aktemur, *Batı Etkisinin Türk mimarisine Yansıyış Süreci ve İstanbul-Karaköy'deki Avrupa Tarzı Sivil Mimari*, Erzurum 2009).

İrfan Dağdelen'in hazırladığı *Gravür, Kartpostal ve Fotoğraflarda Beykoz* isimli yayın, eski fotoğraflar ve gravür resimleri ile Beykoz'un tarihi, kültür varlıkları ve coğrafyası hakkında başvurulması gereken kaynaklardan biridir (İrfan, Dağdelen, *Gravür, Kartpostal ve Fotoğraflarda Beykoz*, İstanbul 2014).

Osmanlı belgelerine dayanarak hazırlanan **Osmanlı Belgelerinde Beykoz** isimli yayın, Beykoz'un tarihi geçmişi hakkında bilgi veren önemli bir kaynaktır (R. Günalan- S. Sümbül, Osmanlı Belgelerinde Beykoz, İstanbul 2013).

Doğan Kuban'ın kaleme aldığı Osmanlı mimarisini konu alan yayın, 42. bölümünde Osmanlı Mimarisinde Batılılaşmanın Aşamalarını, 44. bölümünde de Rokoko Bezeme ve Barok başlığı altında batılılaşma sürecinin önemli seçmeci üsluplarına değinmesi ile Beykoz Kasrı'nın batılı özelliklerini tespit etmede ve değerlendirmede yararlanılabilecek bir kaynaktır (D. Kuban, Osmanlı Mimarisi, İstanbul 2007).

Beykoz Belediyesi Kültür Yayınlarından olan **Beykoz Has Bahçeler Diyarı** isimli eser, Beykoz'un tarihçesi ve coğrafyası hakkında önemli bilgiler içermektedir (A. Bilir-E.S. Şahin, Beykoz Has Bahçeler Diyarı, İstanbul 2006).

Hem kaynak tanıtımında görüldüğü, hem de Bibliyografya kısmında görüleceği üzere, tez konumuzu teşkil eden Beykoz Kasrı'nın plan, mimari ve süsleme özellikleri ile restorasyonunu konu alan yayın sayısı yok denecek kadar azdır. Yararlanılan kaynaklar daha çok batılılaşma süreci ve bu sürecin mimariye etkisini konu alan kaynaklardır.

III. YÖNTEM

Tezin adı belirlendikten sonra, Beykoz Kasrı'nın yerinde tespiti yapılarak, ölçümleri yapılıp, krokileri çıkarılmıştır. Mimari ve süsleme özelliklerini belgelemek için detaylı fotoğrafları çekilmiştir. Yüzey araştırması kapsamına giren bu çalışmalar tamamlandıktan sonra, Beykoz ve Beykoz Kasrı ile ilgili kütüphane araştırması yapılarak, kaynak yayınlar tespit edilmiştir.

Arazi çalışmasında elde edilen ölçümler ve fotoğraflar ile kütüphane araştırmasında tespit edilen kaynaklar değerlendirilerek, masa başında plan, kesit ve cephe çizimleri tamamlanmış, kasrın plan, mimari ve süsleme özellikleri metne dökülmüştür.

Şantiye sorumlusu mimar olarak restorasyon uygulamasında görev aldığım, tezimin de bir bölümünü oluşturan Beykoz Kasrı Restorasyonuna ilişkin fotoğraf, belge, bilgi ve çizimler de değerlendirmeye tabi tutularak, tezin restorasyon kısmıyla ilgili bölümü metin haline getirilmiştir.

Gerek çizimler gerekse fotoğraflar, oluşturulmasında görev aldığım ve katkıda bulunduğum Milli Saraylar arşivinden temin edilmiştir.

Ardından genel bir değerlendirme yapılarak, sonuç bölümüne ulaşılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BEYKOZ'UN TARİHÇESİ VE COĞRAFYASI

1.1. BEYKOZ'UN KISA TARİHÇESİ

Beykoz'un tarihi geçmişi M.Ö. 700'lere kadar uzanmaktadır. Beykoz ve çevresine deniz yoluyla gelen ve boğazın kıyısına yerleşerek Beykoz'u yurt edinen çok sayıda kavim mevcut olup, bunlar arasında ilk akla gelen Traklar'dır. Traklar'ın Beykoz ve çevresi başta olmak üzere İstanbul Boğazı'nın doğu ve batı yakasına Marmara kıyılarından başlayıp Karadeniz'e kadar yerleşim alanları ve savunma yapıları tesis ettikleri bilinmektedir **(Foto.1)**.

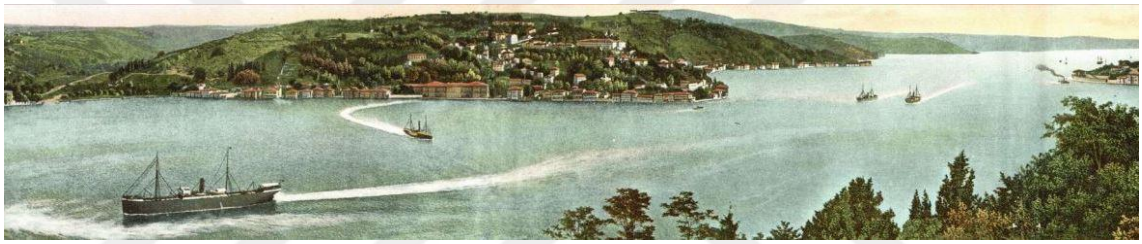

Foto 1. Eski Beykoz (M.T. Gökbilgin'den)

İstanbul ve çevresi ile Trakya'ya sadece adlarıyla kalmayıp yaptıkları yapılar ve kurdukları yerleşkelerle de imza atan Traklar Beykoz'u yurt edindiklerinde buraya krallarının adı olan "Amikos" ismini vermişlerdir. Trakların Beykoz'da devlet kurdukları ve bu devlete de Bebrikler adını verdikleri tarihi kaynaklarda zikredilmektedir[1]. M.Ö. 74 yılına kadar Beykoz çevresinde hüküm süren Bitinya Krallığı'nın yıkılmasından sonra yöreye Roma İmparatorluğu'nun hakim olduğu görülmektedir[2].

M.S. 395 yılında Hıristiyanlığın resmi din olarak kabul edilişi neticesinde yaşanan mezhep ayrılıkları sonucunda Roma İmparatorluğu'nun Doğu Roma ve Batı Roma olmak üzere ikiye ayrılmasıyla, Beykoz çevresi Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu sınırları dahilinde kalmıştır. 609 yılında Pers hâkimiyetine giren Beykoz ve çevresi, 669 yılında Arapların yönetimine girer. Kısa süren Arap

[1] M. Tayyib Gökbilgin, "Boğaziçi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1992, VI, 258; Ali Bilir- Ezgi Servet Şahin, *Beykoz Hasbahçeler Diyarı*, İstanbul 2006, 7.
[2] Gökbilgin, 258.

hâkimiyetinin ardından tekrar Bizans'ın yaklaşık 700 yıllık uzun hâkimiyeti hüküm sürer[3].

Yıldırım Bayezid'in 1402 yılında İstanbul Boğazı ve çevresini ele geçirmesiyle birlikte Beykoz ve çevresi de Türk hâkimiyetine girmiş olur. Bu tarihten itibaren Traklar dönemindeki "Amikos" adı yerine "Beykoz" adı kullanılmaya başlar. Beykoz adının "Bey Köyü" manasına gelen iki sözcükten türediği bunun da sebebinin Kocaeli Beylerbeyi'nin Beykoz'da oturması ile ilişkilendirildiği düşünülmektedir. Şöyle ki: Farça'daki köy anlamına gelen "kos" sözcüğü Türkçe'deki "bey" sözcüğüne eklenince "Bey Köyü" anlamı verdiği, yaygın olarak kabul edilen bir görüştür[4].

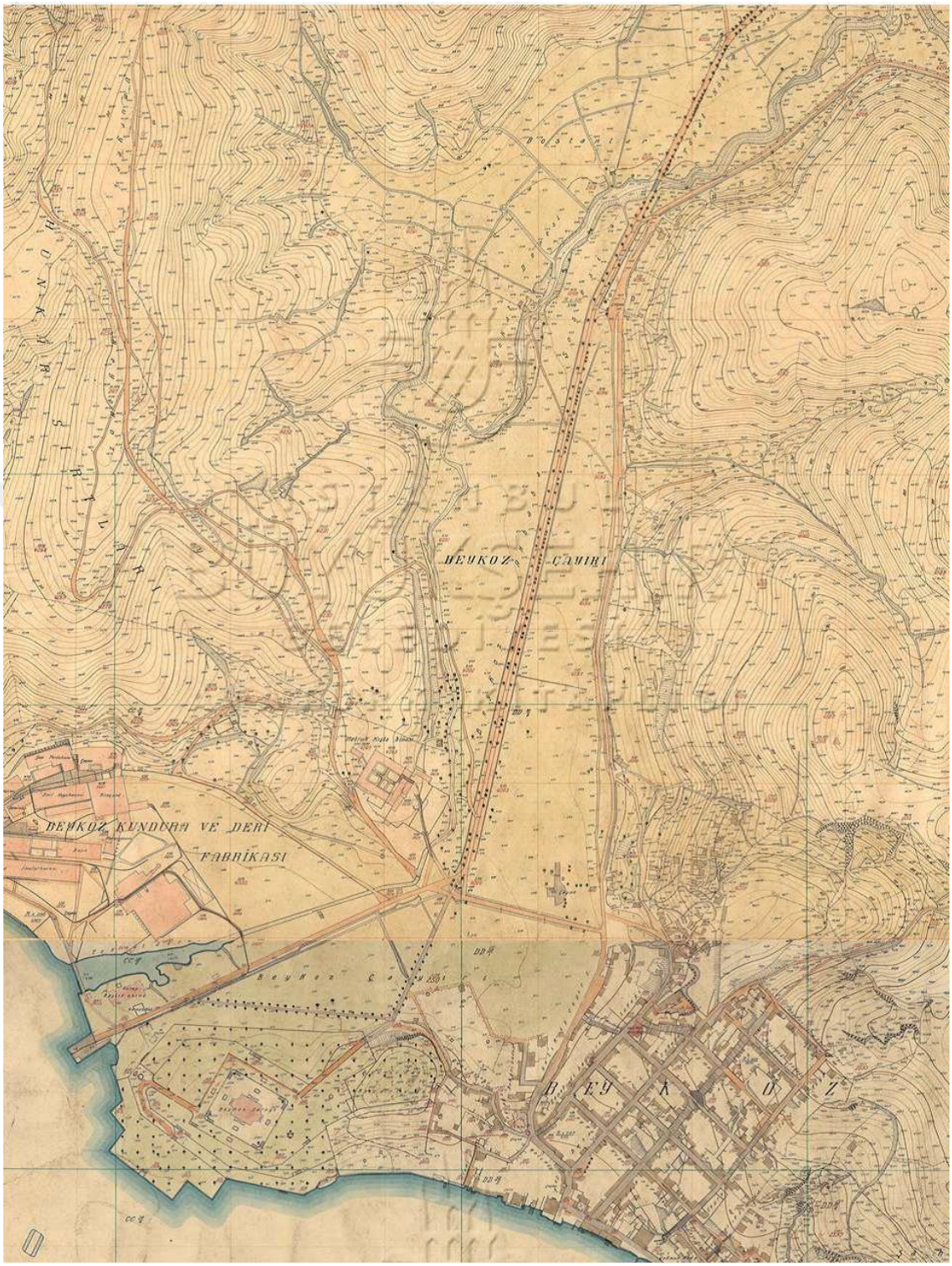
Beykoz ve çevresi coğrafi konum itibariyle İstanbul Boğazı ve Karadeniz'in kesişim noktasında yer alan, özellikle ormanlık doğu ve kuzey sınırları avlanma merakını giderebilecek son derece zengin imkânlar sunan doğal yapıya sahiptir. Bu vesileyle özellikle Osmanlı döneminde padişahların av köşkü yapmaları için ilk akla gelen yerlerden biri olmuştur[5].

Tezimizin konusunu oluşturan Beykoz Kasrı'nın da bu amaç doğrultusunda inşa edilen köşk ve kasırlardan birisi olduğu kabul edilmektedir[6].

Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde övgü dolu sözlerle ve en ayrıntılı biçimde tasvir ettiği yerleşim yerleri arasında Beykoz ve çevresi de vardır. Buradaki iskeleden, balıkçılıktan, avcılıktan, mesire yerlerinden, su kaynaklarından ve tarihi eserlerden detaylı bilgilerle söz eden Evliya Çelebi, yörenin coğrafi güzelliğine hayranlığını gizleyememiştir.[7]

Fatih Sultan Mehmet'in 1453'te İstanbul'u fethiyle birlikte Osmanlı'nın en gözde mesire yerlerine sahip bir doğal sit hüviyetindeki Beykoz ve çevresi 1930 yılına kadar idari taksimatta Üsküdar'a bağlı iken, 1930 yılında bağımsız ilçe haline getirilmiştir. İlçenin kuzeyini Karadeniz, doğusunu Şile, güneyini Üsküdar, Çekmeköy ve Ümraniye, batısını da İstanbul Boğazı sınırlandırmaktadır **(Harita:1)**.

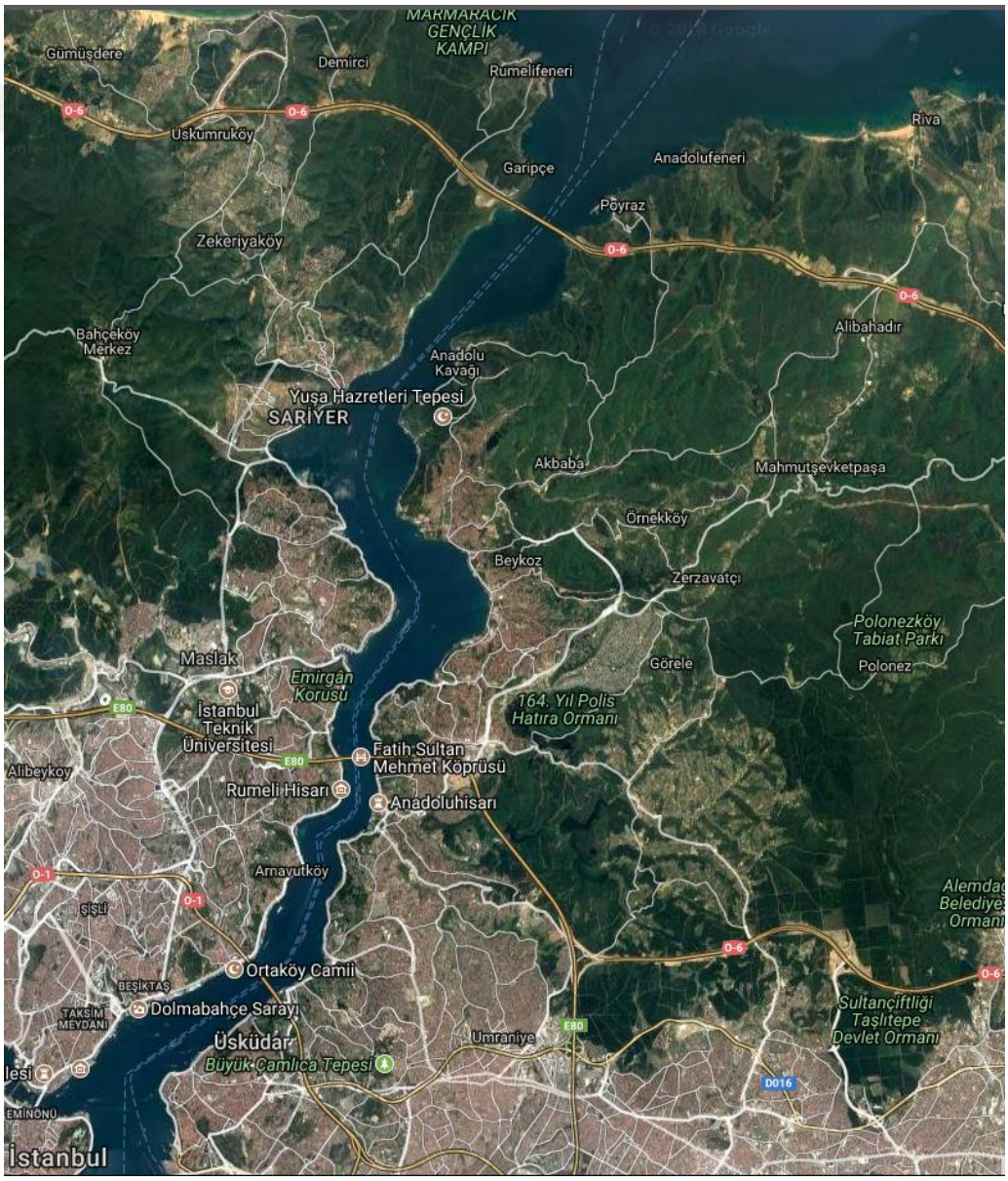
[3] Gökbilgin, 258; Bilir-Şahin, 7.
[4] Gökbilgin, 258.
[5] Bilir-Şahin, 10.
[6] Gökbilgin, 258; Bilir-Şahin, 12.
[7] Gökbilgin, 255.

Harita 1. Boğazın Anadolu Yakasına ait Haritada Beykoz Kasrı ve Beykoz Çayırı (1926) (http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/ataturkkitapligi/index.php)

1.2. BEYKOZ'UN COĞRAFYASI

Kuzeyde Karadeniz, doğuda Şile, güneyde Çekmeköy, Ümraniye ve Üsküdar, batıda İstanbul Boğazı ile sınırlanan Beykoz **(Harita:2)**, tarihteki **Has Bahçeler Diyarı** unvanını bugün de devam ettirmektedir. Yüzölçümünün %75'inden fazlasını ceviz, meşe, gürgen, kestane, çam, ıhlamur, kayın, sedir gibi ağaçlardan oluşan ormanlar kaplar. Bugün 250.000 civarında nüfusu, 1 belde, 20 köy ve 19 mahalleden oluşan idari taksimatıyla Beykoz, doğal ve fiziki özellikleriyle Boğaz'ın incisi durumundadır.

Harita 2. Beykoz'un İstanbul'daki Yeri (İnternet, Google Haritalardan)

Evliya Çelebi, Beykoz'un coğrafyası, fiziki ve sosyal yapısı ile ilgili şunları söylemektedir; "*Beykoz, en gözde irem bahçesidir. Osmanlı sultanlarının köşkler, bahçeler ve korularla donattıkları, saltanatın kahve sohbetleri, musiki dinletileri, avcılık maceraları ve eğlenceleriyle dillere destandır*"[8].

Ormanları, koruları, mesire yerleri, verimli toprakları ile dikkati çeken Beykoz'un, bol doğal kaynak suları ve dereleri de kaydedilmeye değer coğrafi özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

[8] Gökbilgin, 261.

İKİNCİ BÖLÜM

KASIR MİMARİSİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

Türk İslam sanatında kasır, köşk gibi yapıların adları ve fonksiyonları bakımından birbirleriyle ilişkileri söz konusu olduğu gibi farklılıklar da göze çarpmaktadır. Özellikle yönetici sınıfından olan kişilerin ya da yönetici zümrenin gücünü zenginliğini ve şatafatını temsilen kasırların ön plana çıktıklarına şahit olmaktayız. Adının kaynağına baktığımız zaman köşk ya da kasır sözcüklerinin Arapçadaki "kasr" sözcüğünden geldiği ve hem kasrın hem de köşkün anlam olarak saray ve iç kaledeki hükümdarlara ait meskenler olarak anıldıkları kabul edilir[9].

İslam mimarisinde Emevi ve Abbasilere ait çok sayıda saray mimarisiyle karşılaşmak mümkündür. Bunlarla birlikte bu dönemlerde kasır mimarisinin de önemli bir yer tuttuğunu söylemek mümkündür. Bunlar arasında akla gelenler Kasr'ül hayrül Garbi (727) Kasr'ül hayrüş Şarki (728), Kuseyr Amra (712-715), Hırbet'ül Mefcer (740-750) ve Hırbet'ül Minye'dir[10].

XIX. yüzyıla tarihlenen ve Riyad'da yer alan Kasr'ül Masmak, kasır inşasının XX. yüzyıla kadar İslam mimarisinde büyük bir özenle ve yaygın bir şekilde inşa edildiğine işaret etmektedir[11].

Türklerin İslamiyet ile tanıştığı dönem olan Karahanlılar dönemi ile birlikte Türk İslam mimarisinin de gelişmeye başladığına tanık olmaktayız. Bu dönemde mescit ve cami mimarisinin yanında Türk İslam saray mimarisinin de temellerinin atılmaya başladığını söyleyebiliriz. Özellikle Gazneliler ve Büyük Selçuklular saray mimarisinde büyük bir gelişme kaydetmişlerdir. Türk İslam saray mimarisinin dayandığı temel, İslamiyet öncesi Türk mimarisidir. Özellikle Uygur dönemi mimarisi Türk İslam saray mimarisine kaynaklık etmiştir. XI. Yüzyılın sonlarına ait Tirmiz Sarayı Türk İslam saray mimarisinin ilk örneklerinden biri olmasının yanında,

---

[9] Sedat Hakkı Eldem, *Köşkler ve Kasırlar I,* İstanbul 1969, 12; Ekrem Hakkı Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri lll*, İstanbul 1973, 234; Ekrem Hakkı Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri IV,* İstanbul 1974, 678; Mustafa Cezar, *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık*, İstanbul 1977, 220.

[10] Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul 1984, 42; Eldem, *Köşkler ve Kasırlar I*, 48.

[11] Aslanapa, *Türk Sanatı*, 42; Eldem, *Köşkler ve Kasırlar I,* 52.

dört eyvanlı plan şeması ve süsleme unsurlarıyla aslında bir yazlık saray ya da kasır olarak nitelendirilebilir[12].

Gaznelilere ait Leşker-i Bazar Sarayı ve III. Mesud Sarayı yerleşkeleri içerisinde Uygur dört eyvanlı plan şemasını yansıtan köşk kalıntıları yer almaktadır[13].

Gaznelilerden sonra Büyük Selçukluların da saray ve köşk mimarisine önem verdikleri görülmektedir. Özellikle İsfahan ve Merv bölgelerinde inşa ettikleri yapılar bu düşünceyi doğrulamaktadır. Merv'de yapılan arkeolojik kazılar sonucunda tespit edilen dört eyvanlı plan şemasına sahip köşk kalıntısı, Büyük Selçukluların İran coğrafyasında köşk ve saray mimarisine yönelik çalışmalar yaptıklarının ispatı olarak karşımıza çıkmaktadır[14].

Timurlu dönemi mimarisinin en önemli temsilcileri olarak saray ve köşkler dikkati çeker. Özellikle Semerkantta büyük bahçeler içerisine inşa edilmiş dört eyvanlı köşkler Timurlu mimarisinin önemli örnekleri olarak karşımıza çıkar[15].

Anadolu'daki Türk İslam saray ve köşk mimarisinin ilk örneklerinden biri, Kayseri yakınlarındaki Erkilet Hızır İlyas Köşkü (1241)'dür. Diyarbakır iç kalesinde yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkarılan Artuklu dönemine ait saray kalıntısı da Anadolu'daki Türk İslam saray mimarisinin önemli kalıntılarından biridir. Konya iç kalesindeki Alaaddin Köşkü (II. Kılıçarslan Köşkü) de Anadolu'daki ilk köşk mimarisi örneklerinden biri olarak zikredilebilir. Bu yapıya ait kalıntılar, hem plan ve hem de süsleme olarak Orta Asya Türk mimarisinin yansımalarını ortaya koymaktadır. Kayseri yakınlarında Alaaddin Keykubad tarafından inşa ettirilen Keykubadiye Sarayı (1224-1226), üç köşkün birleşiminden oluşan bir tasarım sunmaktadır. Beyşehir Gölü yakınlarındaki Kubadabad Sarayı (1236)'da plan düzeni açısından Keykubadiye Sarayı ile benzer nitelikler sergilemektedir[16].

---

[12] Eldem, *Köşkler ve Kasırlar I*, 54; Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri lll*, 267; Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri lV*, 678; Cezar, *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık*, 220; Çoruhlu, 557; Eldem, *Köşkler ve Kasırlar I*, 11;

[13] Cezar, *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık*, 220; Aslanapa, *Türk Sanatı*, 47; Çoruhlu, 557.

[14] Cezar, *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık*, 220; Çoruhlu, 557.

[15] Cezar, *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık*, 220; Çoruhlu, 557; Aslanapa, *Türk Sanatı*, 49.

[16] Oktay Aslanapa, "Kayseri'de Keykubadiye Köşkleri Kazısı (1964)", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XIII/I, Ankara 1965, 19; E. Esin, "Ordu -Türk Saray Mimarisinin Onbeşinci Asırdan Önceki Devri-", *TBMM Milli Saraylar Sempozyumu-Bildiriler*, İstanbul 1985, 24; Kazım Baykal, "Bursa'da Saray ve Köşk",

Osmanlı dönemi saray ve köşk mimarisi bakımından incelenmesi gereken en önemli yapılardan birisi hiç şüphesiz Edirne Sarayı'dır. Zira Edirne Sarayı müştemilatı çok sayıda köşk ve kasrı ihtiva etmektedir. Bunlar arasında Cihannüma Kasrı (1451), İftariye Köşkü (1663), Kum Kasrı (1667), Bülbül Köşkü (1671), Aynalı Köşk (XVII. yüzyıl) önemli köşk ve kasırlar olarak sayılabilir[17].

İlk inşası Fatih Sultan Mehmed ile başlayan, tarihi süreç içerisinde çeşitli dönemlerin ilaveleri ile son derece büyük ve müştemilatlı bir saray olarak günümüze kadar gelen Topkapı Sarayı, içerisinde barındırdığı köşk ve kasırlarıyla, Osmanlı köşk ve kasır mimarisinin çekirdek yapılarından biridir. Çinili Köşk (1472), Revan Köşkü (1635), Bağdat Köşkü (1639), III. Murad Köşkü (1578), İncili Köşk (1591), Yalı Köşkü (1592), İftariye Köşkü (1640) ve Sepetçiler Kasrı (1643) Osmanlı Saray ve Köşk mimarisinin temsilci niteliğindeki örnekleri olarak karşımıza çıkar. Son dönem Osmanlı mimarisinin İstanbul Boğazı'na nazır olarak inşa edilmiş sarayları olan Dolmabahçe, Yıldız ve Çırağan saraylarında da kasır ve köşk mimarisinin batı üslubunu yansıtan örnekleriyle karşılaşılır[18].

Ayrıca İstanbul başta olmak üzere Bursa, Edirne ve çevrelerinde çoğu günümüze ulaşmamış ancak kaynaklarda adı zikredilen veya kısmen günümüze ulaşan köşk ve kasırlardan söz edebiliriz[19].

2.1. OSMANLIDA SARAY VE KASIR MİMARİSİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

Kasır, Sözlük Anlamı Olarak köşkü ifade eder. Bu sözcük, Kamus-u Osmani[20]'de kâşane, köşk olarak ifade edilmiş, kâşane ise kışlık şahnişinli hane, sohbete ayrılmış mekân, harem hücresi, yatak odası, yuva şeklinde açıklanmıştır. Kökeni Arapça olan sözcüğün aslı "Kasr" dır.

TBMM Milli Saraylar Sempozyumu-Bildiriler, İstanbul 1985, 32; Oleg Grabar, *İslam Sanatının Oluşumu* (Çev. Nuran Yavuz), İstanbul 1988, 109; Metin Sözen, *Devletin Evi Saray*, İstanbul 1990, 19; İbrahim Hakkı Konyalı, "Çinili Köşk-Sırça Saray", *TTOK Belleteni*, S. 148, 1954, 8; Çoruhlu, 557; Mahmut Akok, "Konya'da Alaiddin Köşkü, Selçuk Saray ve Köşkleri", *TED*, S. 11, 1968, 60.

[17] Sözen, *Devletin Evi Saray*, 21-23; Aslanapa, *Türk Sanatı*, 51; Çoruhlu, 557.

[18] Eldem, *Köşkler ve Kasırlar I*, 11; Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri lll*, 261; Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri lV*, 755; Aslanapa, *Türk Sanatı*, 89; Çoruhlu, 558.

[19] Çoruhlu, 558; Eldem, *Köşkler ve Kasırlar I*, 11.

[20] Eldem, *Köşkler ve Kasırlar I*, 21.

Kasır, Osmanlı padişahlarının saraydan küçük olarak civarda yaptırdıkları mevsim geçirmek veya dinlenmek, avlanmak amacıyla birkaç gün konakladıkları yapılar anlamına gelmektedir[21]. Kâğıthane, Göksu ve konumuz olan Beykoz Kasrı, buna örnektir.

Osmanlı padişahlarının harem, Enderun ve geniş muhafaza kadrolarıyla oturdukları yapılara saray, daha küçük ölçülerde teşkilatlandırılmış yapılara da kasır dendiğini söyleyebiliriz.

Fatih Sultan Mehmet, 1453'te İstanbul'u fethettikten sonra bir süre Bizans saraylarında oturmuş, harap ve kasvetli olan bu yapılardan sıkıldığı için Edirne'ye dönmüştür[22].

Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'daki ilk sarayını bugünkü İstanbul Üniversitesi merkez binasının bulunduğu yere (Eski Harbiye Nezareti) 1453-1454 yılında yaptırmıştır[23]. Saray-ı Atik diye de adlandırılan eski saray, fetihten sonraki ilk saray olarak bilinmektedir. Daha sonra Haliç, Boğaziçi ve Marmara'ya hâkim noktada Saray-ı Cedid denilen yeni saray inşa edilmiştir. Bugün Topkapı Sarayı Kompleksi olarak da bilinen Saray-ı Cedid 400 yıl içinde yapılan ilavelerle genişleyerek bugünkü halini almıştır[24].

Osmanlı mimarlık tarihinde, saray, köşk ve kasırların yapımının hızlanışı özellikle IV. Mehmet zamanına rastlamaktadır. II. Süleyman, II Ahmet ve II. Mustafa devirlerinde siyasi karışıklıklar nedeniyle fazla yapı inşası görülmez.

Lale Devri, kasır ve köşk mimarisi açısından en yoğun ve parlak dönemin yaşandığı devirdir. III. Ahmet, İstanbul'da çok sayıda köşk ve saray inşa ettirmiştir[25]. Sanatın tüm dallarının önemsendiği bu devirde imar işlerine de hız verilmiştir. Bakımsız kalan ve tahrip olan mimarlık eserleri onarılmakla birlikte yeni saray ve köşkler de inşa edilmiştir.

---

[21] Kasır: Arapça kökenli olup, savunmalı hükümdar sarayı, şato veya büyük köşk anlamındadır. Bkz. Doğan Hasol, "Kasır", *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, İstanbul 1988, 274.
[22] Eldem, *Köşkler ve Kasırlar I*, 57; Sedat Hakkı Eldem, *Köşkler ve Kasırlar II*, İstanbul 1971, 8.
[23] Haluk Yusuf Şehsuvaroğlu, *İstanbul Sarayları*, İstanbul 2011, 20.
[24] Şehsuvaroğlu, *İstanbul Sarayları*, 21; Reşad Ekrem Koçu, *Topkapı Sarayı*, İstanbul 2004, 42; Aktemur, *Batı Etkisinin Türk Mimarisine Yansıyış Süreci ve İstanbul-Karaköy'deki Avrupa Tarzı Sivil Mimari*, 44.
[25] Ayda Arel, *Onsekizinci Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci*, İstanbul 1975, 65; Rüçhan Arık, "Batılılaşma Dönemi Anadolu Türk Mimarisine Bir Bakış", *Osmanlı*, Ankara 1999, X, 247.

Fransızlarla başlayan yakın ilişkiler sonucu Paris'e giden Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi, Versailles Sarayı ve bahçelerinin planlarını getirmiş, Sadâbad olarak anılan Kâğıthane ve çevresi, bu planlardan esinlenerek yapılan havuzlar, bahçeler ve kasırlarla donatılmıştır[26].

Osmanlı'nın batılılaşma döneminin en önemli noktası 1720 tarihinde Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Paris'e gidişidir[27]. İmparatorluğun gerileme sürecini durdurmak gayesiyle çıkılan bu yolda Batı kültür ve sanatı Osmanlı mimarisinde moda etkisi yapmıştır[28]. Batı kültürünün saray ve bahçe düzenlemeleri Osmanlı saray ve bahçe düzenlemelerine moda etkisi yapmış ve böylece batı etkisini yansıtan saray, köşk ve kasır mimarisi başkent İstanbul'da vücut bulmaya başlamıştır[29].

III. Ahmet devrinin tüm eğlence âlemlerinin yapıldığı Sadâbad Bahçeleri ve Kâğıthane'ye o devrin zevk ve eğlence anlayışını dile getiren isimler konulmuştur. "İmrahor Kasrı, Fil Köprüsü, Hayrabat İskelesi, Hayrabat Tekkesi, İrem Bağı, Vezir İskelesi, Hünkâr İskelesi, Birinci Çağlayan, Mermer Kâse, Somaki Kâse, Nur Çeşmesi, Server Kasrı, Cenan Kasrı, İkinci Çağlayan, Sırat Köprüsü, Üçüncü Çağlayan, Cedve-i Sim, Cenan Sofrası, Cesr-i Nevpeyda, Beyaz Köprü, Suk-u Cedid, Havz-ı Derser, Şehinşah Kasrı, Haremabad Karyesi[30]" gibi adlar buna örnektir.

XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı mimarisinde Batı etkileri net şekilde görülmeye başlar. Türk rokokosu olarak adlandırılan bir süsleme tarzı, özellikle sarayların ve kasırların iç ve dış cephelerinde ve tavanlarında yoğun şekilde kendisini gösterir.

---

[26] Serim Denel, *Batılılaşma Sürecinde İstanbul'da Tasarım ve Dış Mekânlarda Değişim ve Nedenleri*, Ankara 1982, 28.
[27] Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul 1978, 61.
[28] Denel, 28.
[29] Kuban, "İstanbul'un Batılılaşması ya da Batılılığı", 35.
[30] Diğdem Çelikbilek, *Beykoz Kasrı ve XIX. Yüzyıl Kasırları Üzerine Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Yıldız Üniversitesi, İstanbul 1988, 2.

Kargir olarak yapılmış ve kurşunla örtülmüş saray ve kasırlar yerini ahşap malzemeye bırakırlar. Sarayburnu'nda ahşap olarak yapılan Topkapı Kasrı, bu anlayışın ilk örneklerinden biridir[31].

XVIII. yüzyılda Avrupa etkisinin yoğunluk kazanmasının temel nedeni, diplomatik ve teknik yardım amacıyla Avrupa'dan gelen uzman heyetlerindeki mimar, mühendis ve sanatçıların inşai projelerde de görev almalarıdır.

Osmanlı dönemi batı üsluplu saray mimarisinin ilk akla gelen mimarı Melling'dir. III. Selim'in kız kardeşi Hatice Sultan'ın defterdar burnunda yer alan sarayına Melling tarafından yapılan genişletme çalışmaları batı tarzını yansıtır. III. Selim'in yaptırmayı düşündüğü Topkapı Sahil Sarayı'nı II. Mahmut inşa ettirmiştir. III. Mahmut, saray ve köşk yapımına hız kazandırmış, vaktini İstavroz Yalısı arsasında ve bahçelerinde yaptırdığı iki sarayın inşaatı ile uğraşarak geçirmiştir. Bu dönemde Boğaziçi ve Haliç'teki yalı ve kasırlardan da söz etmek gerekir.

Sultan Abdülmecid, Topkapı Sarayı yerine Yeni Çırağan Sarayı ve Beşiktaş Sarayı'nı kullanmıştır.

1839 Tanzimat Fermanı ile batıya iyice açılan imparatorlukta Avrupa ile yakın ilişkiler artmış, hem düşünce yapısı hem günlük yaşam anlayışı, hem de güzel sanatlarda yenilikler ve Batılı etkiler söz konusu olmuştur. Bu tutumun özellikle saray hayatında etkisini hissettirdiği söz konusudur[32].

Sultan Abdülmecid ve Sultan Abdülaziz'den itibaren kargir saray ve kasırların yapımı başlar. Özellikle Sultan Abdülaziz'in yangına karşı tedbir olarak köşklerin çoğunu yeniden ve kargir olarak inşa ettiği bilinmektedir[33]. Bu nedenle eski ahşap köşklerin birçoğu yıkılmıştır. Sultan Abdülaziz'den sonra saray ve kasır yapımı ekonomik nedenlerle durdurulmuştur.

---

[31] Çelikbilek, 3.

[32] Mehmet Cavit Baysun, "Mustafa Reşid Paşa'nın Siyasi Yazıları", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S.XI/XV, İstanbul 1960, 128; Mustafa Cezar, *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, İstanbul 1971, 132; Cezar, *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, 136.

[33] Abdurrahman Şeref, *Tarih Söyleşileri Muhasebe-i Tarihiye*, (Çev. Nami Duru), İstanbul 1980, 106; Pars Tuğlacı, *Osmanlı Mimarlığında Batılılaşma Dönemi ve Balyan Ailesi*, İstanbul 1981, 172; Denel, 77-79; Osman Nuri Ergin, *İstanbul'da İmar ve İskân Hareketleri*, İstanbul 1938, 815-818; Baysun, 125.

2.2. OSMANLI MİMARİSİNDE YABANCI SARAY MİMARLARI

Osmanlı'nın ilk toprak kaybettiği 1699 Karlofça Antlaşmasının ardından ordunun güçlendirilmesi ve yenileştirilmesi amacıyla başlatılan batılılaşma hareketleri 1830'lu yıllardan itibaren Avrupa ülkelerinin kendi çıkarlarına olan kurumları ve ekonomik yapılanmaları Osmanlı İmparatorluğu'nun toplumsal yapısına yerleştirme çabaları ile sürmüştür[34]. 1839 Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra Osmanlı İmparatorluğu'nda ıslahat hareketlerinin başlaması, yöneticilerdeki modernleşme ve yenileşme arzusu, Avrupa ülkelerinin Osmanlı İmparatorluğu'nu ekonomik yönden çöküntüye uğratma planları Osmanlı İmparatorluğu'nu batıya açılmaya zorlamıştır. Bu durum İmparatorluğun ekonomik ve siyasal yaşamını etkilemiş, özellikle Fransız, İngiliz ve Alman etkisi Osmanlı'ya sirayet etmiştir. Batı etkileri özellikle saray ve çevresinde yaygın ve yoğun bir şekilde XIX. yüzyılın başlarına kadar hissedilmiştir[35].

Batı kültürünün moda etkisi yaptığı Tanzimat döneminde bütün kurumlarda olduğu gibi mimarlık alanında da XIX. yüzyıl Avrupa seçmeci üslubunun mimari örnekleri Batı'dan ithal edilerek uygulanmıştır[36].

1885 yılından itibaren İzmir, İstanbul gibi liman şehirlerinde önemli ölçüde Batıyla ilişkiler ve bu ilişkilerin sonucunda gerçekleşen fiziki değişiklikler söz konusudur. Zira bu dönemde demiryolu yapımı ile gelişen ticari ilişkiler mimari etkileşimi ve kent yapısının değişimini de beraberinde getirmiştir[37]. 1890 yılında Sirkeci Garı'nın inşa edilmesiyle İstanbul Avrupa başkentleriyle ticaret ilişkilerinin hızlandırıldığı bir ticaret kenti haline gelir[38].

II. Mahmud dönemi Osmanlı'da batı tarzı saray mimarisinin boğazda yaygınlık göstermeye başladığı dönem olarak dikkati çeker. Beşiktaş sahillerinde batı

---

[34] Ali Murat Aktemur, *Batı Etkisinin Türk Mimarisine Yansıyış Süreci ve İstanbul-Karaköy'deki Avrupa Tarzı Sivil Mimari*, Erzurum 2009, 55. Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, (Çev. Metin Kıratlı), Ankara 1984, 186; İsmet Kılınçaslan, *İstanbul Kentleşme Sürecinde Ekonomik ve Mekânsal Yapı İlişkileri*, İstanbul 1981, 188; Zeynep Çelik, *The Remaking of Istanbul*, Washington 1986, 99.

[35] Lewis,186.

[36] Kılınçaslan, 189.

[37] Lewis, 183.

[38] Kılınçaslan, 187; Aktemur, *Batı Etkisinin Türk Mimarisine Yansıyış Süreci ve İstanbul-Karaköy'deki Avrupa Tarzı Sivil Mimari*, 57.

yaşantısını ve Avrupa mimarisini yansıtan saraylar inşa edilir[39]. Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı, Küçüksu Kasrı, Yıldız Kasrı, Ihlamur Kasrı, Maslak Kasırları saray yönetimlerinin artık Topkapı sarayından çıkarak boğaza yerleştiğini de ortaya koymaktadır[40].

XIX. yüzyılın başlarından XX. Yüzyılın başlarına kadar geçen süreçte yaşanan batı etkisinde eser verme anlayışı ve yabancı mimarların ortaya koyduğu örnekler, Osmanlı döneminde canlandırmacı mimari üsluplar olarak farklı mimari tarzları beraberinde getirmiştir[41]. Bu mimari tarzlar arasında en yaygın görülenleri Neobarok, Neoklasik, Neogotik, Art Nouveau ve İslam Canlandırmacı üsluplarıdır[42].

Neobarok Üslup: Osmanlı başkenti İstanbul'da görülen batı anlayışındaki mimari üsluplardan biri de neobarok üslubu olup, XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren somut örneklerle karşımıza çıkmaktadır. Daha çok korint tarzı plasterlerle, iki uçtan volüt biçiminde kıvrım yapan konsollarla, askı çelenk motiflerinden oluşan alınlıklarla dikkati çeken bu üslubun cephe mimarisinde tercih edildiği görülmektedir. Üslubun ana karakterini, aşırı hareketli ve ışık gölge kontrastına müsait uygulamalar oluşturmaktadır.

Neoklasik Üslup: İstanbul'da en yaygın karşılaşılan batı tarzı ithal üslup, Neoklasik üsluptur. Napolyon'un yeniden canlandırmayı amaçladığı Roma İmparatorluğu'nun simgesi niteliğindeki Neoklasizm Akımı, 1790'lı yıllarda tüm Avrupa mimarisini etkisi altına alır. Aynı akım, Osmanlı Başkenti İstanbul'da da XVIII. yüzyıl sonlarında kendisini gösterir. III. Selim döneminde Fransa ile başlayan ilişkiler, İstanbul'daki saray yönetimi çevrelerinde Fransız kültürünün yerleşmesine zemin oluşturur. XIX. yüzyıla gelindiğinde Fransız kültürü etkisini sürdürürken,

---

[39] Kılınçaslan, 201.
[40] Kılınçaslan, 197; Çelik, *The Remaking of Istanbul,* 95-96.
[41] Kılınçaslan, 208; Çelik, *The Remaking of Istanbul,* 195.
[42] Ayşe Nasır, *Türk Mimarlığında Yabancı Mimarlar,* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü İstanbul 1991, 118; Mustafa Servet Akpolat, *Fransız Kökenli Levanten Mimar Alexandre Vallaury,* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara 1991, 36; Aktemur, *Batı Etkisinin Türk Mimarisine Yansıyış Süreci ve İstanbul-Karaköy'deki Avrupa Tarzı Sivil Mimari,* 56; Ali Murat Aktemur, "Osmanlı Bankasının Tarihçe ve Mimarisi", *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 15, Erzurum 2005, 10.

İngiliz ve Alman kültürleri de görülmeye başlar. Bu etkiler kapsamında ithal edilen Neoklasik formlar, yabancı mimarlarla birlikte yaygınlaşır ve gelişir[43].

XIX. yüzyıl İstanbul mimarlığında görülen Neoklasizm, Antik Yunan ve Roma'dan Rönesans'a ve Fransız Emperyal Üslubu'na kadar tarihi süreçte geniş bir yelpaze içinde çeşitli dönemlerden ve üsluplardan seçilen yapı elemanları ve formlarla kendini hissettirir. Neo-Klasizm, XIX. yüzyıl sonunda ve XX. yüzyıl başlarında başkent İstanbul'un yeni gelişen bölgelerinin genel şehir siluetinde karakteristik özellik olur. Galata Köprüsü'nün ayaklarında ticaret merkezi olarak gelişen Karaköy, Karaköy'den Tophane ve Kabataş'a kadar ticari sahiller, kuzeye doğru ilerledikçe İmparatorluk saraylarının yer aldığı Dolmabahçe, Beşiktaş sahil şeridi, Batı tarzı alışveriş ve eğlence merkezi olan ve Avrupalı kolonileri barındıran Galata ve Beyoğlu ile askeri kışlaların yerleştirildiği Taksim ve Maçka Tepeleri gibi, hızla gelişen yeni yerleşim alanlarındaki binalarda Neoklasik mimari tarz hâkim olur[44]. Diğer seçmeci üsluplar ise, bunların arasında yer alarak gelişir. Dönemin hâkim üslubu olarak ön plana çıkan Neo-Klasizm, özellikle yeni imar politikasının sonucu olarak saray ve kışla gibi büyük boyutlu yapılar Avrupalı mimarlar ve askeri mühendisler tarafından uygulanır[45].

Osmanlı ıslahat politikasının doğurduğu toplumu ve kurumlarını yenileştirme çabaları, yönetimi Batı modelini seçmeye zorlamış, mimarlık uygulamalarında da Batı üsluplarının kullanılmasını gerekli kılmıştır. Örneğin, 1891 yılında yapımına başlanan İstanbul Arkeoloji Müzesi için, 1869'da yayınlanan tezkerede, Avrupa'daki müze örneklerine benzer biçimde inşa edilmesinin zorunluluğu vurgulanmıştır[46].

Osmanlı yönetimi, Neoklasik üslubu imparatorluğun resmi mimari üslubu olarak görmüştür. Böylece Neoklasik üslup, yabancı mimarların mimari tasarımlarıyla kendini gösterir. Dolmabahçe Sarayı, Avrupa'dan ithal edilen mimari

---

[43] Çelik, *The Remaking of Istanbul*, 148; Boyd Hilary Sumner - John Freely, *Strolling Thorough Istanbul (İstanbul'u Dolaşırken)*, (Çev. Yelda Türedi), İstanbul 2016, 333; Semavi Eyice, "XVIII. Yüzyılda Türk Sanatı ve Türk Mimarisinde Avrupa Neo-Klasik Üslubu", *Sanat Tarihi Yıllığı*, 9-10, İstanbul 1978-80, 163-169.

[44] Çelik, *The Remaking of Istanbul*, 148; Kılınçaslan, 206; Aktemur, *Batı Etkisinin Türk Mimarisine Yansıyış Süreci ve İstanbul-Karaköy'deki Avrupa Tarzı Sivil Mimari*, 57.

[45] Kılınçaslan, 208.

[46] Çelik, *The Remaking of Istanbul*, 139-140; Aktemur, *Batı Etkisinin Türk Mimarisine Yansıyış Süreci ve İstanbul-Karaköy'deki Avrupa Tarzı Sivil Mimari*, 58.

üsluplar konusunda İmparatorluğun tercihinin Neoklasik üslup olduğunun açık ispatıdır[47].

Neoklasik üslup Pera (Beyoğlu)'daki sivil mimarlık örneklerinde en dikkat çekici ve en yaygın üslup olarak karşımıza çıkmaktadır. Elçilik binaları, bölgenin Neoklasik mimariyi yansıtan fiziki görünümünde en önemli fonksiyonu üstlenirler. Fossati ve Smith gibi yabancı mimarlar tarafından tasarlanan geniş bahçeler içindeki mimarlık örnekleri, Beyoğlu'nun çevre düzenine hâkim yapılar durumundadırlar[48]. Yabancı ve yerli azınlık mimarlar tarafından Pera'da inşa edilen kilise, otel, çok katlı mağaza, lokanta, tiyatro gibi diğer bina tiplerinin çoğu Neoklasik üsluptan etkiler taşımaktadırlar.

Beyoğlu (Pera)'nda olduğu gibi Galata ve Karaköy çevrelerinde de yabancı mimarların tasarladığı iş hanı ve banka binaları, Neoklasik mimari tarzını yansıtırlar[49]. Genellikle dört veya beş katlı olan bu taş yapıların, alt katları Neorönesans tarzında kaba yonu taş kaplama tarzındadır. Cephelerde de çeşitli klasik formlarla düzenlenmiş bir tasarım söz konusudur.

Dönemin modası haline gelen Neoklasik üslup, saray, yönetim binası, ticaret yapısı ve diğer sivil mimarlık örneklerinde kullanılmakla kalmaz, bunların yanı sıra cami, türbe, çeşme ve sebil gibi geleneksel yapı türlerinde de geniş bir uygulama alanı bulur[50]. Üst sınıf Müslümanların yeni inşa ettirdikleri taş konaklarda ve ahşap konutlarda, özellikle boğazın iki yakasına inşa edilmiş yalılarda geleneksel iç mekânlara Neoklasik cepheler giydirilmiştir. Girişler, pencereler, kornişler vb. yapı elemanlarında Neoklasik üslup hâkim olur. XIX. yüzyılın son on yılında gelişen Nişantaşı konut bölgesi de Neoklasik üslupta tasarlanmıştır. Hipodomos Plan (Izgara şehir planı) tarzında birbirini dik kesen geniş ve düzgün caddelerin kenarlarında inşa edilmiş çok katlı binalar, Neoklasik üsluplu cephe düzenlemesine sahiptirler[51].

Cami, türbe gibi geleneksel Osmanlı dini mimari örnekleri de Neoklasik mimari tarzında tasarlanır[52]. Örneğin, Divanyolu'ndaki Karabet Balyan, tarafından

[47] Celal Esad Arseven, *Türk Sanatı Tarihi*, İstanbul 1959, II, 430.
[48] Nasır, 116-118.
[49] Nasır, 119.
[50] Kılınçaslan, 211.
[51] Nasır, 113.
[52] Sumner - Freely, 114.

tasarlanan II. Mahmud Türbesi, Dolmabahçe ve Ortaköy camilerinin cepheleri Neoklasik mimari üslubunu yansıtır. Bu dönemde İstanbul'da Melling'in Hatice Sultan Sarayı'ndaki uygulamasıyla başlayan seçmeci tasarım anlayışı Neo-Klasizm, çeşitli yapılarla geniş bir uygulama alanı bulur. Sadece yabancı mimarlar eliyle değil, Osmanlı mimarlarının tasarımlarında da bu anlayışa göre eserler verilir[53].

Neogotik Üslup: XIX.yüzyılda başta İngiltere olmak üzere, mimarlık alanında görülen Neo-Gotik Üslubu'nun İstanbul'daki ilk ve tek örneği, E.J.Street'in tasarlamış olduğu İngiliz Kilisesi'dir[54]. Viyana'da dökme demir prefabrike olarak hazırlanıp Tuna Nehri yoluyla İstanbul'a getirilip Haliç kıyısına 1898'de kurulan St. Stephen Bulgar Kilisesi, Neo-Gotik mimari üslubunun ana karakterini yansıtır[55]. XIX. yüzyılda başkent İstanbul'da Neo-Gotik üslubun, daha çok İslam mimarisine ve Osmanlı mimarisine ait yapı unsurlarıyla sentezlenerek uygulandığı anlaşılmaktadır. Montani'nin 1873'te inşa ettiği Pertevniyal Valide Camii ile 1886'da inşa edilen Yıldız Hamidiye Camii, bu örnekler arasındadır[56].

Taksim'deki 1882 tarihli **Aya Tirinite Kilisesi** ile Sultan Ahmet'teki 1899 tarihli **Kaiser Wilhelm Çeşmesi** de Neo-Gotik mimari üslup ile yerli Bizans mimari üslubunun kaynaştırılarak tasarlanması sonucunda oluşturulmuş yapı örnekleri olarak karşımıza çıkarlar[57]. İstanbul'da tamamen Neo-Gotik üslupta inşa edilmiş mimari örneğini **Mongeri** ile **De Nari** tarafından yapılan **St. Antuan Kilisesi**'nde görmekteyiz[58].

İslam Canlandırmacı Üslup: Bu üslup, Avrupalı mimarlar tarafından İstanbul'da uygulanmıştır[59]. Avrupa'da İslam ve Uzakdoğu ülkelerinin mimarlık örneklerine karşı ilgi, XIX. yüzyılda kolonel yayılma sonucu ortaya çıkmıştır[60].

---

[53] Nasır, 113; Aktemur, *Batı Etkisinin Türk Mimarisine Yansıyış Süreci ve İstanbul-Karaköy'deki Avrupa Tarzı Sivil Mimari*, 59.
[54] Sumner - Freely, 339; Nasır, 116.
[55] Sumner - Freely, 338.
[56] Arseven, *Türk Sanatı Tarihi*, 431; Aktemur, *Batı Etkisinin Türk Mimarisine Yansıyış Süreci ve İstanbul-Karaköy'deki Avrupa Tarzı Sivil Mimari*, 59.
[57] Nasır, 115.
[58] Nasır, 115.
[59] Necmettin Emre, "Mimar Vedat'ın Sanat Hayatı", *Arkitekt*, S. 10, 1942, 233; Doğan Kuban, *Sanat Tarihimizin Sorunları*, İstanbul 1975, 224.
[60] Batur, "Batılılaşma Döneminde Osmanlı Mimarlığı", 1058; Lewis, 345.

Bu akımın ortaya çıkışında yabancı mimarların varlığının ve yapıtlarının etkisi iki yönlü olarak hissedilir. Yeni kuşak Türk mimarları arasında batı etkili seçmeci mimari üsluplara karşı bir tepki doğmuş ve ulusçuluk akımı doğrultusunda klasik çağ Osmanlı mimarisine eğilim başlamıştır[61]. Ayrıca eserlerinde klasik Osmanlı ve İslam mimarlığından aldıkları mimari unsurları kullanan yabancı mimarlar, özellikle **A.Vallaury** ve **Jachmund**, genç Türk mimarlarının eğitimleri üzerinde etkili olurlar ve onları kendi mimarlık anlayışlarının etkisinde kalmaya zorlarlar[62].

Sirkeci Garı'nın inşasında Jachmund'un yetişme tarzı gereği, klasik Osmanlı İstanbul'una uygun bir bina tasarımı gerçekleştirilmiş, böylece daha çok kuzey Afrika ve İspanya İslam mimarileri örneklerinden derlenen yapı elemanları kullanılmıştır[63].

Alexandre Vallaury'nin Düyun-u Umumiye Binası, yerel mimarlık örneklerinden seçilen yapı elemanlarının Beaux-Arts tasarımıyla ortaya konmasından oluşan bir Türk-İslam seçmeciliği sunar[64].

Art-Nouveau Üslubu: İlk olarak ithal edilen günlük kullanım eşyalarıyla Osmanlı İmparatorluğu yaşam kültürüne giren Art-Nouveau, mimarlık alanına ise yabancı mimarların uygulamaları ile yansımış olur. Özellikle İstanbul'da Art-Nouveau mimarisinin temsilcisi olarak Raimondo D'Aronco dikkati çeker[65].

İstanbbul'da 1905 ile 1925 yılları arasında inşa edilen ahşap konutlarda görülen Art-Nouveau üslubunun en önemli özelliği, seçmeciliğe kayan bir yapının olması, zaman zaman da Neoklasik biçimlerle birlikte kullanılmasıdır[66]. Değişimi ve yeniliği temsil eden Art-Nouveau, Osmanlı'da canlandırmalar gibi bir kalıp almıştır. Bunda Abdülhamid devrinin koşullarının rolü büyüktür[67].

Lale Devri ile birlikte Osmanlı mimarisinde özgün bir batı mimari sentezini yansıtan Avrupa tarzı mimari anlayışı ortaya çıkmıştır. III. Selim döneminde batılı mimarların imparatorluk yönetimi tarafından desteklenmesi, Art-Nouveau üslubunun

---

[61] Emre, 224-225.
[62] Emre, 233; Kuban, *Sanat Tarihimizin Sorunları*, 226.
[63] Emre, 233; Kuban, *Sanat Tarihimizin Sorunları*, 28.
[64] Emre, 233; Kuban, *Sanat Tarihimizin Sorunları*, 28; Yavuz, 102.
[65] Batur, "Batılılaşma Döneminde Osmanlı Mimarlığı", 1058; Lewis, 346; Aktemur, *Batı Etkisinin Türk Mimarisine Yansıyış Süreci ve İstanbul-Karaköy'deki Avrupa Tarzı Sivil Mimari*, 61.
[66] Aslanoğlu, 30.
[67] Aslanoğlu, 28.

yabancı mimarların tekelinde gelişmesi sonucunu doğurmuştur[68]. Bu dönemde büyük boyutlu askeri yapılar inşa edilmiştir. Kışlalar ve askeri okullar bu dönem kentsel dokusu içerisinde egemen yapılar olarak dikkati çeker. Mimarlık literatüründe sivil mimari çağı da bu dönemde başlar[69].

Üsküdar ve Levent'te eğitim yapan Nizam-ı Cedid askeri için inşa edilen kışlalar, dönemin belirli özellikte yapıları olarak öne çıkarlar. Selimiye Kışlası ve çevre düzenlemesi kentsel ölçekte külliye düzenlemesinden farklı özelliklere sahip, tamamen batılı karakterde ilk örnektir[70].

Selimiye Kışlası'nın bir bölümünün mimarının Kirkor Balyan olduğu bilinmekle birlikte, Selimiye yerleşkesinin kim tarafından tasarlandığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak bu yerleşkenin, Osmanlı mimarlığına tamamen yabancı ve batılı özelliklere sahip olması, burada bir yabancı mimarın rol aldığını düşündürmektedir. 1784 tarihinde, Fransız Büyük Elçisi Choiseul Gouffier ile birlikte İstanbul'a gelen ve 1802 yılına kadar, maaşlı olarak Osmanlı'nın hizmetinde çalışan Kauffer'in, sarayla yakın ilişki içerisinde olduğu ve İstanbul'un bazı yerlerinin planlarını yaptığı[71] dikkate alınırsa, Selimiye yerleşkesinin tasarımını da hazırladığı akla gelebilir[72].

Bu dönemde başkent İstanbul'a gelen yabancı mimarlar arasında Melling'in yanısıra Mimar Niva, Mimar Castellan, Mimar Preault ve M.Le Roi'nin adları sayılabilir[73].

Başta Fransız asıllı mimarlar olmak üzere, XVIII. yüzyılın sonlarında Osmanlı mimarisinde yabancı mimarların güçlü etkilerini görmek mümkündür[74]. XIX. yüzyıla gelindiğinde İmparatorluk sınırları dahilinde eser veren yabancı mimar sayısının iyice arttığına ve büyük boyutlu devlet binalarının inşa edildiğine tanık olunur. Bu

---

[68] Kuban, *Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme,* 20.
[69] Cezar, *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, 16.
[70] Uğur Tanyeli, "Transfer of Western Urban Planning Concepts and Techniques to Turkey (1718-1840)", *Rönesans'tan XX. Yüzyılın Başına Kadar Batıdan İslam Dünyasına Modern Bilim ve Teknoloji Transferi Kongresi*, İstanbul 1987, 348.
[71] Cezar, *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, 14.
[72] Bkz. Tanyeli, 341-365.
[73] Denel, 38.
[74] Cezar, *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, 21.

dönemde binaların çoğu, XIX. yüzyılda Avrupa'da görülen seçmeci anlayışa göre tasarlanır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BEYKOZ KASRI

3.1. BEYKOZ KASRI'NIN TARİHÇESİ

Beykoz Kasrı, 21 Aralık 1832 tarihinde Osmanlı Ordusunun Konya'da, Mısır Hidivi Kavalalı Mehmet Ali Paşa kuvvetlerine yenilmesi sonucu Bâbıâli'nin, tarihi süreçte ilk kez Ruslar'dan yardım istemesi üzerine şubat 1833'de Rus ordusunun ve donanmasının kuzeyden İstanbul'a girmesine dayanan tarihi bir olayın sonucunda[75], inşaat serüveni başlayan bir kültür varlığıdır. 1833'de Rus ordusunun ve donanmasının kuzeyden İstanbul'a girmesi, donanmanın Büyükdere ve Beykoz koylarında demirlemesi ve Rus ordusunun Selviburnu'nda ordugâh kurması, Osmanlılarla Ruslar arasındaki yakınlaşmayı beraberinde getirmiştir. Bu yakınlaşma zamanla Osmanlının başına büyük sıkıntılar getirmiş ve 8 Temmuz 1833 Hünkâr İskelesi Antlaşması ile bu sıkıntılar resmiyette de uygulama alanı bulmuştur. Bunun ardından Ruslar Selviburnu'nda taştan bir anıt dikerek bu anıt üzerinde Rusça ve Türkçe olarak yaşanan süreci ve antlaşmayı genel hatlarıyla belgelemişlerdir.

1845 yılında Kavalalı Mehmet Ali Paşa, İstanbul'u ziyareti sırasında dönemin Padişahı Abdülmecid'e, Ruslarla yaşanan bu süreç, oluşan yakınlık ve gelinen noktada Hünkâr İskelesi Antlaşması ve sonuçlarından ötürü kendini affettirmek, Ruslar'ın diktikleri kaba görünümlü anıtın tesirini azaltmak gayesi ile Hünkâr İskelesi Tepesinde 200 dönümlük bir arazi içerisinde Sultan Abdülmecid'e armağan etmek gayesi ile Beykoz Kasrı'nın temelini atmıştır.

Kasrın inşa süresi 10 yıl sürdü. Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu Sait Paşa tarafından inşaatı tamamlanan Kasır, 1855 yılında Sultan Abdülmecid'den sonra tahta geçen kardeşi Sultan Abdülaziz'e armağan edildi. Ziver Bey (Paşa)'in düşürdüğü manzum tarih bir kitabeye işlenerek Kasrın bulunduğu koru parkın deniz tarafındaki kapısına konuldu[76]. Şair Ziver Paşa tarafından yazılıp üç sütun ve 6 satır halinde düzenlenmiş olan talik hatlı ve 18 mısralık kitabe manzumesinde bir övgü ve methiyenin yanında, kasrın yapıldığı tarih, yaptıranlar ve kasrın hediye edildiği

[75]Ayla Ödekan, "Beykoz Kasrı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, VI, 67.
[76] Ödekan, 67.

padişah da belgelenmektedir. Yapının tarihine ışık tutan kitabeye göre, Beykoz Kasrı'nın inşası Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından başlatılmış ve 1271 H. (1855 M.) tarihinde Oğlu Mısır valisi Sait Paşa tarafından tamamlanarak Sultan Abdülmecid hatırasına kardeşi Sultan Abdülaziz'e armağan edilmiştir[77].

Beykoz Kasrı'nın çevrilmiş ve yayınlanmış kitabe metinleri **(Foto.2)** genelde aynı olmakla birlikte, çevirilerde ufak tefek farklılıklar da söz konusudur. Ancak yayınlarda kitabe ile ilgili genel kabul gören çeviri metninde şu bilgiler yer almaktadır[78]:

Evc-i âlây-ı saltanat üzre seh-i âlempenah
Abdülmecid Hânı Hüda kılmış güneş gibi bedîd
Beytü-ş-şeref olsa sezâ ol âfîtab-şevkete
İtdikce nûr-ı makdemi bu kasrıgâhı müstefîd
İklim-i Mısr'ın âsafı merhum Alî Paşa gelüb
Vaz'-ı esâs-ı kasr içün itmiş idi tenb'ih-i ekîd
Necl'i saidi vali-i Mısr ol Said Paşa zihi
İtmâmına himmet idüb bünyânın itdi bî-nedîd
Ol Padişâhın şevketi âfâka verdi şöhreti
Kıldı o âsâf hizmeti yapıldı bı kasr-ı cedîd
Bünyânı ga'yetle nefis olduğunu her bir gören
Tahsîn idüb ol şâh içün etler senây-ı bî-adîd
Bu kasr-ı vâlâya şeref verdikçe hayr-ı makdemi
Olsun ilahi ol şehin ikbâlle ömrü mezîd
Cevher biri birisi tam Zîver iki tarih ile
Tebrik kılsun m^kdem-i şâhânesin mânend-i îd
Bu kâh-i bâlâ dâimâ Abdülmecid Hâna ebed
Yâ Râb bâ celâl ü ferah olsun saîd ender saîd[79]

[77] Reşad Ekrem Koçu, "Beykoz Kasrı", *İstanbul Ansiklopedisi*, V, İstanbul 1961, 2659.
[78] Koçu, "Beykoz Kasrı", 2659.
[79] Beykoz Kasrı'nın mermer inşa kitabesinin üzerinde celi tâ'lik hatla şair Ahmet Sadık Ziver Paşa tarafından kaleme alınan kitabede 1271 Hicri tarihi (1855 M.) yer almaktadır. 1998'de Deniz Müzesi envanterine giren mermer kitabe parçalar halinde iken, eksik parçalar mermerle tamamlanarak yapıştırılmış olup, henüz restorasyonu yapılmamıştır.

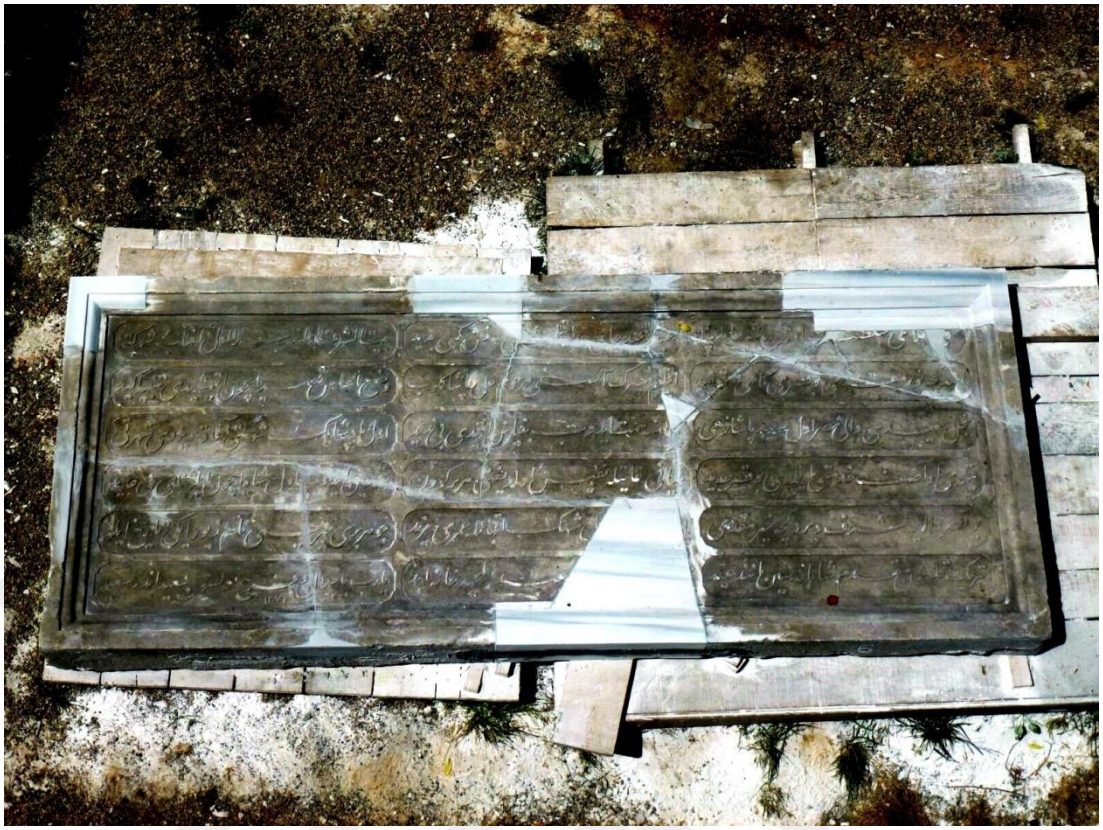

Foto 2. Beykoz Kasrı Kitabesi

İstanbul'da inşa edilen ilk kargir kasır özelliği taşıyan Beykoz Kasrı'nın plan ve proje tasarımlarının Nikogos Balyan'a[80], müteahhitliğinin ise Sarkis Balyan'a[81] ait olduğu genel görüşü hâkim olsa da bu bilgilerin kesin belgelere dayanmadığı anlaşılmaktadır[82]. Bu konuda en net fikirler, Oya Şenyurt'un Osmanlı mimarlık Örgütlenmesinde Değişim ve Dönüşüm adlı eserinde yer almaktadır. Şenyurt bu eserinde, Beykoz Kasrı'nın inşa projelerinin Hacı Stefanis Kalfaya ait olduğunu, hatta inşa faaliyetini de Hacı Stefanis Kalfanın tamamladığını, Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinden aldığı belgeye dayandırmaktadır[83]. Şenyurt'un öne sürdüğü ve arşiv

[80] Nikogos Balyan: 19 Kasım 1826'da doğmuştur. 1845 yılında Barbe Yüksek Okulu Mimarlık Bölümünü bitirerek mimar olmuştur. 22 yaşında Eski Çırağan Sarayı'nda yaptığı kütüphanede gösterdiği başarı ile Sultan Abdülmecid'in gözüne girerek hassa mimarlığına atanmıştır. Önemli şahsiyeti ve başarıları sayesinde dönemin fikir ve sanat adamlarınca değer verilen Nikogos Bey, 27 Şubat 1858'de ölmüştür. Bkz. Çelikbilek, 95-96.

[81] Sarkis Balyan:1835 yılında doğmuştur. 1843 yılında ağabeyi Nigogos Balyan`la birlikte Paris `e giderek Collï¨ge Sainte-Barbe de Paris ve Ecole des Beaux Arts`dan mezun olmuştur. İstanbul`a döndükten sonra babası ve ağabeyi ile birlikte çalıştı. Babası ve ağabeyi öldükten sonra kardeşi Hagop Balyan`la çalışmaya devam etmiş, 1899 yılında ölmüştür.

[82] Ödekan, 67; Tuğlacı, 174-177; Koçu, "Beykoz Kasrı", 2657.

[83] Hacı Stefanis Gaytanakis olarak bilinen Rum asıllı mimar, özellikle Sultan Abdülmecid'in tahta çıkması ile kardeşi Dimitri ile birlikte imparatorluğa ait yapıların inşasında önemli görevler

belgelerine dayandırdığı bu bilgiler, kasrı yapan kişi hakkında şu ana kadar öne sürülenlerin tamamını çürütmektedir.

"Kırım Savaşı (1853-1856) yıllarında inşa edildiği anlaşılan kasırda, bir süre bu savaşa katılan ve başıbozuk diye adlandırılan gönüllü askerler barındırılmıştır[84]." Sultan Abdülaziz'in yazlık dinlenme yeri olarak kullandığı kasrın bulunduğu Beykoz Çayırı'nda güreş müsabakaları düzenlendiği ileri sürülmektedir[85]. Söz konusu kasır, dışarıdan gelen imparatorluk temsilcilerinin ağırlandığı, yine Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli görevleri temsil eden erkânına ziyafet verildiği bir davet ve kabul mekanı hüviyetindedir.[86]

Birinci Dünya Savaşında kız yetim evi olarak kullanılan kasır, yine savaş yıllarında bir süre Trahom Hastanesi olarak da hizmet vermiştir. Bir süre

---

üstlenmiştir. Hacı Stefanis Kalfa ve Hacı Dimitri Bab-ı Ali binasının inşaatının (1843) tamamlanmasında görev almışlardır. Mecidiye Kışlası'nın yapımı (1847) Hacı Stefanis Kalfa tarafından gerçekleştirilmiştir. Hacı Stefanis kalfanın Beykoz Kasrı'nın inşaatına ve mimarlığına ilişkin yaşadıkları şu şekildedir: "Beykoz Kasrı'nın inşaatını Hacı Stefanis Kalfa üstlenmiştir. Ancak, 1850 yılında inşaatın sonlarına doğru Mısır Valisi ile olan anlaşmazlık yüzünden yapıyı yarım bırakmak zorunda kalmıştır. Hacı Stefanis Kalfa 25 Ağustos 1850 yılında kaleme aldığı arzuhalinde Beykoz Kasrı'nın projelerini hazırladığını ve inşaatın da oldukça ilerlediğini ifade etmektedir. Bu yapının götürü usulü inşaat yükümlülüğünü aldıktan sonra inşaat sırasında yaptığı hizmetler ve gösterdiği gayreti de öne sürerek, yapının inşaatından el çektirilmesinin bazı kalfalar arasında, hakkında dedikodu yapılmasına sebebiyet verdiğini ve bu kişiler tarafından suçlu gibi görünmesinin de namusuna ve itibarına gölge düşüreceğini arzuhalinde belirtmiştir. Beykoz Kasrı'nın inşası için harcadığı emeğin boşa gitmemesi ve kalfalık hizmetine devam etmeyi temenni ederek arzuhalini sonlandırmıştır. Hacı Stefanis kalfanın arzuhali üzerine Mısır Valisinin binanın keşif defterindeki maliyetin fazlalığını bahane ederek Hacı Stefanis Kalfaya işi bıraktırmak istemektedir. Bununla birlikte inşaat masrafından yapılacak indirimin inşaat malzemesinin eksik ve kalitesiz kullanılmasına neden olacağı ve yapının sağlam yapılmayacağı kaygısını taşımaktadır. Stefanis Kalfa da böyle bir durumun olmasını namusuna ve itibarına yediremeyeceğini bildirmiştir. Ayrıca Stefanis Kalfa herhangi bir maaş talebi olmaksızın sadece yapının projesine uygun olarak yapılması için kontrolörlük görevini talep etmektedir. Mısır Valisi görüşlerini belirten evrakın son bölümünde Stefanis Kalfayı da kolladığını ve her ihtimale karşılık açık kapı bıraktığını ifade eden bir dille, Stefanis Kalfanın emeğinin boşa gitmemesi şartıyla yapı kime ihale edilirse edilsin sağlamlığına dikkat edilmesi arzusunda olduğunu bildirmiştir. Nitekim mısır Valisinin Hacı Stefanis Kalfayı görevden alma kararının Sadaret tarafından onaylanmadığı tespit edilmiştir. Sadaret Stefanis Kalfanın sebepsiz yere işten çıkarılmasının dogru olmadığını ve tekrar işe alınması gerektiğini beyan etmiştir. Bu minvalde devam eden süreç sonunda Beykoz Kasrı inşaatı Hacı Stefanis Kalfaya devredilmiştir". Detaylı bilgi için bkz. Oya Şenyurt, *Osmanlı Mimarlık Örgütlenmesinde Değişim ve Dönüşüm*, İstanbul 2011, 153-155; Oya Şenyurt, "Geç Osmanlı'nın İnşaat Örgütlenmesi İçinde Gayrimüslimlerin Yükselen Statüleri ve Bir Rum Kalfa: -Stafanis Gaytanakis-", *Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi,* S.7, İstanbul 2015, 141-143.

[84] Ödekan, 67.

[85] Ödekan, 67.

[86] Sultanın Fransa'ya yaptığı ziyarete karşılık İmparator Napolyon adına iade-i ziyarete gelen İmparatoriçe Eugénie Beykoz Kasrı'nda ağırlanmış, burada şerefine ziyafetler verilmiş ve av partileri düzenlenmiştir. Abdülaziz'in ölümünden sonra bakımsız kalan kasır harap olmuştur. II. Meşrütiyet'in Meclis-i Mebusan Reisi Ahmet Rıza Bey zamanında mebuslara, âyân âzalarına ve hükümet erkânına Beykoz Kasrı korusunda bir bahar ziyafeti verilmiştir (1910) Bkz. Ödekan, 67.

göçmenlerin de kaldığı kasır, Cumhuriyet Dönemi'nde önce Boğaz Komutanlığı emrine verilmiş, 1953'de İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay'ın önerisi ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na devredilmiştir. Zamanın Sağlık Bakanı Dr. Ekrem Hayri Üstündağ tarafından restore ettirilerek Yüksek Tahsil Prevantoryumuna dönüştürülmüştür. Bu restorasyon esnasında tarihi kimliğine ve mimari dokusuna uygunluktan ziyade kullanılan amaca uygunluk birinci planda tutulduğundan, restorasyon pek başarılı olmamıştır. Dolayısıyla bu restorasyon mimari dokuda önemli değişimlerin gerçekleşmesine ve yapının asli kimliğinden az da olsa uzaklaşmasına vesile olmuştur. Prevantoryumun ilk müdürü olan Dr. Ali Rıza Temel'in çabalarıyla da tekrar restore edilmiş ve onarım sırasında Güzel Sanatlar Akademisi öğrencileri çalıştırılarak harap olmuş durumdaki bezemeleri tamamlattırılmış, ayrıca döşeme, parke ve mermer kaplamaları da yeniden ele alınmıştır. Bu restorasyon sırasında koru parkı tekrar düzenlenmiştir. Bu arada bahçe içindeki Hava Hamamı adıyla bilinen hamam da onarılmış ve eski suyu yeniden getirilerek koru parkın içerisinde yeni mutfak ve çamaşırhane binaları yaptırılmıştır. Bu sırada, Kasır yazlık olarak planlandığı için mevcut olmayan ısıtma tesisatı ilave edilmiştir. Rıhtım onarılmış, deniz ve kum banyosu yerleri yapılmıştır. Koru parka yeni ağaçlar dikilmiş, meyve fidanlığı ve seralar yapılmıştır. Güney girişinin sağındaki köşe oda asli mimari kimliğinden tamamen uzaklaştırılmış ve tuvalet olarak düzenlenmiştir.

Sözünü ettiğimiz onarımlar, değişiklikler ve ilavelerle hem kasrın hem de kasır için büyük önem arz eden koru parkın asli kimliği büyük ölçüde değişime uğramıştır.

1963 yılında prevantoryum işlevi sonlandırılarak, yerine 0-14 yaş arası çocuklar için Beykoz Çocuk Göğüs Hastalıkları Hastanesi işlevi kazandırılmıştır.

Kasrın tarihi süreçte, işlev değişikliği ile birlikte pek çok onarım ve ilave işlemlerine tabi tutulması, duvar dokusunda, süslemelerinde, kapı-pencere doğramaları ve çatı örtü sisteminde asli kimlikten uzaklaşma sonucunu doğurmuştur.

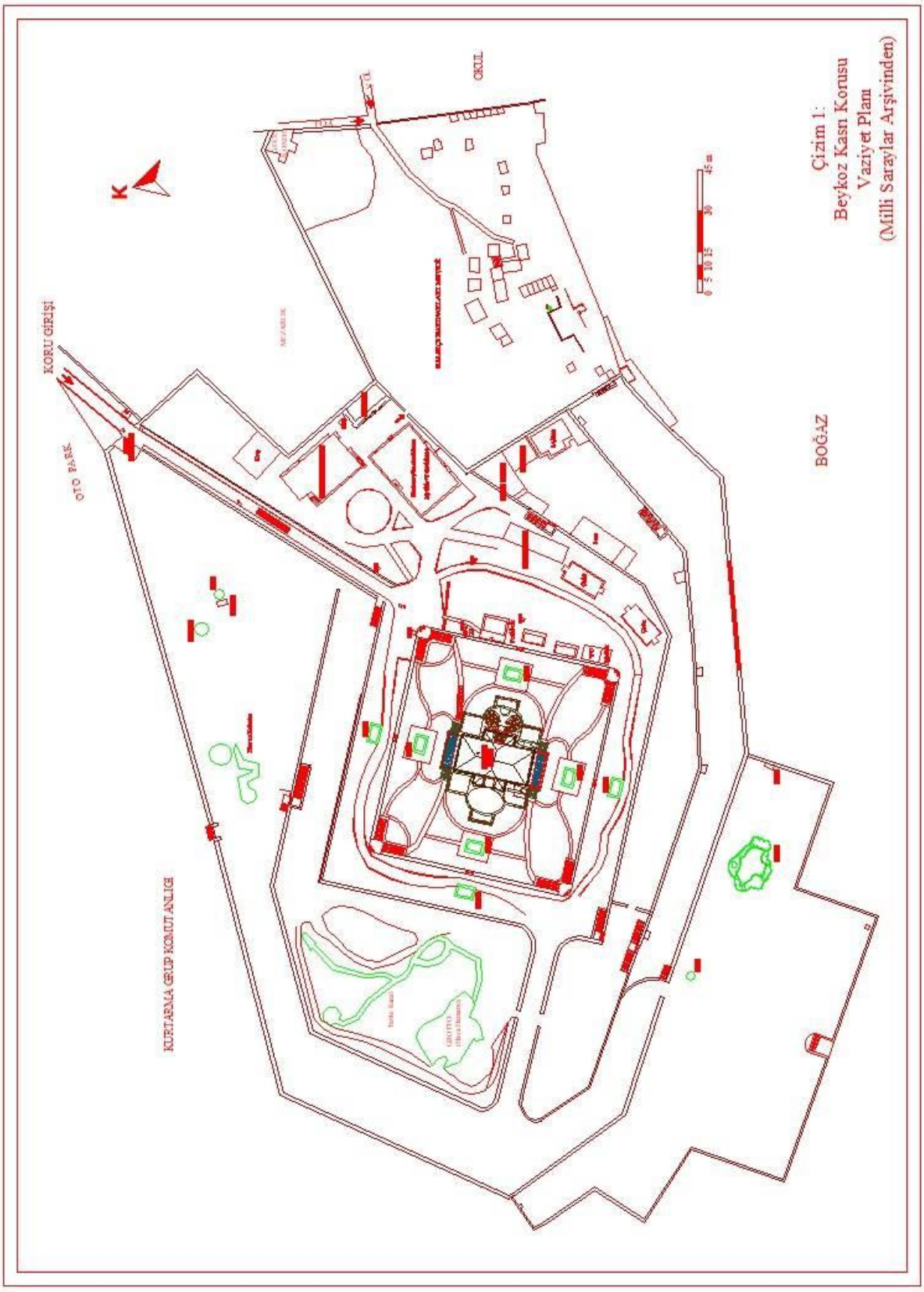
Beykoz Kasrı, 1997'de Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na tahsis edilmiş, 1999 yılında ise tamamen devredilmiştir.

3.2. BEYKOZ KASRI'NIN PLAN ÖZELLİKLERİ VE MİMARİ DURUMU

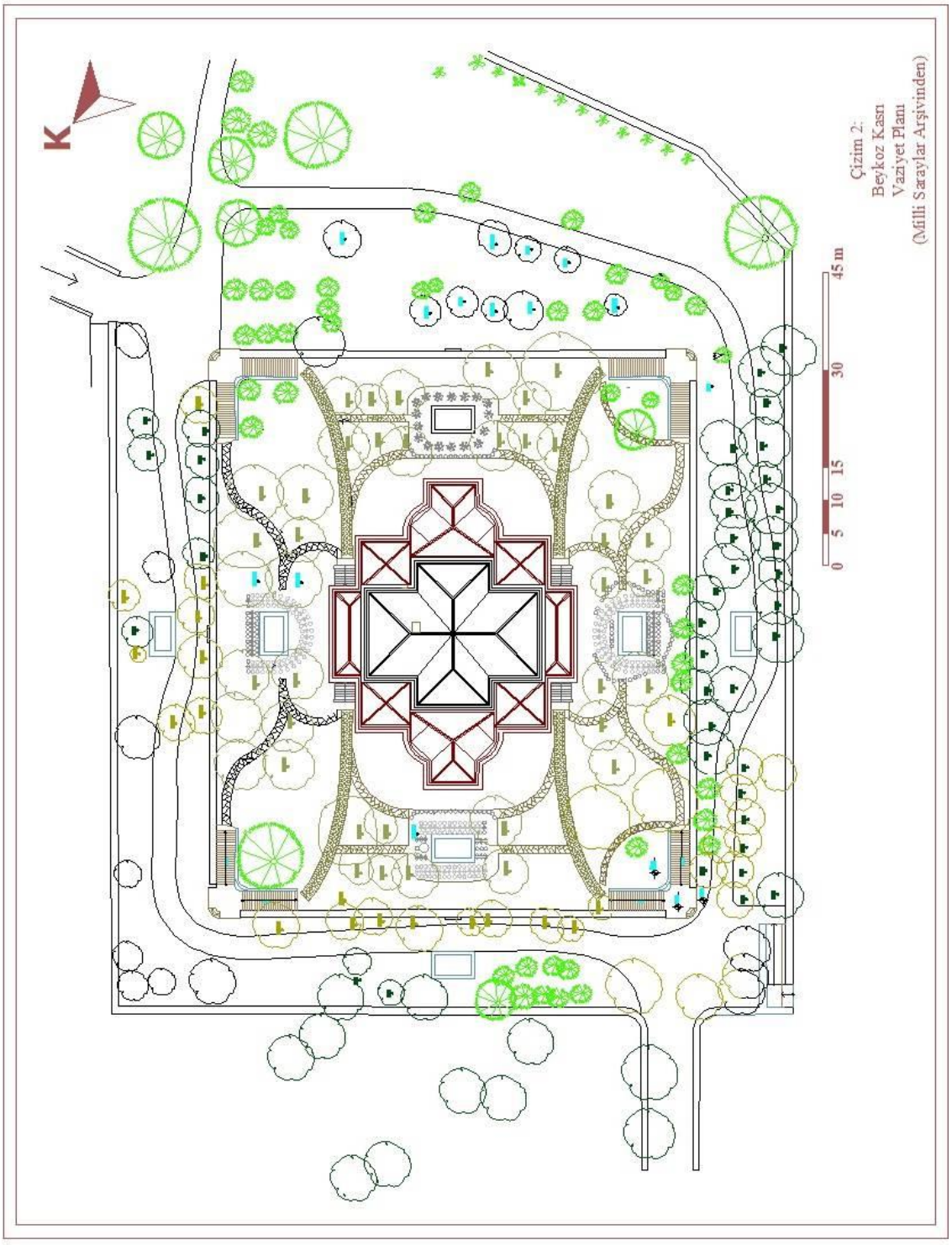
3.2.1. Beykoz Kasrı'nın Plan Özellikleri

Beykoz Kasrı bir subasman üzerine zemin kat ve birinci kattan oluşan iki katlı bir düzenlemeye sahiptir. Genel plan düzeni giriş aksları yönünde yer alan 12.51 x 26.72 m ölçülerinde uzun dikdörtgen tasarımlı bir salonun dört köşesine yerleştirilmiş yaklaşık 7.00 x 7.00 m ölçülerinde kareye yakın planda dört adet köşe odasından müteşekkildir **(Çizim:1-5)**. Kasrın enine aksını oluşturan Güneydoğu-Kuzeybatı ekseninde iki oval planlı mekân yer almaktadır. Kasrın güneydoğu aksında bulunan oval tasarımlı mekânda ise zemin kattan birinci kata çıkışı sağlayan çift kollu (beyzî) merdiven yer almaktadır. Zemin kattaki uzun dikdörtgen tasarımlı salonun uzun kenarlarının ortasına oval mekânlara geçiş veren ve karşılıklı olarak düzenlenmiş kareye yakın birer adet giriş holü, bunların iki yanında da yine birer adet kareye yakın mekâna yer verilmiştir.

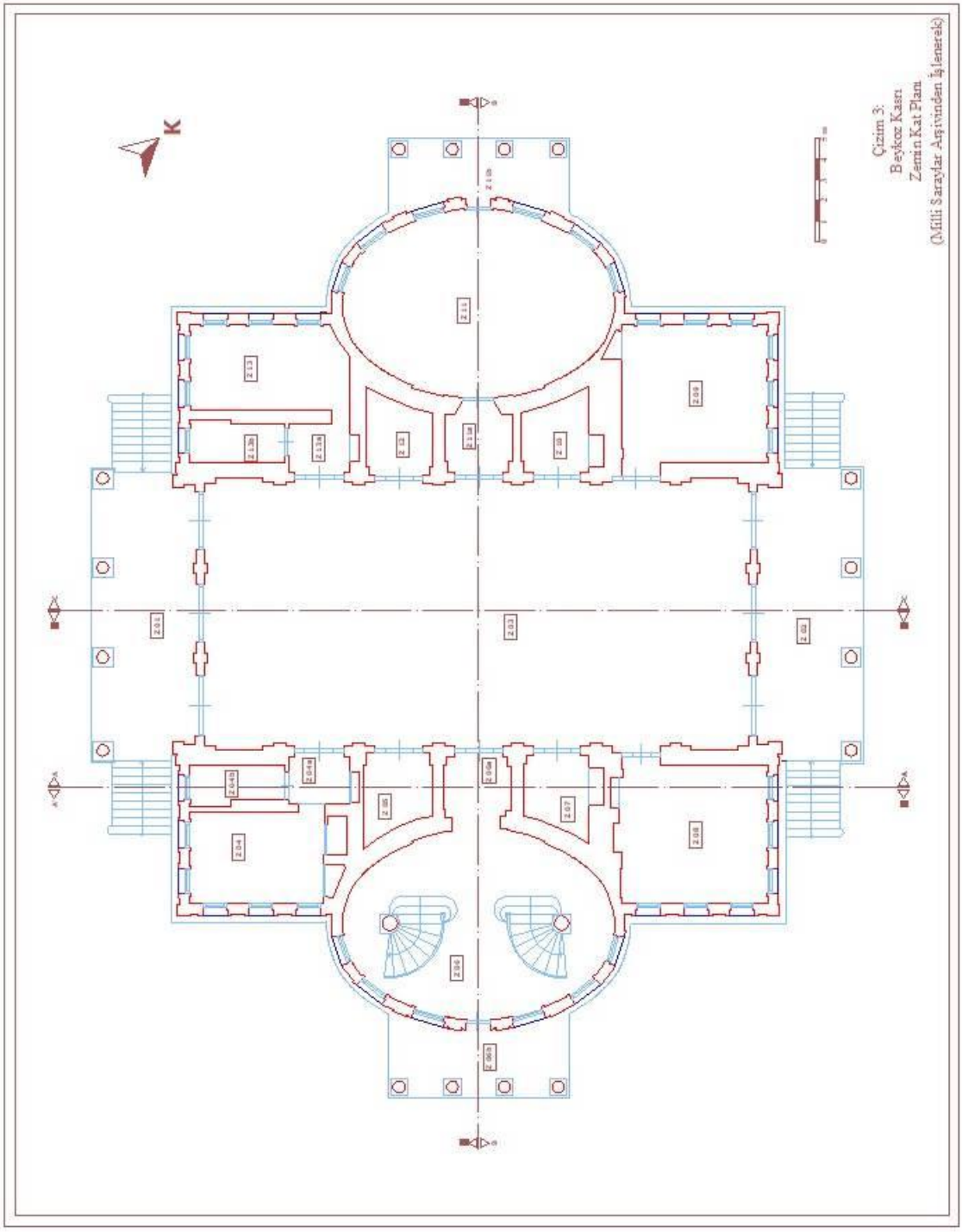
Beykoz Kasrının birinci kat plan düzeni de Zemin Kat ile aynı tasarım özellikleri gösterir. Tek fark enine aksın kuzeybatı yönündeki oval mekâna geçişi sağlayan holün solundaki mekânda, çatı katına çıkışı sağlayan merdiven boşluğu ve merdiven düzenlemesi yer almasıdır. Bununla birlikte zemin katın kuzeydoğu-güneybatı aksta sütunlu balkon düzenlemeleri görülür.

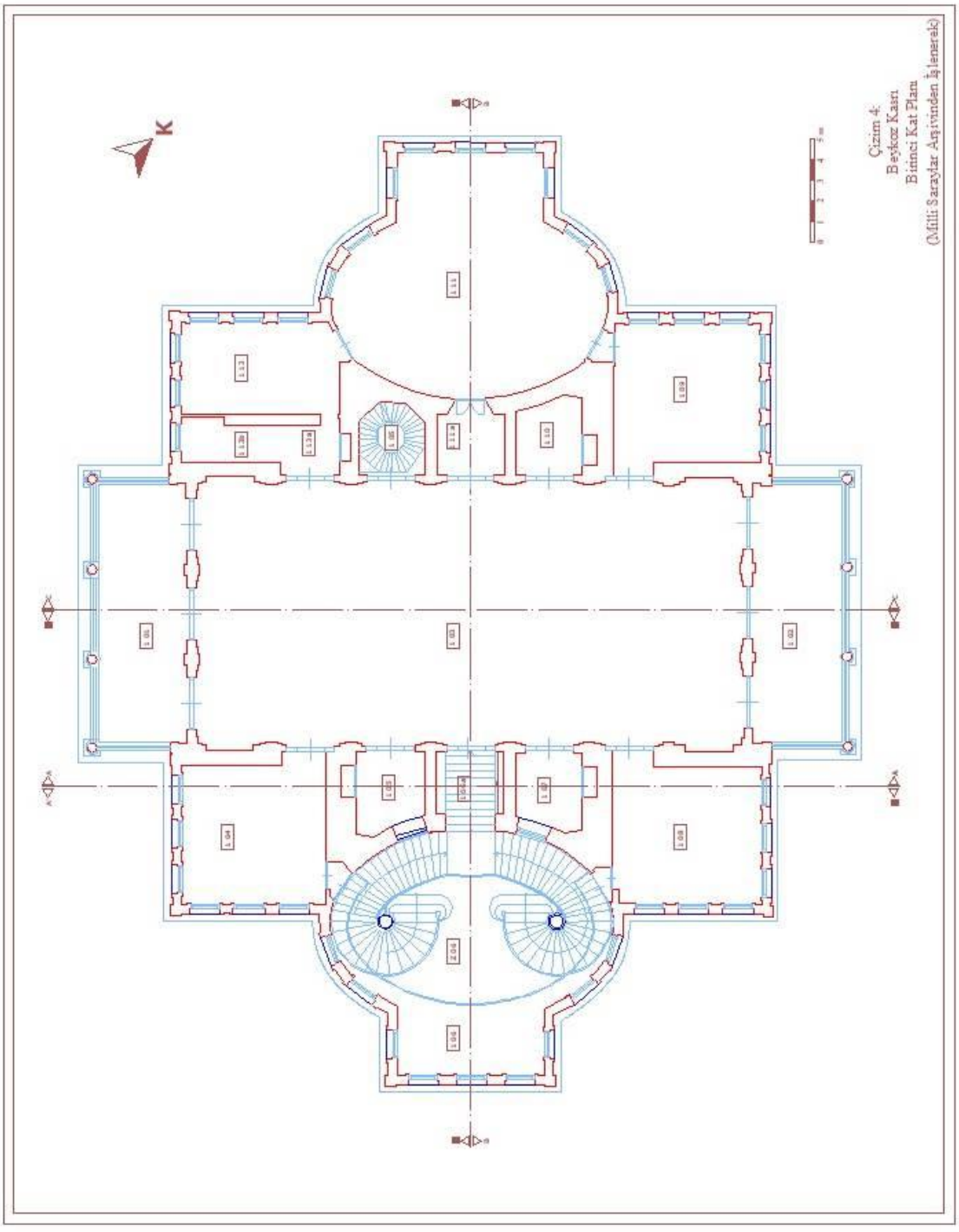
Çizim 1. Beykoz Kasrı Korusu Vaziyet Planı

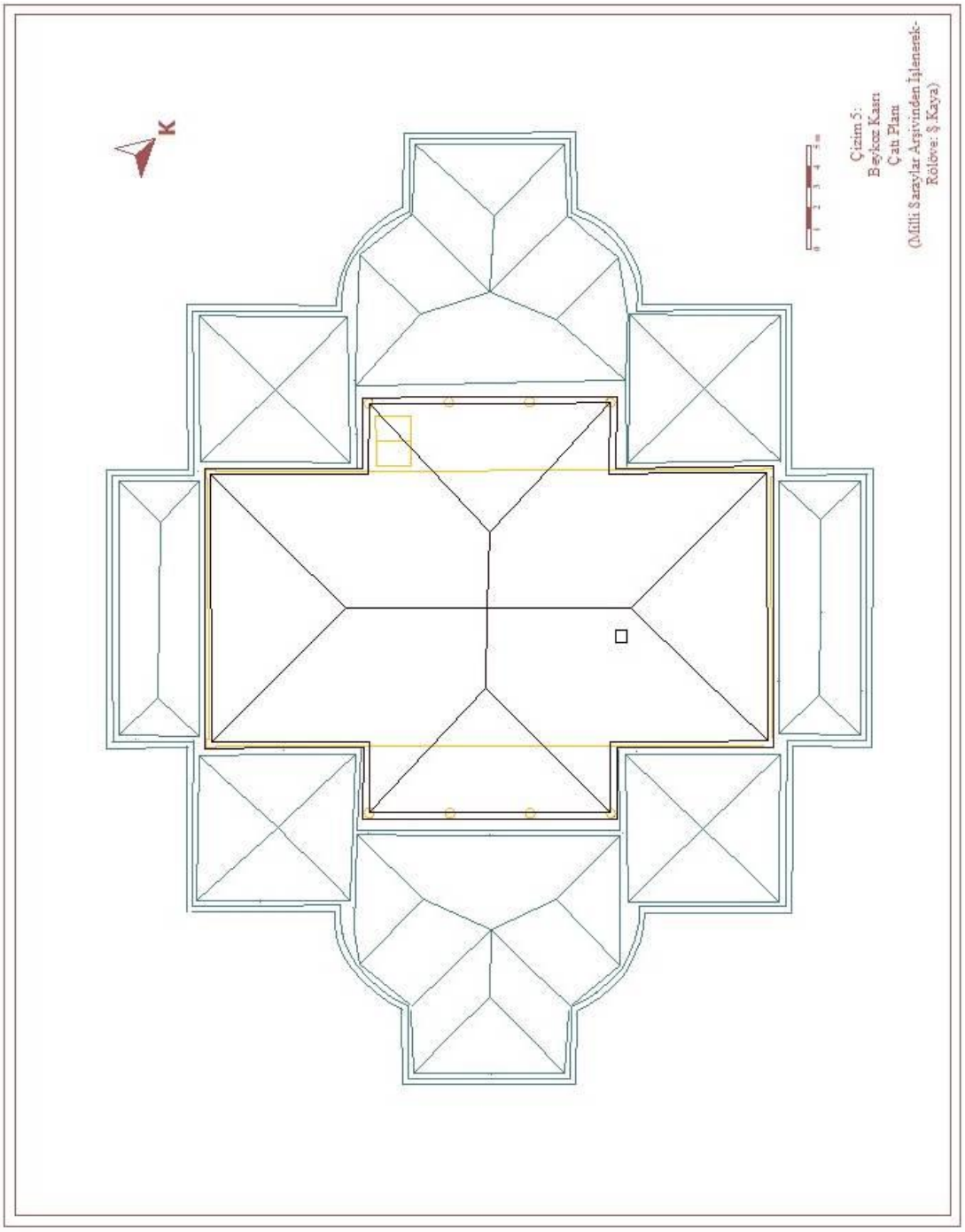
Çizim 2. Beykoz Kasrı Vaziyet Planı

Çizim 3. Beykoz Kasrı Zemin Kat Planı

Çizim 4. Beykoz Kasrı Birinci Kat Planı

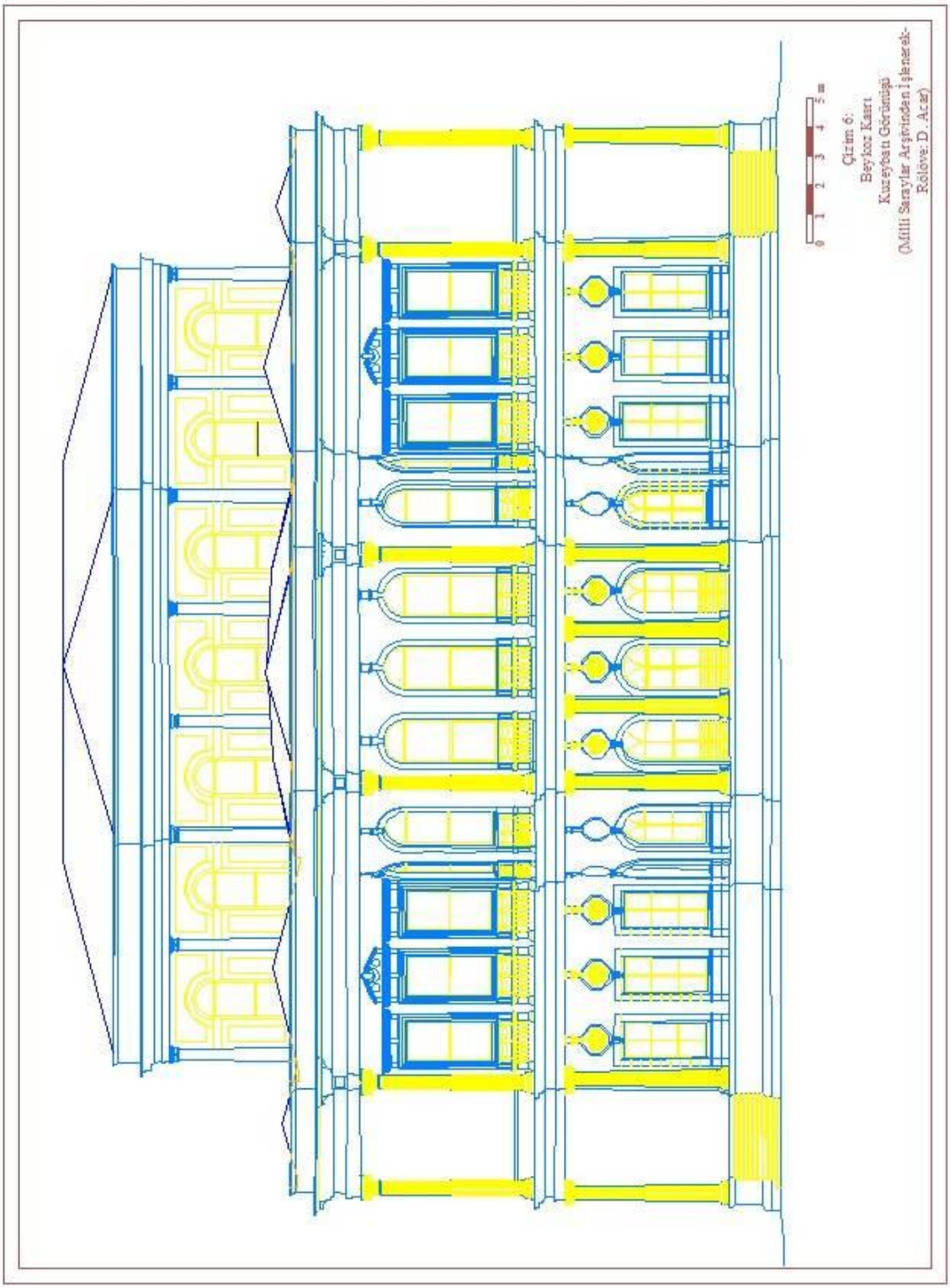
Çizim 5. Beykoz Kasrı Çatı Planı

3.2.2. Beykoz Kasrı'nın Mimari Özellikleri

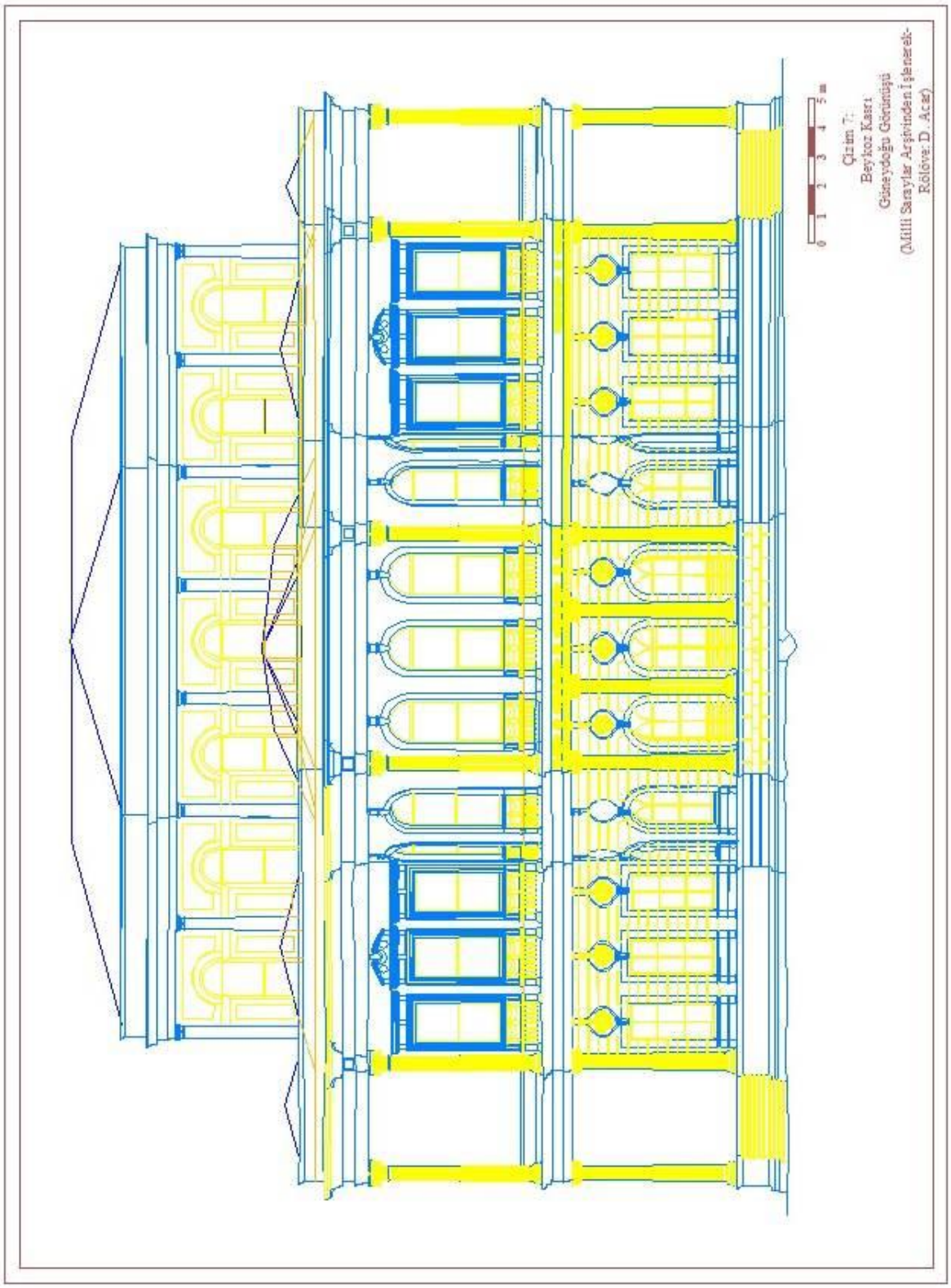
Birbirine merdivenler ve toprak yollarla bağlanan setlerin üzerindeki yüksek bir platforma inşa edilmiş Beykoz Kasrı, zemin kat ve birinci kattan oluşan iki katlı bir düzenlemeye sahip olmasına rağmen, dışarıdan üç katlı bir görünüşe sahiptir **(Foto.3-6)**. Kasrın iki ana girişi bulunmaktadır. Bu girişler deniz ve kara tarafındaki yollara göre konumlandırılmıştır. Günümüzde en çok kullanılan giriş, kara tarafındaki yola göre konumlandırılmış olan kuzeydoğu yöndeki giriştir. Ayriyeten deniz tarafındaki giriş de kullanıma açıktır. Simetrik bir plan düzenine sahip kasrın ana girişlerine iki yönden mermer basamaklı merdivenlerle ulaşılmaktadır. Onar adet basamağı bulunan bu merdivenler, sütunlu girişlere ulaşımı sağlar. Gövdeleri ince silmelerle yivlendirilmiş iyon başlıklı dörder adet sütunun bulunduğu girişler, cephelere hareketli bir mimari karakter kazandırmaktadır **(Çizim:6-9)**. Sözünü ettiğimiz bu sütunlar bir üst katta bulunan balkonları taşımaktadırlar.

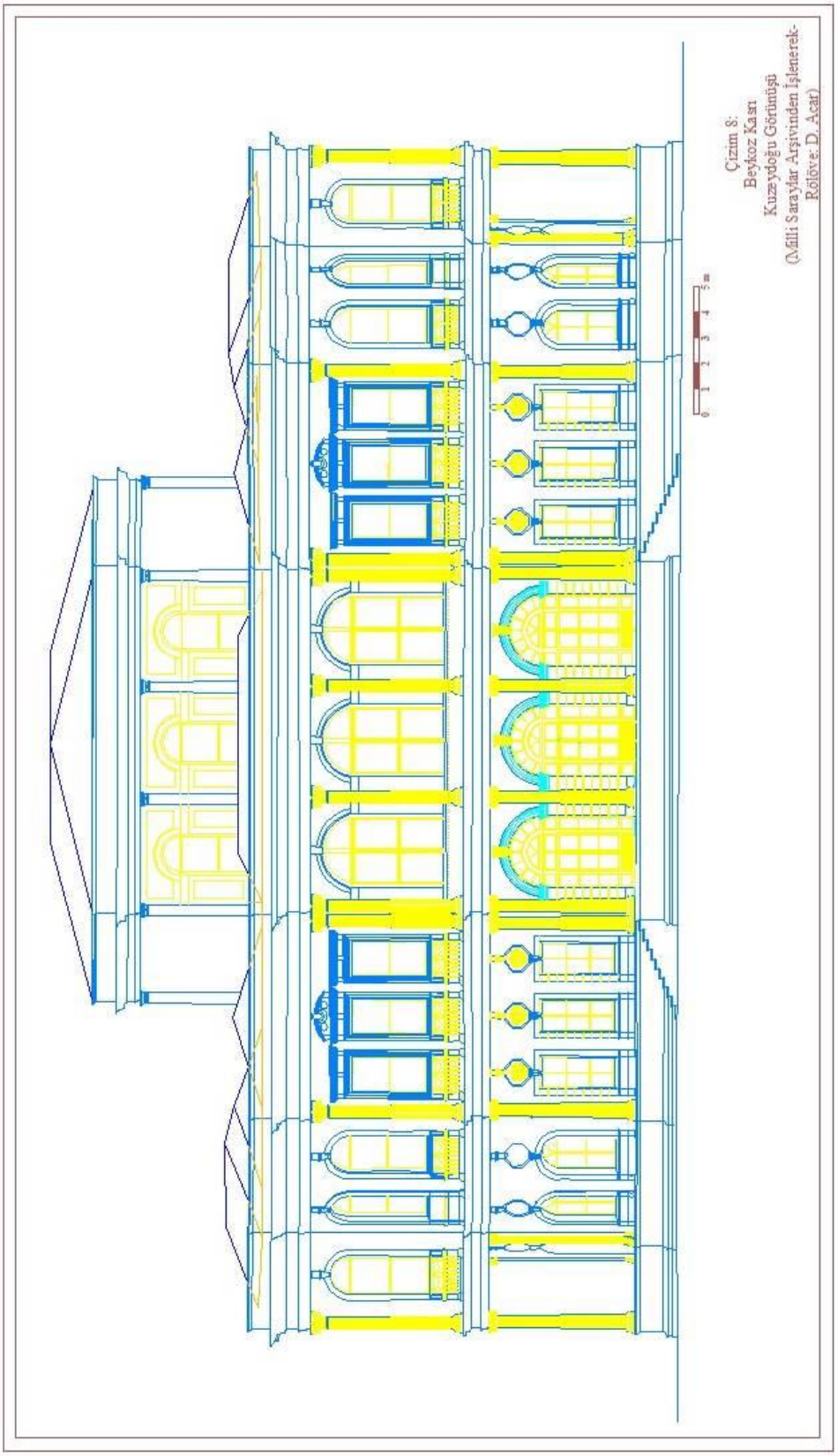
Foto 3. Beykoz Kasrı Kuzeyden Görünüş

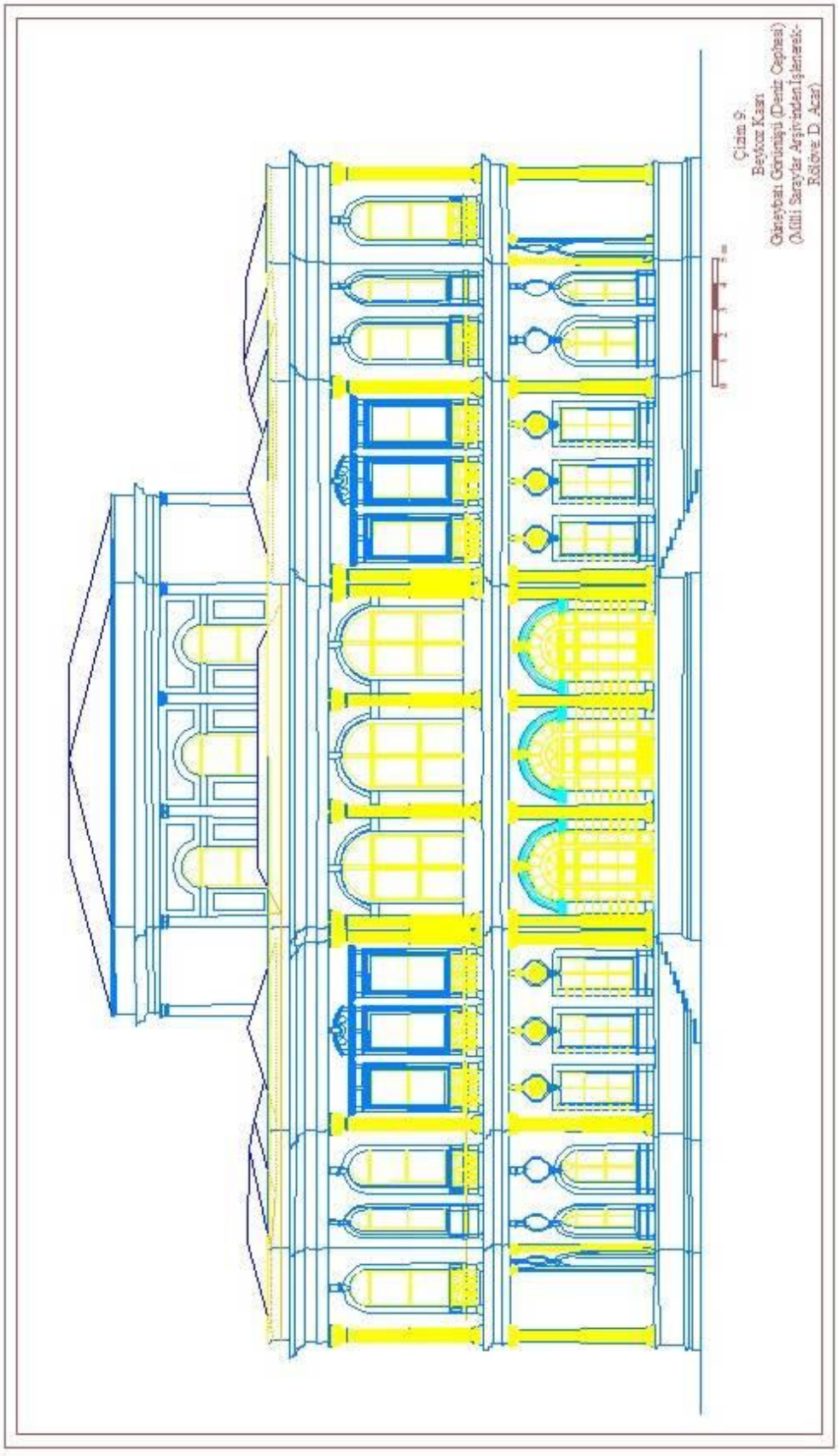
Çizim 6. Beykoz Kasrı Kuzeybatı Görünüşü

Çizim 7. Beykoz Kasrı Güneydoğu Görünüşü

Çizim 8. Beykoz Kasrı Kuzeydoğu Görünüşü

Çizim 9. Beykoz Kasrı Güneybatı Görünüşü

Foto 4. Beykoz Kasrı Doğudan Görünüş

Foto 5. Beykoz Kasrı Güneydoğudan Görünüş

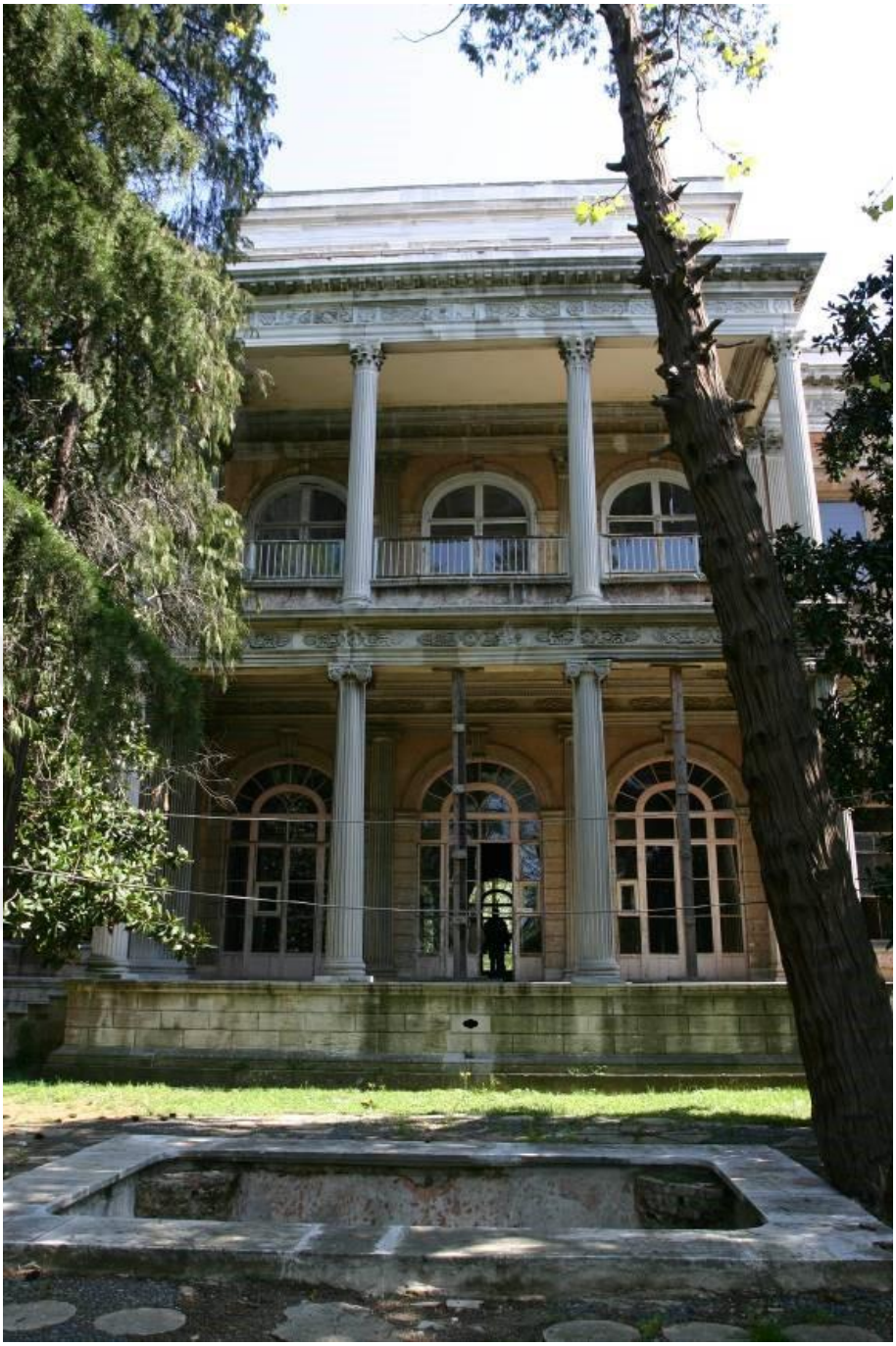

Foto 6. Beykoz Kasrı Güneybatıdan Görünüş

Ana girişleri geçtikten sonra ulaşılan uzun dikdörtgen tasarımlı salonun kısa kenarlarına açılan üçer adet yarım daire formlu kemerli açıklıklar bulunmaktadır. Sözünü ettiğimiz bu kemerli açıklıkların tamamı simetrik düzende ve kapı görünümünde olduğu halde sadece orta akstakiler kapı olarak inşa edilmiştir. Bu kapıların aralarında mermerden iyon başlıklı üzerleri ince profillerle yivlendirilmiş plasterler yer almaktadır.

Zemin katta dikdörtgen tasarımlı avlunun marmara mermerinden yapılmış plakalardan oluşan döşemeye sahip olduğu görülür. 12.51 x 26.72 m boyutlarındaki bu dikdörtgen salonun, tüm kasır birimlerinin açıldığı bir ana mekân özelliğine sahip olduğu anlaşılmaktadır **(Foto.7)**. Salonun kısa kenarlarında girişler, uzun kenarlarında ise diğer mekânlar simetrik olarak yerleştirilmiştir. Uzun kenarlarda beşer adet aynı boyut (235x298 cm) ve formda kapı yer almaktadır. Salonun tüm duvarlarında puding taşı diye adlandırılan renkli mermer kaplama kullanılmıştır[87]. Plasterların korint başlıkları ve kapı kemerlerinin akant yapraklı kilit taşları üzerinde alt kat dış cephesini sınırlayan silme ve korniş detayı yer almaktadır. Mermer kornişin üzerindeki rozet ve palmetler kompozisyonu salonun dört duvarı boyunca birbirinin tekrarı şeklinde uygulanmıştır.

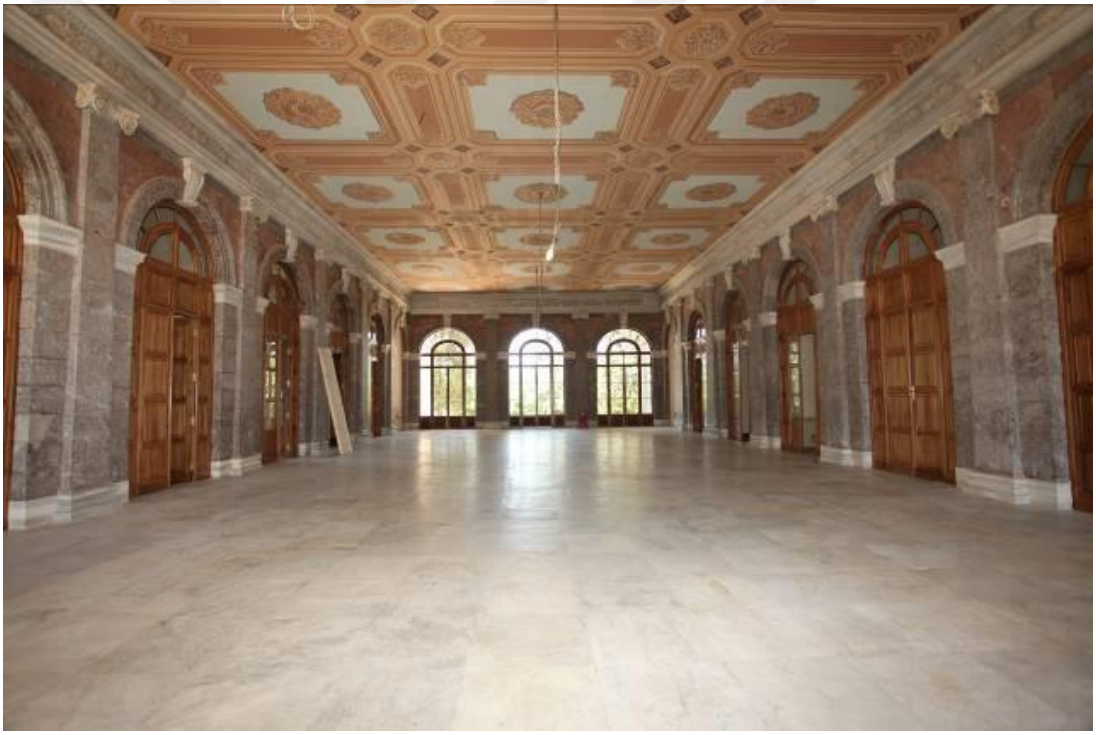

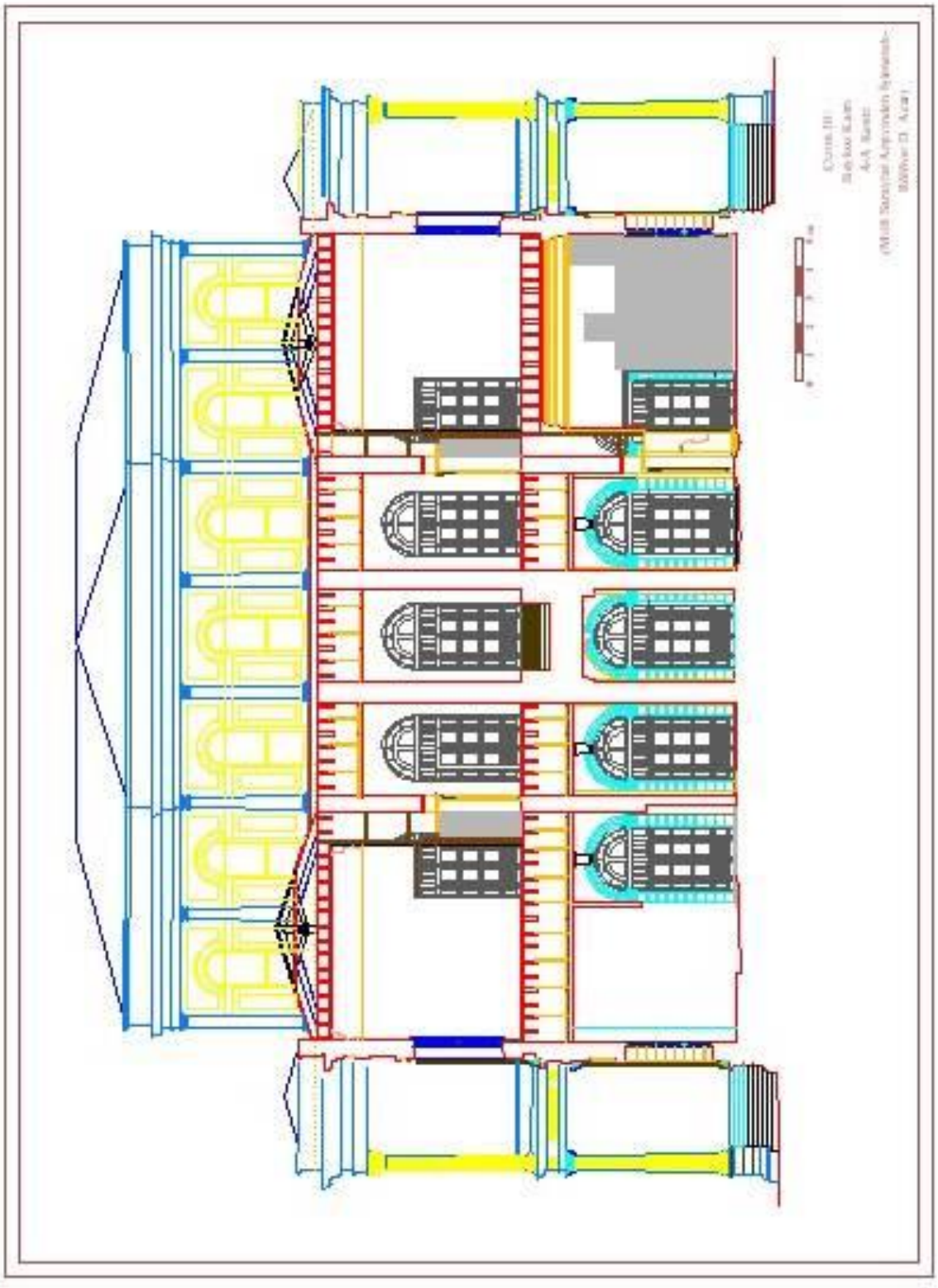
Foto 7. Beykoz Kasrı Zemin Kat Orta Salondan (Z03)

Bu mekândaki sütun başlıkları, korniş, silme ve kemer kilit taşları Marmara mermerinden, diğer duvar kaplamaları puding taşından yapılmıştır. Zemin kat salon

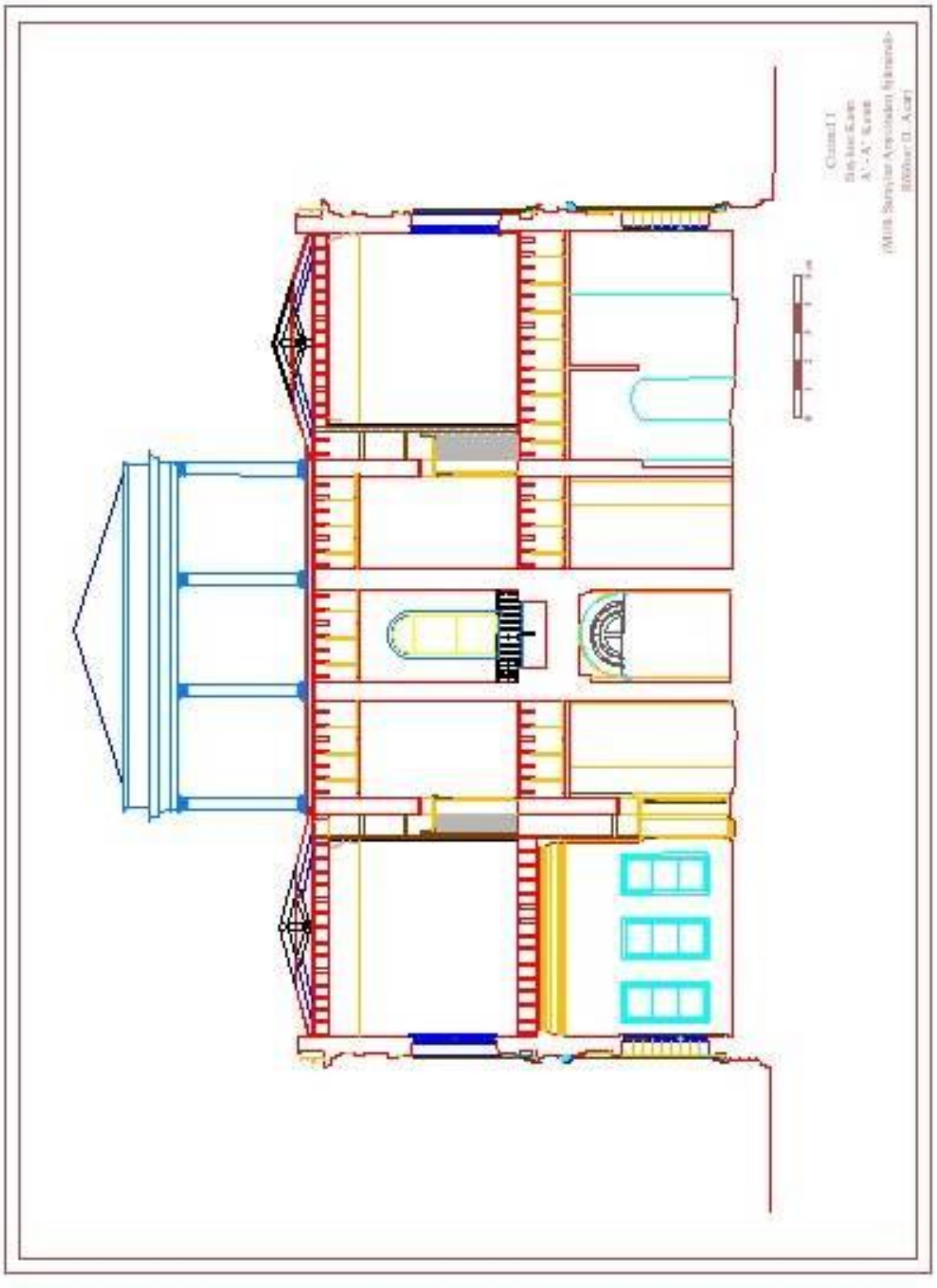
[87] Çakılları yuvarlak olan konglomeralara puding adı verilir. Puding ve Breşler değişik şekilli ve renkli çakıllardan ve doğal çimentolardan oluştuğundan, inşaat işlerinde masif ya da cilalanarak kaplama taşı olarak kullanılmaktadırlar. Bu amaçla kullanılacak pudinglerde çimentonun nitelikleri önemlidir; killi, jipsli ve iri kumlu olmamalıdır. Kumlu çimento iyi cilalanmaz. Diğerleri de kolayca aşınmasına neden olur. Osmanlı mimarlığı'nda en çok kullanılan ufak çakıllı ve kızılımtrak mentolu - Hereke Pudingleri-dir.

döşemesi kenarlarda kareye yakın dikdörtgen plakalarla, orta kısımda ise kare plakalarla oluşturulmuştur.

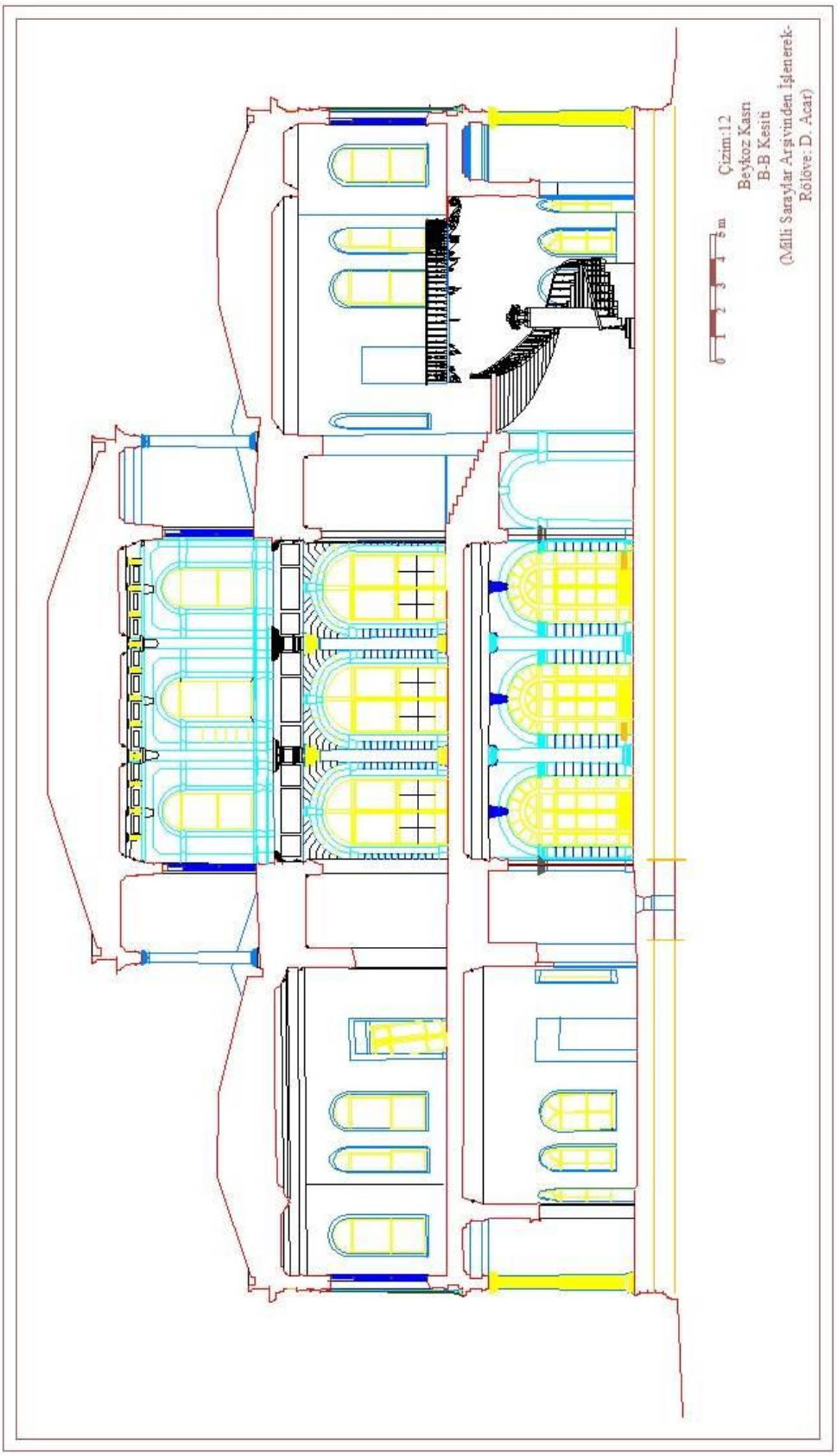
Zemin kat salon yüksekliği 6.66m. olup, tavan dekorasyonu ile dikkati çeker. Bağdadi sıva üzerine kalemişi süslemeler renkli bir görüntü sunar. Kapı akslarına göre modüler olarak kareler ve dikdörtgenlere ayrılmış olan tavanda, her bir dikdörtgen pano, küçük sekizgen panolarla birbirine bağlanmıştır. Kare ve dikdörtgenlerin içerisinde yer alan kenger yaprakları ve kıvrık dallardan oluşan bitkisel dekorasyonlar barok tarzda işlenmişlerdir. Dikdörtgen panoların ortasındaki natürel çiçek ve bitki dallarından oluşan göbekler birbirinin tekrarı mahiyetinde düzenlenmişlerdir. Karelerin her köşesindeki dal kıvrımlarından oluşan basit süslemeler bordürlerle kuşatılmıştır **(Çizim:10-15)**.

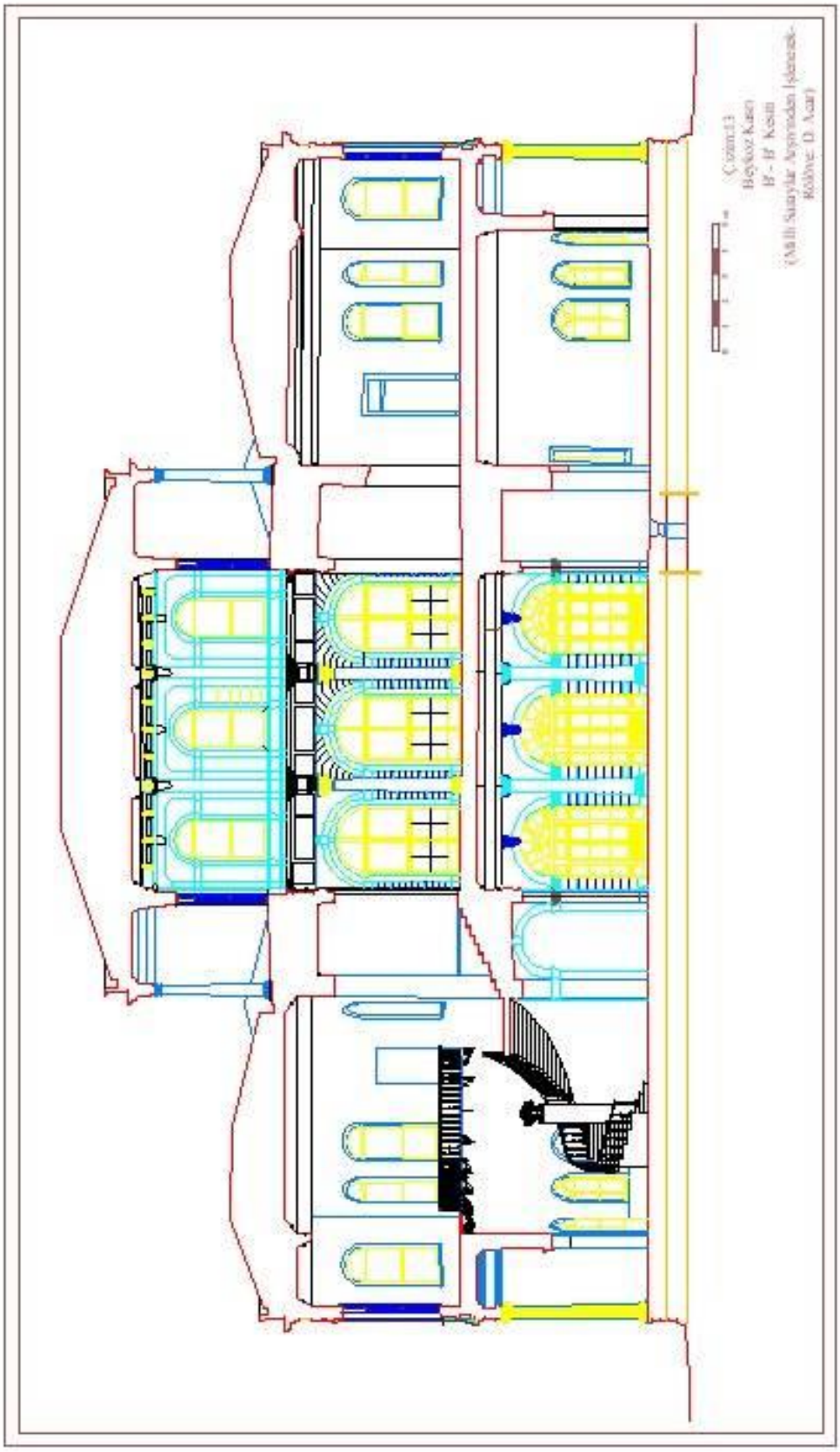
Çizim 10. Beykoz Kasrı A-A Kesiti

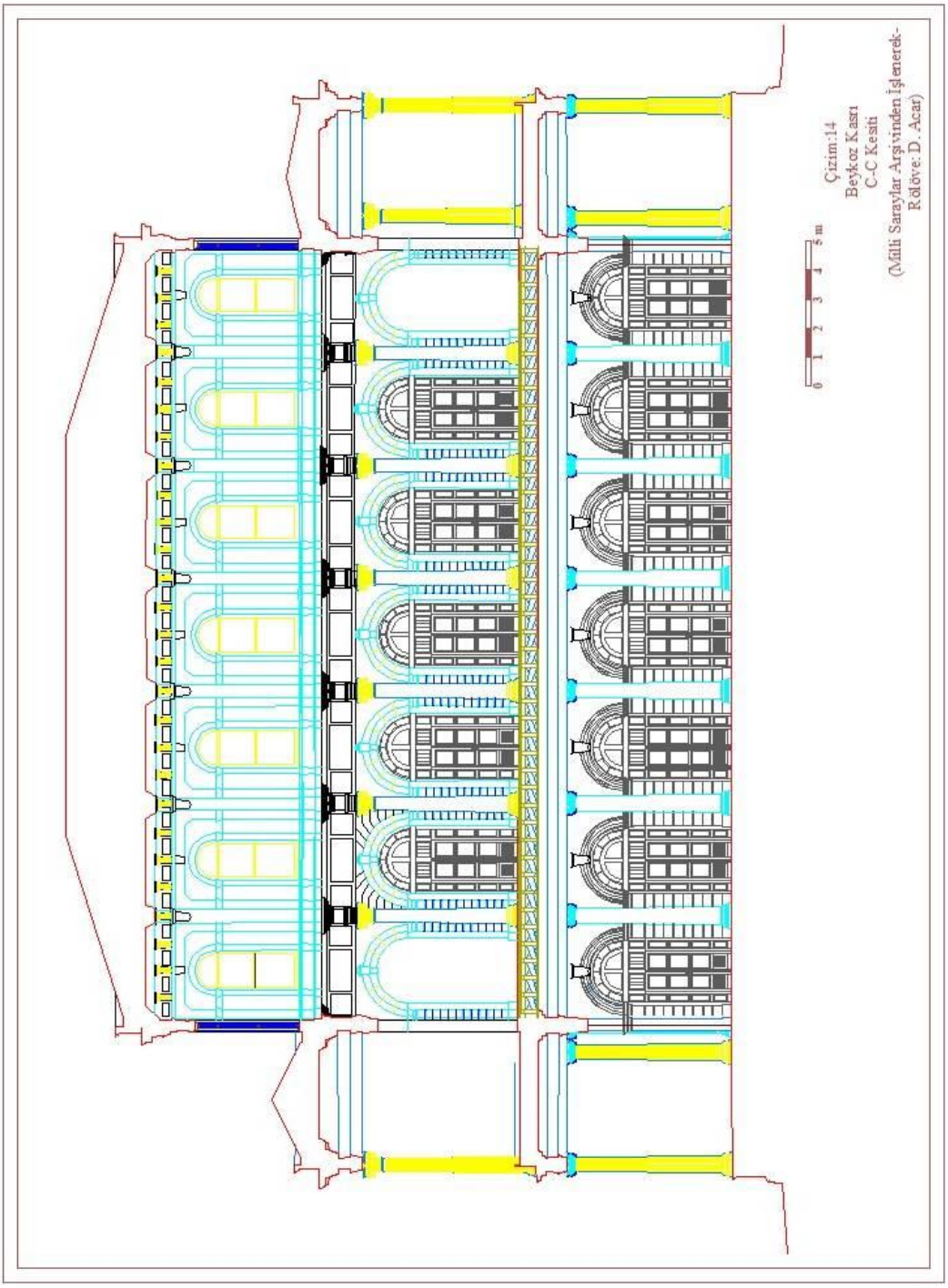
Çizim 11. Beykoz Kasrı A'-A' Kesiti

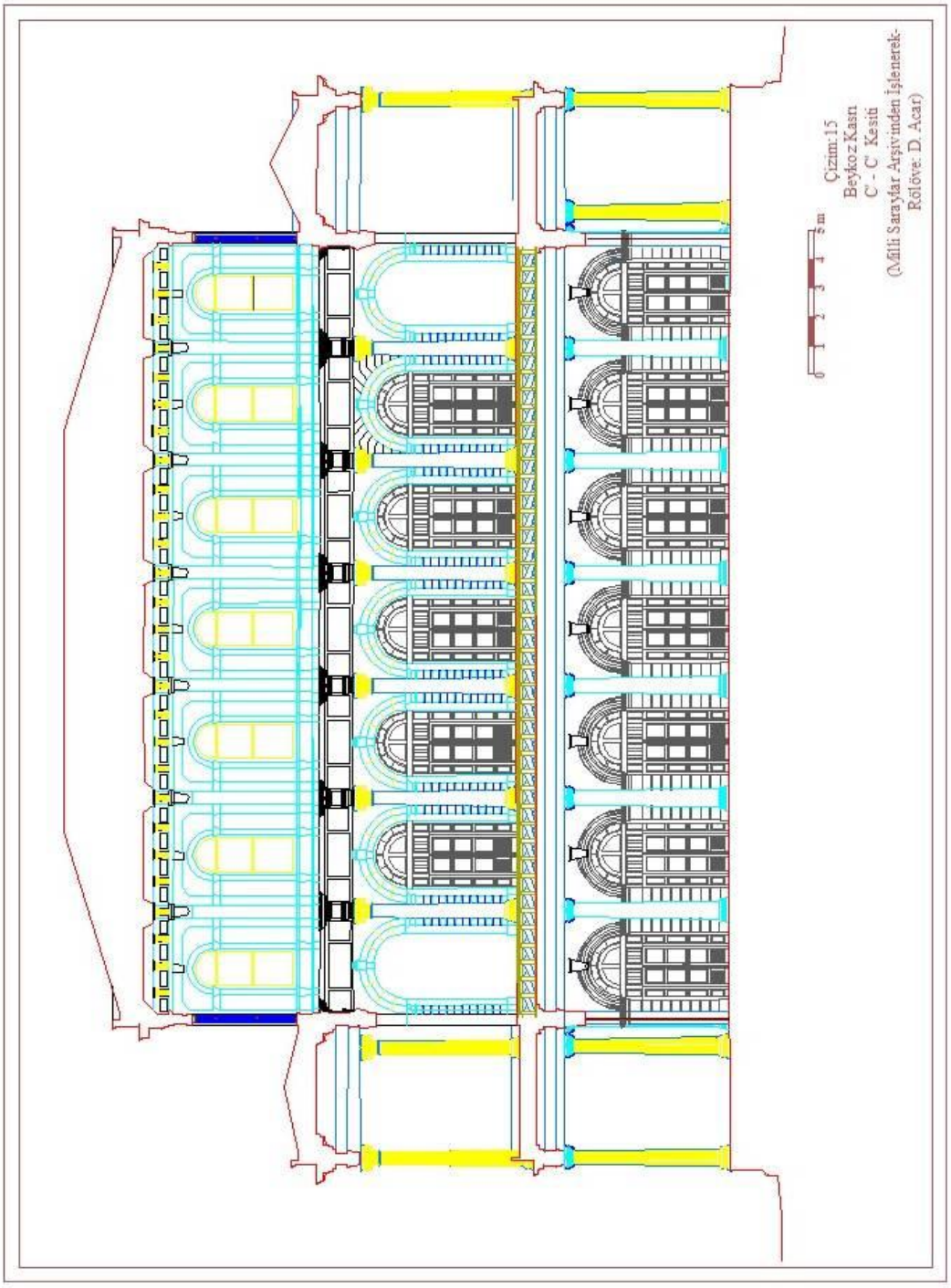
Çizim 12. Beykoz Kasrı B-B Kesiti

Çizim 13. Beykoz Kasrı B’-B’ Kesiti

Çizim 14. Beykoz Kasrı C-C Kesiti

Çizim 15. Beykoz Kasrı C'-C' Kesiti

3.2.3. Beykoz Kasrı'nın Süsleme Özellikleri

Kasrın orta salondan sonra en önemli mekânları köşe odalardır. Bu odaların döşemeleri balıksırtı parke, duvarlar ve tavanlar ise bağdadi sıva üzerine kalemişi süslemeleri ile dikkati çeker. Sözünü ettiğimiz bu süslemeler, genelde geometrik panolar halinde düzenlenmiş olup panoların bordür ve göbek kısımlarında natürel çiçek yaprak ve dallardan oluşan barok karakterde ele alınmıştır. Bu süslemelerde özellikle akant yaprakları, kıvrık dallar ve madalyonlar ön plana çıkmaktadır. Panoların üçgen köşelerinde çiçek demetleri etrafında istiridye kabuğu motifleri ve dallarla renkli bezemeler oluşturulmuştur **(Çizim:16,17)**.

Zemin katın uzun dikdörtgen planlı salonundan bir kapı ile ulaşılan hol, merdiven sahanlığına geçit verir. Oval tasarımlı merdiven salonunda beyzi merdiven düzenlemesi söz konusudur. Bu merdiven kasrın tüm mekânlarına iniş çıkışı sağlar. Merdiven salonunun tam karşısında aynı kapı, hol ve plan özellikleri gösteren oval salon yer almaktadır**(Foto.8,9)**.

Foto 8. Oval Planlı Mekânda Beyzi Merdiven

Foto 9. Oval Planlı Mekân Beyzi Merdivenden Ulaşılan Birinci Kat Girişi

Kasrın çift kollu merdiven düzenlemesi XIX. yüzyıl batılılaşma etkisi ile mimarimize yansıyan barok anlayışının tezahürüdür. Oval planlı merdiven salonunun zemin katta yarım daire kemerli ve dikdörtgen formlu pencere açıklığı bulunmaktadır. Bunlardan ortada kalan üç tanesi kapı biçiminde tasarlanmıştır. Ancak bunlardan sadece ortadaki kapı işlevi görmektedir. Bu kapıdan salonun önündeki terasa ulaşılmaktadır. Oval planlı merdiven salonundan ulaşılan terasın mermer zemini ve gövdeleri ince silmelerle yivli iyon başlıklı ve yine mermerden dört adet sütunu üst kattaki balkonsu çıkmayı taşımaktadır **(bkz. Foto.5)**.

Merdiven salonunun tam karşısında, kasrın plan ve mimarisine hususiyet kazandıran en önemli birimlerden biri niteliğinde olan Oval Salon yer almaktadır. Bu mekânın dört adet yarım daire kemerli penceresi bulunmaktadır. Sözünü ettiğimiz mekân önündeki terasa yine yuvarlak kemerli bir kapıyla açılmaktadır. Teras, iyon başlıklı ve gövdeleri silmelerle yivlendirilmiş dört adet mermer sütunlu galeri ile cepheye açılmaktadır. Oval salonun tavan bezemeleri de, kasrın genelinde olduğu gibi barok karakter taşımaktadır. Bağdadi sıva üzerine alçı kabartma olarak düzenlenmiş süslemelerde, geometrik panolu düzenleme esas alınmıştır. Üçgen, oval

ve daire formların sınırladığı panoların, natürel çiçek, yaprak ve dallardan oluşan son derece girift ve barok karakterli bir süsleme özelliğine sahip olduğu görülür **(Foto.10)**. Oval planlı mekânın zemini balıksırtı ahşap parke ile döşelidir.

Foto 10. Oval Oda (111) Tavan Süslemelerinden

Dikdörtgen salonun çevresine sıralanmış diğer mekânların zeminleri ahşap parke döşemeli olup, duvarları ve tavanları sade tutulmuştur.

Zemin üstü bir katlı olarak düzenlenen Beykoz Kasrı'nın birinci katında da en önemli mekân tüm birimlerin açıldığı merkezi nitelik taşıyan dikdörtgen tasarımlı orta salondur. Zemin kat salonuyla kapı, kemer, plaster ve başlık düzenlemeleriyle aynı özelliklere sahiptir. Sadece elips mekânlarda dışarıya taşan kapalı çıkmalar söz konusudur.

Birinci kattaki dikdörtgen planlı merkezi nitelikteki bu orta salona çift kollu mermer merdiven ile ulaşılır. Bu salon da alt kattaki salonla aynı ölçülere sahiptir. Kapı detayları ve duvarlardaki plasterler form ve karakter açısından aynı tarzı yansıtmaktadır. Kapılar yarım daire kemerlidir. Ahşap kapı kanatları ikili olarak

düzenlenmiştir. Bu salonda da kemerler kilit taşları ve başlıklar mermerden yapılmıştır. Kapı üstlerinde, dış cephede birinci katı sınırlandıran kornişteki kabartma bitki motifleri çerçeveler içinde tekrarlanmıştır. Her kapının üstünde ortadaki dikdörtgen çerçeve içinde akant yapraklarından oluşan motifler ve kenarlarda kare çerçeveler içinde akant yapraklarıyla dekore edilmiş rozetler yer alır.

Bu kornişten sonra silmeler ile pencerelerin sıralandığı seviyeye ulaşılır. Duvarlarda yer alan plasterlerin korint başlıkları üzerindeki kornişten sonra girintili çıkıntılı hat halinde bir yatay silme kuşağı yapıya barok karakter kazandırır. Bu kuşakta yer alan rozetler de yapı dekorasyonunun önemli unsurları olarak göze çarpar.

Salonun uzun kenarı boyunca, kapı açıklıklarının aksında yedi adet, kısa kenar boyunca ise üç adet yarım daire kemerli pencereler yer alır. Bu pencereler arasında duvar payeleri bulunmaktadır. Pencere kemerlerinin bitiminden sonra öne taşıntı yapan mermer konsollarla ahşap tavana geçilir. Tavan yüksekliği 13.00 metredir. Tavan enine üçe, boyuna yediye bölünerek kare planlar oluşturulmuştur. Bu kareler ile kasetli tavan uygulaması gerçekleştirilmiştir. Karelerin ortasında rozet motiflerine yer verilmiş, kenarlarda kıvrık dal motifleriyle süslü bordürlerle çerçeveler oluşturulmuştur. Karelerin tam köşelerinde kıvrık dallar arasında natürel çiçek motifleri işlenmiştir. Büyük karelerin kesiştiği noktalarda meydana gelen küçük kareler, madalyonlar biçiminde süslenmiştir **(Foto. 11)**.

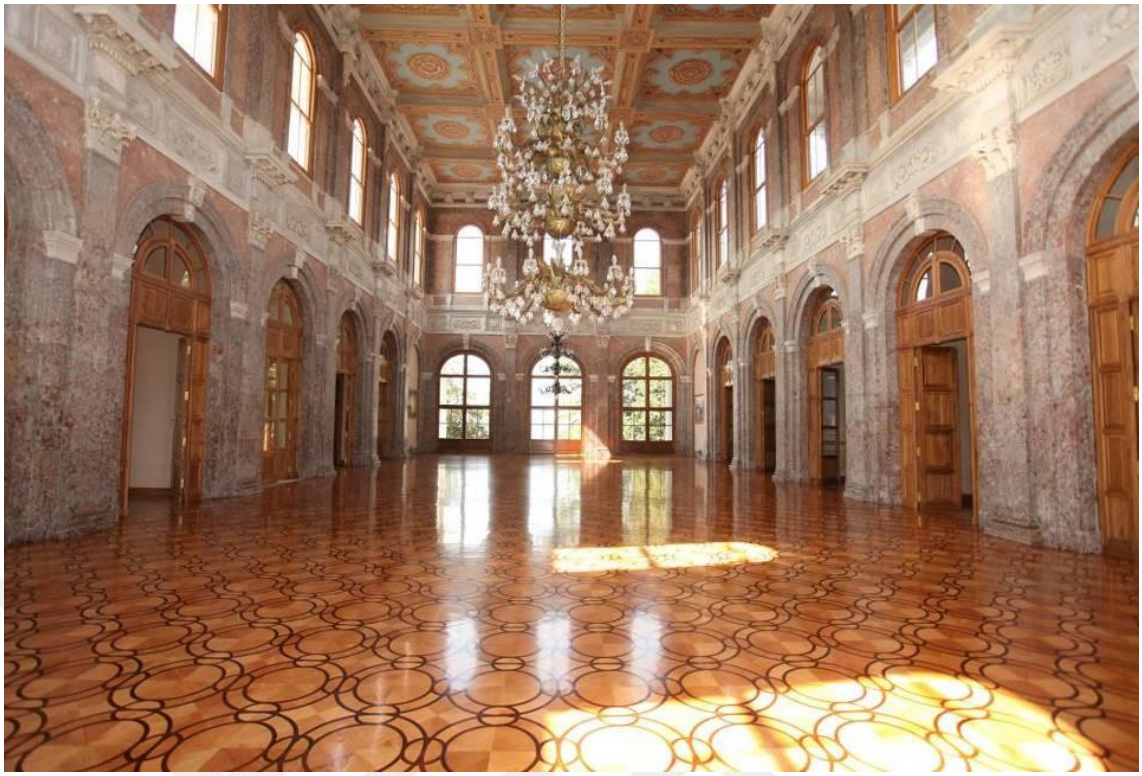

Foto 11. Birinci Kat Salondan (103)

Beykoz Kasrı, dışarıdan üç katlı bir görünüme sahiptir. Kareye yakın plan düzenine sahip kasrın, 1.67m. yüksekliğinde bir subasman üzerine inşa edildiği anlaşılmaktadır. Yapının bütün dış cephelerinde mimari elemanların her kat için aynı detaylarla uygulandığı görülmektedir. Kasrın girişleri güneybatı ve kuzeydoğu yönlerinden verilmiştir. Revak tarzında düzenlenen girişlere terasın kısa kenarlarından onar basamaklı birer merdiven ile ulaşılmaktadır **(Bkz. Çizim:8)**. Bu girişlerdeki dört adet mermer sütunun gövdeleri ince silmelerle yivli olarak işlenmiş, başlıkları ise iyon tarzında düzenlenmiştir. Girişlerin üzerine balkonlar denk gelmektedir. Balkondaki yine mermerden silindirik gövdeli korint başlıklı sütunlar giriş terasındaki sütun düzenlerini tekrar etmiş olmanın yanında cephedeki dikey simetriye ve sıkı düzen anlayışına katkıda bulunmaktadırlar. Zemin kat girişlerinde üçer adet kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapıların üstündeki yarım yuvarlak formlu kemerin kilit taşında akant yapraklarıyla bezeli bitkisel bir dekorasyon görülür. Giriş açıklıklarının arasında ikişer adet iyon başlıklı ve üzerleri ince silmelerle yivlendirilmiş plasterler yer almaktadır. Kapılar ahşap doğrama ve cam kullanılarak yapılmıştır. Giriş bölümünün her iki tarafında zemin kat köşe odalarının üçer adet penceresi yer alır. Bu pencereler 1.30 x 3.10 m boyutlarında olup, dikdörtgen

formludurlar. Ahşap kanatlı pencerelerin malzemesi meşe ağacındandır. Pencerelerin altında, mermer çerçevenin oturtulduğu küçük konsollar yer alır.

Kasrın tamamında olduğu gibi zemin kat cephelerinde de pembe puding taşı kaplama olarak kullanılmıştır. Zemin kat cephe köşelerinde kare kesitli, gövdeleri ince silmelerle yivlendirilmiş, iyon başlıklı mermer plasterler yer alır. Kuzeydoğu girişinin iki yanında mermerden aslan heykelleri olduğu ileri sürülmekte, buna kaynak olarak da kasrın eski fotoğrafları gösterilmektedir **(Foto. 12,13)**.

Foto 12. Beykoz Kasrı Eski Fotoğraflarında Kuzeydoğu Girişinin İki Yanında Yer Alan Aslan Heykellerinden Ayakta Olanı (IRCICA'dan)

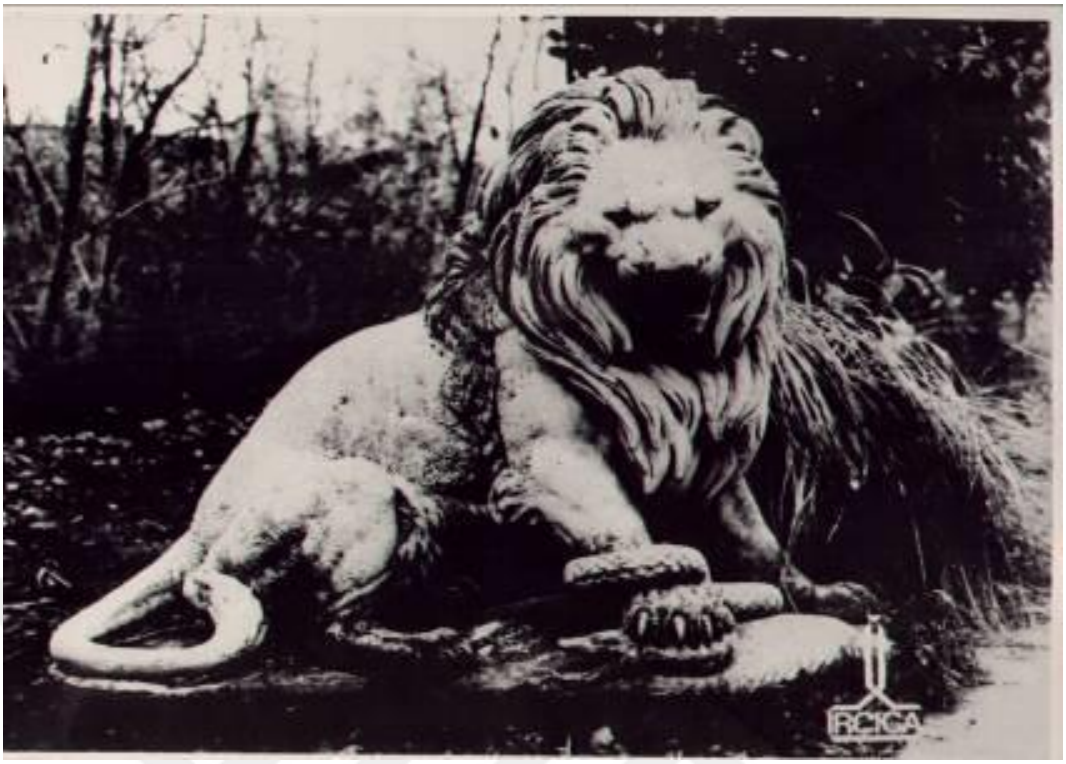
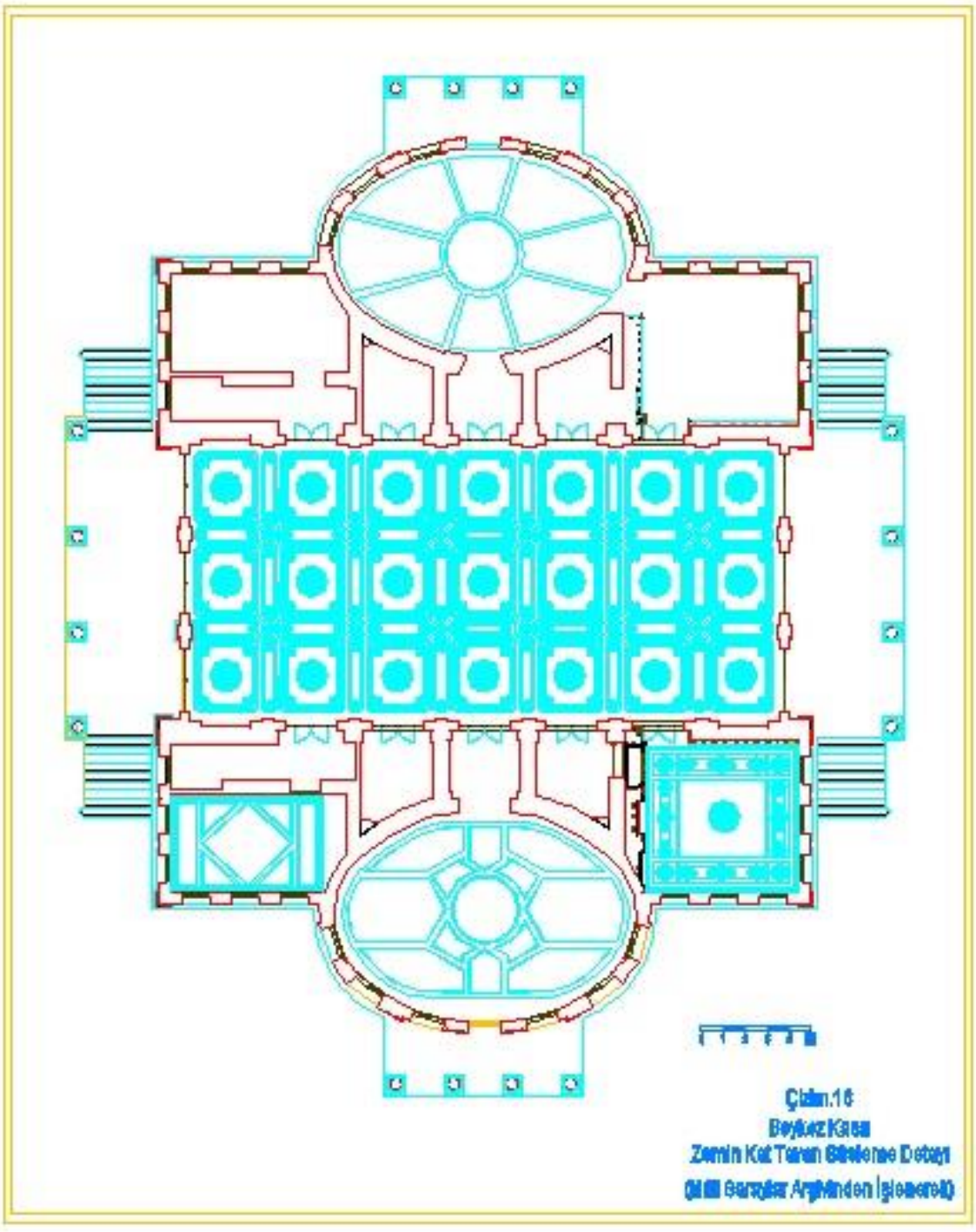
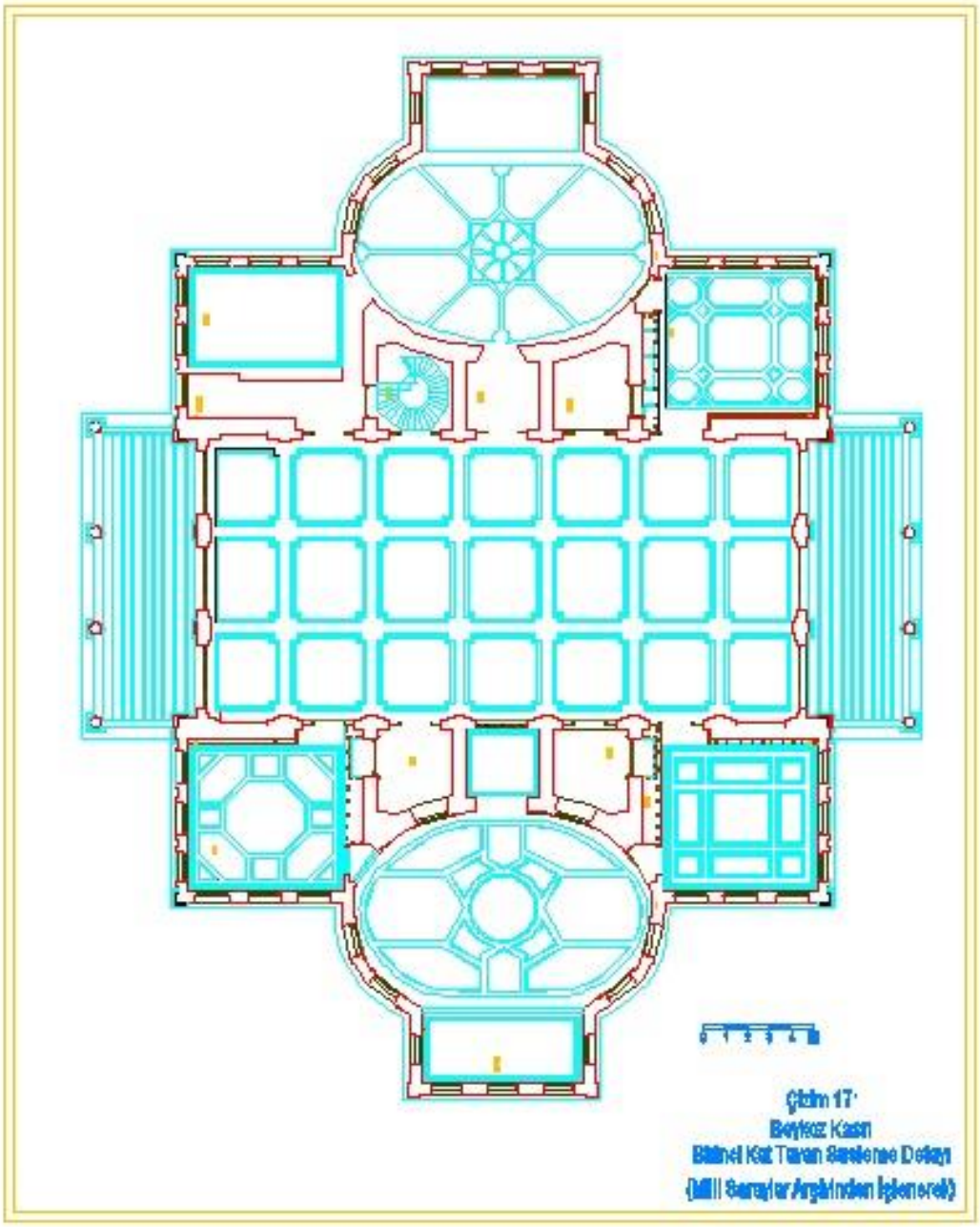

Foto 13. Beykoz Kasrı Eski Fotoğraflarında Kuzeydoğu Girişinin İki Yanında Yer Alan Aslan Heykellerinden Oturur Vaziyette Yılanla Mücadele Edeni (IRCICA'dan)

Kasrın cephesi zemin kat ve birinci katı birbirinden ayıran mermerden bir yatay korniş hattına sahiptir. Korniş, zemin kat plasterlerinin ve sütunlarının başlıkları üzerine bindirilmiştir. Yatay silmelerle dış hatları belirlenmiş olan yatay korniş, tüm cephe boyunca devam eder. Bu korniş, bitkisel bir mezeme kuşağı ile dekore edilmiştir. Bu bezeme kuşağında çiçek rozetleri yaprak ve dal kompozisyonları fasılalı olarak birbirinin tekrarı şeklinde işlenmiş olup, yapının barok karakterine süsleme açısından özellik kazandırmaktadır **(Foto.14)**.

Çizim 16. Beykoz Kasrı Zemin Kat Tavan Süslemelerinden

Çizim 17. Beykoz Kasrı Birinci Kat Tavan Süslemelerinden

Foto 14. Beykoz Kasrı Cephesini Dolanan Kornişten Detay

Kornişten sonra başlayan birinci kat cephesinde ortada dört sütunlu balkon ve yanlarda üçer adet dikdörtgen pencere yer alır. Balkon çıkıntısını üç yandan kuşatan dekoratif korkuluk yapı cephesine hareketli bir görünüm kazandırmaktadır. Birinci kat cephelerinde de puding taşı ile kaplama yapılmıştır. Birinci katın köşelerinde alt katın köşe plasterleriyle aksiyal biçimde düzenlenmiş olan mermerden kare kesitli ve gövdeleri ince silmelerle yivli korint başlıklı plasterler dikkati çeker **(Foto.15)**.

Foto 15. Beykoz Kasrı Giriş Cephesinden Ayrıntı

Birinci kat pencereleri 15.50 x 3.10m boyutlarında dikdörtgen formlu ve ahşap doğramalıdır. Pencere altlarındaki yatay dikdörtgen panolarda askı çelenk motiflerine yer verilmiştir. Yuvarlak kemerli ve dikdörtgen formlu birinci kat pencerelerinin kilit taşları da, tıpkı zemin kat pencerelerinin kilit taşlarında olduğu gibi mermerden ve öne taşkın olup, üzerleri ince profillerle yivlendirilmiştir. Birinci kat cephesi boyunca sıralanan kare kesitli ve korint başlıklı mermer plasterler ve yine silindirik gövdeli korint başlıklı mermer sütunlar üzerine yatayda geniş bir korniş yer almaktadır **(Foto.16)**. Korniş kısmında her pencerenin üzerine denk gelecek şekilde yerleştirilmiş akant yapraklarından ve kıvrık dallardan oluşan bitkisel bezeme ve aralardaki rozetler kabartmalı olarak işlenmişlerdir. Kornişten sonra yatay silmelerin oluşturduğu bir bant ve tekrar saçak silmesiyle çatı parapetine ulaşılır **(Foto.17)**.

Foto 16. Beykoz Kasrı Cephesinden

Foto 17. Beykoz Kasrı Cephesinden

Birinci katın merkezinde yer alan dikdörtgen tasarımlı büyük salonun dışarıya yansıyan pencere katı, kasra üç katlı bir görünüm kazandırmaktadır. Burada dört

yöne yarım daire kemerli ve dikdörtgen formlu pencerelerle dışa açıklık kazandırıldığı gibi cepheye de hareket verilmiştir. Buradaki pencereler de ahşap kanatlı olup, kemer aralarında kare kesitli ve dor başlıklı plasterlere yer verilmiştir.

Beykoz Kasrı'nın Güneydoğu ve Kuzeybatı cepheleri de giriş cephelerinde olduğu gibi birbiriyle aynı özellikleri taşımaktadır. Tek fark güneydoğu cephedeki oval salonun pencere camlarının renkli olmasıdır.

Giriş cephelerine göre kıyasladığımızda, yan cepheler olarak değerlendirebileceğimiz bu cepheler de, aslında giriş cepheleriyle ortak özellikler göstermektedir.

Zemin katın orta bölümünde oval planlı küçük salon veya merdiven holünün bulunduğu kısımda, tam ortada dört adet silindirik gövdeli ve üzerleri ince silmelerle yivlendirilmiş mermer sütunlar yer alır. İyon başlıklı sütunların bulunduğu bu kısım teras niteliğindedir. Bu teras ile oval salon arasında benzer niteliklerde üç adet kapı açıklığı bulunmaktadır. Sadece ortadaki kullanılan kapı açıklıklarının yarım daire formlu kemerlere sahip olduğu görülür. Kemer kilit taşlarının üzerinde de karşımıza çıkan sekizgen çerçeveye sahip barok süslemeler, zemin kat pencerelerinin üzerindeki barok bezemelerle benzer niteliktedir.

Bu bezemelerde sekizgen çerçeve iç içe profillerden oluşmaktadır. Çerçevenin içerisinde yer alan barok tarzında yüzeyden aşırı kabarık şekilde mermer malzemeyle işlenmiş bezemenin türü tam anlaşılamamaktadır. Zira kanatlarını yana açmış bir kartal formu ile yaprak motifleri girift bir şekilde ve stilize edilmiş bir tarzda işlenmişlerdir **(Foto.18,19)**.

Foto 18. Beykoz Kasrı Cepheden Ayrıntı

Foto 19. Beykoz Kasrı Cephe Süslemelerinden

Kuzeybatı ve güneydoğu cephelerin de köşelerinde iyon başlıklı ve gövdeleri ince silmelerle yivlendirilmiş plasterlere yer verildiği görülür. Oval salonların dört penceresi terasların her iki tarafına eşit olarak yerleştirilmiştir. Yuvarlak kemerli bu pencerelerin kemer kilit taşı üzerine de, biraz önce sözünü ettiğimiz stilize barok süslemeler işlenmiştir.

Yan cepheler sağ ve sol tarafta dikdörtgen formlu ve düz atkılı üçer pencere ile tamamlanırlar.

Zemin ve birinci katı ayıran yatay korniş, bu cephelerde de diğer cephelerde olduğu gibi benzer şekilde uygulanmıştır. Kornişteki bezemeler cephelerdeki her pencerenin üzerine denk gelecek şekilde işlenmişlerdir.

Birinci kat yan cephelerinde alt kattaki terasın üzerine oval planlı mekânların çıkma yaptığı görülmektedir. Bu mekân yarım daire formlu kemerleri ve dikdörtgen formuyla hususiyet kazanan pencerelere sahiptir. Pencere altlarında küçük mermer sütuncukların üzerinde boğumlu üç çiçek motifini birbirine bağlayan çelenk şeklindeki girlandlar diğer cephelerde olduğu gibi bu cephelerde de tekrar edilmiştir. Çıkmanın önde üç yanlarda birer tane yarım daire kemerli penceresi bulunmaktadır. Bu katta merdiven holünün pencereleri ile oval planlı hünkâr odasının pencereleri aynı özellikler taşımaktadır, tek farklılık hünkâr odasında renkli geometrik vitrayların kullanılmış olmasıdır. Bu vitraylarda kırmızı, sarı, lacivert ve yeşil renkli camlar kullanılmıştır[88] **(Foto.20)**.

[88] 1960 yılında boğazda tanker çarpışmasından oluşan patlama sırasında bu vitrayların bir kısmı kırılmış ve orijinaline uygun olarak onarılmıştır. Bkz. Çelikbilek, 190.

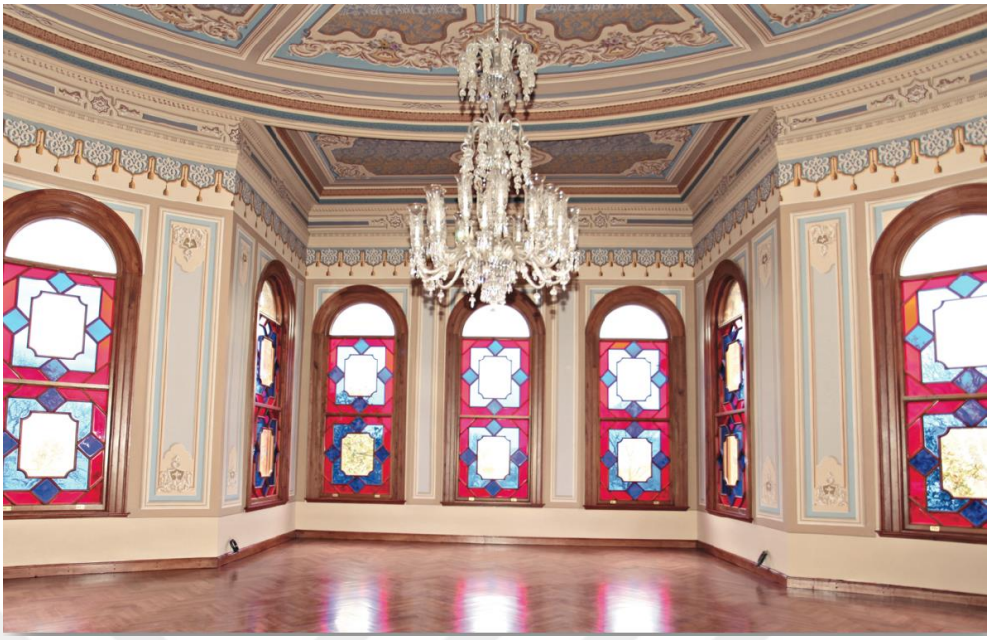

Foto 20. 111 Numaralı Oval Odanın Renkli Pencerelerinden Bir Görünüm

Kuzeybatı, güneydoğu cephelerinin yan kısımlarında da, üçlü dikdörtgen formlu pencere gruplarına yer verilmiştir. Duvar köşelerinde, üzerleri ince profilllerle yivlendirilmiş korint başlıklı plasterler yer almaktadır **(Foto.21)**.

Foto 21. Kasrın Korint Başlıklı Plasterlerinden

Sütun başlıklarının ve pencere kemerlerinin kilit taşları üzerinde birinci katı sınırlayan korniş başlar. Kornişteki kıvrık dallardan ve akant yapraklarından oluşan kabartma bitkisel dekorasyon ve rozetler fasılalı olarak birbirinin tekrarı mahiyetinde işlenmişlerdir. Kornişten iç içe profilli kuşağa, buradan da saçak silmesine geçilir.

Çatı saçağını geçtikten sonra yan cephelerin görünümüne katkıda bulunan önemli bir diğer unsur olarak, orta salonun çatı kotunu taşan aydınlatma pencerelerinin bulunduğu bölümden söz edebiliriz. Bu kısımda yan cepheler yedişer yuvarlak kemerli pencere ile dışa açılmaktadır. Pencere aralarında mermer malzemeli ve dor başlıklı, üzeri yivsiz plasterler bulunmaktadır. Ortadaki üç pencerenin ekseninde çatıda bir çıkma görülür. Bu çıkmayı dört adet, dor başlıklı, silindirik gövdeli sütun taşımaktadır. Sütun başlıklarının üzerinde yer alan korniş ve saçak silmesi diğer cephelerdeki korniş ve saçak silmesi özelliklerini tekrar eder.

Beykoz Kasrı, plan açısından simetrik bir düzen gösterdiği gibi, cephe elemanları ve cephe düzenlemesi bakımından da son derece sıkı bir düzen anlayışına ve simetriye sahiptir **(Bkz. Çizim:6)**. Bu açıdan bakılınca neoklasik bir anlayış gösterir iken, süsleme özellikleri bakımından, merdiven düzenlemesi ve oval salon düzenlemesi bakımından da neobarok özellikler taşır.

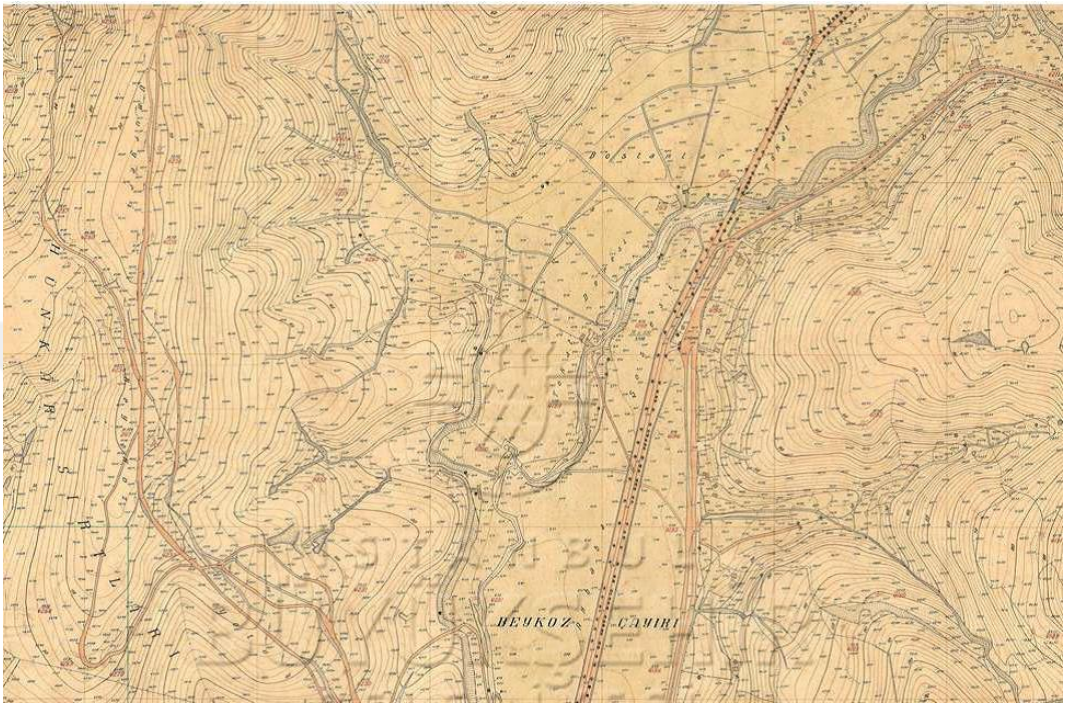
3.3. BEYKOZ KASRI BAHÇESİ

Beykoz Kasrı, doğal koruluk alan içerisinde yer almasından dolayı doğadan da faydalanılarak düzenlenmiş bir bahçe tasarımı özelliği gösterir **(Harita:3)**. Bu bakımdan Beykoz Kasrı bahçesi doğanın mevcut düzenini bozmadan ve doğaya uygun şekilde dizayn edilmiş karakteriyle, Osmanlı bahçe tasarımı anlayışını da ortaya koyan önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Beykoz Kasrı'nın doğu ve kuzey yönlerinden batıdaki boğaza doğru uzanan vadilerin ve doğal koruluk alanların sınırladığı Beykoz Çayırı'nın Boğaza en yakın noktasında inşa edilmiş olan Beykoz Kasrı müştemilatı Sultan Abdülmecid'in av köşkü olarak kullanılmıştır. Bu nedenle Beykoz Çayırı ve bu çayırın doğu ve kuzey

bölgelerindeki doğal koruluk alanlar Hünkâr Çayırı olarak da adlandırılmaktadır[89] **(Harita:4)**.

Deniz kotundan itibaren teraslama yöntemiyle kuzeye ve doğu yöne doğru kademeli bir şekilde giderek yükselen bir bahçe düzenlemesi söz konusudur.

Harita 3. 1926 İstanbul-Anadolu Ciheti Haritasında Beykoz Çayırı (http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/ataturkkitapligi/index.php)

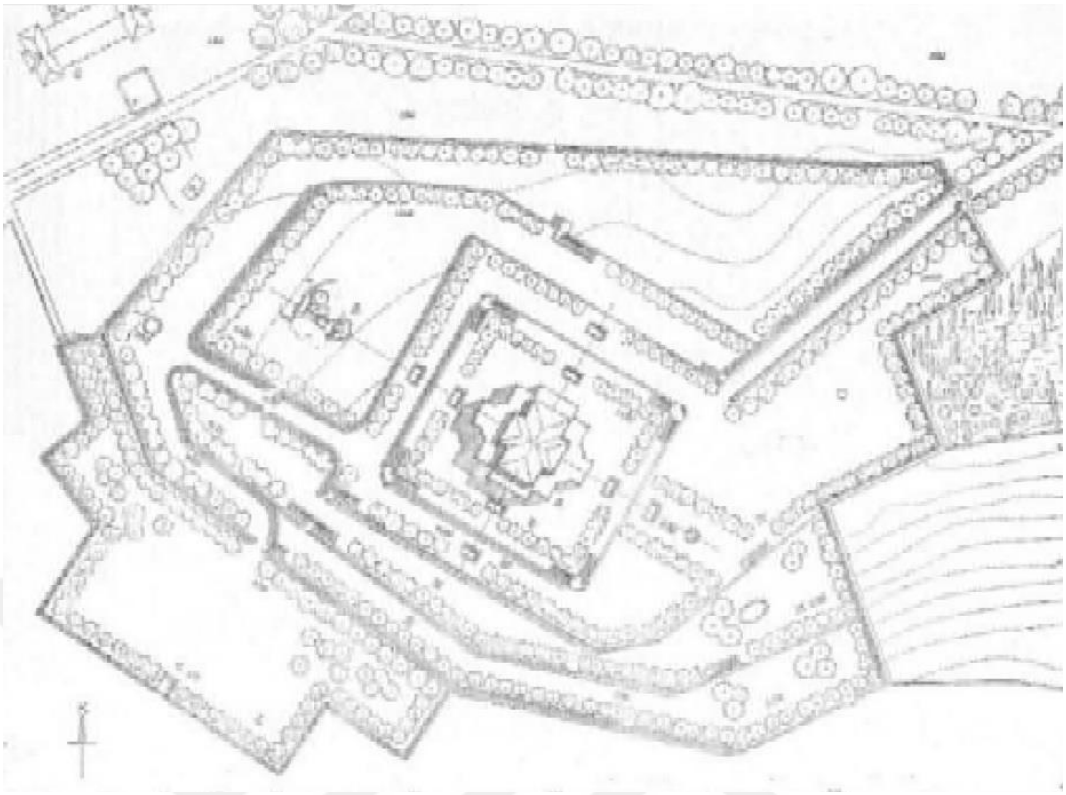
[89] Tülay Artan, "Beykoz Kasrı", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, II, 199-200; Emine Naza, "Mecidiye Köşkü", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, V, 316-317; Drahşan Uğuryol- Cengiz Can, "Beykoz Kasrı Bahçelerinin Tasarım Özellikleri ve Korunmuşluk Durumu", *Art Sanat*, S.9, İstanbul 2018, 146.

Harita 4. 1926 İstanbul-Anadolu Ciheti Haritasında Beykoz Kasrı
(http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/ataturkkitapligi/index.php)

Beykoz Kasrı bahçesine genel olarak baktığımızda doğu yönden boğaza doğru meyilli olarak alçalan bir tepe düzlüğü üzerine tasarlandığını söylemek mümkündür. Bu düzenlemenin esasını kademeli setler oluşturmaktadır. Böylece kasır kademeli bir piramidal düzenleme şeklinde boğaza doğru gittikçe genişleyen bir kaide üzerine oturtulmuştur. Beykoz Kasrı'nın bu kademeli setler şeklindeki düzenlemesi arazinin doğal Ngrafik yapısına uygun şekilde dizayn edilmiştir. Bunun sonucu olarak da doğudan kıyıya doğru kademeli setler şeklinde tasarlanan platform doğu yönde daha düzensiz iken boğaz kıyısına doğru dört köşe bir geometrik forma dönüşmektedir[90] **(Harita:5)**.

[90] Eldem, *Türk Bahçeleri*, 64; Uğuryol-Can, 146.

Harita 5. Beykoz Kasrı ve Bahçesi (S.H. Eldem'den)

Bahçeyi oluşturan setlerde farklı ağaç türlerine yer verildiği dikkati çeker. Set duvarlarının kaba yonu taş malzeme ile örüldüğü, sadece kasrın oturduğu platform durumundaki beşinci (en üst) setin duvarlarında ateş tuğlası ve mermer kullanıldığı görülür. Kasrın bahçelerinde uygulanan teraslama sistemi ile birlikte dikkat çekici özelliklerden bir diğeri de kasrın dört cephesine karşılık gelecek biçimde dikdörtgen tasarımlı süs havuzlarına ve ayrıca mermer çeşmelere yer verilmiş olmasıdır. Havuzların çevresinde küfeki taşı tozuyla elde edilmiş malzeme ile ve doğal çakıl taşlarıyla mozaik süslemeler oluşturulmuştur **(Foto.22-31)**.

Foto 22. Kasrın Bulunduğu Beşinci (En Üst) Set Bahçesinin Kuzeydoğu Yönünde Bulunan 60x280x500 cm Ölçülerindeki Havuz

Foto 23. Kasrın Bulunduğu Beşinci (En Üst) Set Bahçesinin Kuzeybatı Yönünde Bulunan 70x280x500 cm Ölçülerindeki Havuz

Foto 24. Kasrın Bulunduğu Beşinci (En Üst) Set Bahçesinin Güneydoğu Yönünde Bulunan 80x280x500 cm Ölçülerindeki Havuz

Foto 25. Kasrın Bulunduğu Beşinci (En Üst) Set Bahçesinin Güneybatı Yönünde Bulunan 75x285x500 cm Ölçülerindeki Havuz

Foto 26. Dördüncü Set Bahçesinin Kuzeydoğu Yönünde Bulunan 90x310x580 cm Ölçülerindeki Havuz

Foto 27. Dördüncü Set Bahçesinin Kuzeybatı Yönünde Bulunan 90x310x580 cm Ölçülerindeki Havuz

Foto 28. Dördüncü Set Bahçesinin Güneybatı Yönünde Bulunan 65x310x580 cm Ölçülerindeki Havuz

Foto 29. Dördüncü Set Bahçesinin Güneybatı Yönünde Bulunan 65x310x580 cm Ölçülerindeki Havuz

Foto 30. Dördüncü Set Bahçesinin Kuzeybatı Yönündeki Set Duvarlarına Yerleştirilen Çeşme ve Önünde Bulunan Havuz

Foto 31. Dördüncü Set Bahçesinin Güneydoğu Yönündeki Set Duvarlarına Yerleştirilen Çeşme

En alt kademe durumundaki birinci set duvarıyla kuşatılan bahçenin içerisinde biçimi tanımlanamayan (amorf) bir süs yapısı yer almaktadır. Yapı dikkatle incelendiğinde su sesi ve bitkilerin görünümünün birlikte sunduğu huzur ortamını oluşturmaya yönelik bir uygulama olduğu açık ve net bir şekilde anlaşılmaktadır.

Zira burada yapay kayalar ve suyun sürekli hareket etmesini sağlamaya yönelik kanallar ile birlikte bitkilerin yetiştirilmesine yönelik toprak alanlar su ve çiçeklerin oluşturduğu ses ve görüntüyü ön plana çıkarmaktadır **Foto.32,33)**.

Foto 32. Birinci Set Bahçesinde Yapay Kayalar İle Süslenmiş Havuz

Foto 33. Birinci Set Bahçesinde Yapay Kayalar ile Süslenmiş Havuz

Üçüncü set alanı içerisindeki grotto, kasır bahçesindeki su yapılarından bir diğeridir[91] **(Foto.34,35)**.

Foto 34. Beykoz Kasrı Üçüncü Set Bahçesinde Yer Alan Grotto

Foto 35. Beykoz Kasrı Üçüncü Set Bahçesinde Yer Alan Grotto ve Grottoya Ait Suyolları

Osmanlı'nın Dönemi saray ve kasır bahçelerinde sıklıkla karşılaşılan grotto tarzı su yapıları genellikle bahçe yada seraların duvarlarına bitişik nizamda tasarlanmışlardır **(Foto.36)**.

[91] Grotto mimaride yapay mağara anlamına gelmektedir.

Foto 36. Maslak Kasrı Sera Duvarına Bitişik Yapılmış Grotto

Dağ hamamı olarak ta adlandırılan Beykoz Kasrı grotto örneği diğer örneklerden farklılık gösterir. Zira bu örnekte herhangi bir duvara dayandırılmadan bağımsız bir şekilde karşımıza çıkan bir grotto tarzı su yapısı örneği söz konusudur. Dolambaçlı ve dar bir yol ile ulaşılan grottonun üzerleri kubbe ile örtülü iki küçük mekândan müteşekkil olduğu görülür. Bu mekânlardan birisi denizden elde edilmiş doğal istiridye kabukları ile dekore edilmiş, diğer mekân ise sade tutulmuştur. Her iki mekânında kubbelerinin ateş tuğlasıyla örüldüğü anlaşılmaktadır. **(Foto.37-41)**. Serin hava ve su sesiyle insan ruhuna sakinlik getirmesi amacıyla tasarlanan grotto hamamının sularının kademeli setler biçiminde düzenlenmiş bahçelerle bağlantılı kanallarından akan sular aynı zamanda hamamın bu huzur sağlayıcı niteliğini kasır bahçesinin neredeyse tamamına yayabilmektedir[92] **(Foto.42-51)**.

[92] Uğuryol-Can, 150.

Foto 37. Beykoz Kasrı Üçüncü Set Bahçesinde Yer Alan Grotto

Foto 38. Beykoz Kasrı üçüncü set bahçesinde yer alan grotto

Foto 39. Beykoz Kasrı Üçüncü Set Bahçesinde Yer Alan Grotto

Foto 40. Beykoz Kasrı Üçüncü Set Bahçesinde Yer Alan Grotto Girişi

Foto 41. Grotto İçerisindeki Kubbeli İki Küçük Odadan Duvarları Sade Olanın Girişi

Foto 42. Grotto İçerisindeki Kubbeli İki Küçük Odadan Duvarları Sade Olanın İç Mekânından Bir Görüntü

Foto 43. Grotto İçerisindeki Kubbeli İki Küçük Odadan Duvarları Sade Olanın Kubbesi

Foto 44. Duvarları İstiridye Kabukları ile Dekore Edilmiş Olan Kubbeli Küçük Oda Girişi

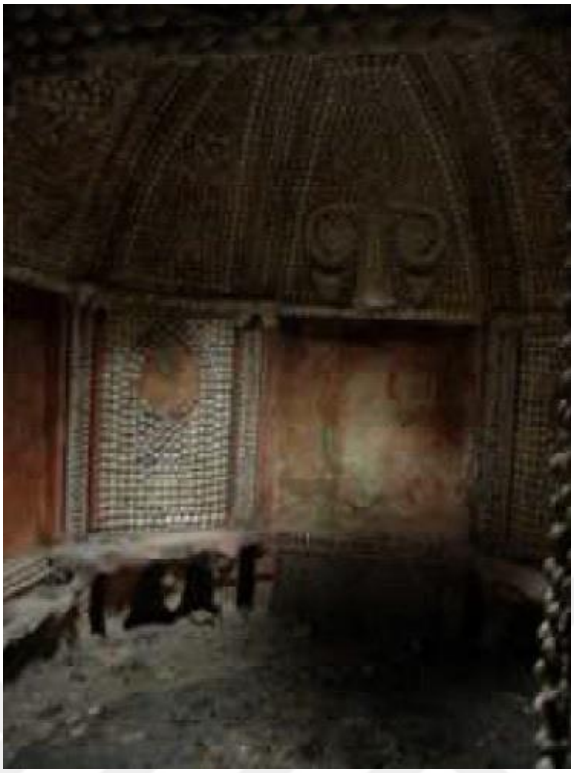

Foto 45. Duvarları İstiridye Kabukları ile Dekore Edilmiş Olan Kubbeli Küçük Oda

Foto 46. İstiridye Kabukları ile Süslenmiş Kubbeli Küçük Oda Duvarından

Foto 47. İstiridye Kabukları ile Süslenmiş Kubbeli Küçük Oda Duvarından

Foto 48. İstiridye Kabukları ile Süslenmiş Kubbeli Küçük Oda Duvarından

Foto 49. İstiridye Kabukları ile Süslenmiş Kubbeli Küçük Oda Giriş Kapısının İçeriden Görüntüsü

Foto 50. İstiridye Kabukları ile Sdekore Edilmiş Kubbeli Küçük Oda Su Kanallarından

Foto 51. İstiridye Kabukları ile Sdekore Edilmiş Kubbeli Küçük Oda Su Kanallarından

Beykoz Kasrı'nın kademeli setler şeklinde düzenlenmiş olan bahçeleri arasındaki bağlantı yolları kullanım amaçlarına göre ve döşemelerine göre farklılıklar göstermektedir. Ana yürüyüş yolları podima taşı kullanılarak oluşturulmuşken, bahçe arasındaki patika yollarda ise geometrik şekillerde kesilmiş taş döşemeler kullanılmıştır **(Foto.52,53)**.

Foto 52. Kasır Çevresindeki Yürüyüş Yolu

Foto 53. Set Bahçelerindeki Podima Taşı Döşemeli Geniş Yürüyüş Yolu

Kasır bahçesine giriş kara tarafında doğuda yer alan kapıdan sağlanmaktadır. Kapıdan geçtikten sonra hafif eğimli bir rampa ile dördüncü sete oradan da yine

merdiven basamakları kullanılarak beşinci setteki kasrın girişine ulaşılır. Birinci set bahçesinde boğazdan ulaşımı sağlayan iskele bulunmaktadır. Ayrıca Yalıköy Mahallesi istikametinde sahille bağlantıyı sağlayan bir kapısı daha bulunmaktadır. Beykoz Çayırı ile bağlantısını sağlayan kapısının da olduğu anlaşılmaktadır **(Foto.54-57)**.

Foto 54. Dördüncü Set Bahçesine Çıkışı Sağlayan Merdiven

Foto 55. Beşinci Set Bahçesine ve Kasra Çıkışı Sağlayan Merdiven

Foto 56. Kara Girişinden Dördüncü Set Bahçesine Ulaşımı Sağlayan Rampa

Foto 57. Birinci Set Bahçesi ile Dördüncü Set Bahçesi Arasındaki Bağlantıyı Sağlayan Rampa

Taş döşeli yolları, ağaçları ve arkasındaki doğal koruluk alanıyla Beykoz Kasrı bahçelerinin süreç içerisinde tarihi eserlerin geneliyle benzer kaderi paylaştığına, özellikle doğal alanlara doğru gelişen kontrolsüz yapılaşmanın Beykoz Kasrı bahçelerini ve Beykoz Çayırını da etkilemeye başladığını ifade etmek mümkündür **(Harita: 6)**.

Harita 6. Farklı Yıllara Ait Hava Fotoğrafında Beykoz Kasrı ve Beykoz Çayırı'nın Farklı Yıllarda Çekilmiş Hava Fotoğrafları. (a) 1970, (b) 1982, (c) 2006, (d) 2017 (https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/)

Beykoz Kasrı'nın zamanla farklı işlevler kazandırılarak kullanılması sonucu kasrın bahçelerinde bitki ve ağaçlardan yollara ve merdiven basamaklarına kadar deformasyonlar söz konusu olmuş, özellikle Beykoz Çocuk Hastanesi işleviyle kullanıldığı süreçte bahçelerin asli kimliğinin gerektirdiği şekilde korunması ve bakımı yapılamamıştır. Bu durum bahçelerde yollarda ve setler arası bağlantıyı

sağlayan rampa ve merdivenlerde aşırı bir deformasyona sebebiyet vermiştir. Söz konusu bakımsızlık çatlayan set duvarlarında bir takım bitkilerin çıkmasına ve böylece orijinal bahçe düzenlemesine ait bitki örtüsünün bozulmasına ve set duvarlarının yıkılmaya yüz tutmasına neden olmuştur. **(Foto.58-60)**. Ayrıca çeşme, havuz, grotto ve sulama kanallarının da bakımsızlıktan zarar gördüğünü ifade etmek gerekir **(Foto.61,62)**.

Foto 58. Bitki Kökleri Nedeniyle Bahçe Duvarında Oluşan Çatlak

Foto 59. Tesisatı ve Çevresindeki Döşemesi Bozulan Süs Havuzu

Foto 60. Suyu Kesik Olan Çeşmelerden Biri

Foto 61. Kenar Taşları Kırılan ve Tesisatı Bozulan Havuz

Foto 62. Bakımsız Kalan Set Bahçelerinin Hali

Tarihi süreçte hem Beykoz Kasrı hem de bahçeleri bakımsızlık ve ilgisizlik sonucu büyük bir yıpranmışlık yaşamış, zamanla buna çevresel etmenlerin de dahil olmasıyla duvar örgüsünde kullanılan derz harçlarında bozulmalar söz konusu

olmuştur. Ayrıca duvar örgüsünü oluşturan taşların arasındaki derz harçlarının boşalması sonucu oluşan boşluklar, duvarları yıkılma noktasına getirmiştir **(Foto.63)**. süs havuzları çevresinde yer alan mozaik dekorasyonlar bozulmuş, iskeledeki taş babalara monte edilen demir parmaklıklar kırılarak denize düşmüştür **(Foto.64)**. Bazı bağlantı yolları ve merdivenlerde sonradan uygulanan çimento harçlı onarımlar bahçelerin ve kasrın doğallığının bozulmasına neden olmuştur **(Foto.65)**. Bunun yanında ilave olarak eklenen yapılar kasır müştemilatının orijinal kimliğine ve dokusuna zarar vermiştir.

Foto 63. Yıkılan Bahçe Duvarının 2005 Yılındaki Hali

Foto 64. Kırılarak Denize Düşen Taş Babalar ve Demir Parmaklıkların Olması Gereken Set Duvarı.

Foto 65. Çimentolu Harç ile Deformasyona Uğramış Yürüyüş Yolları

Beykoz Kasrı bahçelerinin en dikkat çekici unsurları olan mermerden aslan heykelleri kasrın oturduğu platform niteliğinde olan beşinci set bahçesinde yer almaktaydı. Toplam üç adet aslan heykelinden top tutan ikisi kasrın giriş merdivenleri yanında **(Foto.66,67)**, yılan tutan üçüncüsünün ise bahçe içerisinde yer aldığı[93] **(Foto.68)**, bu heykellerin Sultan Abdulaziz döneminde (1861-1876) Fransa'dan getirildiği ifade edilmektedir[94]. Ancak bugün bu heykellerin hiçbiri kasır bahçesinde bulunmamaktadır.

Foto 66. Top Tutan Aslan Heykeli (IRCICA'dan)

[93] Uğuryol-Can, 155.
[94] Emine Seçen, "Son Dönem Saray Bahçelerini Süsleyen Heykeller", *Milli Saraylar Dergisi*, S.7. İstanbul 2011, 19.

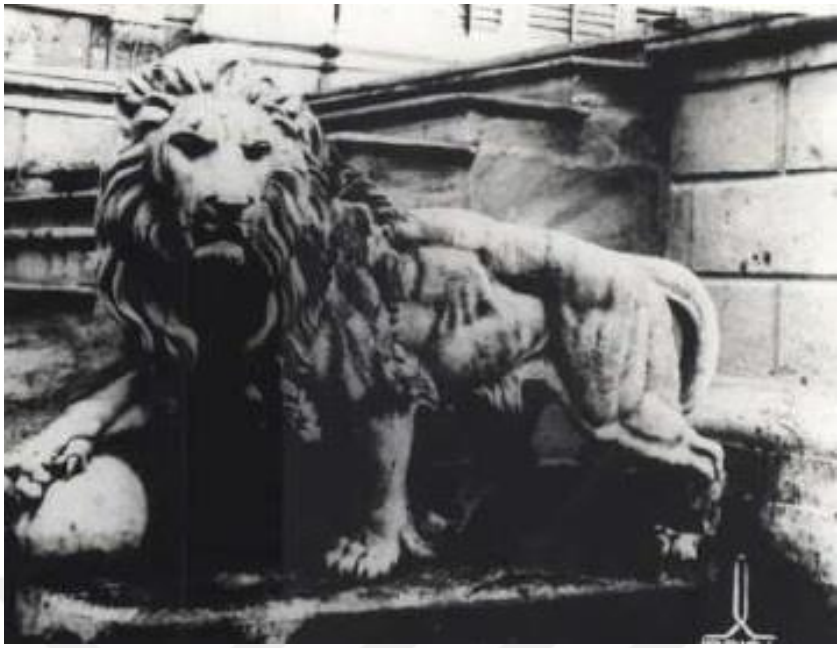

Foto 67. Top Tutan Diğer Aslan Heykeli (IRCICA'dan)

Foto 68. Ayağı ile Yılan Tutan Aslan Heykeli (IRCICA'dan)

Bakımsızlıktan kaynaklı bu deformasyonlar kasrın kullanımının Milli Saraylara geçmesi ile giderilmeye çalışılmış, kasır etrafındaki mozaik döşemeli havuzlar, birinci set bahçesinde bulunan kayalarla yeniden şekillendirilmiş, büyük havuz ve set bahçelerinin duvarları onarılmıştır. Kasrın deniz tarafında bulunan taş babalar ve demir parmaklıklar da yenilenmiştir **(Foto.69,70)**.

Foto 69. Kasrın iskelesinin 20. Yüzyıla ait bir fotoğrafı (IRCICA'dan)

Foto 70. Kasrın İskelesinin Onarımlardan Sonraki Hali

Ne var ki üçüncü set bahçesinde bulunan grottoda ileri derecede bozulmalar görülmektedir. Önceki yıllara göre daha da ilerleyen malzeme bozulmaları nedeniyle grottonun bir bölümü yıkılma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bahçe içinde bu grottoya

ait suyolları olduğu anlaşılmaktadır fakat günümüzde bu yollar oldukça kötü durumdadır **(Foto.71-73)**.

Foto 71. Üçüncü Set Bahçesindeki Grottonun Görünümü (Yıldız Arşivlerinderinden)

Foto 72. Üçüncü Set Bahçesindeki Grottonun Detayı (Yıldız Arşivlerinden)

Foto 73. Üçüncü Set Bahçesindeki Grotto ve Grottonun Ön Kısmında Bulunan Tahrip Olmuş Su Kanallarının Onarımdan Önceki Durumu

Kasrın birinci set bahçesindeki onarımı yapılan havuzun özgün malzeme özelliğini kaybettiği onarım öncesinde çekilen fotoğrafından anlaşılmaktadır **(Foto.74)**. Onarımlar sırasında havuzun bozulan sıvaları özgün haline uygun olmayan pembe renkli kireç harcı ile yenilenmiştir **(Foto.75)**.

Foto 74. Birinci Set Bahçesindeki Havuzun Onarım Öncesi Durumu

Foto 75. Birinci Set Bahçesindeki Havuzun Onarım Sonrası Durumu

Yıldız arşivlerinden elde edilen fotoğraflarda beşinci set duvarlarının çimento harçlı sıva ile sıvalı olduğu anlaşılmaktadır **(Foto.76)**. Sonraki yıllarda bu yüzeylerin sıvalarının bozulduğu anlaşılmaktadır. En son yapılan ve tezimizin konusunu oluşturan restorasyon kapsamında tüm sıvalar kaldırılarak duvarlar taş dokusu gözükecek şekilde bırakılmıştır **(Foto.77)**.

Foto 76. Beşinci Set Bahçe Duvarlarının Sıvalı Hali (Yıldız Arşivlerinden)

Foto 77. Beşinci Set Bahçesine Ait Duvarların Restorasyon Sonrası Sıvasız Hali

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BEYKOZ KASRI RESTORASYONU

Beykoz Kasrı, inşa edildiği dönemden restorasyon programına alındığı güne kadar gerek tabiat şartları, gerek yapı malzemesinin ekonomik ömrünü tamamlamış olması, gerekse çeşitli işlevlerde kullanılmış olmasına bağlı olarak yapılan eklentiler nedeniyle acil restorasyona alınması gereken bir yapı durumunda idi.

Özellikle yapının balkonlarının oturduğu yatay mermer taşıyıcılarının kırılmış olması, statik açıdan büyük problemleri beraberinde getirmiş durumdaydı. Çatının sac kaplama örtüsü oksitlenerek işlevini yitirmişti. Bu da çatı ahşap konstrüksiyonunun su alarak çürümesine neden olmuştu. Tavanlardan ve duvarlardan sızan yağmur suları tavan ve duvarların bağdadi çıtalarını çürüterek sıvalarının dökülmesine, odalarda ahşap döşeme kaplaması ve döşeme taşıyıcı kirişlerinin, kapı ve pencere doğramalarının çürümesine yol açmıştı. Yığma yapıda hepsi taşıyıcı özellikteki duvarlarda iklimlendirme kanallarının geçirilmesi için yer yer boşluklar açılmış, ıslak hacimler ve küçük ofisler elde etmek için yapılan değişiklikler, oda döşeme ve duvarlarında tahribatlara sebep olmuştu. Tavan ve duvarlarda kalemişi süslemeler üzeri boyanmak suretiyle kapatılmıştı.

Bu sebeple yapıda kimyasal ve mekanik temizleme, ayıklama, bütünleme ve sağlamlaştırma gibi restorasyonun hemen hemen bütün alt başlıkları uygulandı.

4.1. BEYKOZ KASRI ÇATI RESTORASYONU

4.1.1. Beykoz Kasrı Çatısının Restorasyon Öncesi Durumu

Beykoz Kasrı'nın restorasyonuna ilişkin en önemli aşamalardan biri çatı onarımı ve bu onarımda da önemli bir işlevi olan ve yenilenmesi gereken çatı kaplamasıdır. Zira çatı kaplamalarının işlevini yitirmesi nedeniyle binanın su alması ve böylece duvarların diğer ahşap unsurların nemlenmesine ve çürümesine sebep olması, buraya acil müdahale edilmesini gerektirmiş, dolayısıyla restorasyona da çatıdan başlanmıştır.

Kasrın inşasında kurşun kaplama olarak yapılan çatı, sonraki onarımlarda oluklu sacla değiştirilmiş, oluklu sac kaplamada zamanla paslanarak çürümüştür. Bu durum, önce çatı ahşap kaplamasının, ardından çatı ahşap strüktürünün çürümesine, sonrasında kasrın tavanlarının, duvarlarının, döşemelerinin ve ahşap kapı pencere doğramalarının su alarak nemlenmesine ve bozulmasına neden olmuştur.

Böylece ilk adım, oluklu çatı saclarının, orijinal levha kurşunla değiştirilmek amacıyla sökülmesi olmuştur **(Foto.78-84)**.

Foto 78. Beykoz Kasrı Çatısının Restorasyon Öncesi Durumu

Foto 79. Beykoz Kasrı Çatısının Restorasyon Öncesi Durumu

Foto 80. Beykoz Kasrı Çatısının Restorasyon Öncesi Durumu

Foto 81. Beykoz Kasrı Çatısının Restorasyon Öncesi Durumu

Foto 82. Beykoz Kasrı Çatısının Restorasyon Öncesi Durumu

Foto 83. Beykoz Kasrı Çatısının Restorasyon Öncesi Durumu

Foto 84. Beykoz Kasrı Çatısının Restorasyon Öncesi Durumu

4.1.2. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonu Uygulama Aşaması

Çatı sacları söküldükten sonra, çatının ahşap strüktürüne ilişkin tespit çalışması yapıldı. Bu çalışma esnasında tamamen çürüyen ahşap unsurlar, kısmen çürümüş ahşap unsurlar tespit edildi. Ardından kısmen çürüyen ahşap strüktürel elamanlara çürük kısımları alınarak aşılama uygulandı. Böylece yapının orijinal strüktürel elemanları korunarak asli kimliğine uygun bir çatı restorasyonu yapıldı. Yine ahşap çatı kaplamasında da çürüyen elemanlar yenilenip, kısmen çürüyenler temizlenerek yerine uygulandı **(Foto.85-89)**.

Foto 85. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonundan

Foto 86. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonundan

Foto 87. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonundan

Foto 88. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonundan

Foto 89. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonundan

Çatı restorasyonunda aşılanan strüktürel elemanlar ve yenilenen strüktürel elemanlar üzerine ahşap kaplama uygulanmıştır. Ahşap kaplamanın üzerine modern su yalıtım malzemesi yapıştırılmış, bunun üzerine kıtıklı çamurla kurşun altı sıva uygulanmıştır. Son olarak kurşun kaplamaya hazır hale getirilmiştir. Külçe olarak alınan ve Milli Saraylar Kurşun Atölyesi'nde haddelenen kurşun levhalar, çatıya uygulanacak hale getirilmiş ve kıtıklı çamur sıva üzerine çatı kaplaması olarak uygulanmıştır **(Foto. 90-102)**.

Foto 90. Beykoz Kasrı Çatı Ahşap Strüktürün Restorasyonundan

Foto 91. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Kaplama Tahtalarının Çakılması

Foto 92. Beykoz Kasrı Çatı Ahşap Strüktürün Restorasyonundan

Foto 93. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Kaplama Tahtalarının Çakılması

Foto 94. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Kaplama Tahtalarının Çakılması

Foto 95. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Yalıtım Uygulaması

Foto 96. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Yalıtım Uygulaması

Foto 97. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Yalıtım Uygulaması

Foto 98. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Yalıtım Uygulaması

Foto 99. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Yalıtım Uygulaması

Foto 100. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Kurşun Altı Çamur Uygulaması

Foto 101. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Kurşun Kaplama Uygulaması

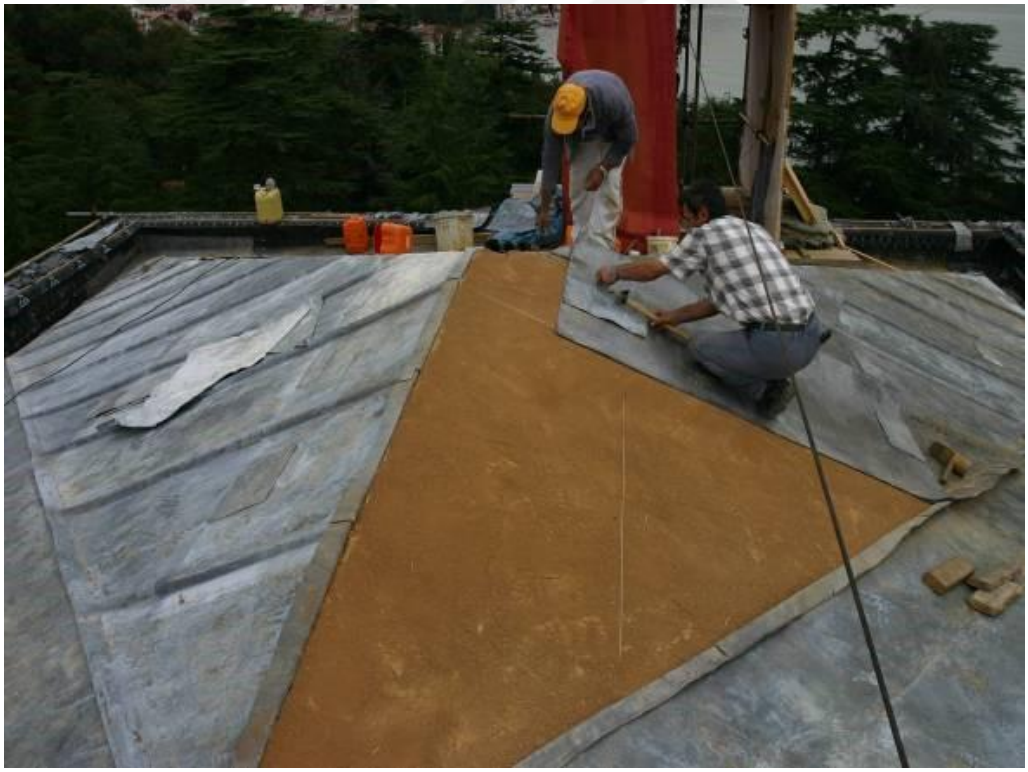

Foto 102. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonunda Kurşun Kaplama Uygulaması

4.1.3. Beykoz Kasrı Çatı Restorasyonu Tamamlanmış Hali

Beykoz Kasrı'nın orijinal çatı kaplama malzemesi olan kurşun ile yapılan çatı kaplaması ile çatı restorasyonu gerçekleştirilmiştir. Ayrıca ahşap kaplama üzerine uygulanmış olan çürümüş durumdaki sac malzemeli yağmur dereleri ve mermer parapet duvarlarında da gerekli onarımlar gerçekleştirilerek yine kurşun kaplama yapılmıştır **(Foto.103-106)**.

Böylece asli mimari kimliğine ve mimari dokusuna uygun bir çatı restorasyonu gerçekleştirilmiş ve önemli bir kültür varlığının ömrü uzatılarak gelecek kuşaklara aktarılacak hale gelmesi sağlanmıştır.

Foto 103. Kurşun Kaplaması Yapılarak Restorasyonu Tamamlanmış Çatıdan Görünüm

Foto 104. Kurşun Kaplaması Yapılarak Restorasyonu Tamamlanmış Çatıdan Görünüm

Foto105. Kurşun Kaplaması Yapılarak Restorasyonu Tamamlanmış Çatıdan Görünüm

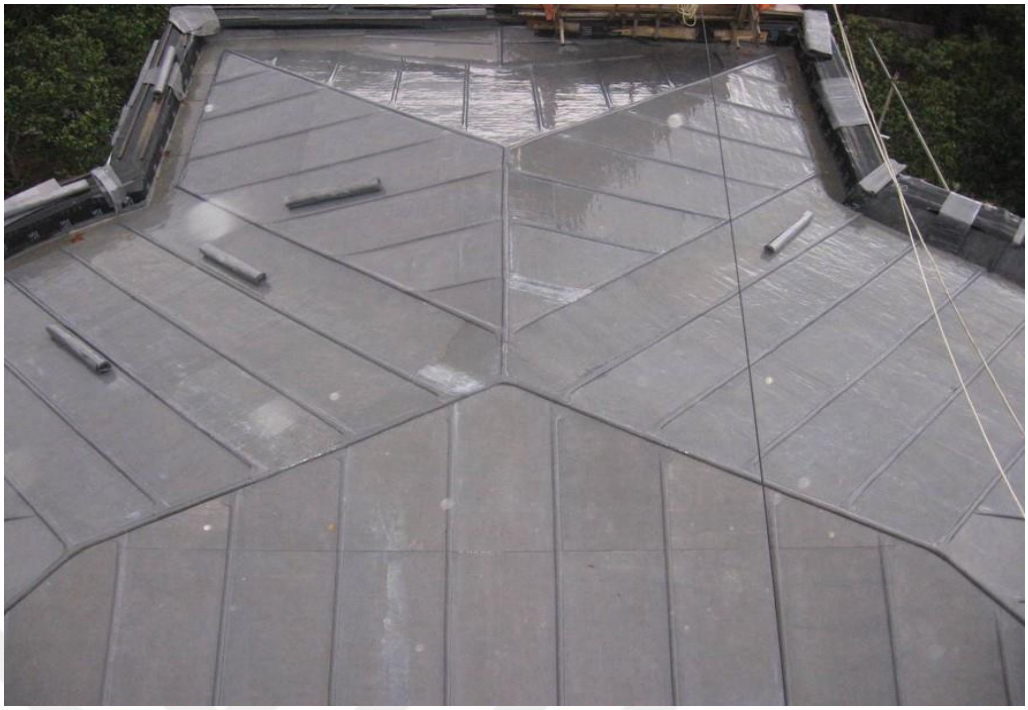

Foto 106. Kurşun Kaplaması Yapılarak Restorasyonu Tamamlanmış Çatıdan Görünüm

4.2. BEYKOZ KASRI AHŞAP DÖŞEME RESTORASYONU

4.2.1. Restorasyon Öncesi Durum ve Tespit Çalışmaları

Beykoz Kasrı'nda restorasyonun en önemli bölümünü ahşap döşeme restorasyonları oluşturmaktadır. Ahşap döşemelerin büyük bir kısmı çürümüş durumdadır. Bu ahşap döşeme restorasyonu içerisinde de, kasrın en önemli bölümü olan birinci kat orta salonun ahşap döşeme restorasyonu önemli bir yer tutmaktadır. II. Abdülhamit dönemindeki restorasyon esnasında, balıksırtı parke döşeme uygulaması yapılan bu bölümde öncelikle tespit çalışması yapılmıştır. Döşemede yer yer açmalar yapılarak taşıyıcı kirişlerin durum tespitine gidilmiştir. Çürük kısımlar tespit edilmiştir **(Çizim:19,20)**. Yenilenmesi gereken kirişler belirlenmiştir. Aynı tespit çalışmaları birinci kat odalarında da yapılmıştır. Birinci katta 113 numaralı odaya sonradan yapılan ıslak hacimler ve betonarme döşeme sökülerek liberasyon yapılmıştır **(Foto.107-117)**.

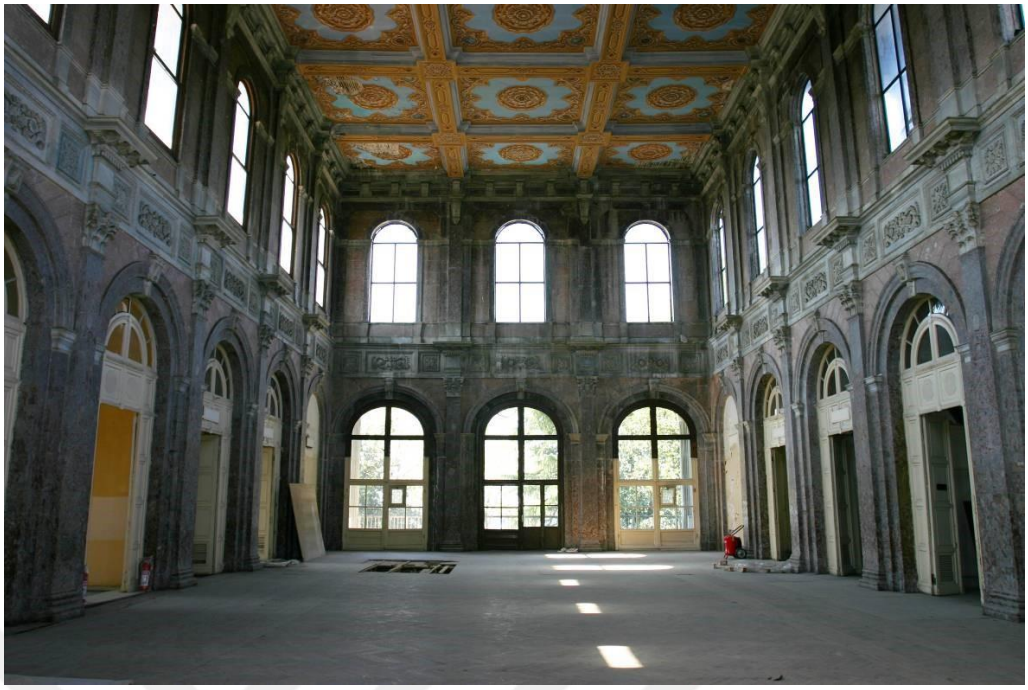
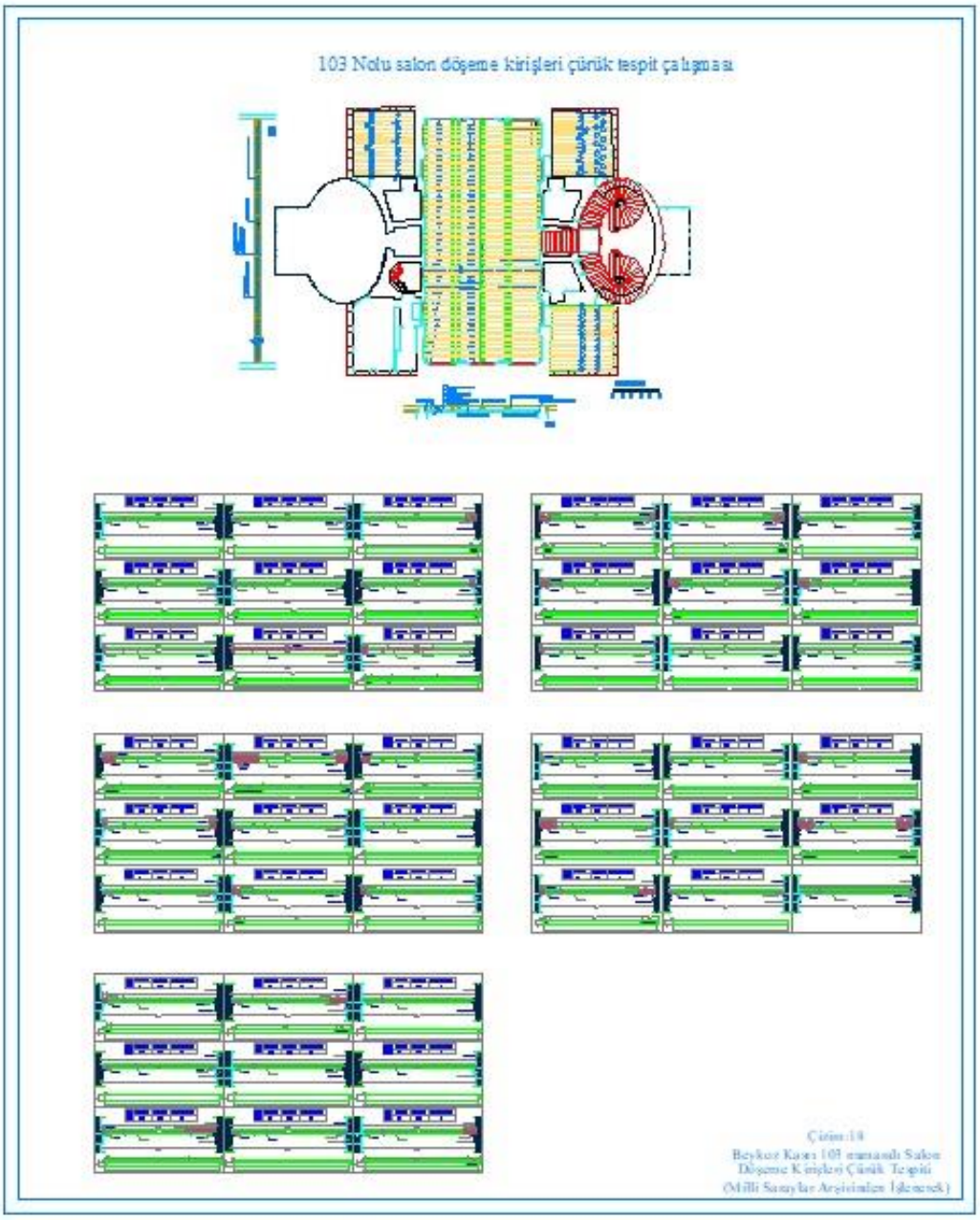
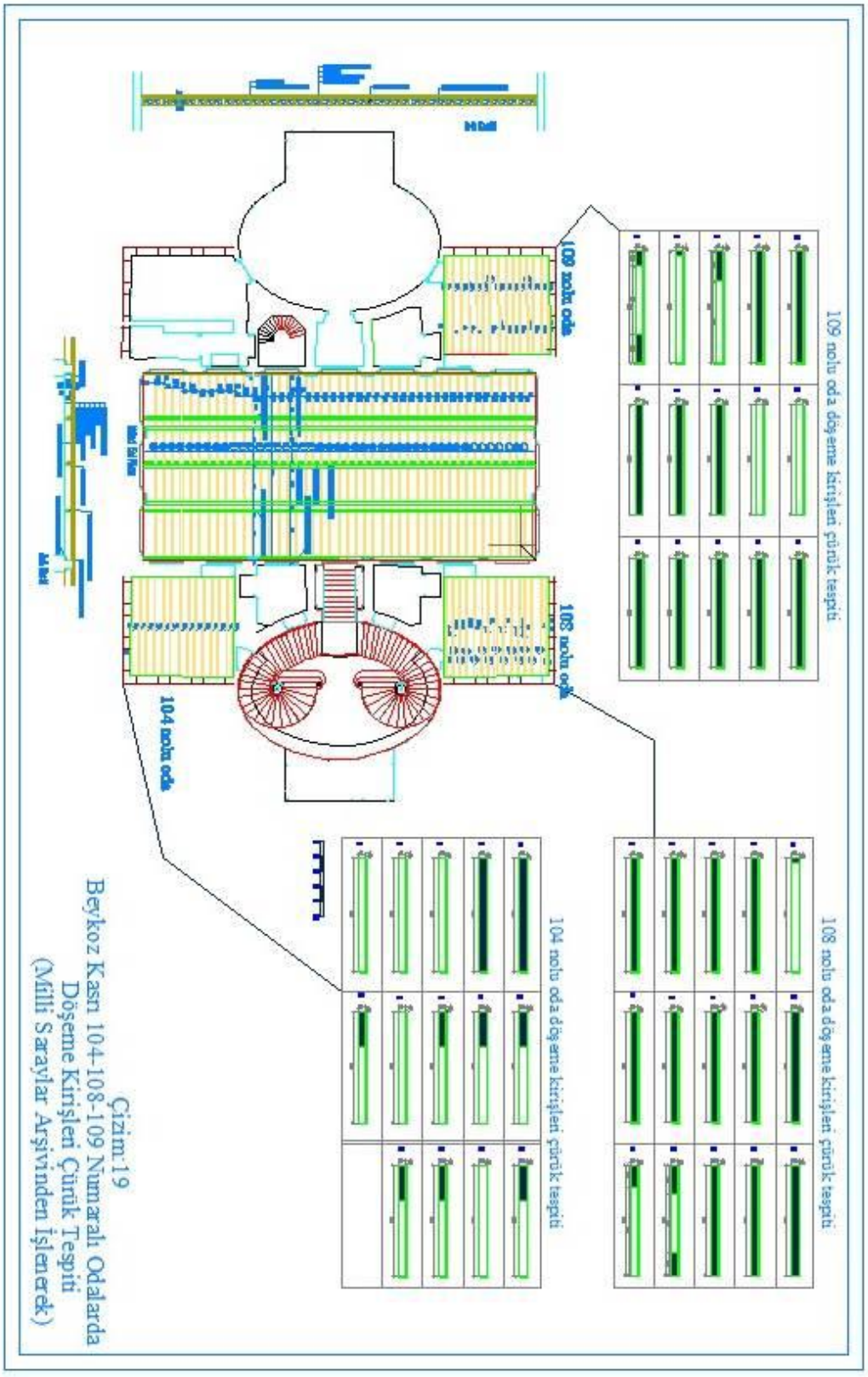

Foto 107. Beykoz Kasrı 103 Numaralı Salonun Ahşap Döşeme Restorasyonu Öncesi Tespit Çalışmaları

Çizim 18. Beykoz Kasrı 103 Numaralı Salon Döşeme Kirişleri Çürük Tespiti

Çizim 19. Beykoz Kasrı 103 Numaralı Orta Salon Ahşap Kiriş Restorasyon Öncesi Tespit Çalışmaları

Foto 108. Beykoz Kasrı 103 Numaralı Salonun Ahşap Döşeme Restorasyonu Öncesi Tespit Çalışmaları

Foto 109. Beykoz Kasrı 103 Numaralı Salonun Ahşap Döşeme Restorasyonu Öncesi Tespit Çalışmaları

Foto 110. Beykoz Kasrı 104 Numaralı Odanın Ahşap Döşeme Restorasyonu Öncesi Tespit Çalışmaları

Foto 111. Beykoz Kasrı 108 Numaralı Odanın Ahşap Döşeme Restorasyonu Öncesi Tespit Çalışmaları

Foto 112. Beykoz Kasrı 109 Numaralı Odanın Ahşap Döşeme Restorasyonu Öncesi Tespit Çalışmaları

Foto 113. Beykoz Kasrı 111 Numaralı Oval Odanın Ahşap Döşeme Restorasyonu Öncesi Tespit Çalışmaları

Foto 114. 113 Numaralı Odanın Restorasyon Öncesi Durumu

Foto 115. 113 Numaralı Odada Ahşap Döşeme Uygulamasından Önceki Durum

Foto 116. 113 Numaralı Odada Ahşap Döşeme Uygulamasından Önceki Durum

Foto 117. Z04 Numaralı Odada Ahşap Döşeme Uygulamasından Önceki Durum

4.2.2. Beykoz Kasrı Ahşap Döşeme Restorasyonunda Yapılan Uygulamalar

Çürükleri tespit edilen ve aşılama-yenileme işlemleri tamamlanan döşeme taşıyıcı kirişlerinin üzerine önce kaplama kalasları çakılmıştır. Ardından köşe odalardaki balıksırtı parkelerin çürümemiş olanlarının temizlik çalışmaları yapılmıştır. Temizlik çalışmaları yapılan balıksırtı parkeler birebir yerlerine monte edilmiştir. Tamamen çürümüş olanların yerine yenileri yapılarak döşeme işlemi tamamlanmıştır **(Foto.118-134)**.

Birinci kat orta salon (103)'un taşıyıcı ahşap kirişlerinin aşılama-yenileme ve güçlendirme işlemleri yapılmıştır. Orijinalde 12 metre uzunlukta tek parça ağaçtan imal edilerek kullanılan döşeme kirişlerinin her iki ucunda da, tamamen çürümüş olan kısımlar kesilmiştir. Döşeme kirişlerinin kesilen kısımlarına, uçlardan aşılanacak olan yeni imal edilmiş ahşap kiriş parçaları, orijinal kirişe monte edilmiştir. Monte etme işlemi, iki yandan paslanmaz galvanize sac levhanın epoksi[95] malzeme ile yapıştırılması ve cıvatalarla bulonlanması[96] ile gerçekleştirilmiştir. Bunu kaplama kalaslarının çakılması işlemi takip etmiştir. Ardından tarihi belgelerden yaptığımız tespitler sonucu orijinali marküteri parke olan döşemenin, aslına uygun olarak yapılması gayesiyle, Milli Saraylar marangoz atölyesinde marküteri parke imalat işlemi başlatılmıştır.

Atölyede imal edilen marküteri parkeler, parke altı döşemenin üzerine monte edilerek, orta salon ahşap döşemesinin restorasyonu tamamlanmıştır (**Foto.135-138)**.

[95] Epoksi: İnşaat sektöründe zemin ve duvar boyası olarak, çelik imalatlarında, çatlak kırık yüzey tamiratı, macunlama ve dolgu filiz ekimi, ahşap, prefabrik beton elemanlarının montajı, yapıştırma, yüzey düzleme uygulamaları ve zemin kaplaması işlerinde kullanılan kimyasal madde.
[96] Bulonlama: Bulon cıvata anlamına gelmektedir. Bulonlama ise, ahşabın10 mm. den büyük muhtelif çapta cıvata ile iki yanından tutturulması işlemidir.

Foto 118. 103 Numaralı Salon Ahşap Kiriş Onarımlarından

Foto 119. 103 Numaralı Salon Ahşap Kiriş Onarımlarından

Foto 120. 104 Numaralı Oda Ahşap Kiriş Onarımlarından

Foto 121. 109 Numaralı Oda Ahşap Kiriş Onarımlarından

Foto 122. 108 Numaralı Oda Ahşap Kiriş Onarımlarından

Foto 123. 113 Numaralı Oda Ahşap Kiriş Onarımlarından

Foto 124. 108 Numaralı Oda Ahşap Kiriş Onarımlarından

Foto 125. 103 Numaralı Salon Döşeme Kalaslarının Çakılmasından Sonraki Durumu

Foto 126. 108 Numaralı Oda Döşeme Kalaslarının Çakılması

Foto 127. 109 Numaralı Oda Döşeme Kalaslarının Çakılması

Foto 128. 113 Numaralı Oda Döşeme Kalaslarının Çakılması

Foto 129. Z08 Numaralı Oda Döşeme Izgaralarının Çakılması

Foto 130. 108 Numaralı Oda Döşeme Kalaslarının Çakılmasından Sonraki Durumu

Foto 131. Z09 Numaralı Oda Döşeme Izgaralarının Çakılması

Foto 132. Z04 Numaralı Oda Döşeme Kalaslarının Çakılması

Foto 133. Z04 Numaralı Oda Parke Döşeme Uygulaması

Foto 134. Z13 Numaralı Oda Parke Döşeme Uygulaması

Foto 135. Marküteri Parke İmalatı

Foto 136. Marküteri Parke İmalatı

Foto 137. Marküteri Parke İmalatı

Foto 138. 103 Numaralı Salon Marküteri Parke Uygulaması

4.2.3. Beykoz Kasrı Ahşap Döşemelerinin Restorasyon Sonrası Durumu

Beykoz Kasrı'nın birinci kat orta salonunda ilk inşasında uygulanan orijinal marküteri parkeler, aslına uygun şeklinde Milli Saraylar Marangoz Atölyesi'nde yapılarak yerine monte edilmiştir. Ardından silme ve cilalama işlemi yapılarak, orijinal mimari dokuya uygun ahşap döşemenin son derece renkli ve canlı görüntüsü ortaya çıkmıştır **(Foto.139-145)**.

Yine köşe odaları ve diğer odaların balıksırtı parke uygulamaları aslına uygun şekilde çürümemiş olanları birebir uygulanmıştır. Çürümüş olanlar ise aslına uygun şekilde yenilenmiştir. Böylece sözünü ettiğimiz bu mekânlarda da meşe ağacından balıksırtı parke döşeme yapılmıştır. Balıksırtı parkelerin döşemelerin sistire ve cilalama işlemleri yapıldıktan sonra, kasrın mimari kimliğine uygun ahşap döşeme onarımı tamamlanmıştır.

Foto 139. 103 Numaralı Salon Marküteri Parke Uygulaması

Foto 140. 103 Numaralı Salon Marküteri Parke Sistire Çalışmasından Bir Görünüm

Foto 141. 103 Numaralı Salon Marküteri Parke Cilalama Çalışmasından Bir Görünüm

Foto 142. 103 Numaralı Salon Marküteri Parke Tamamlanmış Durumu

Foto 143. 103 Numaralı Salon Marküteri Parke Tamamlanmış Durumu

Foto 144. 104 Numaralı Oda Balıksırtı Parke Sistire Çalışmasından Bir Görünüm

Foto 145. Z09 Numaralı Oda Balıksırtı Parkeli Döşemesinin Tamamlanmış Restorasyonu

4.3. BEYKOZ KASRI KAPI-PENCERE RESTORASYONU

4.3.1. Beykoz Kasrı Kapı-Pencerelerinin Restorasyon Öncesi Durumu

Kapıların tamamında tarihi süreç içerisinde defalarca yağlı boya kullanıldığı için hatları belirleyen profiller tamamen kapanmış durumdaydı. Ayrıca boyanın altında kalan orijinal ahşap doku nemden ve dış etkilerden dolayı çürümüş durumdaydı. Kapıların hemen tamamında ısıtma ve havalandırma borularının geçirilmesi gayesiyle, ahşap kanatların üstüne denk gelen yatay dikdörtgen kapı alınlıkları kesilerek açıklıklar oluşturulmuştu. Islak hacim olarak kullanılan mekânların kapılarının, hem ahşap kasaları hem de ahşap kanatları tamamen çürümüş durumdaydı **(Foto.146-152)**.

Pencereler, özellikle birinci kat pencereleri dış etkilere açık olduğu ve gerekli bakımlar yapılmadığı için tamamen çürümüştü. Yine çekme kattaki bütün pencerelerin ahşap kanat ve kasaları sökülerek alüminyum doğrama kasa ve kanatlar uygulanmıştı **(Foto.153)**.

Foto 146. 102 Numaralı Balkon Çürümüş Ahşap Kapı Doğramaları

Foto 147. 103 Numaralı Orta Salonda İklimlendirme Borularını Geçirmek İçin Kesilen Kapı Alınlıkları

Foto 148. Z03 Numaralı Orta Salonda İklimlendirme Borularını Geçirmek İçin Alınlığı Kesilmiş Kapı

Foto 149. 111 Numaralı Oval Odanın Ahşap Doğramalarının Durumu

Foto 150. Islak Hacim Olarak Kullanılmış Olan Z04b Numaralı Mekânın Çürümüş Kapı Doğraması

Foto 151. Islak Hacim Olarak Kullanılmış Olan 113 Numaralı Odanın Çürümüş Kapı Doğraması

Foto 152. 111 Numaralı Oval Odada İklimlendirme Borularını Geçirmek Kapının Alınlığında ve Duvarlarda Açılan Boşluklar

Foto 153. Çekme Katın Ahşap Doğramaların Sökülerek Alüminyum Doğrama İle Değiştirildiğinin Görüntüsü

4.3.2. Beykoz Kasrı Kapı-Pencerelerinin Restorasyon Aşaması ve Yapılan Uygulamalar

Restorasyon öncesi durum tespit çalışmaları yapıldıktan sonra, bütün kapılar yerlerinden sökülerek şantiye atölyesine götürülmüştür. Şantiyede öncelikle boyaların kazınması işlemi yapılmıştır. Orijinal ahşap doku ve profiller ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca bu kazıma işlemi ile çürük kısımlar tespit edilmiştir. Tespit edilen çürük kısımlar alınarak bunların yerlerine konacak parçaların imalatına başlanmıştır. Çürük kısımların yerine imal edilen parçalar, atölye ortamında yerlerine monte edilmiştir. Tüm bu işlemler tamamlandıktan sonra kapılar, Beykoz Kasrı'ndaki yerlerine monte edilmiştir. Ardından cam ve kapı kolu gibi kısımlar tamamlanmış, son kat cilaları yapılarak kapıların restorasyonu tamamlanmıştır. **(Foto.154-164)**.

Zemin kat pencerelerinde öncelikle boyaların kazınması işlemi yapılmıştır. Çürük temizliği yapılıp, ardından aşılama işlemine geçilmiştir. Çoğunlukla orijinal malzemesi kullanılan zemin kat pencerelerinin cilalama işlemi yapılarak restorasyonu tamamlanmıştır.

Birinci kat pencerelerinin tamamı çürüdüğü için asli formuna ve malzemesine uygun şekilde meşe doğrama olarak Milli saraylar Marangoz Atölyesi'nde imalatı yapılıp, yerlerine monte edilmiş ve son kat cilalama işlemi yapılarak pencere restorasyonu tamamlanmıştır.

Çekme kat pencerelerindeki alüminyum doğramalar sökülerek meşe doğrama ile yapılan ahşap pencereler yerleştirilmiştir.

Foto 154. Beykoz Kasrının Atölye Ortamında Temizlenerek Restore Edilişini Gösteren Bir Görüntü

Foto 155. Kapı Restorasyonlarından

Foto 156. Kapının Yağlı Boyalardan Temizlenmesi

Foto 157. Kapı Restorasyonlarından

Foto 158. Kapı Restorasyonlarından

Foto 159. Kapı Restorasyonlarından

Foto 160. Kapı Restorasyonlarından

Foto 161. Restore Edilmiş Doğramanın Yerine Monte Edilişi

Foto 162. Montajı Yapılmış Pencere Doğramasının Cilalanması

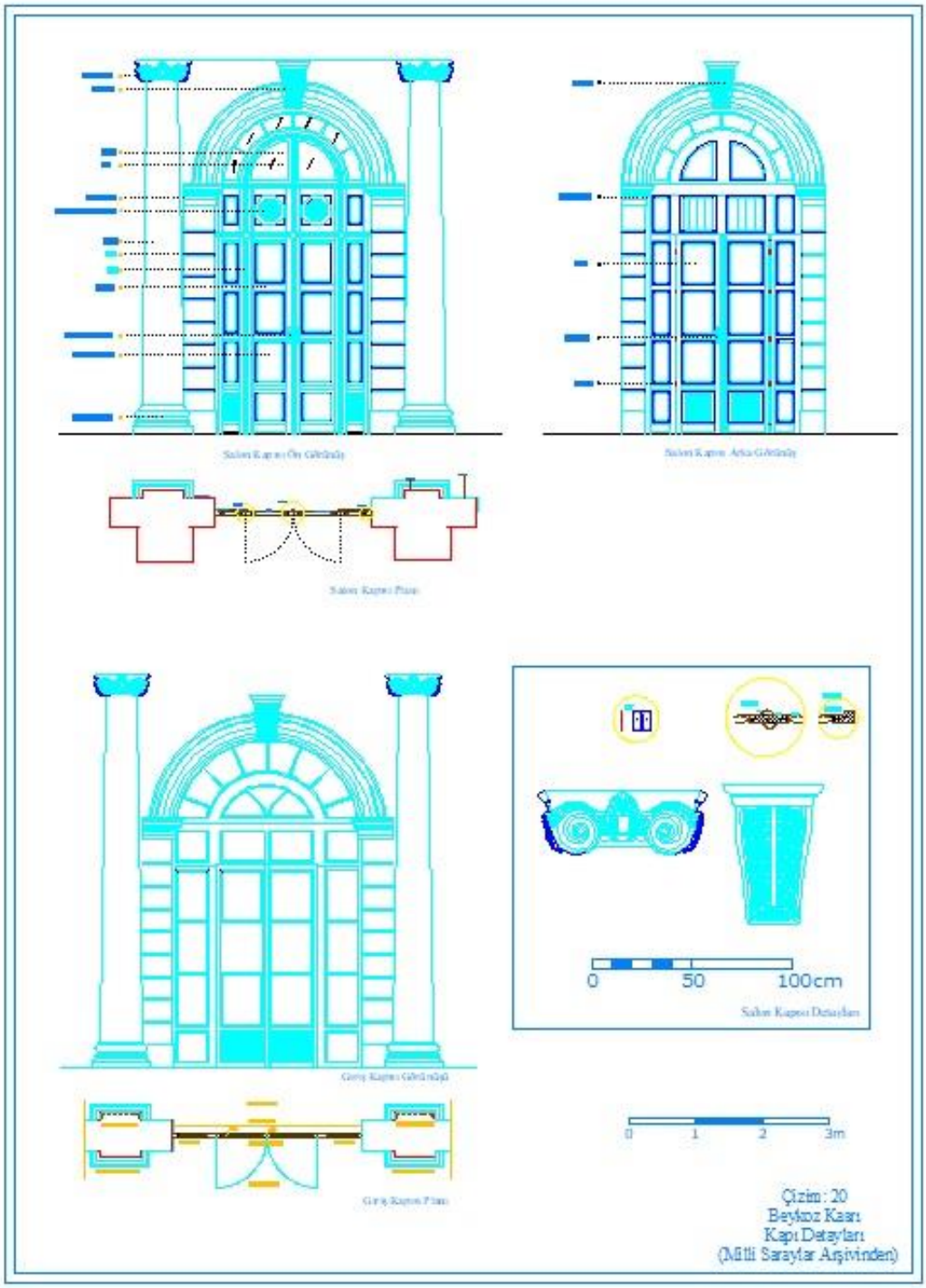
Foto 163. Pencere Doğramalarının Yerine Montajını Gösteren Görüntü

Foto 164. Montajı Tamamlanan Ahşap Kapıların Cilalanması

4.3.3. Beykoz Kasrı Kapı-Pencerelerinin Restorasyon Sonrası Durumu

Ahşap kapı ve pencerelerin çürüyenleri meşe doğrama olarak tamamen yenilendikten ve yerlerine monte edildikten, harap vaziyettekiler atölye ortamında restore edildikten ve monte işlemi tamamlandıktan sonra, Beykoz Kasrı'nın XIX. yüzyıl mimari kimliğine ve dokusuna uygun ahşap kapı ve pencere unsurları yaşatılmış oldu **(Çizim:21)**. Ayrıca yapının mimarisi ile uyumlu kapı ve pencereler ortaya çıktı **(Foto.165- 168)**.

Çizim 20. Beykoz Kasrı 104,108,109 Numaralı Odaların Ahşap Kiriş Restorasyonu Öncesi Tespit Çalışmaları

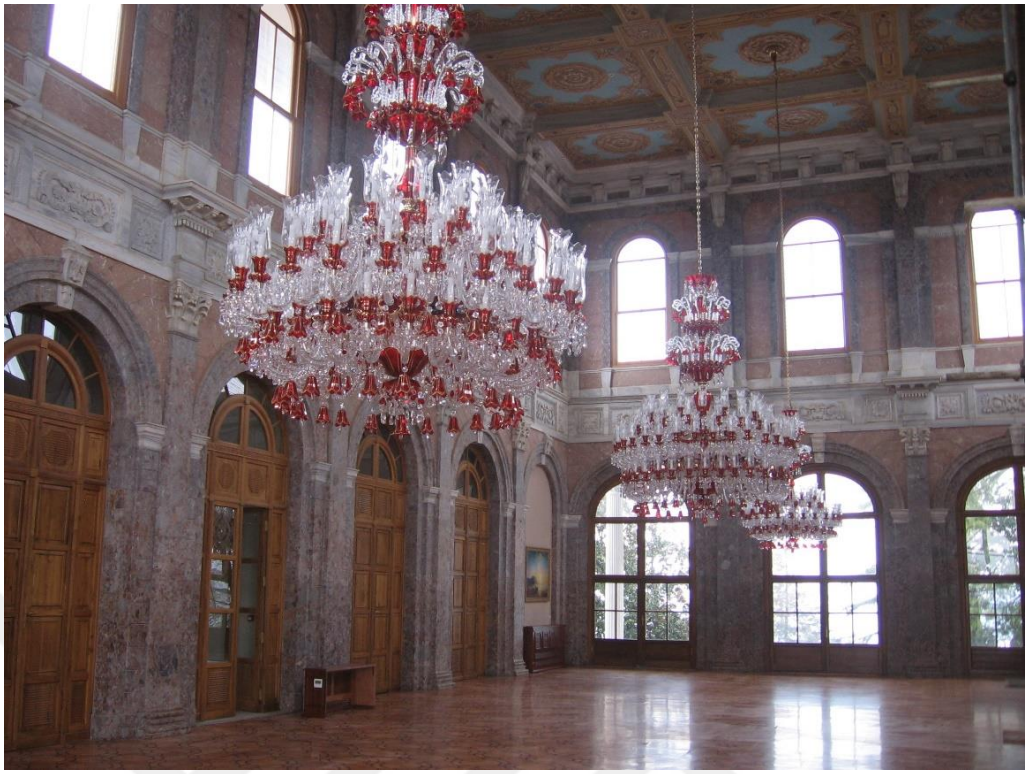

Foto 165. Kapı Doğramalarının Restorasyonundan Sonra 103 Numaralı Salondan Genel Görünüm

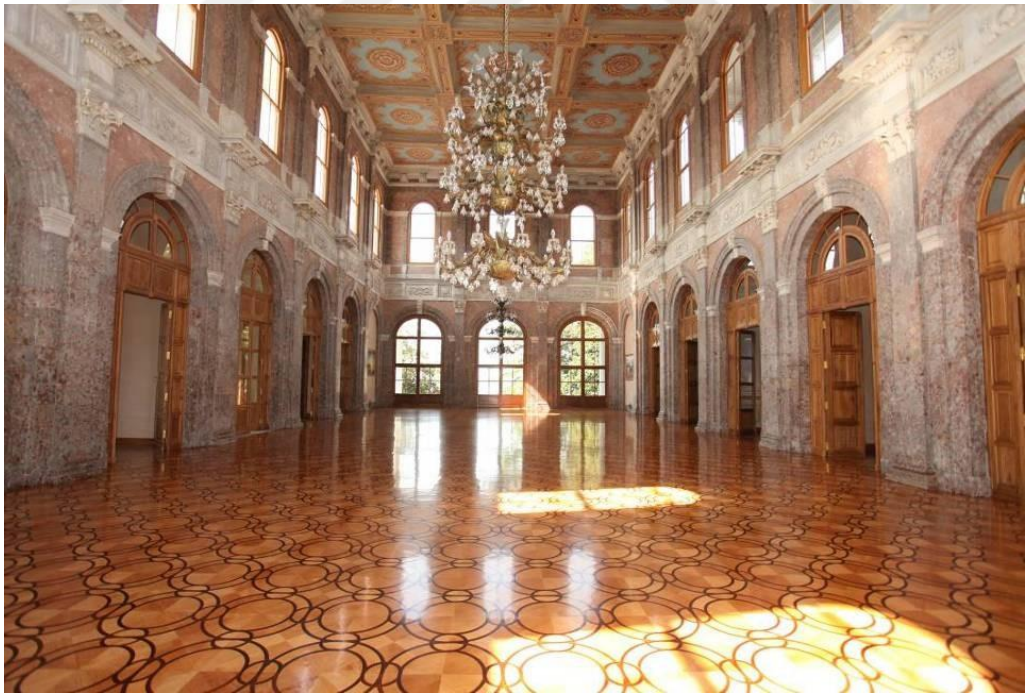

Foto 166. Restorasyon Sonrası 103 Numaralı Orta Salon

Foto 167. Restorasyon Sonrası Z03 Numaralı Orta Salon

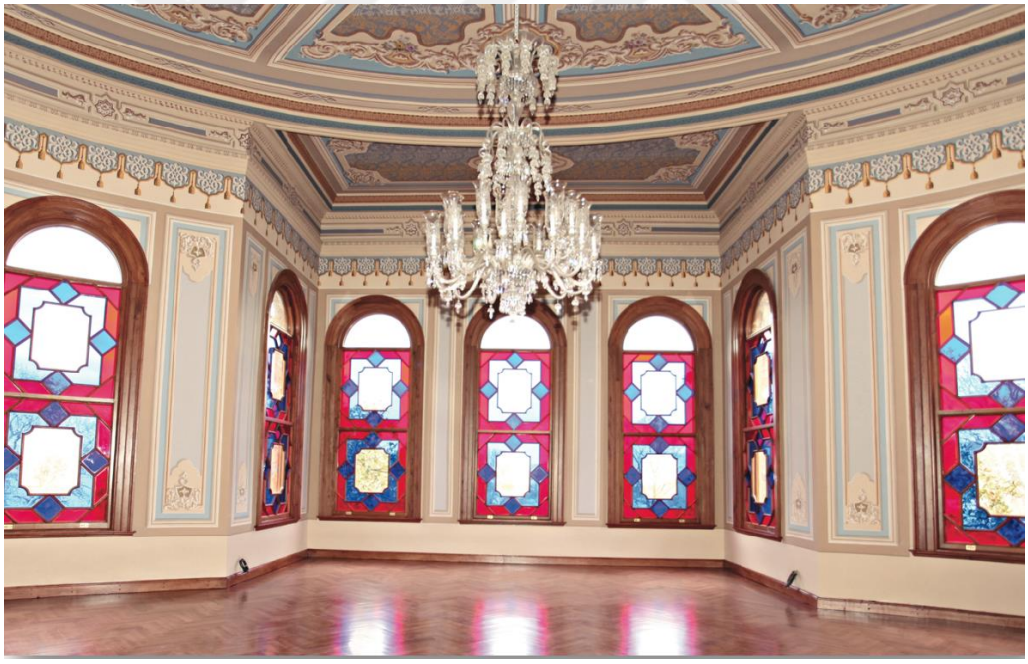

Foto 168. Restorasyon Sonrası 111 Numaralı Oval Oda

4.4. BEYKOZ KASRI DUVAR VE SIVA RESTORASYONU

4.4.1. Beykoz Kasrı'nın Duvar ve Sıva Restorasyonu Öncesi Durumu

Beykoz Kasrı'nın Restorasyonunda en önemli aşamalardan birini de duvar ve sıva restorasyonu oluşturmaktadır. Restorasyon öncesi tespit çalışmaları esnasında, duvarlar ve tavanlarla ilgili söyle bir durum ortaya çıkmıştır: iklimlendirme (ısıtma-soğutma) bacaları için açılan boşluklar vardı **(Foto.169-172)**. 113 numaralı odada, sonradan ıslak hacime çevrilmiş ve ilave duvarlar yapılarak fayanslarla kaplanmış lavabo ve helalar vardı ve bunlar orijinal mimari dokuyu bozmuş durumda idi **(Foto.173)**. Rutubetten dolayı, bağdadi duvarlar ve tavanlarda çıtalar çürümüş, yer yer sıvaları dökülmüş ve bozulmuş durumdaydı. Nemden dolayı sıvalar üzerinde kararma ve küflenmeler söz konusuydu. Mekân duvarlarının plastik boyayla boyanmış olduğu tespit edildi **(Foto.174-183)**.

Tavan kartonpiyerlerinde çatlama ve kırılarak dökülmeler söz konusuydu. Kasrın en önemli hasarı ise, beyzi merdivenin bulunduğu Z06 mekânda taş malzemeli ana kütle ile tuğla malzemeli oval duvar, yapı çatlağından dolayı birbirinden ayrılmış durumdaydı **(Foto.:184)**.

Foto 169. Z06 Numaralı Oval Mekân Duvarında İklimlendirme İçin Açılan Boşluk

Foto 170. 111 Numaralı Oval Odanın Duvarında İklimlendirme İçin Açılan Boşluk

,

Foto 171. Z11 Numaralı Oval Oda Duvarında İklimlendirme Borularını Geçirmek İçin Açılmış Boşluklar

Foto 172. 108 Numaralı Oval Oda Duvarında İklimlendirme Borularını Geçirmek İçin Açılmış Boşluklar

Foto 173.113 Numaralı Odanın Modern Malzemeyle Islak Hacime Dönüştürülmüş Durumu

Foto 174. 104 Numaralı Oda Duvarlarının Harap Durumu

Foto 175. 109 Numaralı Oda Duvarlarının Harap Durumu

Foto 176. 109 Numaralı Odanın Tavan Sıvalarının Dökülmüş Durumu

Foto 177. 111 Numaralı Oval Oda Duvarlarının Harap Durumu

Foto 178. Z09 Numaralı Oda Duvarlarının Harap Durumu

Foto 179. Z08 Numaralı Oda Duvarlarının Harap Durumu

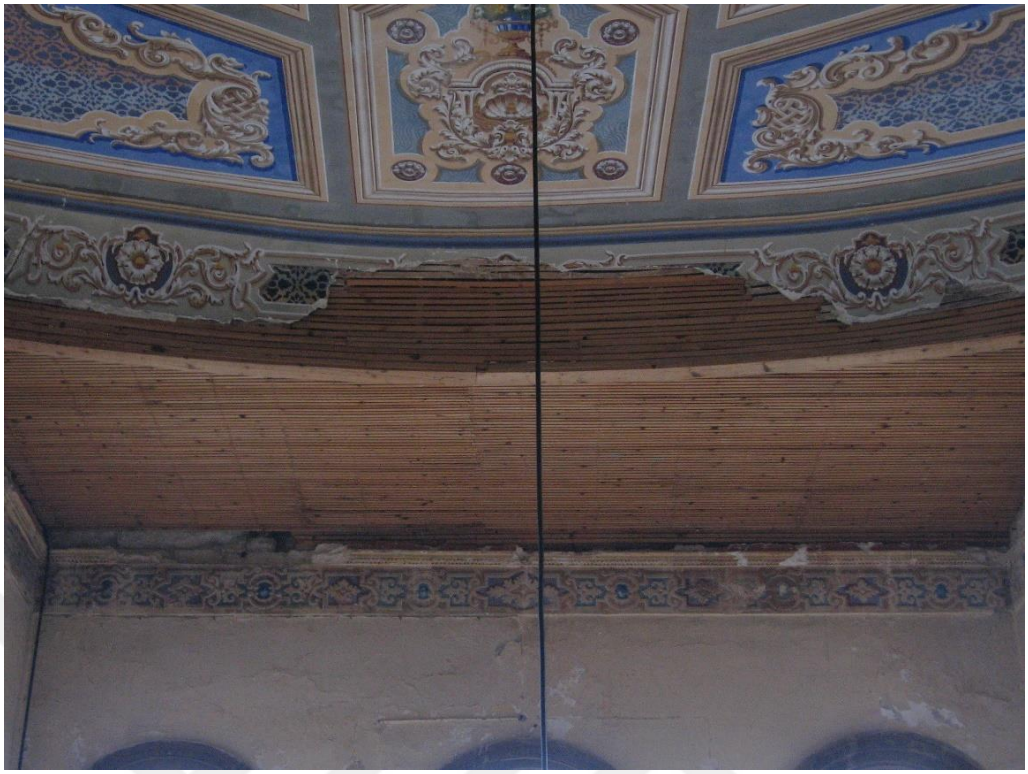

Foto 180. Z06 Numaralı Mekân Tavan Sıvalarının Dökülmüş Durumu

Foto 181. Kartonpiyeri Dökülmüş Bağdadi Çıtaları Çürümüş Tavan

Foto 182. Kartonpiyeri Dökülmüş Bağdadi Çıtaları Çürümüş Tavan

Foto 183. 109 Numaralı Odanın Kartonpiyeri Dökülmüş Bağdadi Çıtaları Çürümüş Tavanı

Foto 184. Z06 Numaralı Mekânda Bina Çatlağı

4.4.2. Beykoz Kasrı'nın Duvar ve Sıva Restorasyonu ve Yapılan Uygulamalar

Beykoz Kasrı Duvar ve sıva restorasyonlarına başlayınca, ilk iş olarak iklimlendirme için duvarlarda açılan boşluklar, yapının malzemesi olan ateş tuğlası örgülerle kapatıldı **(Foto.185-186)**. Ardından beyzi merdivenin bulunduğu Z06 numaralı oval salonun duvarında aşırı çatlak sonucu oluşan ayrılma için çözüm olarak paslanmaz metal çubuklarla tutturma işlemi epoksi harcı kullanılarak kaynaştırılmak suretiyle yapıldı. Bunun üzerine karbon liflerinden oluşan karbon elyafı malzeme, yine epoksi harcıyla yapısal çatlağın tersi yönde yapıştırıldı. Bunun üzerine de kıtıklı kireç harcı uygulandı **(Foto.187-189)**.

113 numaralı mekâna sonradan ilave edilen fayans kaplamalı duvarlarla oluşturulmuş ıslak hacimler sökülerek orijinaline uygun malzeme kullanılarak sıvandı **(Foto.190)**.

Bağdadi çıtaları sağlam olan ve sıvaları yerinden oynayan tavan ve duvarlarda, yerinden oynayan sıvalar, paslanmaz metal plakaların vidalanması yöntemiyle çıtalara tutturuldu. Bağdadi çıtalarının çürümesinden dolayı, sıvası tamamen dökülen duvar ve tavanlarda, bağdadi çıtalar yenilenerek kıtıklı kireç harcıyla tekrar sıvandı.

Tavanlarda tespit edilen sıva çatlakları alçı yoklama yapılarak kapatıldı. Tamamen dökülmüş kartonpiyerler, kıtıklı kireç harçlı sıvalar yeniden ve aslına uygun şekilde yapıldı.

Bütün duvar ve tavan sıva onarımı işlerinde bağdadi çıtalar ile sıvanın bağdaşmasını sağlamak için metal file yerine doğal malzeme ile daha kolay bağdaşan yumuşak dokulu sıva filesi kullanıldı **(Foto.191-206)**.

Foto 185. Beyzi Merdivenin Bulunduğu Z06 Numaralı Oval Mekânda Tuğla Duvar İşleri

Foto 186. Kasrın Duvarlarında Sonradan Açılmış Boşlukların Tuğla İle Kapatılması

Foto 187. Z06 Numaralı Oval Mekânda Yapısal Çatlak Onarımı

Foto 188. Z06 Numaralı Oval Mekânda Yapısal Çatlak Onarımı

Foto 189. Z06 Numaralı Oval Mekânda Yapısal Çatlak Onarımı

Foto 190. 113 Numaralı Odanın Eklentilerden Temizlenmesi

Foto 191. 104 Numaralı Odada Duvar Bağdadi Çıtaları Ve Sıva Onarımları

Foto 192. 104 Numaralı Odada Duvar Bağdadi Çıtaları ve Sıva Onarımları

Foto 193. 111 Numaralı Oval Odada Kartonpiyer Altı Ahşap Strüktür ve Bağdadi Çıta Onarımları

Foto 194. 108 Numaralı Odada Kartonpiyer Altı Ahşap Strüktür Onarımı

Foto 195. 108 Numaralı Odada Sıva ve Kartonpiyer Onarımı Çalışmalarından

Foto 196. 109 Numaralı Oda Duvarında Bağdadi Çıta Uygulaması

Foto 197. 109 Numaralı Oda Duvarında Bağdadi Çıta Uygulaması

Foto 198. 109 Numaralı Odada Kartonpiyer Çalışmalarından

Foto 199. Sıva ve Kartonpiyeri Dökülmüş Tavan ve Duvarların Restorasyon Öncesi Durumu

Foto 200. Kartonpiyer Kalıp Çıkarma Çalışmalarından

Foto 201. Kartonpiyer Uygulamalarından

Foto 202. 111 Numaralı Oval Oda Kartonpiyer Uygulamalarından

Foto 203. 111 Numaralı Oval Odada Tavan Sıva Restorasyonu

Foto 204. Bağdadi Çıta Onarımlarından Bir Görüntü

Foto 205. 109 Numaralı Oda Duvarında Sıva Altı Filesi Uygulanmış Bağdadi Çıtaları

Foto 206. Z13 Numaralı Oda Duvar Onarımlarından

4.4.3. Beykoz Kasrı'nın Duvar ve Sıva Restorasyonu Sonrası Durumu

Beykoz Kasrı duvar ve tavanlarında tespit ve restorasyon aşamalarından sonra, tamamen dökülmüş olan sıvalar yenilenmiştir. Yerinden oynayan sıvalar, paslanmaz metal plakalarla bağdadi çıtalara vidalanmış ve sağlamlaştırılmıştır. Orijinalinden kalıp çıkarılarak yapılan kartonpiyer parçalar yerlerine monte edilmiş ve tamamlanmıştır.

Neticede tüm duvarlar ve tavanlar boya ve kalemişi ekiplerinin çalışmalarını yapabileceği duruma getirilmiştir **(Foto.207-219)**.

Tüm bu işlemlerde orijinal mimari dokunun, malzeme ve işçiliğine birebir uygunluk esas alınmıştır.

Foto 207. 111 Numaralı Oval Odada Tavan Sıva Restorasyonu

Foto 208. Sıva Restorasyonu Tamamlanmış 103 Numaralı Orta Salon Tavanından Bir Görüntü

Foto 209. 104 Numaralı Oda Duvarında Paslanmaz Metal Levhalarla Sıva Sağlamlaştırma Örneği

Foto 210. 104 Numaralı Oda Duvarında Tamamlanmış Sıva Restorasyonu

Foto 211. 104 Numaralı Oda Duvarında Tamamlanmış Sıva Restorasyonu

Foto 212. 104 Numaralı Oda Tavanında Tamamlanmış Sıva Restorasyonu

Foto 213. 108 Numaralı Oda Duvar ve Tavanında Tamamlanmış Sıva Restorasyonu

Foto 214. 111 Numaralı Oval Oda Tavanında Tamamlanmış Sıva Restorasyonu

Foto 215. 111 Numaralı Oda Tavanında Tamamlanmış Bağdadi Sıva ve Kartonpiyer Restorasyonu

Foto 216. Sıva Restorasyonu Tamamlanarak Kalemişi ve Boya İşlerine Hazır Hale Getirilmiş Bir Oda Tavanı

Foto 217. Sıva Restorasyonu Tamamlanarak Kalemişi ve Boya İşlerine Hazır Hale Getirilmiş Bir Oda Tavanı

Foto 218. Sıva Restorasyonu Tamamlanarak Kalemişi ve Boya İşlerine Hazır Hale Getirilmiş Bir Oda Tavanı

Foto 219. Z13 Numaralı Oda Duvarında Tamamlanmış Sıva Restorasyonu

4.5. BEYKOZ KASRI BOYA VE KALEMİŞİ RESTORASYONU

4.5.1. Beykoz Kasrı'nın Boya ve Kalemişi Restorasyonunda Yapılan Uygulamalar

Beykoz Kasrı'nın restorasyonuna ait önemli aşamalardan birini de boya ve kalemişi restorasyonları oluşturmaktadır. Bu aşamalarda, duvar ve tavanlarda, sonradan yapılmış boyalar, çeşitli kimyasal malzeme kullanılarak temizlenmiş ve alttaki orijinal kalemişi motifler ortaya çıkarılmıştır. Yani mimarlıktaki adıyla, zemin araştırması yapılmıştır **(Foto.220-224)**.

Kasrın orijinal dekorasyonuna ait motifler tespit edildikten sonra, atölye ortamında orijinal motif çizimleri yapılmıştır. Yeniden çizilen bu motifler, tavanda ve duvarda uygulanacakları yerlere göre boyutlandırılmıştır. Çizim ve boyutlandırma işlemi tamamlanan motifler, duvar ve tavanlardaki yerlerinde uygulanacağı yüzeylere aktarılmışlardır **(Foto.225-230)**.

Bu işlemlerin ardından, zemin araştırmasında tespit edilen orijinal renklere uygun şekilde zemin renkleri atılmıştır. Atılan zemin renkleri üzerine, yine orijinal

motif renkleri fırça ile uygulanarak, kalemişi restorasyonu asli kimliğine uygun şekilde tamamlanmıştır **(Foto.231-236)**.

Beyzi merdivenin bulunduğu mekânda, hem merdiven korkulukluları, hem de bendegânların padişaha alkış tuttukları balkon korkulukları, sonradan yapılan boyaların kalemkârlarca kazınıp temizlenmesi işlemine tabi tutulmuştur. Ardından altın varak uygulaması ve eskitme yapılmıştır.

Yine aynı mekânda yukarıda sözünü ettiğimiz balkonu taşıyan, barok tarz kıvrıkdal motifli metal konsolların boyaları kazınıp temizlendikten sonra zemin boyası yapılıp, üzerine altın varak çalışılmış ve ardından eskitme yapılarak çalışma tamamlanmıştır **(Foto.237-242)**.

Foto 220. Plastik Boyalı Yüzeyde Kalemişi Motif Araştırması

Foto 221. Plastik Boyalı Yüzeyde Kalemişi Motif Araştırması

Foto 222. Plastik Boyalı Yüzeyde Kalemişi Motif Araştırması

Foto 223. Plastik Boyalı Yüzeyde Kalemişi Motif Araştırması

Foto 224. Plastik Boyalı Yüzeyde Kalemişi Motif Araştırması

Foto 225. Tespit Edilen Orijinal Kalemişi Motiflerinin Çizimi

Foto 226. Tespit Edilen Orijinal Kalemişi Motiflerinin Çizimi

Foto 227. Z11 Numaralı Oda Tavanında Atölye Ortamında Hazırlanan Motifin Yüzeye Aktarılması

Foto 228. Z13 Numaralı Oda Tavanında Kalemişi Zemin Hazırlanması

Foto 229. Z06 Numaralı Oval Oda Duvarında Kalemişi Zemin Hazırlanması

Foto 230. 113 Numaralı Oda Tavanında Kalemişi Zemin Hazırlanması

Foto 231. 103 Numaralı Orta Salon Tavanında Kalemişi Uygulaması

Foto 232. Z08 Numaralı Oda Tavanında Kalemişi Uygulaması

Foto 233. 109 Oda Tavanında Kalemişi Uygulaması

Foto 234. Beyzi Merdivenin Bulunduğu Z06 Numaralı Oval Mekân Duvarında Kalemişi Uygulaması

Foto 235. 111 Numaralı Oval Oda Tavanında Kalemişi Uygulaması

Foto 236. Z04 Numaralı Oda Tavanında Kalemişi Uygulaması

Foto 237. Z06 Oval Mekânda Beyzi Merdiven Korkuluklarının Restorasyonundan

Foto 238. Z06 Oval Mekânda Beyzi Merdiven Korkuluklarının Restorasyonundan

Foto 239. Z06 Numaralı Mekânda Bendegânların Kullandığı Balkon Korkuluklarının Restorasyonundan

Foto 240. Z06 Numaralı Mekânda Bendegânların Kullandığı Balkon Korkuluklarının Restorasyonundan

Foto 241. Z06 Oval Mekânda Beyzi Merdiven Korkuluklarının Restorasyonundan

Foto 242. Z06 Numaralı Mekânda Bendegânların Kullandığı Balkonu Taşıyan Metal Konsolların Restorasyonundan

4.5.2. Beykoz Kasrı'nın Boya ve Kalemişi Restorasyonu Sonrası Durumu

Beykoz Kasrı'nın boya ve kalemişi restorasyonuna ilişkin yukarıda sözünü ettiğimiz uygulamalar gerçekleştirildikten sonra ortaya son derece renkli bir iç mekân görüntüsü çıkmıştır. Hem duvarlarda hem tavanlarda geometrik panolar halinde işlenmiş dekorasyonlarda, genellikle bitkisel ağırlıklı barok tarz süslemeler yer almakta, nadir de olsa rokoko tarzı bitkisel süslemeler de hissedilmektedir **(Foto.243-255)**.

Orijinaline uygun şekilde tamamlanan dekorasyonla birlikte, yapının XIX. yüzyılın ikinci yarısına ait mimari kimliğine uygun, renkli ve gösterişli barok tarz süsleme kimliği ortaya çıkmıştır.

Foto 243. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra 104 Numaralı Oda Duvarı

Foto 244. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra Z06 Numaralı Mekân ve Beyzi Merdiven

Foto 245. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra Z06 Numaralı Mekân ve Beyzi Merdiven

Foto 246. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra Z06 Numaralı Mekân ve Bendegân Balkonu

Foto 247. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra Z06 Numaralı Mekân ve Beyzi Merdiven

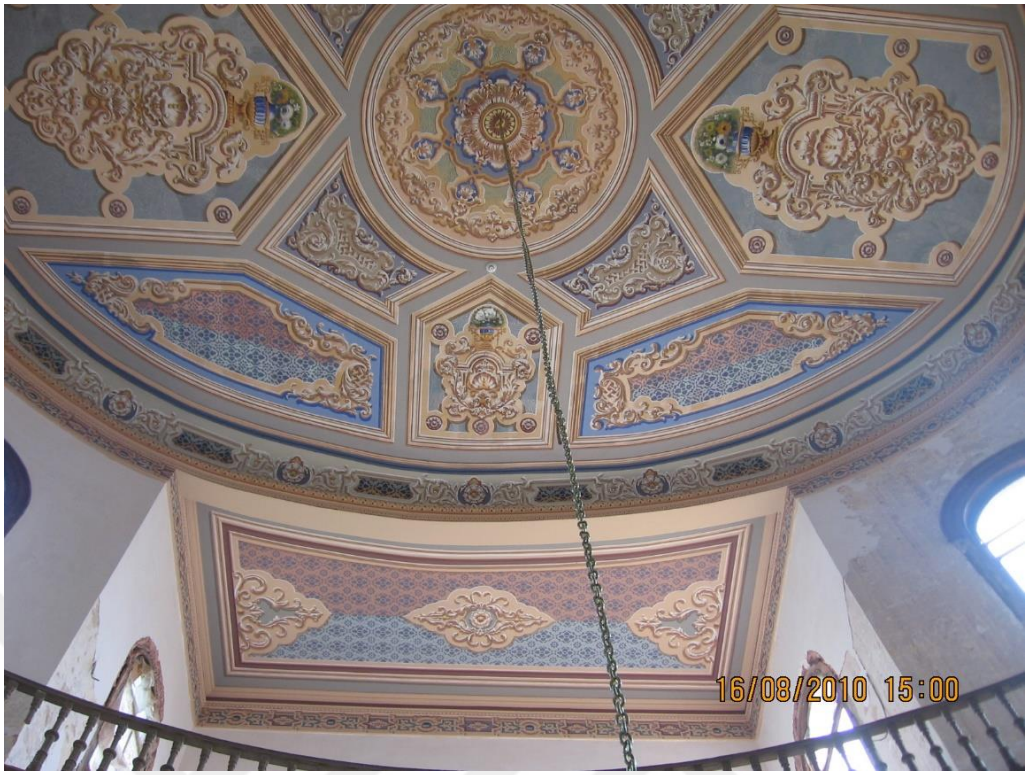

Foto 248. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra Z06 Numaralı Mekân Tavanından

Foto 249. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra Z08 Numaralı Oda Tavanı

Foto 250. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra 113 Numaralı Oda Tavanı

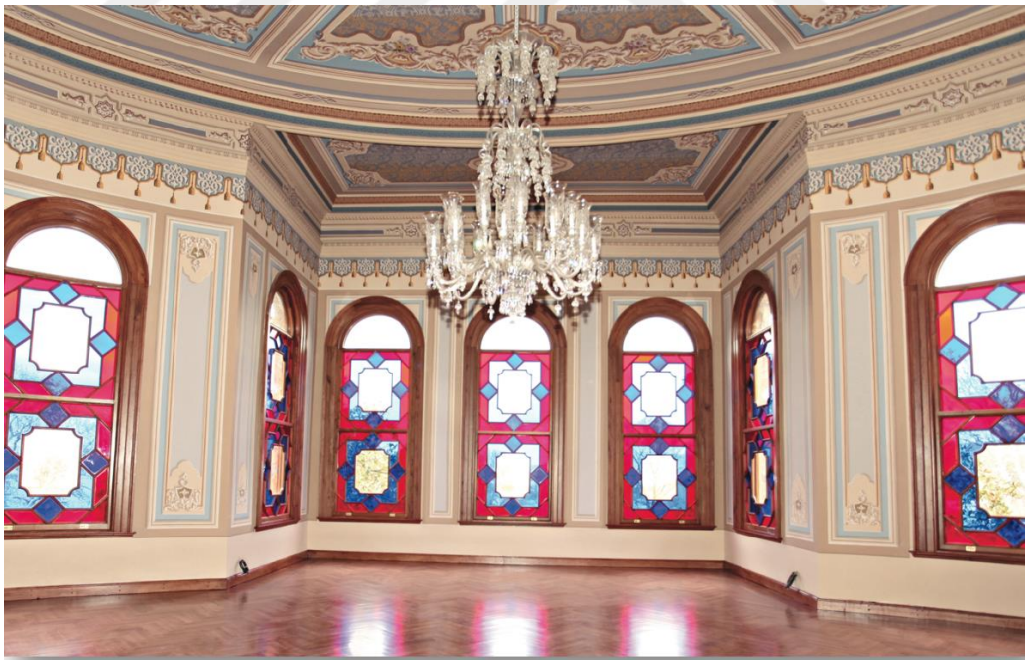

Foto 251. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra 111 Numaralı Oval Odanın Genel Görünümü

Foto 252. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra 111 Numaralı Oval Oda Tavanı

Foto 253. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra 111 Numaralı Oval Oda Tavanı

Foto 254. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra 111 Numaralı Oval Oda Duvarı

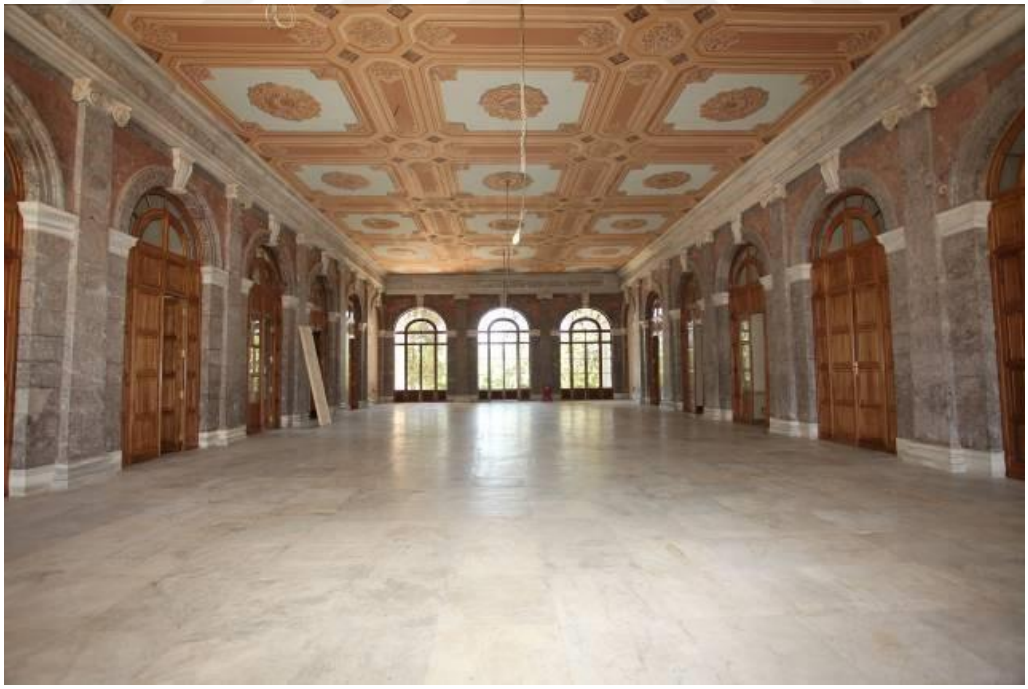

Foto 255. Kalemişi Restorasyonu Tamamlandıktan Sonra Z03 Numaralı Orta Salonun Genel Görünümü

4.6. BEYKOZ KASRI MERMER ELEMANLARIN RESTORASYONU

4.6.1. Beykoz Kasrı Mermer Elemanların Restorasyon Öncesi Durumu

Beykoz Kasrı balkonundaki mermer kirişlerde kırılmalar söz konusuydu. Önceki onarımlarda mermer kirişleri sağlamlaştırmak gayesiyle, kirişlerin alt kenarlarından parça alınarak bunların yerine yerleştirilen metal kutu profiller paslandığı için, mermer kirişler, sütun ve plaster başlıkları bu paslanmalardan dolayı iyice tahrip olmuş durumdaydı.

Mermer kirişlerin tahrip olması, arşitravın süslemeli mermerlerini de etkilemişti. Zira bu mermerler yerlerinden oynamış ve çatlamış durumdaydı **(Foto.256-264)**.

Mermer sütunların başlıkları ve kaidelerinde çatlama ve kırılmalar söz konusuydu. Rıhtım çevre duvarı korkuluklarındaki mermer babalar yerlerinde değildi. Bunların bir kısmı bahçede çatlamış ve kırılmış vaziyetteydiler. Bir kısmı dalgıçlar tarafından denizden çıkarılmış, tuzlu suyun ektisiyle oldukça harap durumda iken bir kısmı da kaybolmuştu **(Foto. 265-268)**.

Zemin kat girişlerindeki ve oval odaların önlerinde bulunan terasların mermer döşemelerinde kırılma ve çatlamalar söz konusuydu. Birinci kat balkon döşemesindeki mermer zemin kaplamasında da aynı şekilde çatlama ve kırılmalar mevcuttu **(Foto.269,270**.

Birinci kat balkon döşemesini taşıyan I profiller ve kaplama sacı paslanmış durumdaydı. **(Bkz. Foto. 270)**

Set duvarındaki mermer çeşmelerin, alınlıkları düşmüş ve kırılmış vaziyetteydi. Ayrıca genel itibariyle çeşmelerin diğer kısımlarında yer yer çatlamalar söz konusuydu **(Foto. 271)**.

Çatının mermer parapet duvarı ve kat silmelerinde çatlamalar ve kırılmalar vardı **(Foto.272-274)**.

Cephedeki mermer süsleme unsurları dış etkilerden dolayı kirlenerek renkleri değişmiş durumdaydı **(Foto.275-277)**.

Foto 256. Balkonun Ağaç Direkle Desteklenen Kırık Mermer Kirişi

Foto 257. Balkonun Ağaç Direkle Desteklenen Kırık Mermer Kirişi

Foto 258. Balkonun Ağaç Direkle Desteklenen Kırık Mermer Kirişi

Foto 259. Balkonun Ağaç Direkle Desteklenen Kırık Mermer Kirişi

Foto 260. Balkonun Ağaç Direkle Desteklenen Kırık Mermer Kirişi

Foto 261. Balkonun Ağaç Direkle Desteklenen Kırık Mermer Kirişi

Foto 262. Balkonun Ağaç Direkle Desteklenen Kırık Mermer Kirişi

Foto 263. Balkonun Metal Kutu Profille Desteklenen Kırık Mermer Kirişi

Foto 264. Balkonun Metal Kutu Profille Desteklenen Kırık Mermer Kirişi

Foto 265. Balkon Mermer Sütununa Ait Kırılmış Mermer Kaide

Foto 266. Kasır Cephesinde Yer Alan Kırık Mermer Sütun Başlığı

Foto 267. Çatlamış Durumdaki Bitkisel Süslemeli Arşitrav

Foto 268. Rıhtım Duvarı Korkuluğuna Ait Kırık Mermer Babalar

Foto 269. Terasa Ait Tahrip Olmuş Mermer Zemin

Foto 270. Tahrip Olmuş Balkon Mermer Zemini ve Çürümüş I Profil Taşıyıcıları

Foto 271. Set Duvarında Yer Alan Tahrip Olmuş Mermer Çeşme

Foto 272. Kırılmış Mermer Çatı Parapetinden Bir Görünüm

Foto 273. Çatı Parapet Duvarının Kırık Mermer Malzemeleri ve Paslanmış Olan Metal Bağlama Elemanı

Foto 274. Kat Silmelerinde Tahrip Olup Sonradan Tamir Gören Mermer Elemanlar

Foto 275. Zemin Kat Cephe Duvarında Yer Alan Mermer Süsleme Elemanı

Foto 276. Mermer Malzemeli Arşitrav Yüzeyinde Bulunan Bitkisel Süsleme

Foto 277. Mermer Malzemeli Arşitrav Yüzeyinde Bulunan Bitkisel Süsleme

4.6.2. Beykoz Kasrı Mermer Elemanların Restorasyonunda Yapılan Uygulamalar

Önce kirişlerde askıya alma işlemi yapılmıştır. Ardından paslanmış kutu profiller yerlerinden sökülmüştür. Çatlama ve kırılmadan kaynaklanan kaymalar aynı hizaya getirilmiştir. Kutu profiller için kesilen kısımların yerine mermer atölyesinde orijinaline uygun şekilde Marmara mermerinden yeni profiller yapılmıştır. Boşluklara karbon liflerinden yapılmış şerit halindeki güçlendirme donatısı epoksi malzeme ile yapıştırıldıktan sonra, atölyede hazırlanan profiller yine epoksi malzeme ile bu boşluklara monte edilmiştir **(Çizim: 22)**.

Kirişlerdeki kırıkların onarımı için ortadan matkapla delme işlemi yapılıp enjeksiyon dübeli çakılmıştır. Çatlaklar dış yüzeyden epoksi malzeme ile kapatılmıştır. Ardından epoksi jel enjekte etmek suretiyle kırıkların içerisi doldurulmuştur. Bu işlemden sonra askıya alma işlemi için kullanılan takviye unsurları yerlerinden kaldırılmıştır.

Kirişlerin alt kısımlarında ince bir yarık açılmak suretiyle, karbon liflerinden yapılmış paslanmaz güçlendirici donatı bu yarıklara epoksi malzeme ile monte edilmiştir. Böylece kirişlerdeki çatlak ve kırıkların onarımı tamamlanmıştır **(Foto.278-291)**.

Çekme kat pencere kemerlerinin oturduğu üzengilerdeki mermer parçalar, daha önce alüminyum doğramaların montajı için kesilmiş durumda iken, bu kesilen kısımlar, mermer atölyesinde yeniden yapılmış ve epoksi malzeme ile yerlerine yapıştırılmıştır.

Sütun ve plasterlerin başlıklarındaki tahrip olan kısımlar (kenger yaprakları, volüt kıvrımları vb.) mermer atölyesinde yeniden yapılarak yerlerine epoksi ile monte edilmiştir.

Sütun kaidelerindeki kırıklar, orijinaline uygun şekilde Marmara mermeri ile mermer atölyesinde yapılarak yerlerine epoksi ile yapıştırılmıştır.

Döşemelerde kırık parçalar yerlerinden alınarak atölyede aynı boyut ve formda aynı cins malzeme ile yenileri yapılarak değiştirilmiştir.

Birinci kat balkon döşemesini taşıyan paslanmış metal “I” profiller yenileri ile değiştirilmiştir.

Çeşmelerin alınlıklarına ait kırılmış parçalar, birleştirilmiş, eksik kısımlar atölyede aslına uygun şekilde tamamlandıktan sonra çeşmelerin alınlıklarına monte edilmiştir.

Çatı parapetlerindeki kırık parapet mermerlerinin eksik kısımları aynı cins malzeme ile atölyede yapılarak, yerlerinde tamamlama işlemi yapılmıştır ve paslanmaz metal kenetlerle birbirine bağlanmıştır.

Balkonların dekoratif amaçlı olarak yapılan korkuluklarındaki eksikler, yine atölyede ve Marmara mermerinden yapılarak yerlerine monte edilmiştir **(Foto.292-315)**.

Beykoz Kasrı’nın mermer unsurlarının restorasyonu tamamlandıktan sonra temizlik işlemleri yapılmıştır. Bu işlemlerde kağıt hamuru ile temizleme ve düşük basınçla saf su püskürtme yöntemiyle temizleme yapılmıştır **(Foto.316-320)**.

Foto 278. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu

Foto 279. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu

Foto 280. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu

Foto 281. Balkon Mermer Güçlendirmesinde Kullanılan Karbon Liflerinden Yapılmış Şerit Donatı Malzemesi

Foto 282. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu

Foto 283. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu

Foto 284. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu

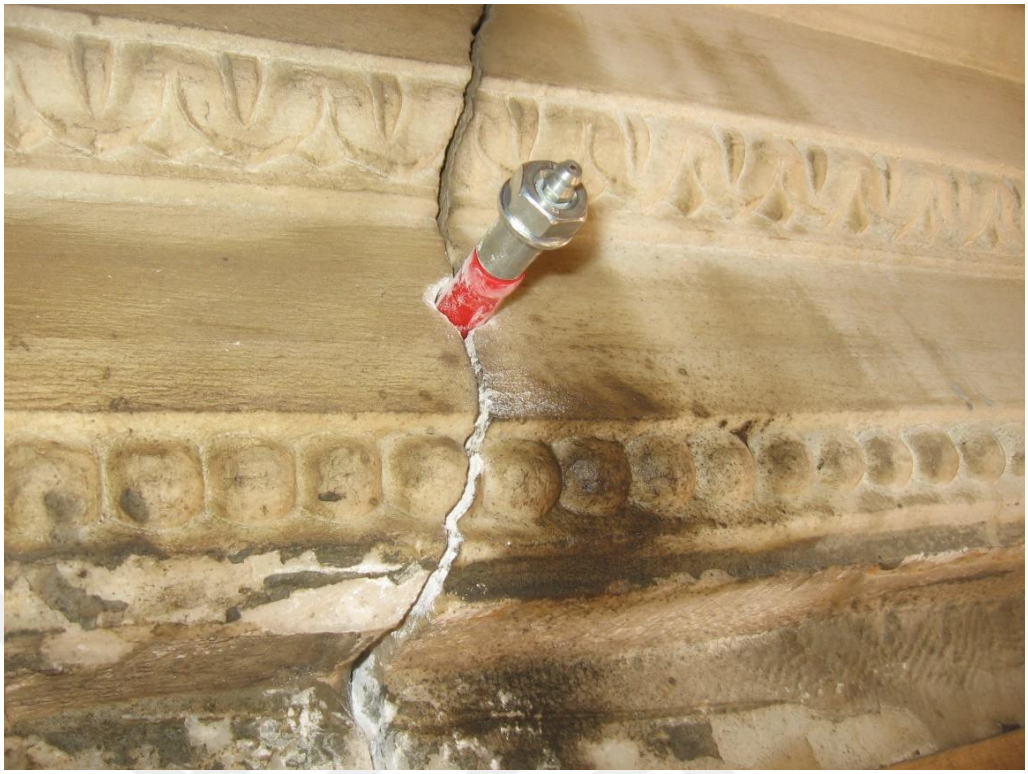

Foto 285. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonunda Enjeksiyon Dübeli Uygulaması

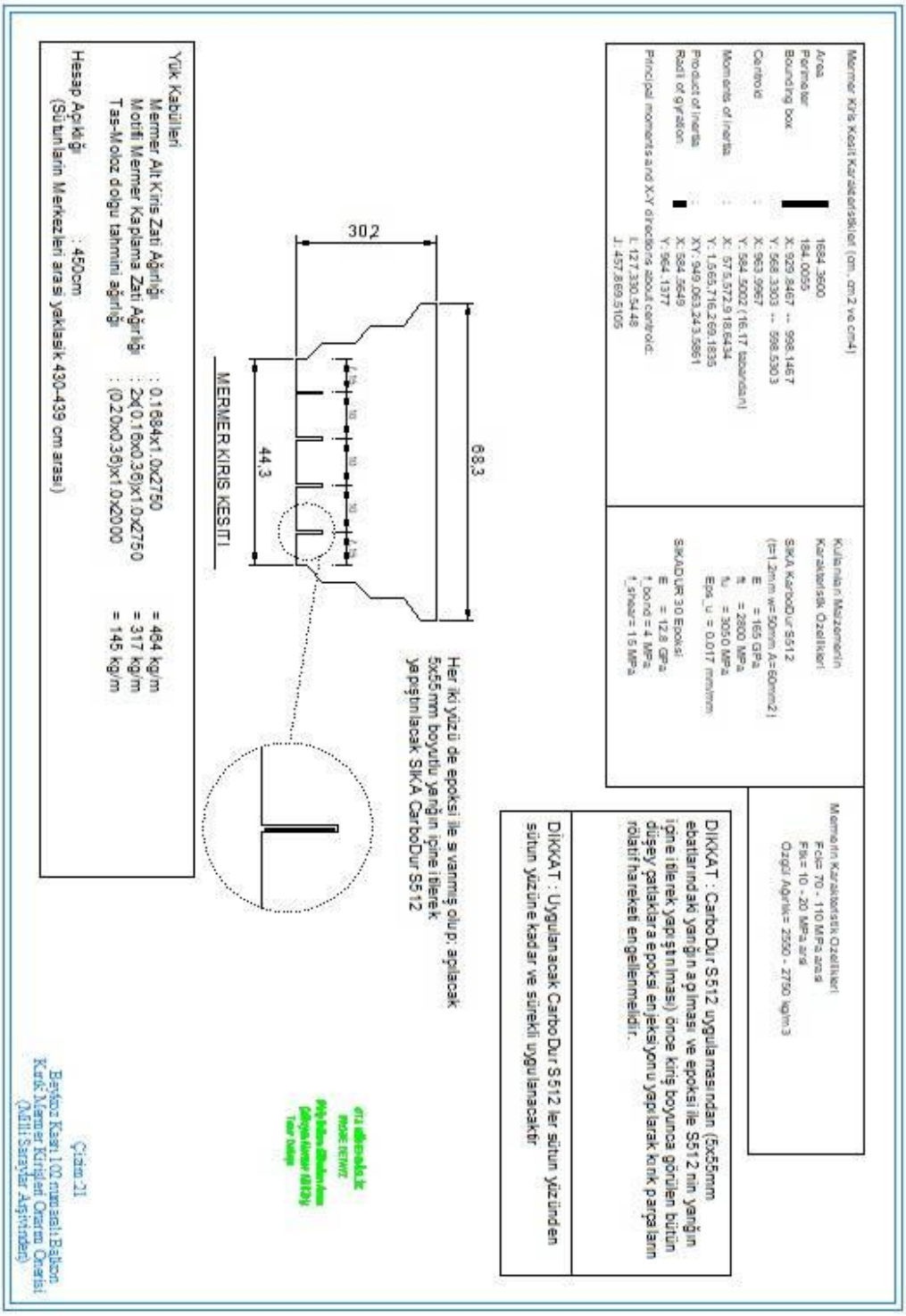
Foto 286. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu

Foto 287. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu

Foto 288. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu

Çizim 21. Beykoz Kasrı Kapı Detayları

Foto 289. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu

Foto 290. Balkon Mermer Kiriş Restorasyonu

Foto 291. Balkon Mermer Kirişinin Restorasyondan Sonraki Durumu

Foto 292. Çekme Kat Pencere Kemerlerinin Oturduğu Üzengilerin Tamamlanması İçin İmal Edilen Mermer Parçalar

Foto 293. Çekme Kat Pencere Kemerlerinin Oturduğu Üzengilerin Tamamlanmış Durumu

Foto 294. Mermer Süsleme Elemanlarının Atölye Ortamında İmalatı

Foto 295. Mermer Süsleme Elemanlarının Atölye Ortamında İmalatı

Foto 296. Mermer Süsleme Elemanlarının Atölye Ortamında İmalatı

Foto 297. Mermer Süsleme Elemanlarının Atölye Ortamında İmalatı

Foto 298. Mermer Süsleme Elemanlarının Sütun Başlığına Monte Edilmesi

Foto 299. Rıhtım Çevre Duvarı Korkuluğuna Ait Mermer Babaların Atölye Ortamında İmalatı ve Restorasyonu

Foto 300. Rıhtım Çevre Duvarı Korkuluğuna Ait Mermer Babaların Atölye Ortamında İmalatı ve Restorasyonu

Foto 301. Rıhtım Çevre Duvarı Korkuluğuna Ait Mermer Babaların Atölye Ortamında İmalatı ve Restorasyonu

Foto 302. Mermer Sütun Kaidesinin Kırık Parçasının Restore Edildikten Sonraki Durumu

Foto 303. Korint Başlıklı Mermer Plasterin Eksik Parçalarının Tamamlandıktan Sonraki Durumu

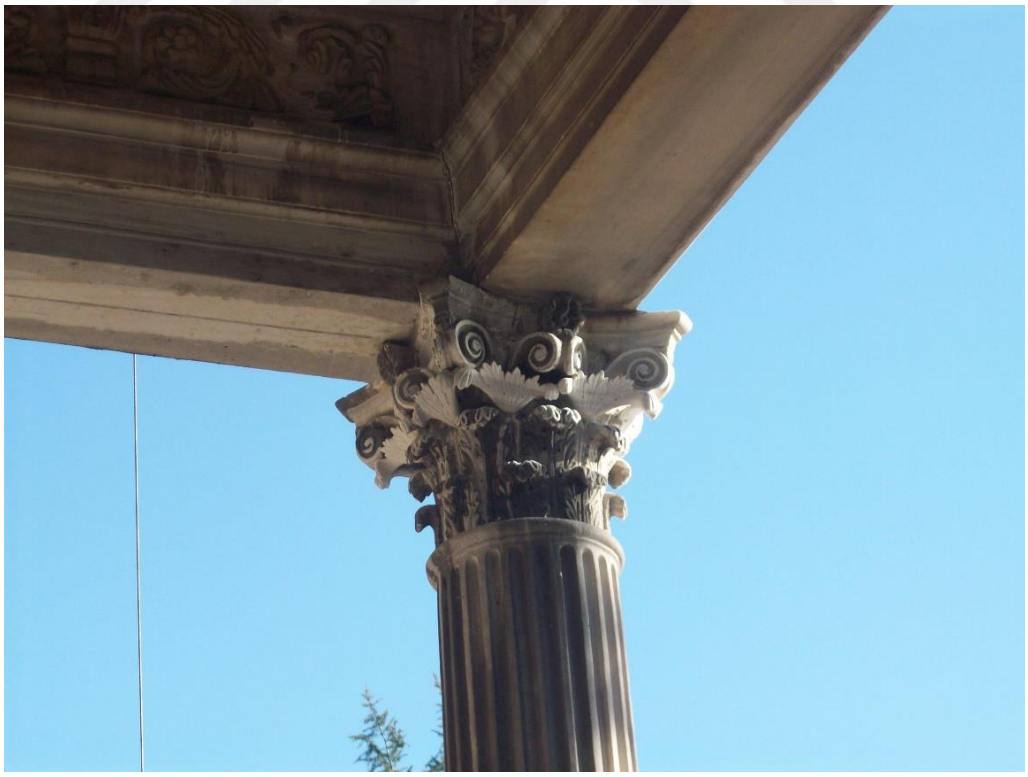

Foto 304. Korint Başlıklı Mermer Sütunun Eksik Parçalarının Tamamlandıktan Sonraki Durumu

Foto 305. Kasrın Cephesinde Yer Alan Kilit Taşının Restorasyondan Sonraki Durumu

Foto 306. Mermer Zemin Restorasyonu

Foto 307. Çatı Mermer Parapet Duvarlarının Restorasyonu

Foto 308. Çatı Mermer Parapet Duvarlarının Restorasyonu

Foto 309. Balkon Mermer Zemini Restorasyonu

Foto 310. Balkon Mermer Zemini Restorasyonu

Foto 311. Çatı Mermer Parapet Duvarlarının Restorasyonu

Foto 312. Mermer Yapı Elemanlarında Yüzey Temizliği

Foto 313. Mermer Yapı Elemanlarında Yüzey Temizliği

Foto 314. Mermer Yapı Elemanlarında Yüzey Temizliği

Foto 315. Mermer Yapı Elemanlarında Yüzey Temizliği

4.6.3. Beykoz Kasrı Mermer Elemanların Restorasyon Sonrası Durumu

Beykoz Kasrı'nın mermer unsurlarının onarımı ile balkon kirişleri, sütunlar, plasterler, sütun ve plaster başlıkları, döşeme unsurları, balkon korkulukları, çeşmeler, çatı parapetleri, cephelerdeki mermer süsleme unsurları asli kimliğine uygun şekilde geleceğe aktarılabilecek hale getirilmiştir.

Yapının orijinal mimari dokusunun neoklasik ve neobarok unsurları daha net ve açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Böylece Beykoz Kasrı'nın gösterişli cephe anlayışını esas alan mimari karakteri, belirgin bir hal almıştır.

Foto 316. Mermer Restorasyon ve Yüzey Temizliği Sonrası Durum

Foto 317. Mermer Restorasyon ve Yüzey Temizliği Sonrası Durum

Foto 318. Mermer Restorasyon ve Yüzey Temizliği Sonrası Durum

Foto 319. Mermer Restorasyon ve Yüzey Temizliği Sonrası Durum

Foto 320. Mermer Restorasyon ve Yüzey Temizliği Sonrası Durum

4.7. BEYKOZ KASRI'NIN BAHÇESİNDEKİ DİĞER UNSURLARIN RESTORASYONU

4.7.1. Bahçe Set Duvarlarının Restorasyonu

Beykoz Kasrı'nın restorasyonuna ilişkin aşamalardan birini de bahçe set duvarlarının restorasyonu oluşturmaktadır **(Çizim: 23-25)**. Zira bahçe set duvarlarında zamanla derz dolgularında aşınmalar, söz konusu olmuştur. Bu durum da duvarlarda yer yer çatlama ve yıkılmalara sebep olmuştur. Dolayısıyla kasır restorasyonuyla bir bütün olarak düşündüğümüz bahçe set duvarlarının da restorasyonu gerekmiştir. Bu restorasyonlarda mevcut orijinal haline uygun şekilde kaba yonu taş duvarlar, yine kaba yonu taş malzeme ve kireç harcıyla restore edilmiştir **(Foto.321-331)**.

Foto 321. Kasrın Bulunduğu Sete Ulaşım Sağlayan Merdivenin Restorasyon Öncesi Durumu

Foto 322. Kasrın Bulunduğu Sete Ulaşım Sağlayan Merdivenin Restorasyonu

Foto 323. Kasrın Bulunduğu Sete Ulaşım Sağlayan Merdivenin Restorasyon Sonrası Durumu

Foto 324. Set Duvarının Restorasyon Öncesi Durumu

Foto 325. Set Duvarının Restorasyon Sonrası Durumu

Foto 326. Set Duvarının Restorasyon Öncesi Durumu

Foto 327. Set Duvarının Restorasyonu

Foto 328. Set Duvarının Restorasyon Sonrası Durumu

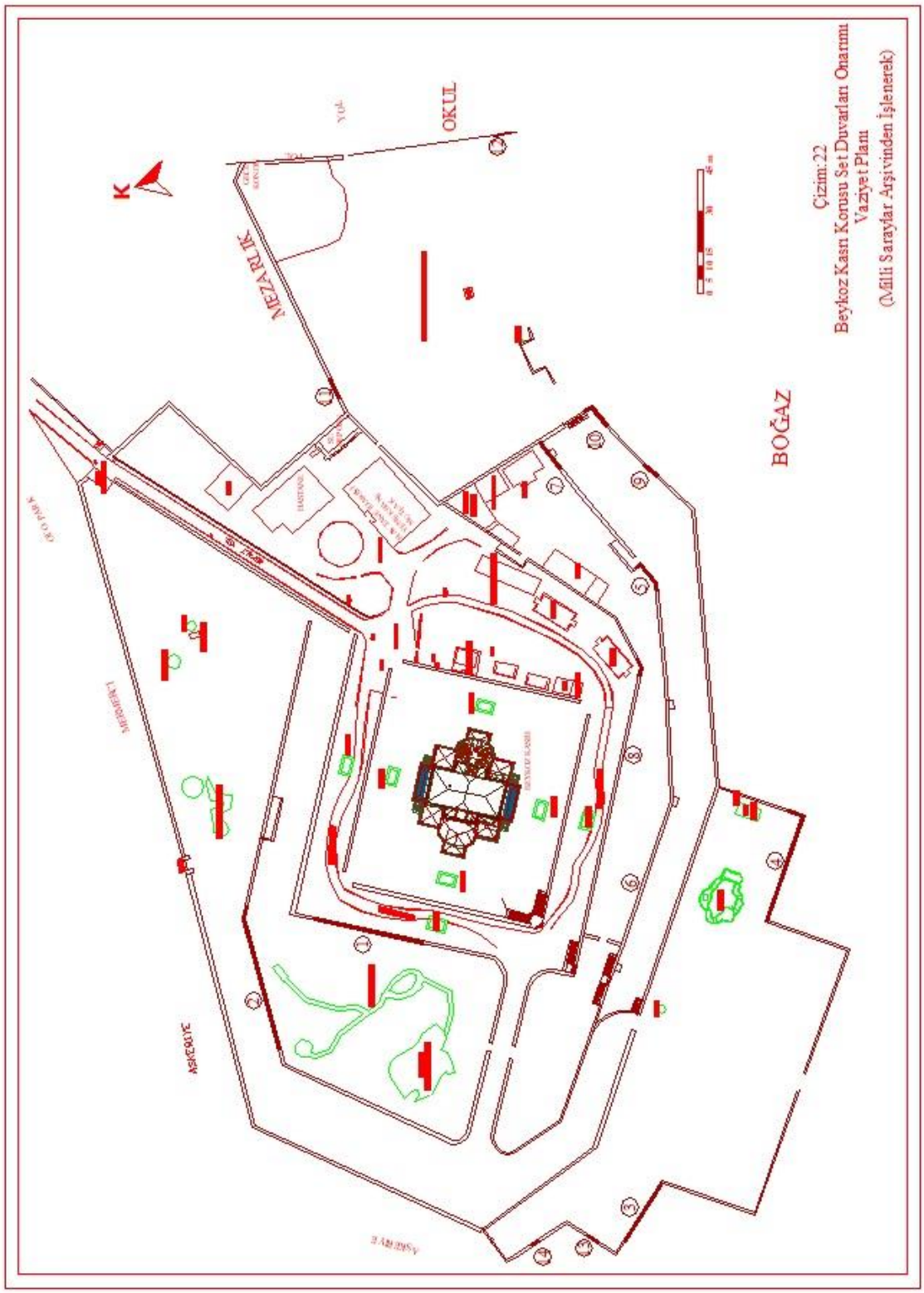
Foto 329. Set Duvarının Restorasyon Öncesi Durumu

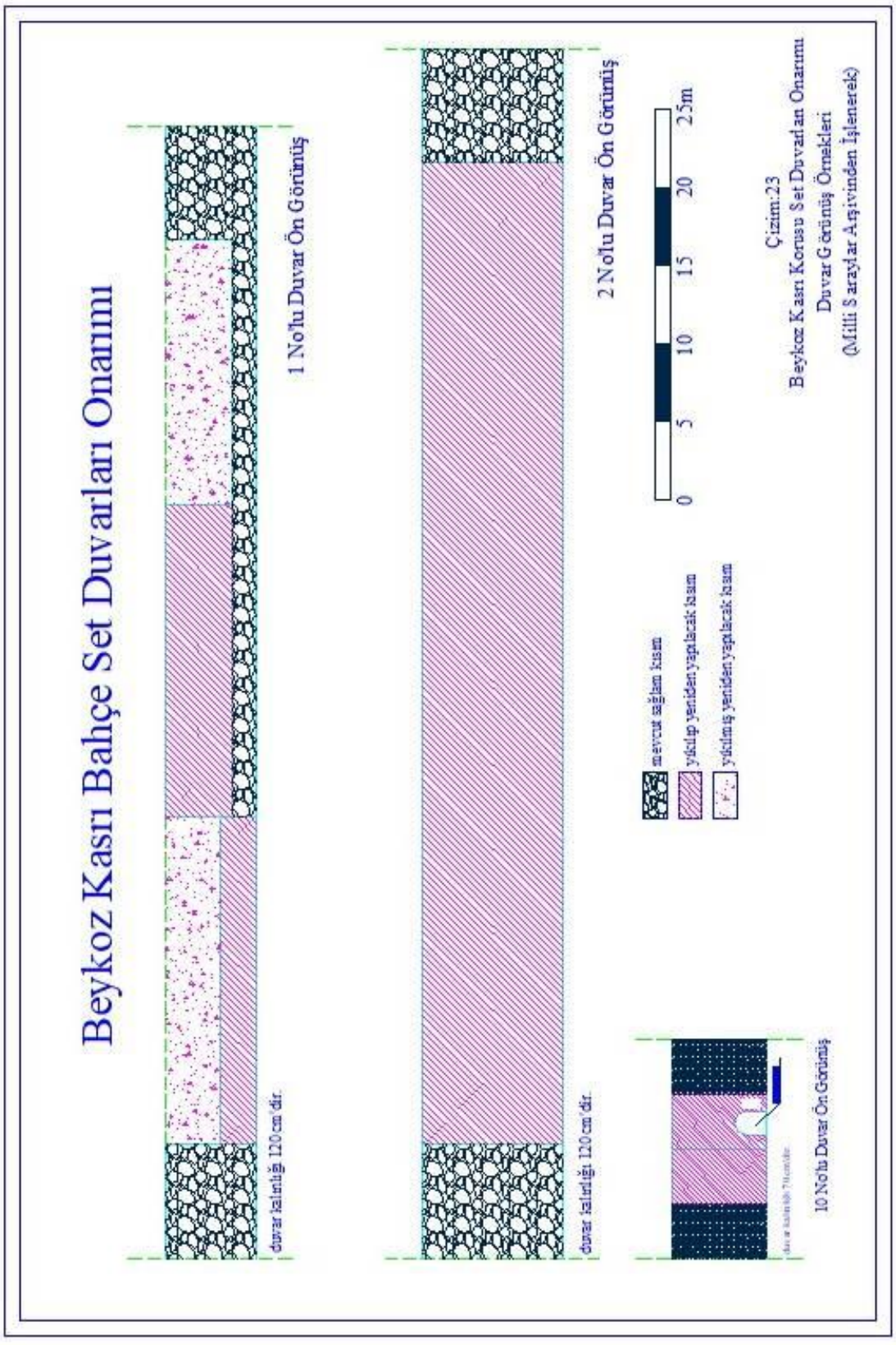
Foto 330. Set Duvarının Restorasyonu

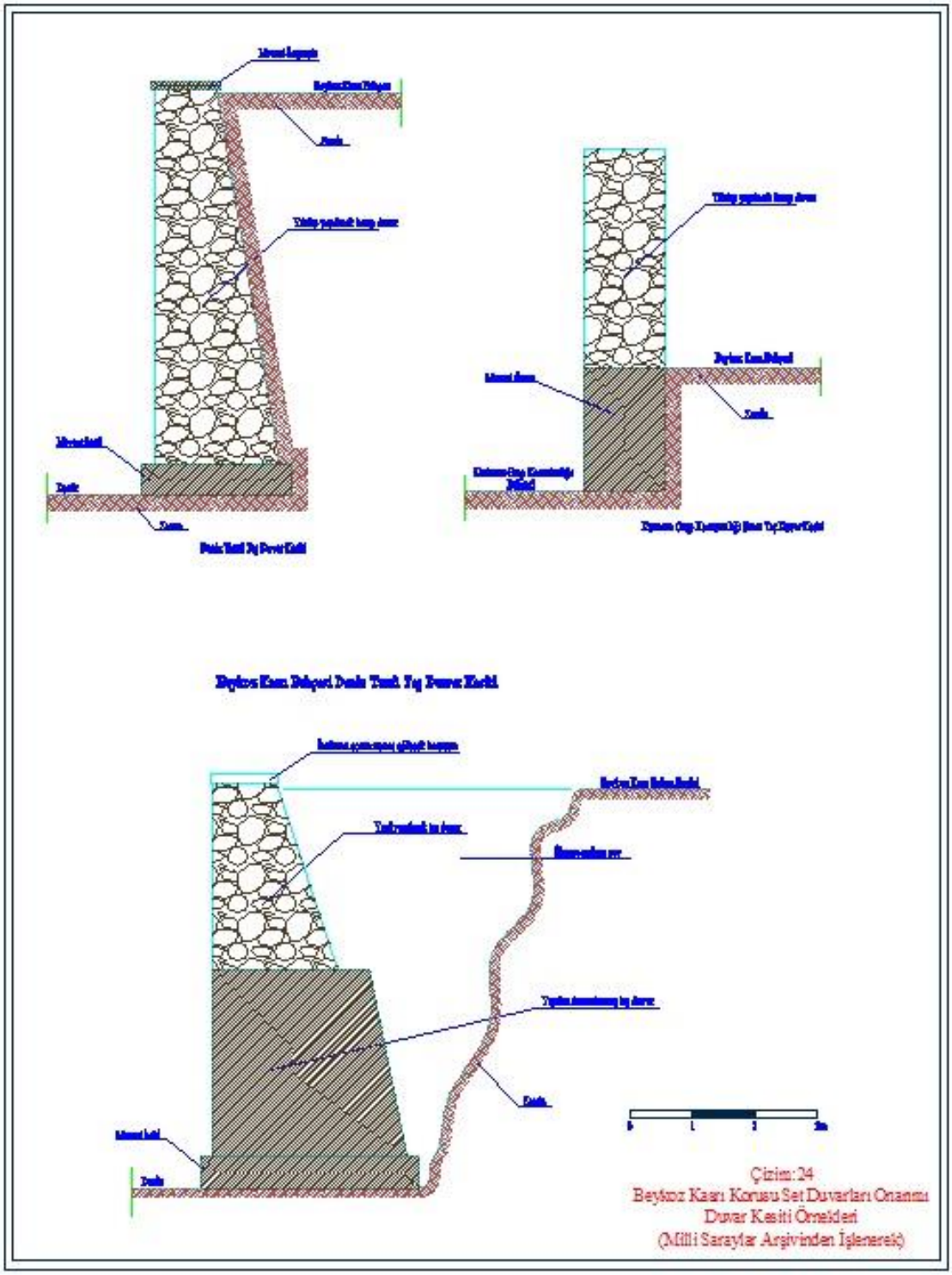
Foto 331. Set Duvarının Restorasyon Sonrası Durumu

Çizim 22. Beykoz Kasrı 102 Numaralı Balkon Kırık Mermer Kirişleri Onarım Önerisi

Çizim 23. Beykoz Kasrı Korusu Set Duvarları Onarımı Vaziyet Planı

Çizim 24. Beykoz Kasrı Korusu Set Duvarları Onarımı Duvar Görünüş Örnekleri

4.7.2. Süs Havuzlarının Restorasyonu

Beykoz Kasrı'nın koru park olarak da adlandırılan bahçesindeki dört adet süs havuzu da restorasyona tabi tutulmuştur. Ateş tuğladan inşa edilmiş ve harpuşta kısımlarında mermer kaplama kullanılmış olan dikdörtgen planlı havuzlar, orijinal malzemesine sadık kalınarak restore edilmiştir. Ateş tuğla ve horasan harcı duvarların restorasyon işlemi tamamlandıktan sonra, su ile temas eden yüzeyleri su geçirmez havuz boyasıyla boyanarak restorasyon tamamlanmıştır **(Foto.332-337)**.

Foto 332. Koru Park İçerisindeki Süs Havuzunun Restorasyon Öncesi Durumu

Foto. 333. Koru Park İçerisindeki Süs Havuzunun Restorasyonu

Foto 334. Koru Park İçerisindeki Süs Havuzunun Restorasyonu

Foto 335. Koru Park İçerisindeki Süs Havuzunun Restorasyonu

Foto 336. Koru Park İçerisindeki Süs Havuzunun Restorasyon Sonrası Durumu

Foto 337. Koru Park İçerisindeki Süs Havuzunun Restorasyon Sonrası Durumu

4.7.3. Yaya Yollarının Restorasyonu

Beykoz Kasrı'nın bahçesinde bulunan yaya yolları da restorasyona tabi tutulmuştur. Yolların mevcut hali esas alınarak, beyaz çimento ve küfeki taşı irmiği karışımından oluşan malzeme ile kare. Daire ve üçgen kalıplarla elde edilmiş zemin kaplamaları uygulanmış, bu zemin kaplamalarının aralarında da iri dere çakılı doldurularak yürüme yollarının restorasyonu tamamlanmıştır **(Foto.338-340)**.

Foto 338. Koru Park İçerisindeki Yürüyüş Yollarının Restorasyonu

Foto 339. Koru Park İçerisindeki Yürüyüş Yollarının Restorasyonu

Foto 340. Koru Park İçerisindeki Yürüyüş Yollarının Restorasyon Sonrası

BEŞİNCİ BÖLÜM

MİLLİ SARAYLAR RESTORASYON ATÖLYELERİ

Bünyesindeki atölyeler ve konusunda uzman, geniş bilgi ve birikime sahip sanatkâr kadrosu ile Milli Saraylar, sorumluluğu altındaki tarihi yapıların ve objelerin konservasyon ve restorasyon faaliyetlerini tamamen kendi personeli ve ekipmanıyla yürütebilen Türkiye'deki tek resmi kuruluştur. Konumuz olan Beykoz Kasrı Restorasyonu da Milli Saraylar Restorasyon atölyeleri sanatkârları ve teknik ekipleri tarafından yapılmıştır. Bu nedenle söz konusu atölyelerin kısaca tanıtılması, çalışmamızın anlaşılırlığını desteklemesi bakımından faydalı olacaktır.

Milli Saraylar Restorasyon Atölyeleri, Restorasyon ve Teknik Uygulamalar Başkanlığı çatısı altında faaliyet yürütmektedir. Bu atölyeler, Yapı Restorasyon Atölyeleri ve Obje Restorasyon Atölyeleri olarak iki ana grupta ele alınmaktadır. Bu atölyelerin faaliyetlerine Proje Birimi, Teknik İşler Atölyeleri, Bilgi İşlem Birimi, Satın Alma Birimi ve Ulaştırma Birimi de destek vermektedir.

Yapı Restorasyon Atölyeleri

- **Boya Atölyesi**
- **Cam Çerçeve Atölyesi**
  - Cam Atölyesi
  - Çerçeve Atölyesi
- **Demir Atölyesi**
  - Demir Teneke Atölyesi
  - Sıcak Demir Atölyesi
- **Kalemkâr Atölyesi**
  - Kalemişi
  - Altınvarak
- **Kurşun Atölyesi**
- **Marangoz Atölyesi**
  - Sert Ağaç Atölyesi
  - Mobilya Atölyesi
  - Mobilya Cila Atölyesi
- **Parke Cila Atölyesi**
- **Ştuk Atölyesi**
- **Taş Atölyesi**

Obje Restorasyon Atölyeleri

- **Ahşap Oyma Atölyesi**
- **Ahşap Torna Atölyesi**
- **Avize Atölyesi**
- **Cilt-Kâğıt Atölyesi**
- **Çilingir Atölyesi**
- **Çini Soba Atölyesi**
- **Döşeme Atölyesi**
- **Gomalak Cila Atölyesi**
- **Halı Kilim Hasır Atölyesi**
- **Mobilya Restorasyon Atölyesi**
- **Porselen Cam Atölyesi**
- **Saat Atölyesi**
- **Sedef Atölyesi**
- **Tablo Restorasyon Atölyesi**
- **Tekstil Atölyesi**

5.1. YAPI RESTORASYON ATÖLYELERİ

Milli Saraylara bağlı tüm tarihî mekânların restorasyon, konservasyon, bakım ve onarım faaliyetlerini yürütür. İhtiyaç duyulan yeni binaların yapımı ile mevcut yapıların bakım ve onarımlarını yapar veya yaptırır. Bünyesinde bulundurduğu atölyeler;

5.1.1. Boya Atölyesi

Milli Saraylara bağlı tarihi saray, köşk, kasır ve fabrikalar ile bunların müştemilat binaları ve yeni binaların iç mekân ve dış cephelerinde her tür boya badana işlerini yürütür.

Yapı iç mekânlarında sıvalı duvar, tavan yüzeyleri, ahşap yüzeyler, dış cephe sıva üstü boya badana işleri, yalı baskı ahşap kaplamaları, çatı saçakları pencere doğramaları ve metal yapı elemanlarının tamamında boya ve badana işleri Boya Atölyesi tarafından yapılmaktadır. Atölye ayrıca kalemkâr atölyesine destek olarak kalemişi çalışması yapılacak yüzeylerde zemin hazırlama işlerini yürütmektedir. Restorasyon sırasında boyalı tarihi duvar veya tavan yüzeyinin yılların etkisiyle uğradığı renk kayıpları, solma ve yıpranma durumları karşısında boya atölyesi ustalarının renk bilgisi ve restorasyon tecrübesi ön plana çıkmaktadır. Restorasyon amaçlı yapılan boya işleri, atölyedeki ustaların tamamının özellikle atölye sorumlusunun bireysel becerisi sayesinde aslına en uygun renk tespiti ile başarılı bir şekilde yapılmaktadır. **(Foto.341-348)**.

Foto 341. Dış Cephe Boya Çalışmalarından

Foto 342. Boya İşleri Tamamlanmış Dış Cephe

Foto 343. İç Mekan Boya İşlerinden

Foto 344. Boya İşleri Tamamlanmış İç Mekan

Foto 345. İç Mekan Boya İşleri Öncesi Durum

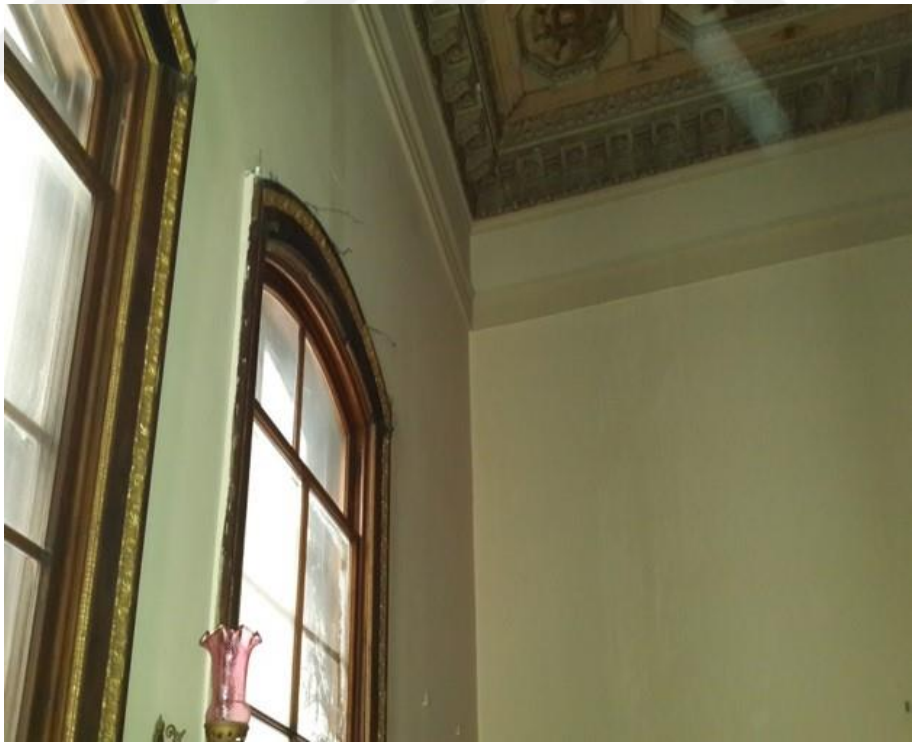

Foto 346. İç Mekan Boya İşleri Sonrası Durum

Foto 347. Bahçe Metal Korkuluklarının Boyanması

Foto 348. Bahçe Metal Kapı Boyanması

Atölye çalışmalarında kullanılan makineler, el aletleri ve sarf malzemeler:

Atölye çalışanları çeşitli tür ve ebatta boya fırçaları, raspalar, zımparalar, boya ve astar malzemeleri, macunlar, yalıtım malzemeleri kullanmaktadır.

5.1.2. Cam- Çerçeve Atölyesi

Milli Saraylar bünyesinde bulunan saray, köşk, kasır ve fabrikaların, müştemilat binaları ile yeni binalarda cam, ayna ve çerçeve işleri bu atölye tarafından yürütülmektedir **(Foto.349-351)**.

Kırılan camların değiştirilmesi, restorasyonda kullanılacak renkli veya özel imalat camların tespiti ve temini, fiberglas uygulamaları, ofis cam masalarının rodajı ve Aynaların bizote işleri atölye tarafından yürütülmektedir.

Foto 349. Cam Atölyesinden Genel Görüntü

Foto 350. Cam Atölyesince Temin Edilerek Yerine Monte Edilmiş Renkli Camlar (Beykoz Kasrı'ndan)

Foto 351. Cam Atölyesince Temin Edilerek Yerine Monte Edilmiş Renkli Camlar (Beykoz Kasrı'ndan)

Atölye çalışmalarında kullanılan makineler, el aletleri ve sarf malzemeler:

Rodaj makinesi: Cam kenarlarını tıraşlamada kullanılır.

Bizote makinesi: Ayna v cam kenarlarına pah vermeye yarar.

Cam elmasları: Cam ve ayna kesiminde kullanılır.

Hırdavat ve sarf malzemeler: Cam, çerçeve, cam çivisi, macun, silikon, vidalama el matkabı

5.1.3. Demir Atölyesi (Demir Teneke Atölyesi, Sıcak Demir Atölyesi)

Milli Saraylara bağlı tüm tarihi binalarda demir, sıcak demir ve teneke (çinko) ile ilgili her türlü restorasyon tamirat, tadilat, bakım, onarım ve imalat işlerini yürütür **(Foto.352,353)**.

Foto 352. Demir Atölyesinden Genel Görüntü

Foto 353. Demir Atölyesinden Genel Görüntü

Atölye, demir ve döküm kaynak yapılması, döküm fener direklerinin ve başlıklarının tamir edilmesi, her tür demir konstrüksiyon işlerinin yapılması, çatı derelerinin periyodik bakımı ve taş ustalarının kullandığı el aletlerinin imalatı işlerini yapar. Ayrıca marangoz atölyesinde kullanılan kordon bıçakları ve freze bıçakları bu atölyede yapılmaktadır **(Foto.354,355)**.

Foto 354. Demir Atölyesinde Tamiratı ve İmalatı Yapılan Milli Saraylara Ait İşlerden

Foto 355. Demir Atölyesinde İmalatı Yapılan Taşçı Tarakları ve Freze Bıçakları

Atölye çalışmalarında kullanılan makineler, el aletleri ve sarf malzemeler:

Kaynak makinesi: Demir malzemelerin birbirine tutturulmasında kullanılır **(Foto.356)**.

Şahmerdan: Demir malzemenin dövme işlerini yapan makinedir **(Foto.357)**.

Körüklü ocak: Demir malzemenin ısıtılarak tavlanacak hale getirilmesini sağlar **(Foto.358)**.

Saç bükme makinesi: Sac malzemenin bükülerek boru haline getirilmesinde kullanılır **(Foto.359)**.

Profil kesme testeresi: Profil demirlerin kesilmesinde kullanılır.

Elektrikli El Aletleri: Delici, kırıcı matkaplar ve bunların uçları, kesme taşı, Taşlama aletleri

Çeşitli yardımcı ekipmanlar: LPG tüpü ve bu tüple çalışan şalomalar

Hırdavat ve sarf malzemeler: Galvaniz saç, lehim, çinko sac levhalar, demir sac levhalar, muhtelif demir profiller.

Foto 356. Demir Atölyesinde Kaynak İşleri

Foto 357. Körüklü Ocakta Isıtılmış Demirin Şahmerdanda Dövülmesi

Foto 358. Körüklü Ocakta Şekillendirmek İçin Demirin Isıtılması

Foto 359. Bükülerek Sac Boru İmalatının Yapılması

5.1.4. Kalemkâr Atölyesi

Kalemişi, mimaride duvarlarda, kubbelerde, tavanlarda, ahşap, taş, bez gibi malzemeler üzerine renkli boyalar ve altınvarak kullanılarak yapılan süslemelerdir. Bu süslemeleri yapan kişilere kalemkâr, desenleri hazırlayan kişilere de nakkaş denilmektedir[97].

Yarı geçirgen kâğıtlara (eskiz kâğıdı) kurşun kalem ile çizilen desenlerin kömür tozuyla yüzeye aktarılarak boyanmasıyla elde edilir. Türk Kalemişi Sanatı, kökeni Orta Asya'ya dayanan VIII-IX. yüzyıl Türk Uygur sanatı ile başlayıp, Türklerin göçleri ile Anadolu topraklarına taşınan bir sanat kolumuzdur. Kara Hoça ve Bezeklik duvar fresklerindeki süslemeler, Türk Sanatının motif dağarcığının merkezi olmuştur[98].

Türk kalemişi sanatı, Büyük Selçuklu, Selçuklu, Beylikler Dönemi, Erken Osmanlı, Osmanlı İmparatorluğu Klasik Dönem, Eklektik (Barok, Rokoko, Ampir sentezi) Dönem, Cumhuriyet sonrası ve günümüze kadar gelen süreç yaşamıştır.

Mekânların tavan, duvar, kubbe gibi yüzeylerinde çalışılan kalemişi süslemeleri sıva, ahşap, taş, bez, deri, metal gibi pek çok değişik yüzeyde uygulanmıştır. Hatta ahşap üstüne kabartma olarak uygulanıp "Edirnekari" , sıva üstüne kabartma olarak uygulanıp "malakari" adını almıştır.

Selçuki, Klasik, Barok, Rokoko, Ampir gibi tarzlarda uygulama tarz ve dönemleri olan bu sanatta 16. Yüzyıl Klasik tarzla zirveye çıkılan dönem olmuştur. Saray Nakkaşhanesi geleneği ile dönem bütünlüğü ve tarzı gösteren bu yüzyılda klasik sanatların her alanında bir Rönesans yaşanmış, kalemişi sanatı da verdiği muhteşem eserlerle, bu devrin nadide bir parçası olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun batıya açılması ile sanatımızın her alanında hâkim olan Eklektik tarz Barok, Rokoko, Ampir karışımı, en çok kalemişi sanatımızı

---

[97] Metin Sözen, Uğur Tanyeli, "Kalemişi", *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1992, 121; Hasol, "Kalemkârî", 227; Neslihan Sönmez, "Kalemkârî", *Osmanlı Dönemi Yapı ve Malzeme Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1997, 53; Ferhan Tekinmirza, *Dolmabahçe Sarayı'nın İç Süslemelerinde Kullanılan Teknikler ve Mekânlardaki Dağılımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi İstanbul 2008, 28; https://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kurslar/ (MEB - Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), http://www.kalemisi.com/tarihce.html, http://www.wikizero.biz/ , http://www.restoraturk.com/index.php/kalemisi/ ,

[98] http://www.kalemisi.com/tarihce.html.

etkilemiş, Anadolu coğrafyasından İstanbul boğaz yalılarına kadar her mekân ve ortamda uygulanmıştır. Zenginliğin ve gücün bir simgesi olan altın, altınvarak uygulamaları ile kalemişi sanatının önemli bir unsuru olmuştur[99].

Kalemişi Teknikleri

Kalemişi, teknik açıdan dört gruba ayılmaktadır.

- Sıva üstü kalemişi
- Ahşap üstü kalemişi
- Taş ve mermer üstü kalemişi
- Deri ve bez üstü kalemişi

Sıva üstü kalemişi:

Klasik mimari eserlerimizin hemen hemen hepsinde uygulanan bir tekniktir. Milli Saraylarda da en çok uygulanan teknik sıva üstü tekniğidir. Bu teknikte kalemişinin uygulanacağı zemine önce kireç badanası yapılır. Süslemelerin yapılacağı zeminler ölçülüp bölümlere ayrılır önceden kâğıtlar üzerine hazırlanan desenler iğne ile delinerek kalıp haline getirilir ve kömür tozu ile tamponlanarak desen zemine geçirilir. Boyandıktan sonra en son olarak kontörler çekilir. Klasik kalemişi iki boyutlu olmakla beraber Milli Saraylarda ışık – gölge yoluyla üç boyutlu görünüm sağlanan uygulamalar çokça kullanılmıştır[100] **(Foto.360-362)**.

[99] http://www.kalemisi.com/tarihce.html, Sönmez, 56.
[100] https://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kurslar/, (MEB - Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), http://www.restoraturk.com/index.php/kalemisi/ .

Foto 360. Tavanda Onarım Öncesi Durumu Gösteren Sıva Üstü Kalemişi Çalışmalarından Bir Örnek

Foto 361. Tavanda Onarım Sonrasını Gösteren Sıva Üstü Kalemişi Çalışmalarından Bir Örnek

Foto 362. Duvar Ve Tavanda Onarım Öncesi ve Sonrasını Gösteren Sıva Üstü Kalemişi Çalışmalarından Bir Örnek

Ahşap üstü kalemişi:

Sıva üstünden sonra Osmanlı döneminde en çok uygulanan kalemişi türüdür. Sıva üstü kalemişine göre daha dayanıklıdır. Bunun nedeni sıva üstü kalemişine kıyasla dış etkenlerle temasının daha az olmasıdır. Başka bir sebebi ise bezir yağı ve vernik ile motiflerin üzerine bozulmayı önleyici bir sır tabakası çekilmesidir. Lake işler de denilen bu tür kalemişi çalışmalarında altınvarak bolca kullanılmıştır[101] **(Foto.363-365)**.

[101] https://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kurslar/ , (MEB - Mesleki Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), http://www.restoraturk.com/index.php/kalemisi/163-kalem-naksi.

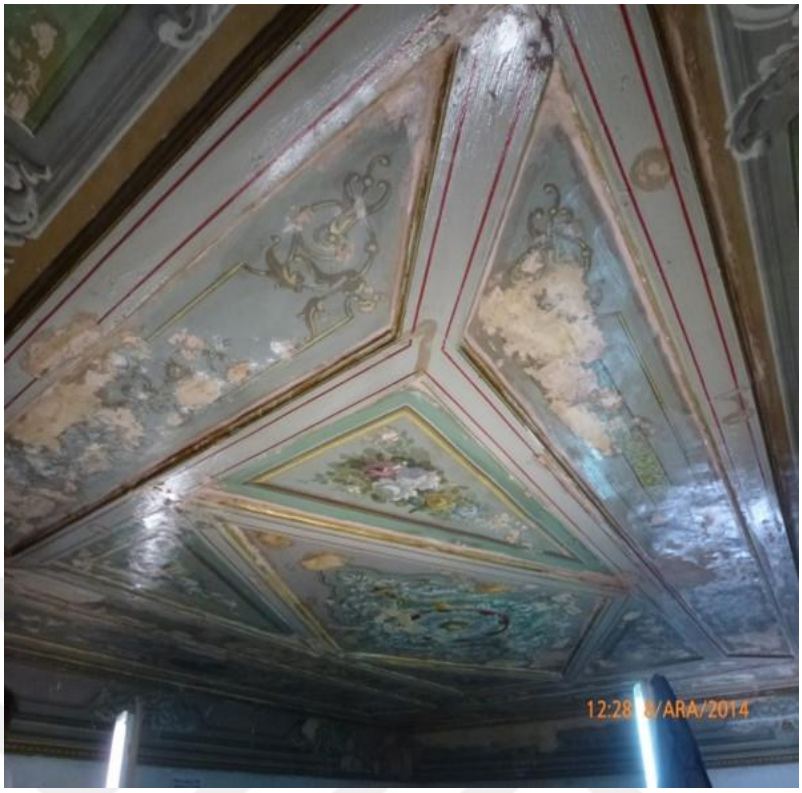

Foto 363. Ahşap Üzerine Kalemişi Bezeme Örneği

Foto 364. Ahşap Üzerine Kalemişi Bezeme Restorasyonundan Bir Örnek

Foto 365. Ahşap Üzerine Kalemişi Bezeme Restorasyonundan Bir Örnek

Taş ve mermer üstü kalemişi:

Bu teknikte kullanılan boya malzemesi tutkallı ve yağlı boya türündedir. Sıva üstü tekniğinde olduğu gibi çalışılır fakat sıva üstü çalışmaya göre daha zor bir tekniktir. Mermer üstü çalışmalarda altınvarak kullanılır[102] **(Foto.366,367)**.

[102] https://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kurslar/ (MEB - Mesleki Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), http://www.restoraturk.com/index.php/kalemisi/.

Foto 366-367. Onarım Öncesi ve Sonrasını Gösteren Mermer Üstü Kalemişi-Altınvarak Çalışmalarından Bir Örnek

Deri ve bez üstü kalemişi:

Ahşap konstrüksiyon üzerine çakılan kaplama tahtaları üstüne deri veya keten bezinin gerilerek bir tuval teşkil etmesinden sonra kalemişinin uygulanmasına geçilir kullanılan malzeme genellikle yağlı boya veya tutkallı boyadır. XVI-XVII. yüzyıllarda örnekleri görülmekle birlikte XVIII-IX. yüzyıllarda daha çok kullanılmıştır[103] **(Foto.368-369)**.

[103] Tekinmirza, 78; https://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kurslar/ , (MEB - Mesleki Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), http://www.restoraturk.com/index.php/kalemisi/.

Foto 368. Restore Edilmek Üzere İndirilmiş Bez Üstü Tavan Kalemişi Örneği

Foto 369. Restore Edilmek Üzere İndirilmiş Bez Üstü Tavan Kalemişi Örneği

Milli Saraylara bağlı saray, köşk ve kasırların duvar ve tavanlarında, iç dekorasyonu zenginleştiren kalemişi ve altınvarak süslemeler ile altınvaraklı

taşınabilir objelerin bozulan kalemişi ve varak kısımlarının restorasyon çalışmalarını yürütmektedir[104].

Çalışmalar atölye çalışanları tarafından konsülte (muayene), sağlamlaştırma ve temizlik, dökülen ve kaybolmuş bölümlerde estetik tümleme gibi aşamalarla gerçekleştirilmektedir[105] **(Foto.370)**.

Foto 370. Kalemişi Bezemeli Tavan Bezi Restorasyonu

Varak restorasyonlarında 23 karat altın yapraklar kullanılmaktadır. Su bazlı (Osmanlı varağı) ve yağ bazlı yapıştırma tekniği uygulanmaktadır. Su bazlı yapıştırma tekniğinde, altın yapraklar yapıştırıldıktan sonra "mazgala" ya da "mühre" denilen akik taşı veya fildişinden aletlerle parlatılarak som altın görünümü verilmektedir. Yağ bazlı yapıştırma tekniğinde ise, altın yapraklar zemine sürülen ve "miksiyon" denilen vernik üzerine yapıştırılmaktadır[106] **(Foto.371-379)**.

[104] http://www.millisaraylar.gov.tr/atolyeler/kalemisi-ve-altin-varak.
[105] http://www.millisaraylar.gov.tr/atolyeler/kalemisi-ve-altin-varak.
[106] http://www.millisaraylar.gov.tr/atolyeler/kalemisi-ve-altin-varak.

Foto 371-372. Altınvaraklı Tablo Restorasyon Öncesi ve Restorasyonun Devam Ettiği Durum

Foto 373. Altınvaraklı Mobilya Restorasyonundan

Foto 374. Altınvaraklı Mobilya Restorasyonundan

Foto 375-376. Döküm Radyatör Altın Varak Uygulama Öncesi ve Sonrası

Foto 377. Restorasyonu Tamamlanmış Altınvaraklı Mobilya

Foto 378. Restorasyonu Tamamlanmış Altınvaraklı Mobilyadan Detay Görüntü

Foto 379. Restorasyonu Tamamlanmış Altınvaraklı Mobilyadan Detay Görüntü

Atölye çalışmalarında kullanılan makineler, el aletleri ve sarf malzemeler:

Mekanik aletler: Fön aleti, elektrik süpürgesi, dijital ütü, buzdolabı (kimyasalların bozulmaması için).

El aletleri ve sarf malzemeler: 23 ayar altının 1 mikron kalınlıkta kâğıt üzerine ezilme suretiyle yapılmış altın yapraklar, bisturi uçları, spatula, çeşitli su bazlı boyalar, tiner, gomalak reçinesi, fırçalar, çeşitli kimyasal solüsyonlar, vernik, paraloid B72, primal çözelti.

5.1.5. Kurşun Atölyesi

Milli Saraylar envanterinde yer alan saray, köşk, kasır, fabrika, sosyal tesisleri ile her türlü eklenti, ana bina ve müştemilat binalarının kurşun kaplı çatılarında bakım, onarım ve yapım çalışmaları atölye tarafından yürütülmektedir.

Restorasyon çalışmalarında sökülen ve depolanan hurda kurşunlar atölye fırınında eritilip kalıplara dökülür **(Foto.380-382)**.

Foto 380. Eritilmek Üzere Eritme Fırınına Konulan Hurda Kurşunlar

Foto 381. Eritme Fırınında Kurşun Eritilmesi

Foto 382. Eritilerek Sıvı Hale Dönüştürülen Kurşunun Külçe Kalıplarına Dökülmesi

Elde edilen külçe kurşunlar kurşun hadde makinesinde işlenerek levha halinde yeniden kullanıma hazır hale getirilir **(Foto.383-386)**.

Foto 383. Eritilip Külçe Haline Getirilen Kurşunlar

Foto 384. Külçe Kurşunun Levha Haline Getirilmesi İçin Hadde Makinesine Konuluşu

Foto 385. Külçe Kurşunun Hadde Makinesinde Levha Haline Getirilmesi

Foto 386. Külçe Kurşunun Hadde Makinesinde Levha Haline Getirilmesi

İstenilen ölçülerde levha haline getirilmiş kurşunlar rulo halinde sarılarak istiflenir ve uygulama alanına taşınarak kaplama yapılır **(Foto.387,388)**.

Foto 387. Levha Kurşunun Rulo Halinde Sarılması

Foto 388. Kaplamaya Hazır Haldeki Kurşun Rulolarının İstiflenmesi

Levha kurşun, çatı kaplamaları dışında parapet duvarlarının, duvar üstlerinin, çatı ve kat silmesi saçakların ve pencere denizliklerinin kaplanmasında da kullanılır **(Foto.389-392)**.

Foto 389. Çatı Yüzeyinde Restorasyon Öncesi Görüntü

Foto 390. Çatı Yüzeyinde Kurşun Kaplanmış Restorasyon Sonrası Görüntü

Foto 391. Kurşun Kaplı Çatı Saçağı Detay Görüntüsü

Foto 392. Kurşun Kaplı Saçak ve Pencere Denizlikleri (Beykoz Kasrı)

Kurşun kaplı çatılarda ağaç yapraklarının ve kuşların taşıdığı yabancı cisimlerin temizliği ile çatı kurşun kaplama kenetlerinin bakımları atölye çalışanları tarafından periyodik olarak yapılır.

Atölye çalışmalarında kullanılan makineler, el aletleri ve sarf malzemeler:

İnşaat vinçleri: Üretilen ve rulo haldeki levha kurşunların çatıya çıkarılması için kullanılır.

Kurşun Hadde makinesi: Külçe kurşun kalıpların ezilmek suretiyle levha haline getirilmesinde kullanılır.

Kurşun Eritme Fırını: Bu fırında çatıdan sökülen hurda kurşunların eritilmesi ve saflaştırılması ile dökümü yapılır

Kurşun Kesme Sistemi: Kurşun hadde makinesinde üretilen levha kurşunların istenilen boyutlarda kesilmesine yarar.

Elektrikli El Aletleri: Delici, kırıcı matkaplar ve bunların uçları, kesme taşı, kaynak makinesi,

Çeşitli yardımcı ekipmanlar: LPG tüpü ve bu tüple çalışan şalomalar, kurşun döküm kalıpları, kurşun eritme fırını temizleme kepçe ve kürekleri, kurşun tokmağı (ahşap), kurşun bıçağı, mantıka (ahşap), muhtelif çiviler ve plastik dübeller, galvaniz saç, ahşap malzemeler.

Hırdavat ve sarf malzemeler: Levha Kurşunlar (100 cm x 200 cm x 2 mm kalınlıkta), Kurşun altı sıva için bahçe toprağı ve saman, mazot, kancalar, taşma arabaları.

5.1.6. Marangoz Atölyesi (Mobilya Atölyesi, Sert Ağaç Atölyesi, Mobilya Cila Atölyesi)

Milli Saraylar bünyesinde bulunan saray, köşk, kasır, fabrika, sosyal tesisleri ile her türlü eklenti, ana bina ve müştemilat binalarının ahşap restorasyon, onarım, bakım işleri yapılır.

Dülgerlik işleri; kalıp tahtası yapımı, çatı ahşap aksamının hazırlanması, ahşap karkas binaların dikme, kiriş vb. taşıyıcı elemanlarının hazırlanması **(Foto.393,394)**.

Foto 393. Döşeme Kirişleri İçin Yastıkların Yerleştirilmesi

Foto 394. Döşeme Kirişlerinin Zemine Uygulanışı

Bina iç ve dış yapı elemanları; kapı doğramaları, pencere doğramaları, giyotin pencere doğramaları, parke, marküteri parke, panjur, merdiven gibi yapıya ait yapı elemanlarının gerek basit onarımı, gerek restorasyonu gerekse imalatının yapılması **(Foto.395-404)**.

Foto 395. Sert Ağaç Atölyesi Kapı Pencere Doğrama Örnekleri

Foto 396. Sert Ağaç Atölyesi Doğrama ve Panjur İmalatlarından

Foto 397. Sert Ağaç Atölyesinde Orijinal ve Yeni İmalat Panjur

Foto 398. Mobilya Atölyesi Milli Saraylarda Kullanılan Marküteri Parke Numuneleri

Foto 399. Mobilya Atölyesinde Marküteri Parke İmalatı Motif Çıkarma

Foto 400. Mobilya Atölyesinde Marküteri Parke İmalatı Motif Çıkarma

Foto 401. Mobilya Atölyesinde Marküteri Parke İmalatı Dekupajda Kesim

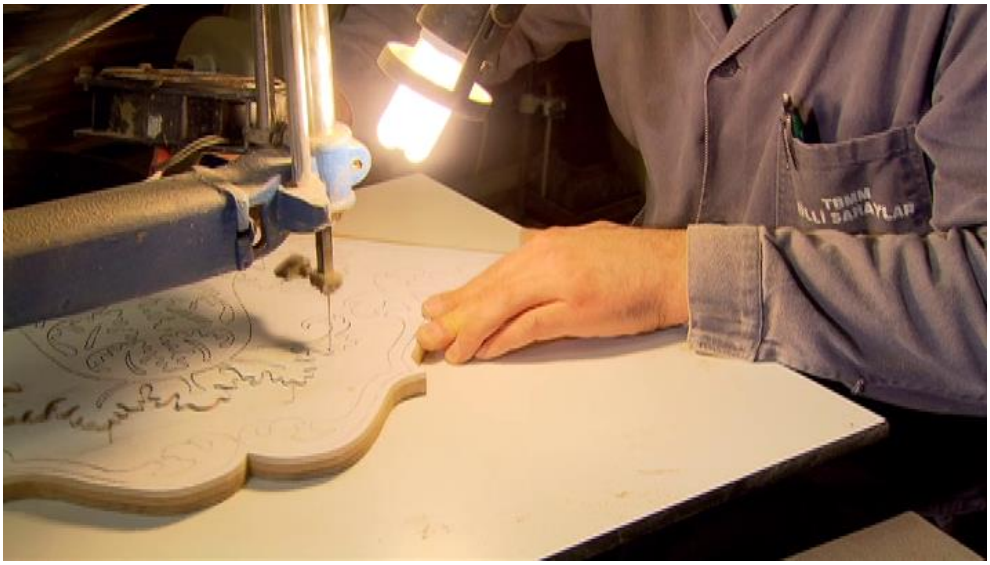

Foto 402. Mobilya Atölyesinde Marküteri Parke İmalatı Dekupajda Kesim

Foto 403,404. Mobilya Atölyesinde Marküteri Parke İmalatı

Bina iç ve dış ahşap dekorasyon elemanları; ahşap tavan çıtaları, pervazlar, kat silmeleri, tavan silmeleri, merdiven korkulukları, ahşap çatı saçakları restorasyon ve imalatının yapılması **(Foto.405)**.

Foto 405. Sert Ağaç Atölyesince İmalatı Yapılmış Beykoz Kasrı Merdiven ve Balkon Korkuluklarından

Cila işleri; marangoz atölyesinin bölümlerinde restorasyon ve yenileme kapsamında imalatı ve onarımı yapılan, parke döşeme hariç her türlü sabit yapı elemanları ile mobilyaların tüm cilalama işlerinin (mum cila, gomalak cila, mat cila, parlak cila, lake verniği vb.) yapılması **(Foto.406,407)**.

Foto 406,407. Mobilya Cila Atölyesi Doğrama Cila Yapım Aşaması ve Montaj Sonrası

Gomalak/ gomalak cila: Gomalak, eskimiş tahtalara yeniden hayat veren bir tür ciladır. Hindistan ve Çin Hindi'nde bazı ağaç türlerinin dallarında yaşayan bir böceğin salgıladığı ve sanayide özellikle cila işlerinde kullanılan, alkolde eriyen hayvansal reçinedir.

Gomalak, diğer adıyla Şellak sarı-kahverengi, ince pulcuklu yapıda olan doğal bir reçinedir. Hindistan ve Birmanya'da akasya cinsi bir ağacın kabuklarına yapışarak yaşayan, Latince Laccijer İacca adlı lak böceğinin salgısından oluşur. Lak böcekleri kanatlı ve küçük hayvanlardır. Yapıştıkları ağacın kabuklarını delerek, soymuk borular içinden geçen özsuyunu emerler. Binlercesinin üst üste yapışması ile kendilerini düşmanlardan korumak için bu gomalak adlı maddeyi salgılarlar. Ağaçların kabukları zaman zaman kazınarak bu madde alınır. Gomalak, termoplastik bir maddedir ve alkolde (Etanol) çözünür. Gomalağın alkol içinde eritilmesiyle elde edilen ve cila işlerinde kullanılan çözelti gomalak ciladır.

Çözelti yüzeye sürüldükten sonra alkol uçunca, geriye kalan reçine tabakası sürüldüğü yere cilalı bir görünüm kazandırır. Bu nedenle gomalaktaki alkollü (çoğunlukla mavi ispirtodaki) çözelti mobilya cilası olarak kullanılır. Fakat bu cila suya dayanıklı değildir.

Mum cila: Parafin ve bal mumunun terebentin[107] veya neft yağında çözüştürülmesi ile elde edilen, ağaç eşyaları cilalamakta kullanılan maddedir. % 60 balmumu % 30 terebentin, ispirto ile hazırlanıp su banyosunda eritilerek elde edilir.

Lake verniği: Laka ağacından çıkan zamkla elde edilen bir çeşit cila türüdür.

Selülozik vernik: Kimyasal bir vernik türüdür.

5.1.7. Parke Cila Atölyesi

Milli Saraylar bünyesinde bulunan tarihî yapıların parke ve ahşap döşemelerinde tüm sistire ve cilalama işlerinin (mum cila, mat-parlak vernik cila) orijinaline uygun olarak yapılması görevini yürüten atölyedir **(Foto.408,409)**. Atölye çalışanları mum cilanın karışımını kullanacakları döşemenin türüne göre kendileri

[107] Terebentin: Kozalaklılardan ve kimi ağaçlardan doğal olarak akan ya da ağacın çizilmesi yoluyla akıtılan, yağlı vernik yapımında, yağlıboya üretiminde ve inceltilmesinde kullanılan, ince, renksiz, kokulu reçinedir.

yapmaktadır. Balmumu ve parafin, eritilerek tenekelere süzülür ve terebentinle inceltilir. Özellikle masif parkelerin cilalanmasında kullanılan mum cila, ahşabı en güzel koruyan ciladır. Tabaka yapmaması, uygulama kolaylığı, kararma ve çizilmelerde rötuş kolaylığı açısından tercih sebebidir. Parlatılması normal kıl fırça ile rötuş ve temizliği ince çelik tel fırça ile yapılır[108].

Foto 408. Parke Çila Çalışması Yapılırken (Beykoz Kasrı'ndan)

[108] Devrim Öztürk, sözlü anlatımından (Parke Cila Atölyesi sorumlusu).

Foto 409. Tamamlanmış Parke Cila İşi (Beykoz Kasrı'ndan)

Atölye çalışmalarında kullanılan makineler, el aletleri ve sarf malzemeler:

Sistire makinası, zımparalar, vernikler, tutkal.

5.1.8. Ştuk Atölyesi

Milli Saraylara bağlı tarihî saray, köşk, kasır ve müştemilat binalarının restorasyonunda ştuk uygulamaları bu atölye tarafından yürütülmektedir[109]. Milli Saraylar Ştuk Atölyesi, Türkiye'de gerek kamu kurumları gerekse özel sektörde faaliyet gösteren tek atölyedir.

Ştuk Tanımı: İngilizce ve İtalyanca 'da "**stucco**", Almanca 'da "**stuck**" olarak adlandırılan teknik, Türkçe'de "ştuk", "stük", "stükko" ya da "ştuko" şeklinde kullanılmaktadır. Kısaca mermer görünümlü dekoratif sıva anlamına gelen ştuk, Doğan Hasol'un Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğünde: "Eskiden özgün anlamında

[109] Ştuk atölyesi, babası Bekir Karaduman da Milli Sarayalar Boya Atölyesi sorumlusu iken emekli olan Boya ve Ştuk Atölyelerinin sorumlusu Hilmi Karaduman tarafından kurulmuştur. Milli Saraylar Ştuk Atölyesi Türkiye'deki tek ştuk ustası olan Hilmi Karaduman ve ekibi tarafından başarılı restorasyonlara damgasını vurmaktadır. Genç yaşta Milli Saraylarda işe başlayan ve babası Bekir ustanın engin tecrübelerini alaylı diye tabir edilen usta çırak ilişkisi içerisinde kendisinde biriktiren Hilmi Karaduman, babasının İtalya'daki Milli Saraylar hizmet içi eğitim programı esnasında aldığı notlardan da istifade ederek ştuk ustalığı konusunda Türkiye'nin önemli bir boşluğunu doldurmuştur. Milli Saraylarda yaptığı çalışmalarla ekibindeki genç sanatkârları uygulamalı olarak yetiştirmektedir.

bütün sıva işlerine verilen ad; (bugün) sönmüş kireç, mermer tozu, tebeşir tozu, tutkal ve çeşitli boyalar ile yapılan mermer görünüşünde bir çeşit iç sıva ve bu karışımla yapılmış iş" olarak tanımlanmaktadır[110]. Sanat Kavramları ve Terimleri Sözlüğünde ise bu terim iki maddede ele alınmıştır "Stük ya da Stuko" maddesinde: "Alçı ya da sıva ile bir duvar üzerinde oluşturulan her tür bezeli yüzey. Genellikle perdahlanırdı. Yaygın kullanımı Antik Roma'da başlamıştır"[111]. Aynı sözlükte "Stucco Lustro" maddesinde ise: "Mermer izlenimi verecek biçimde renklendirilip cilalanmış stük türü. Barok'ta kullanılmıştır" şeklinde tanılanmıştır[112].

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere ştuk, bir çeşit karışımla elde edilen sıvanın, iç mekân yüzeylerinde mermer kullanılmış izlenimi oluşturacak şekilde uygulanmasıdır. Kullanıldığı yere göre mermerden daha hafif ve ucuz olması durumunda aynı dekoratif etkiyi sağlaması sebebiyle tercih edilebilmektedir. Özellikle ahşap konstrüksiyonun kullanıldığı binalarda ştuk daha az yükle mermer görünümünü sağlar. Ayrıca ştukta renk ve desenleri oluşturmak ustanın bilgi, beceri ve sanat anlayışına bağlı olarak sınırsız olduğundan, mermerde bulunamayacak ya da bulunması zor olan tonlamaları da mekânın dekorasyonuna uygun şekilde elde etmek mümkündür. Ştuk en çok duvar yüzeyleri süslemekte kullanılmış olsa da tavanlarda, sütun gövdelerinde, kartonpiyerlerin ya da diğer süsleme tekniklerinin arasında da rastlamak mümkündür. Ayrıca kullanıldığı mekânlarda ısı yalıtımı sağlama özelliği de vardır. Suya ve neme maruz kalmadığı sürece gittikçe sağlamlaşarak daha dayanıklı hale gelmektedir[113].

Ştukun Tarihçesi:

Ştuk sıva Antik dönemlerden beri Roma ve eski Yunanlılarca kullanılmıştır. Orta Asya ve Türkmenistan bölgesinde de kullanıldığı bilinmektedir. Sonraları etkisini yitiren ştuk sıva kullanımı, XIV. yüzyılda tekrar uygulamaya konmuştur. XVIII. ve XIX. yüzyılda duvar ve tavan tezyinatında önemli rol oynamıştır. XX. yüzyılda ise kullanım alanı ve etkisini yitirmiş, yerini benzer görsel etki sağlayan ve

---

[110] Hasol, "stük, stükko", 417.
[111] Sözen-Tanyeli, "stük yada stuko", 221.
[112] Sözen-Tanyeli, "stucco lustro", 221.
[113] Erdal Eren-İnci Durak, *19. Yüzyıl Saray Yapılarında Stucco'nun Yeri*, European Centre for Training Craftsmen in the Conservation'da, Milli Saraylar Daire Baskanlığı'nın onayıyla katılınan kursun Yayımlanmamış seminer çalışması, 2; Hilmi Karaduman, sözlü anlatımından (Ştuk Atölyesi Sorumlusu).

uygulaması daha kolay olan sanayi ürünü kimyasal tezyinat malzemelerine bırakmıştır.

M.Ö. I. yy'da yaşadığı bilinen ve Antik dönemden günümüze ulaşan 'Mimarlık Üzerine On Kitap' adlı tek eserin yazarı Vitruviusbu kitabında ştuk sıvanın harcından ve uygulama şekillerinden bahsetmektedir[114].

İlk olarak 1873 yılında Fransız Arkeoloji Okulu ile başlayan ve bugüne kadar devam eden arkeolojik kazılarda Delos[115], Thera[116], Preine[117] ve Bergama[118] antik kentlerinde mermer ve kesmetaş etkisi yapan boyalı ştuklar bulunmuştur. Napoli müzesinde bulunan bir Pompei kitabeliğinde ve Roma Hamamlar Müzesi'nde bulunan Farnes Bahçelerinde kabartılı olarak yapılmış gösterişli ştuk örnekleri yer almaktadır. Yine Roma yakınlarındaki Porta Maggiora bölgesinde Roma- Napoli demiryolu altında 1917 yılında keşfedilen bir bazilikanın bütün duvar ve tonozlarında dikkat çekici güzellik ve zenginlikte beyaz zeminli, kabartmalı ştuk uygulamaları bulunmuştur[119].

İtalya'da Margaritine tarafından XIV. yy'da yeniden keşfedilen ştuk, tekrar uygulanmaya başlayarak büyük rağbet görmüştür. XVI. yy'da Fransa'da Fantainebleau Sarayının galerileri, kral ve kraliçe odaları Primatice nezaretinde İtalyan, Fransız ve Flaman ştukçular tarafından gayet zengin tezyinatla süslenmiştir. XVII. yy'da İtalyan Pietro Sasso refakatinde bulunan heykeltraş Michel Angular, Louvre Sarayında ana kraliçe odasını ştuk sıva ile tezyin etmiştir. Ştuktaki bu yeni canlanmanın öncüleri İtalyan sanatçılar olmakla birlikte bunları Alman ştuk ustaları takip etmiştir. XVII. yy sonları ve XVIII. yy başlarında Almanya'nın Wessobrunn bölgesinde yeni bir ekol geliştirilmiştir. Wessobrunn'daki ştuk ustaları Rhineland, Bohemya ve Kuzey Bavyera bölgelerinde de çalışmalar yapmışlardır. Fransa kralı

---

[114] Celal Esad Arseven, *Sanat Ansiklopedisi*, V, 2148-2149; Kaya Üçer, *XVIII ve XIX. Yüzyıllarda Mekânsal Açıdan Ştuk Sıvanın Yeri*, (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi), M.S.G.S.Ü. Sosyal Bilimler Ens. İstanbul 1994, 4; Vitruvius, *Mimarlık Üzerine On Kitap*, (Çev. Suna Güven), İstanbul 1990, 13.

[115] Ege adalarının en küçüğü (6.85 km²) ve Antik dönemlerin en ünlü ve aziz adasıdır.

[116] Ege'de, Yunanistan'ın 200 km. güney doğusunda yer alan ve günümüzde adı Santorini olarak bilinen adadır. Ada, Delos adası çevresinde hilal şeklinde sıralanan irili ufaklı adalardan oluşan Kiklad adalar grubunda yer almaktadır.

[117] Aydın'ın Söke ilçesine 15 kilometre mesafede yer alan Priene antik kenti, 12 İyon kentinden biridir. M.Ö.4. yüzyılda kurulmuştur ve ilk planlı şehir sisteminin öncüsü olmuştur.

[118] İzmir'in 100 km kuzeyinde Bakırçay Havzasında yer alan, Antik çağın en önemli ve 8500 yıllık geçmişi ile uygarlık tarihinin en eski yerleşim yerlerinden birisidir.

[119] Arseven, *Sanat Ansiklopedisi*, 1248.

XVI. Louis döneminde Fransız ştuk ustaları Versaille Sarayının daire ve odalarında, Louvre Sarayının Apollon Galerisi ve Tuileries tavanlarında ştuk süslemenin güzel örneklerini uygulamışlardır[120].

XVIII. yy ve XIX. yy'da ştuk, tüm saray ve sivil mimari yapılarının duvar ve tavan tezyinatında vaz geçilmez unsur olarak önemli bir rol oynamıştır. Bu yüzyıllarda tüm Avrupa'da olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda da kullanılmaya başlamış ve önemli yapıların hemen hepsinde mermer görünümlü sıva olarak uygulanmıştır. Milli Saraylar bünyesinde bulunan Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı, Ihlamur Kasrı bu yapıların en önemli örnekleridir. Osmanlı'da bu sanat Balyan ailesinin mimari mekân uygulamalarında mermer görünümlü sıvanın başarılı örnekleri olarak karşımıza çıkar.

XX. yy'ın ilk çeyreğinde mimari anlayışta yaşanan hızlı değişimin sonucu olarak ştuk uygulamaları sona ermiştir. Fakat ortaçağda bu sanatın öncülüğünü yapmış olan İtalyanlar, malzeme ve uygulama teknikleri farklı olmakla beraber tezyinatta aynı etkiyi verebilecek mermer görünümü veren ve spatula ile duvar yüzeylerine uygulanan ştuk taklidi boya türleri üreterek XXI. yy'ın modası haline getirmeyi başarmışlardır.

Ştuk Çeşitleri:

- Klasik Ştuk
- Venedik Ştuğu (Marmarino)
- Avusturya (Viyana) Ştuğu
- Kimyasal Ştuk

Klasik Ştuk: Antik çağda kaba yonu taşla yapılan duvar yüzeylerini düzeltmek veya üzerine fresk yapılacak yüzeylerde düzgün zemin elde etmek için yapılan ştuk sıva türüdür. Bu sıvanın harcı sönmüş kireç, alçı, tebeşir tozu, beyaz mermer tozu ve doğal bağlayıcılar kullanılarak hazırlanmıştır.

Venedik Ştuğu (Marmarino): Sıvanacak duvar üzerine üç kat uygulanan ve marmarino denen son katta üzerine fırça ile desen verilebilen ştuk türüdür. İlk tabakanın harcında 4 mm elekaltı kum, 4 mm elekaltı tuğla kırığı, 4 mm taş kırığı ve

[120] Arseven, *Sanat Ansiklopedisi*, 2150.

sönmüş kireç kullanılır. Orta tabakanın harcında kum, iri mermer tozu, ince mermer tozu ve sönmüş kireç kullanılır. Üçüncü ve son tabakada yine iri mermer tozu, ince mermer tozu, taş tozu, sönmüş kireç ve renk pigmentleri kullanılır. İlk iki tabaka tahta mala ile üçüncü tabaka ise çelik mala ile çalışılarak yapılır. Çelik mala ile yapılan çalışma sonunda cam gibi pürüzsüz ve mat bir yüzey elde edilir[121] **(Çizim: 26, Foto.410-412:)**.

Foto 410. Marmarino Uygulama Örneği

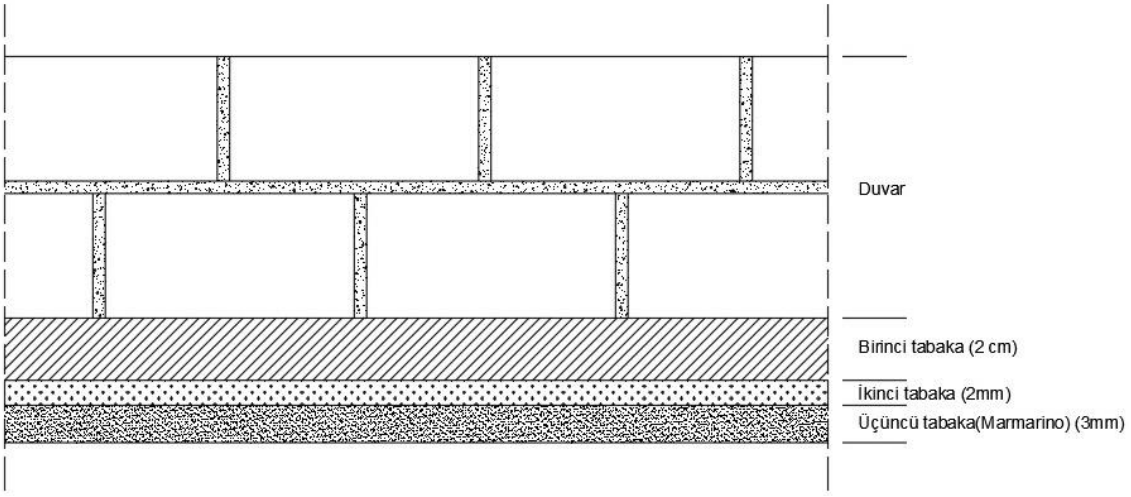
[121] Karaduman, sözlü anlatımından.

Foto 411. Bozulmuş Marmarino Sıvalı Duvar (Restorasyon öncesi)

Foto 412 Restorasyonu Tamamlanmış Marmarino Sıva

Çizim 26. Venedik Ştuğunun Altyapısı

Marmarinonun parlatılması: Mat marmarinoyu parlatmak için beyaz sabun rendelenip suda eritilerek süt kıvamında bir karışım elde edilir. Bu karışım çorap gibi

bir elekten geçirilir. Geniş, yumuşak bir fırça ile marmarinonun üzerine sürülür. Tamamen kurumadan temiz ve kuru bir fırça ile toz alır gibi çalışılır, sonra çelik mala ile parlatılır. Sabun uygulaması marmarinoyu parlatır, yıkanır hale getirir ve su geçirmezliğini sağlar[122].

Marmarinoda mermer taklidi yapılması: Önce istenilen renkte pigment sabunlu suya katılır ve fırça ile marmarino üzerine sürülür. Kuruduktan sonra başka bir fırça ile tek yönde ikinci katı sürülür ve çelik mala ile yüzey parlatılır. Diğer bir tarafta sabunlu suya titan katılır. Doğal bir sünger bu karışıma batırılıp marmarino üzerine bastırıp kaldırarak tampon yapılır ve çelik mala ile parlatma işi tekrarlanır. Mermer görünümlü marmarino üzerinde görmek istenilen renkler hazırlanır. Bir fırça ile mermer deseni marmarino üzerine verilir. Son olarak marmarino mermer deseninin çizildiği yönde küçük çelik mala ile yeniden parlatılır[123].

Marmarinonun cilalanması: 1 kilogram balmumu ve 2 litre sentetik olmayan saf selülozik terebentin, soğuk ortamda karıştırılarak elde edilen cila fırça ile marmarino üzerine sürülür. Kuruduktan sonra terebentin uçar, yüzeyde kalan balmumu yünlü bir kumaş ile parlatılarak cilalama işlemi tamamlanır[124].

Avusturya (Viyana) Ştuğu: Renk ve deseni tezgâhta hazırlanarak elde edilen karışım hamurun yüzeye uygulanmasıyla yapılan ve iki tabakadan oluşan ştuk türüdür. Ştukun bu türünde renk ve estetik sınırsızdır. Mermerden hafiftir ve binaların iç kısımlarına uygulanmaktadır. Çalışmanın başarılı ve işin uzun yıllar dayanabilecek sağlamlıkta olabilmesi için ştuk hamurunun alt yapısı durumundaki ilk tabakanın sert ve sağlam yapılması gerekir. İkinci tabakadaki ştuk hamurunun iyi tutması için ilk tabakanın yüzeyi pürüzlü olmalıdır. İlk tabakanın harcında 4 mm elekaltı kum, 4 mm elekaltı tuğla kırığı, 4 mm taş kırığı ve sönmüş kireç kullanılır. İkinci tabakadaki ştuk sıva ise alabastır alçısı, doğal pigmentler (toz boya) tavşan tutkalı karışımından oluşur ve mum cila ile parlatılır[125] **(Çizim: 27, Foto.413:)**.

Görüntüsü dut kurusuna benzeyen boncuk şeklindeki tavşan tutkalı uygulamadan bir gün önce suya yatırılır. Boncuklar suyu emip iyice şiştikten sonra

[122] Eren- Durak, 3; Üçer, 22; Karaduman, sözlü anlatımından.
[123] Eren- Durak, 3; Üçer, 22; Karaduman, sözlü anlatımından.
[124] Eren- Durak, 3; Üçer, 22; Karaduman, sözlü anlatımından.
[125] Eren- Durak, 3; Üçer, 15; Karaduman, sözlü anlatımından.

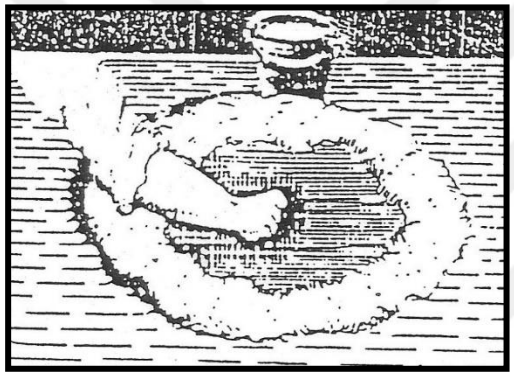
benmari[126] usulü ile eritilerek üzerine su ilave edilir. Elde edilen eriyik düz temiz bir tezgâh üzerinde alabaster alçı ile karılarak hamur elde edilir**(Çizim:27/1)**. Hamur iyice yoğrulur **(Çizim:27/2)**. Daha sonra hamur iki eşit parçaya ayrılır, bir parçanın 1/10'u alınıp kenara konur **(Çizim:27/3)**. Büyük parçaya hangi renk mermer taklidi yapmak istiyorsak onun ana renginde pigment katılır ve boya yedirilinceye kadar yoğrulur **(Çizim:27/4)**. Boyalı parçadan bir çeyrek ayrılıp kenara konur ki bu Ton I'dir. Beyaz parçanın 1/4'ü ayrılarak**(Çizim:27/5)** renkli parçanın kalanına katılır ve bu Ton II'dir **(Çizim:27/6)**. Ton II'den bir çeyrek ayrılıp kenara konur, geri kalan ikinci çeyrek beyaz kitleye katılarak Ton III elde edilir **(Çizim:27/7)**. Ton III'ten bir çeyrek ayrılıp kenara konur, kalan üçüncü beyaz çeyrek Ton III'ten kalan büyük parçaya katılır ve Ton IV elde edilir **(Çizim:27/8)**. Ton IV'ten bir çeyrek alınıp kalan son beyaz çeyreğe katılarak Ton V elde edilir **(Çizim:27/9)**. Böylelikle birbiriyle uyumlu beş renk tonundaki hamurlar en altta Ton I, en üstte Ton V olmak üzere koyudan açığa doğru üst üste konur **(Çizim:27/10-11)**. Sonra oluşan kütleden 5 cm kalınlıkta bir dilim kesilir **(Çizim:27/12)**. Bu dilim tezgâhın üzerinde 1cm genişlikte kesilip küçük küpler yapılır **(Çizim:27/13)**. Küpler karıştırılıp kütle haline getirilir ve 1-1,5 cm kalınlığında dilimlere ayrılır **(Çizim:27/14)**. Bu dilimler mermer tezgâh üzerine yan yana yerleştirilir **(Çizim:27/15)**. Aralarına mermer görünümü vermek için sıvı halde hazırlanan renklerle sıvanır[127]. İyice kurduktan sonra üzeri çelik taraklı bıçak ile yüzeyi teraziye gelinceye kadar hafifçe kazınarak düzeltilir. Kazıma işlemi yapıldıkça desen de ortaya çıkmaya başlar. Daha sonra ponza taşı veya ince su zımparası ile zımparalanır. Yüzeyde küçük boşluklar ve delikler kalmış olmasına karşı alçı, doğal boya ve tutkaldan oluşan harç yüzeye fırça ile bastırılarak yüzey sıvanır ve kuruması beklenir. Kuruduktan sonra zımparalama işlemi tekrarlanır. Yüzeydeki deliklerin tamamı kapanıncaya kadar bu şekilde sıvama ve zımparalama işlemine devam edilir. Tüm delikler kapatılıp ve zımparalama işlemi tamamlandığında pürüzsüz ve parlak bir yüzey elde edilecektir. Tüm yüzey iyice kuruduktan sonra Brezilya bölgesinde bir ağaçtan elde edilen carnauba mumu ve

[126] Kimi maddeleri ısıtmak ya da eritmek için kullanılan, ısıtılacak ya da eritilecek maddenin içinde bulunduğu kabı doğrudan ateş üstüne koymak yerine kaynar suya oturtarak maddeyi ısıtma ya da eritme yöntemi.

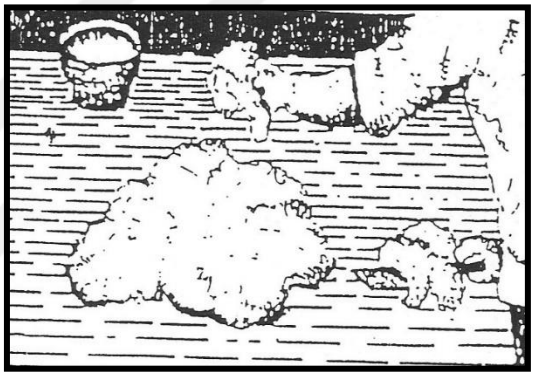
[127] Eren- Durak, 3; Üçer, 16; Karaduman, sözlü anlatımından.

terebentin ile benmarin usulü eritilip yüzeye sürülür ve kuruduktan sonra yumuşak bir bezle parlatılır[128].

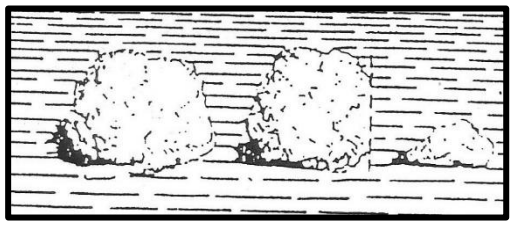
Onarımda ise; hasar görmüş olan ştuk sıva katmanı temizlenerek, bozuk olan kısımlar çıkartılır. Düz bir zeminde aslına uygun renk ve hamurdan hazırlanan karışımlı harç, çıkartılan yerlere sıvanarak uygulanır ve cilası yapılarak iş bitirilir. Onarılacak orijinal ştuk yüzeyde dönemin kaliteli pigmentleri kullanılmış ise renkte bozulma olmamaktadır. Fakat kalitesiz pigmentlerle yapılmış ştuk yüzeyin onarımında orijinal renklerin oksitlenmiş gibi renk değiştirdiği durumlar da söz konusudur. Burada yine ştuk ustasının renk bilgisi ve restorasyon tecrübesi önem kazanmaktadır.

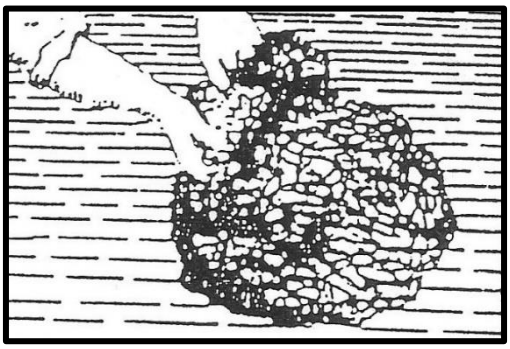
1- Alçı tezgâha dökülür, ortası açılarak tutkal katılır.

2- Karışım iyice yoğrulur.

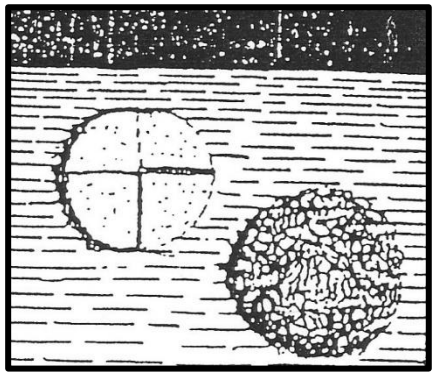

3- Hamur iki parçaya ayrılır, parçasının 1/10'u alınarak kenara konur.

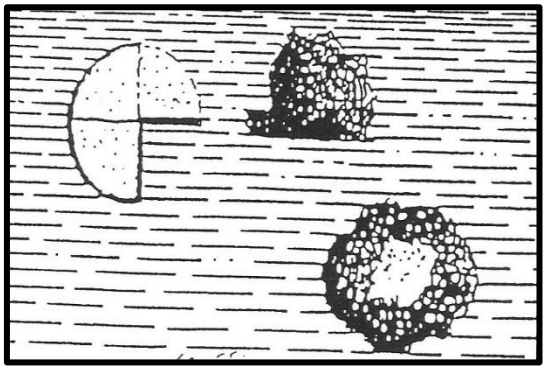

4- Büyük parçaya istenilen renk katılır, bu temel ton rengidir.

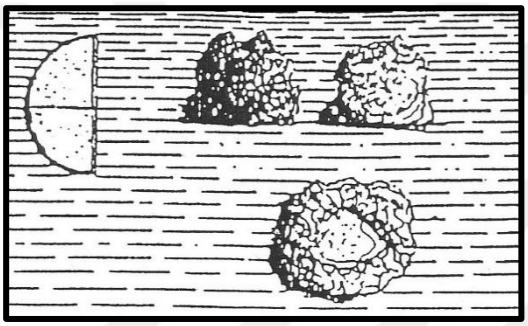
[128] Eren- Durak, 4; Karaduman, sözlü anlatımından.

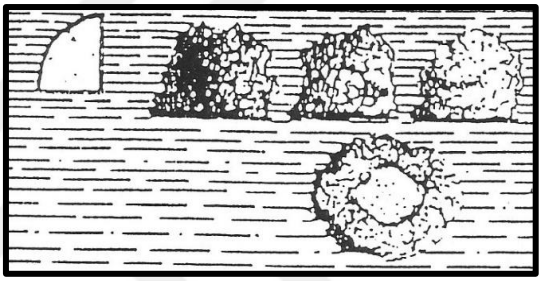
5- Beyaz parça dörde ayrılır, bu çeyrekler sıra ile renkli kütleye katılır.

6- Ana tondan bir parça alınıp kenara konur. Bu Ton-I'dir. Beyaz çeyreklerden birisi kalan renkli kütleye katılır.

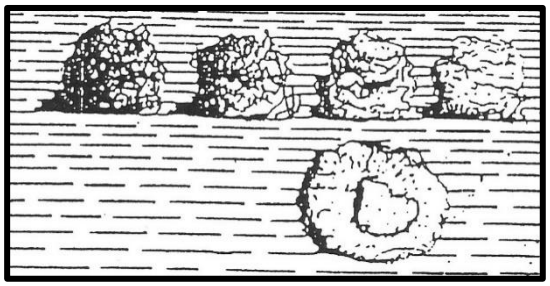

7- Ton-II'den bir çeyrek ayrılarak kenara konur, beyazın ikinci çeyreği kalan renkli kütleye katılır. Bu Ton-III'tür.

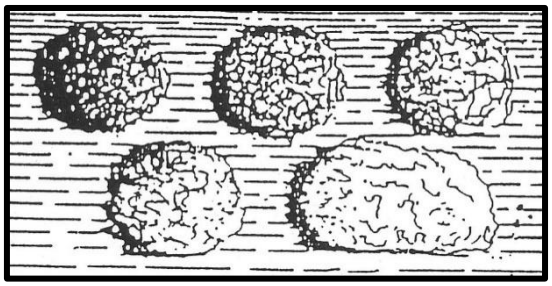

8- Ton-III'den bir çeyrek ayrılarak beyazın üçüncü çeyreği kalan renkli kütleye katılır.

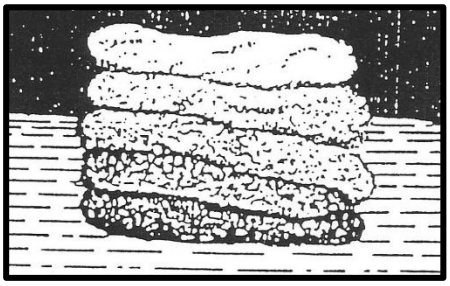
Bu Ton-IV'tür.

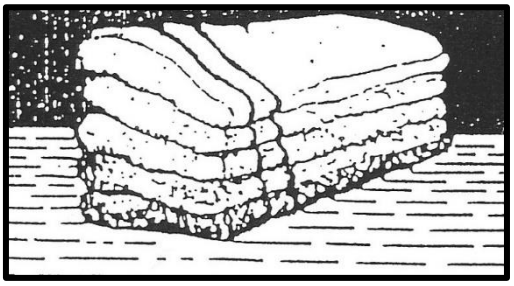
9- Ton-VI'den bir alınarak tekrar ayrılır. Geri kalan son çeyrek beyaza katılır. Bu Ton-V'tir.

10- Böylece uyumlu beş renk tonu elde edilmiş olur.

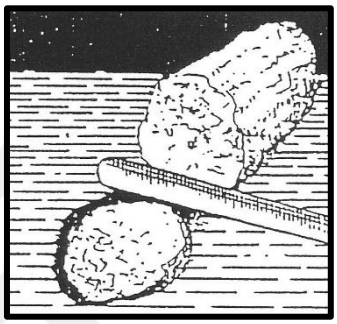
11- Tonlar koyudan açığa doğru üst üste konur.

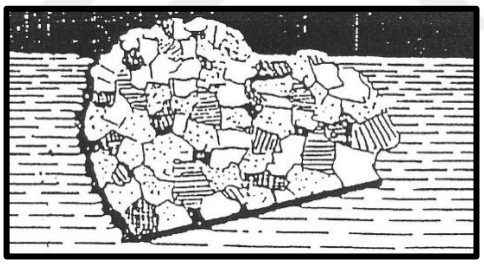
12- Ton-V üstte, Ton-1 altta olarak işaretli yerden 5 cm kalınlıkta bir dilim kesilir.

13- Bu dilim tezgahın üzerinde 1 cm genişlikte kesilip küçük küpler yapılır.

14- Küpler karıştırılıp kütle yapılır ve 1-1,5 cm kalınlıkta dilimlere ayrılır.

15- Bu dilimler mermer tezgaha yan yana yerleştirilir.

Çizim 27. Avusturya Ştuğu Yapım Aşamaları (E. Eren- İ Durak'tan)

1- Alçı tezgâha dökülür, ortası açılarak tutkal katılır.

2- Karışım iyice yoğrulur.

3- Hamur iki parçaya ayrılır, parçasının 1/10'u alınarak kenara konur.

4- Büyük parçaya istenilen renk katılır, bu temel ton rengidir.

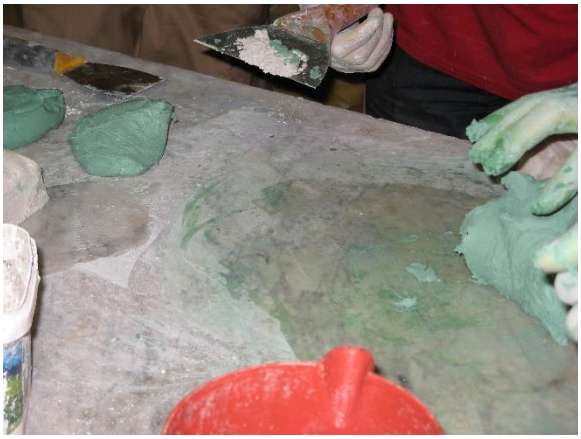
5- Beyaz parça dörde ayrılır, bu çeyrekler sıra ile renkli kütleye katılır.

6- Ana tondan bir parça alınıp kenara konur. Bu Ton-I'dir. Beyaz çeyreklerden birisi kalan renkli kütleye katılır.

7- Ton-II'den bir çeyrek ayrılarak kenara konur, beyazın ikinci çeyreği kalan renkli kütleye katılır. Bu Ton-III'tür.

8- Ton-III'den bir çeyrek ayrılarak beyazın üçüncü çeyreği kalan renkli kütleye katılır. Bu Ton-IV'tür.

9- Ton-VI'den bir alınarak tekrar ayrılır. Geri kalan son çeyrek beyaza katılır. Bu Ton-V'tir.

10- Böylece uyumlu beş renk tonu elde edilmiş olur.

11- Tonlar koyudan açığa doğru üst üste konur.

12- Ton-V üstte, Ton-1 altta olarak işaretli yerden 5 cm kalınlıkta bir dilim kesilir.

13- Bu dilim tezgahın üzerinde 1 cm genişlikte kesilip küçük küpler yapılır.

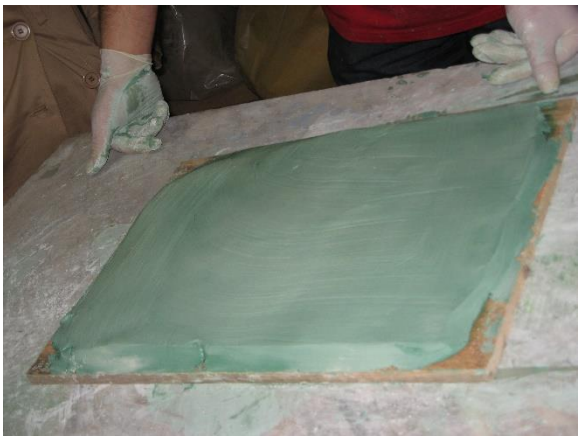
14- Küpler karıştırılıp kütle yapılır ve 1-1,5 cm kalınlıkta dilimlere ayrılır.

15- Bu dilimler mermer tezgaha yan yana yerleştirilir.

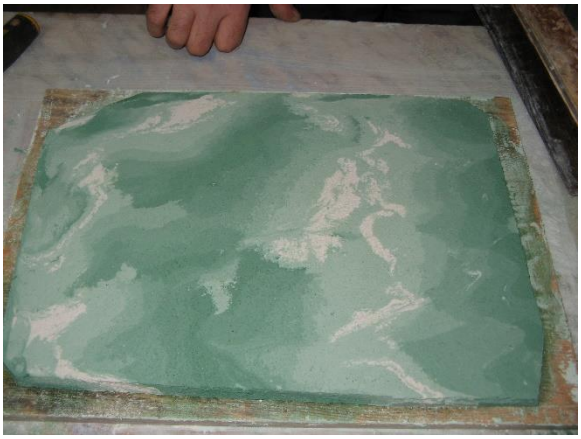
16- Ahşap mala ile kalınlığı 1,5-2 cm olacak şekilde düzeltilir.

17- Oluşan levha kurumaya bırakılır.

18- Yüzey spatula ile kazınır.

19- Mermer desenli cilalanmaya hazır yüzey elde edilinceye kadar usulünce kazınır.

20- Mermer desenli cilası tamamlanmış Avusturya ştuğu örnekleri.

Foto 413. Avusturya Ştuğu Yapım Aşamaları (H.Karaduman'dan)

Kimyasal ştuk: İtalya'da geliştirilen iki veya tek bileşenli ve günümüzde klasik ştuk sıvalara kıyasla oldukça kolay uygulanan, renk ve desen seçenekleri mermer ile prestij mekanlarda dekoratif olarak tercih edilen ve mermer görünümü de sunan ştuk türüdür[129]. Fakat restorasyonda kullanılamamaktadır. Ayrıca Avusturya (Viyana) ştuğunun sunduğu sınırsız renk ve desen seçeneklerine sahip değildir **(Foto:414-416)**.

[129] Türkiye'de daha çok yüksek gelirlilerin rağbet ettiği bu dekoratif sıva türünün uygulayıcısı usta sayısı pek fazla değildir. Spatulacı Hasan adıyla faaliyet gösteren Hasan Arslan bu dalda kendisini iyi yetiştirmiş ve isim yapmış başarılı bir sanatkârdır.

Foto 414. Kimyasal Ştuk Örneklerinden (Spatulacı H. Arslan'dan)

Foto 415. Kimyasal Ştuk Örneklerinden (Spatulacı H. Arslan'dan)

Foto 416. Kimyasal Ştuk Örneklerinden (Spatulacı H. Arslan'dan)

Ştuk özellikle batılılaşma dönemi Osmanlı yapılarında çokça uygulanmıştır. Milli Saraylarda da gerek duvar yüzeylerinde gerek sütunlarda başarılı bir şekilde uygulanmıştır. Ştuk Atölyesinin kurulmasına ve profesyonel manada restorasyon yapmaya başlamasına kadar ştuk restorasyonunda ciddi sorunlar yaşanmıştır. Yurtdışı firmaların ştuk restorasyonu için teklif ettiği astronomik rakamlar da düşünüldüğünde Ştuk Atölyesi gerek ekonomik anlamda gerek ülkemizin restorasyon konusundaki prestijinin korunması anlamında çok büyük bir boşluğu doldurmuştur[130] **(Foto.417-425)**. Ştuk Atölyesi, Milli Saraylar dışında diğer kamu kurumlarınca ihale edilen restorasyon çalışmalarında da gerek teknik destek gerekse işçilik anlamında başvuru adresi haline gelmiştir[131] **(Foto.426-428)**.

[130] Karaduman, sözlü anlatımından.

[131] Ortaköy (Büyük Mecidiye) Camii Restorasyonu esnasında resmi görevlendirme ile ştuk restorasyonuna destek sağlanmıştır (2013-2014).

Foto 417. Ştuk Restorasyon Aşamasından

Foto 418. Ştuk Restorasyon Sonrası

Foto 419. Ştuk Sıvalı Sütun

Foto 420. Bozuk Ştuk Sıvanın Alınması

Foto 421. Ştuk Restorasyonu, Zemin Hazırlığı Aşaması

Foto 422. Ştuk Restorasyonu, Sıvanmış Yüzey

Foto 423. Ştuk Restorasyonu, Mermer Motifin Çıkarılması İçin Yüzeyin Kazınması

Foto 424. Ştuk Restorasyonu, Kazınmış Yüzeyin Silinmesi

Foto 425. Ştuk Restorasyonu, Silinmiş Yüzeyin Cilalanması

Foto 426. Ortaköy Camii Restorasyon Sonrası (Ştuk Restorasyonu, 2013-2014 Yıllarında Milli Saraylar Ştuk Atölyesi Tarafından Yapılmıştır).

Foto 427. Ortaköy Camii Restorasyon Sonrası (Ştuk Restorasyonu, 2013-2014 Yıllarında Milli Saraylar Ştuk Atölyesi Tarafından Yapılmıştır).

Foto 428. Ortaköy Camii Restorasyon Sonrası (Ştuk Restorasyonu, 2013-2014 Yıllarında Milli Saraylar Ştuk Atölyesi Tarafından Yapılmıştır).

Atölye çalışmalarında kullanılan makineler, el aletleri ve sarf malzemeler:

Mekanik Teçhizat: Polisaj cila makinesi, tank zımpara makinesi, titreşimli zımpara makinesi, kırıcı-delici matkap, mikser.

Restorasyon Teçhizatı: Çelik mastar (bıçaklı), mala, tartı aleti, raspalar, spatulalar, muhtelif cam kavanozlar, benmari kabı (bakır), mermer döküm tezgâhı.

Sarf malzemeler: Pigment (toz boya maddesi), tavşan tutkalı, alabaster (kaymaktaşı, su mermeri) alçısı, karnauba reçinesi, çam terebentini, kalem, silgi.

5.1.9. Taş Atölyesi

Milli Saraylar bünyesinde bulunan saray, köşk, kasır ve fabrikalar ile müştemilat binalarının taş konservasyon ve restorasyon işlerinin tamamı Taş Atölyesi çalışanları tarafından yürütülmektedir. Taş temizliği, taş taraklama, taş oyma-yontma ve plastik onarım işleri atölye ustaları marifetiyle yapılmaktadır. Bu işlemleri türleriyle birlikte inceleyecek olursak,

Taş temizliği: Otomobil egzozlarından, ev ve fabrika bacalarından çıkan kurum ve isler havayı kirletir ve binaların cephelerinin kararmasına neden olurlar bununla birlikte çözünmeyen veya az çözünen kabuk oluşumlarının, çözünebilir

tuzların, çeşitli restorasyon tabakalarının, is, toz, mikro organizma, parazit bitkilerin ve kuş veya hayvan pisliklerinin taş yapıdan uzaklaştırılması için temizlik zorunlu hal alır. Taş yapıların yüzeyinde oluşan kirliliklerin uzaklaştırılması için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Kullanılan her yöntemin kendine özgü şartları, yararları ve sakıncaları bulunmaktadır. Uygulanacak olan temizlik yöntemi; taşın türüne ve mevcut durumuna, çevresinde bulunan diğer yapı malzemelerinin durumuna, uzaklaştırılacak olan kirliliğin türüne ve miktarına bağlı olarak seçilir. Tamamen zararsız ve kesin sonuç veren bir temizlik yöntemi yoktur. Bu nedenle en zararsız ve en etkili doğru yöntemin belirlenmesi oldukça önemlidir. Bazı durumlarda iki veya daha fazla temizlik yöntemi bir arada kullanılabilir[132].

Atomize Su ile Temizlik: Yüzeydeki çözünebilir kirlilikleri ve taş ile tam olarak bağ kurmamış kirlilikleri uzaklaştırmak için basit ve en çok kullanılan yöntemdir. Bu yöntemde su yüzeye atomize (zerrecikler halinde) püskürtülür. Atomize (zerrecikler halinde)olarak yıkanan yüzey küçük el fırçaları, diş fırçası vb. aletlerle fırçalanır. Su zerreleri yüzeye direkt olarak püskürtülmemeli ve bu yöntem çok yıpranmış taşlara uygulanmamalıdır. Bu yöntem özellikle soğuk hava şartlarında (+15ºCaltında) uygulanmamalıdır **(Foto.429,430:)**.

Foto 429. Taş Atölyesince Yürütülen Atomize Su İle Temizleme İşlemi.

[132] Metin Benli, sözlü anlatımından (Taş Atölyesi sorumlusu); hbogm.meb.gov.tr ; http://www.restoraturk.com/index.php/restorasyon-uygulamalari/185-dis-cephe-yuzey-temizligi.

Foto 430. Taş Atölyesince Yürütülen Atomize Su İle Temizleme İşlemi.

Kimyasal Temizlik: Kimyasal temizleme yöntemleri genel olarak kontrol edilmesi zor uygulamalar olduklarından çok fazla önerilmeyen yöntemlerdir. Burada anlatabileceğimiz iki tür kimyasal yöntem vardır. Bunlar; Temizleyici Jeller ile Absorblayıcı Kil ve Kâğıt Hamurları ile yapılan uygulamalardır.

Temizleyici Jeller; dik yüzeylere uygulanmak için kalınlaştırıcı eklenmiş çok zayıf bazik karışımlardır. Böylece çözelti halindeki aktif madde temizlenecek yüzeyle devamlı temas halinde ama taşın iç kısımlarına nüfuz etmesi azaltılmış şekilde olur. Jel taş üzerinden alınıp, yüzey su ve gerekirse plastik fırça ile temizlendikten sonra taş deiyonize suyla yıkanarak bazik kimyasal maddeler tamamıyla uzaklaştırılır. Bu yöntemi kimyasal maddelerin yıkanarak uzaklaştırmanın çok güç olduğu gözenekli taşlarda uygulamak sakıncalıdır **(Foto.431,432)**.

Foto 431. Temizleyici Jel İle Temizleme Çalışması

Foto 432. Temizleyici Jel İle Temizleme Çalışması

Absorblayıcı kil ve kâğıt hamurları ile yapılan temizlik; Killer temizlenecek yüzeye yerleştirildiğinde, yapılarından dolayı etkili olarak istenmeyen kirlilikleri alırlar. Bu yöntemi tuz, yağ, mum, benzeri sorunları olan yüzeylerin temizlenmesinde kullanmak oldukça faydalıdır. Fazlaca kullanılan kâğıt hamuru özellikle çözünebilir tuzlar gibi inorganik kirliliklerin temizlenmesinde kullanılır. Kimyasal temizlik sonrasında uygulama yapılan yüzeyden kimyasalın tamamen uzaklaştırılması gerekmektedir. Yüzeyde kimyasal kalıntısı kesinlikle bırakılmamalıdır. Milli Saraylar taş restorasyonunda jel olarak AB57 kullanılmaktadır **(Foto.433,434:)**.

Foto 433. Kağıt Hamuru İle Temizleme Çalışması

Foto 434. Kağıt Hamuru İle Temizleme Çalışması

Mekanik Temizlik: İki türlü yapılır. Bunlardan ilki; küçük el aletleri (spatül, bisturi vb.) ile yüzeydeki kir tabakasının hassas bir şekilde sökülmesidir. Diğer mekanik temizlik yöntemi ise özellikle geniş taş yüzeylerde oldukça etkili bir temizlik yöntemi olan kontrollü kumlamadır. Bu yöntemde özel olarak tasarlanmış kontrollü kumlama cihazı ile uygulama gerçekleştirilir **(Foto.435)**.

Foto 435. Fırça İle Mekanik Temizleme Çalışması

Diğer Yöntemler: Teknolojinin gelişimine paralel olarak yeni teknik ve yöntemler temizlik uygulamaları da geliştirilmiştir. Bu kapsamda öne çıkan tekniklerden biri lazer ışını ile temizlik diğeri de kuru buz ile temizliktir. Lazer ışını ile temizleme; özellikle küçük taşınır objelerin temizliğinde ve tablo restorasyonlarında sıklıkla kullanılmaktadır. Oldukça pahalı bir yöntem olması sebebiyle tarihi yapıların cephe temizliğinde çok tercih edilen bir yöntem değildir. Bir diğer teknik olan kuru buz yöntemi tarihi yapıların taş, tuğla, ahşap gibi farklı malzemeye sahip yüzeylerinde denenmektedir. Teknik yüzeye zarar vermeden temizliği sağladığı söylense de Milli Saraylar 'da yapılan deneme uygulamalarında çok kullanılır bir yöntem olmadığı görülmüştür[133].

Taş taraklama: Durdukça sertleşen taşın iklim şartlarından deforme olmasını önlemek için taş yüzeyi taraklanarak su ve buharı kusması sağlanır. Böylece çatlama patlama gibi durumlara karşı tedbir alınmış olur.

Taş oyma-yontma: Milli Saraylar Taş Atölyesinde iki çeşit taş ustası çalışmaktadır. Düz taşçılar taş temizliği, taş taraklama ve plastik onarım gibi işleri yaparken, motif taşçılar bu işlere ek olarak taş oyma-yontma işi de yaparlar. Oyma işlemi yaparken;

[133] Benli, sözlü anlatımından; hbogm.meb.gov.tr ; http://www.restoraturk.com/index.php/restorasyon-uygulamalari/185-dis-cephe-yuzey-temizligi.

Yüzey temizliği: Oyma işlemi yapılacak taş araziden, taşocaklarından veya istiflendiği yerden getirilir. Daha sonra üzerinde bulunan yabancı maddelerden (bitki, toprak vb.) tel fırçalarla veya diğer temizleme gereçleri ile temizlenerek oyma işlemine hazır hâle getirilir.

Markalama: Tespit edilen motiflerin kâğıt üzerinden çeşitli yöntem ve teknikler kullanılarak oyulacak parça üzerine aktarılmasına markalama denir. Ahşap malzemelerde olduğu gibi şablon hazırlama, eskiz kâğıtlarından kopyalama ve taş üzerine çizimle yapılmaktadır **(Foto.436)**.

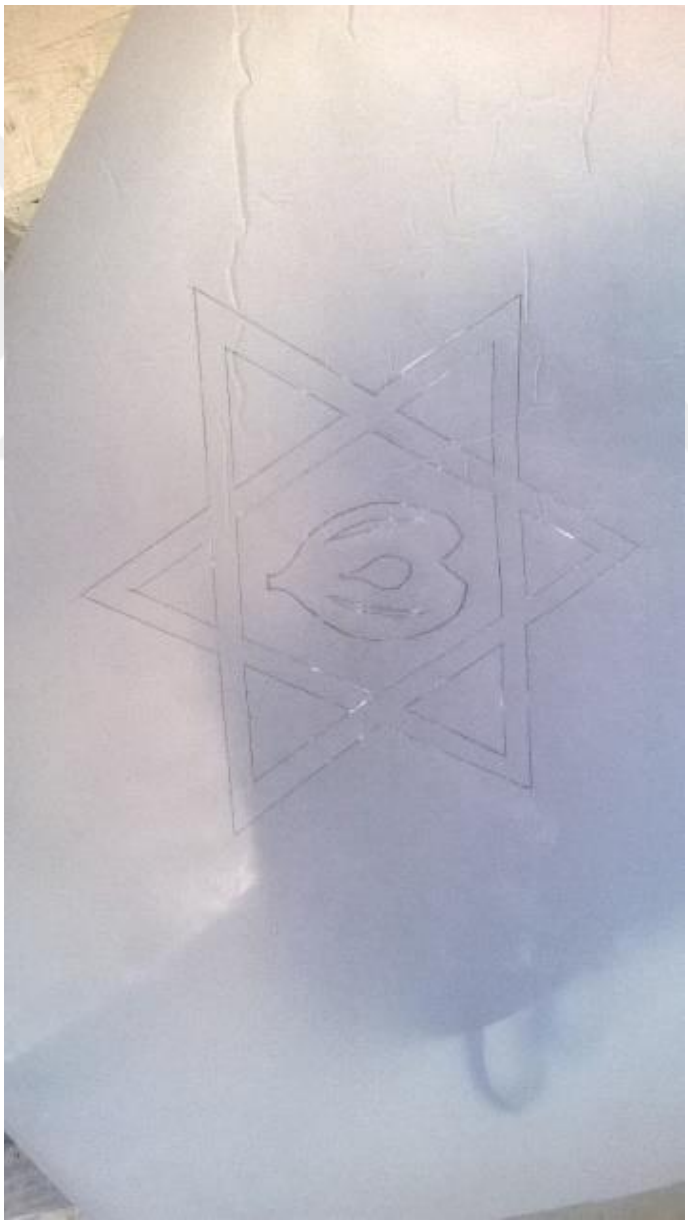

Foto 436. Taş Yontma İçin Markalama Çalışması

Motifi Yüzeye Aktarma: Kâğıt üzerine çizilen motiflerin oyma yapılacak olan taşın üzerine aktarılması gerekir. Motiflerin taşın üzerine aktarılmasında kalem ve cetvel kullanılarak bir kâğıda çizilmiş olan motif, karbon kâğıdı veya şablon kullanılarak taş üzerine aktarılır **(Foto.437)**.

Bu işlemler bittikten sonra taş, yapılacak desene göre taşçıların özel el aletleri kullanılarak işlenir[134] **(Foto.438-441)**.

Foto 437. Taş Yontma İçin Hazırlanan Motifin Taş Yüzeyine Aktarılmış Hali

[134] Benli, sözlü anlatımından; http://www.restoraturk.com/index.php/restorasyon-uygulamalari/179-tas-isciligi; http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Ta%C5%9F%20Oyma.pdf.

Foto 438. Taş Yontma İçin Kullanılacak Taşçı Aletleri

Foto 439. Taş Yontma Çalışmalarından

Foto 440,441. Taş Oyma-Yontma Çalışmalarından

Plastik onarım (Bütünleme): Tarihi bir yapının mümkün olan oranda tüm özgün detayları ile korunması esastır. Bütünleme kavramı büyük bir bölümü yıkılmış olan bir yapının ihyası gibi oldukça geniş çaplı bir uygulamadan, bir yapı elemanı üzerinde bulunan küçük bir bezeme öğesinin tümlenmesi gibi oldukça geniş bir yelpaze sunan önemli bir uygulamadır.

Bütünleme tarihi taş yapılarda karşımıza çıkan önemli konservasyon restorasyon müdahalelerindendir. Bütünleme; özgün örneğe göre eksik olan bölümlerin tamamlanarak bütünlük elde edilmesi olarak tanımlanır. Mimaride "bütünleme" ya da "reintegrasyon"; tek bir yapı ölçeğinden kent ve tekil yapı elemanı ölçeğini de kapsayan geniş bir kavramdır. Estetik, işlevsel ya da strüktürel kaygılar bütünleme müdahalelerine yön verir. Uygulama özgün malzeme ile yapılabildiği gibi farklı malzemeler kullanılarak da yapılabilir[135] **(Foto.442,443)**.

[135] http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/programlar/insaat/tas_restorator-moduller-/modul%208_taslarda%20butunleme.pdf.

Foto 442. Plastik Onarım (Bütünleme) Çalışmalarından

Foto 443. Plastik Onarım (Bütünleme) Çalışmalarından

5.2. OBJE RESTORASYON ATÖLYELERİ

Milli Saraylara bağlı tüm tarihî binalarda bulunan her türlü taşınabilir objenin restorasyon, konservasyon, bakım ve onarım faaliyetlerini yürütür. Bünyesinde bulundurduğu atölyeler;

5.2.1. Ahşap Oyma Atölyesi

Milli Saraylar bünyesindeki saray, köşk, kasır ve fabrika binaları ile müştemilat binalarında bulunan ahşap oyma tekniğiyle yapılmış tarihi mobilya masa, dolap

kapakları, sehpa, kavukluk, yazı takımı, çekmece, sandık, koltuk, kanepe, kiriş, konsol, tavan göbeği, balkon parmaklıkları, tablo ve ayna çerçeveleri, çatı arkoterleri, paravanlar gibi dekorasyonların ve objelerin restorasyon ve yenileme çalışmalarını yürütmektedir **(Foto.444)**.

İlk önce motif çizimi yapılarak motif içleri dekopaj testereyle çıkarılır. Bu aşamadan sonra ahşap; el işçiliği ile ıskarpela takımlarıyla işlenir. Tokmakla ıskarpelaya vurularak zeminleri çıkarılır ve derinlik verilir. Gölge oyması ve zımpara işlemi yapılarak oyma motif tamamlanır.

Atölye çalışmalarında kullanılan makineler, el aletleri ve sarf malzemeler:

Dekupaj Makinesi: Dekupaj testere ahşap, mdf, metal, plastik türü hazır malzemelerin kesiminde düz ya da kıvrımlı şekilde kesimi için kullanılan makinelerdir. Ahşap üzerine çizimlerin hassas kesimi için kullanılan makineler de denebilir.

İskarpela: Tahta, metal, taş gibi sert nesneleri işlemekte kullanılan çelik araç.

Foto 444. Ahşap Oyma Atölyesi Çalışmalarından

5.2.2. Ahşap Torna Atölyesi

Ahşap-Torna Atölyesi, Milli Saraylar koleksiyonunda bulunan ve çeşitli ahşap modellerden yapılmış olan tarihi mobilya masa, sehpa, koltuk, kanepe, komodin, paravan, merdiven tırabzanları gibi objelerin üzerlerinde bulunan ahşap oval ve silindirik kısımlarının restorasyonlarını ve restorasyonu tamamlanmış tarihî mobilyaların eksik veya bozulmuş parçalarının, orijinaline uygun olarak torna işlemiyle yeniden üretimini yapmaktadır[136]. Ayrıca Mimari yapı elemanlarının torna gerektiren kısımlarının üretimini yapan atölye, Mobilya Restorasyon Atölyesi'nde imal edilen mobilyaların tornalanması işlerini yaparak destek hizmet de vermektedir.

Restorasyonu yapılacak objelerin eksik kısımlarının veya yeni imalat yapılacak ağacının marangoz atölyesinde kaba olarak kesilmesinden sonra, imalatı yapılacak ahşaplar torna tezgâhına bağlanır. Ahşabın kalınlığına göre devir ayarı yapılır. Oluk takımı ile ahşabın kabası alınır. Bu aşama defalarca tekrarlanarak eksik parçalar istenilen ölçü ve özellikte tamamlanır. Numune kumpasta ölçülerek, objenin aslına uygun olarak imal edilmesi sağlanır **(Foto.445-448)**.

Foto 445. Ahşap Torna Atölyesi Çalışmalarından

[136] http://www.millisaraylar.gov.tr/atolyeler/ahsap-torna

Foto 446. Ahşap Torna Atölyesi Çalışmalarından

Foto 447. Ahşap Torna Atölyesi Çalışmalarından

Foto 448. Ahşap Torna Atölyesinde Çalışmalarından

Atölye çalışmalarında kullanılan makineler, el aletleri ve sarf malzemeler:

Torna tezgâhı: Ağaç malzemeye yuvarlak bir biçim vermek için kullanılan çarklı tezgâh.

Kumpas: Hassas ölçüm yapmaya yarayan alettir. Ölçüm hassasiyetinin gereklerine uygun olarak derinlik kumpası, delik kumpası gibi çeşitleri vardır.

Oluk takımı (el takımı): Metal kesici olarak özel imal edilmiş saplı el çalışmasına uygun ahşap kesici alet.

5.2.3. Avize Atölyesi

Milli Saraylar koleksiyonunda yer alan tarihi avizelerin, şamdanların, fenerlerin vb. aydınlatma elamanlarının restorasyon ve konservasyonunu gerçekleştirildiği atölyedir.

Bakım:

Periyodik bakım; Avizenin veya şamdanın fanusları çıkarılır, alt çanak ve üst boynuz kolları sökülür, temizlikleri yerde yapılır. Geri kalan temizliği ise merdiven ve iskele yardımı ile avizenin üstünde yapılır. Bu işlemler yapıldıktan sonra sökülen parçalar yerine monte edilerek iş tamamlanır **(Foto.449,450)**.

Genel bakım; Onarım gerektirin avize veya şamdan yerinden komple sökülerek elektrik tesisatı yenilenerek bozuk duyları değiştirilir. Avizede alçısı çürümüş ve dökülmüş olan parçaların alçıları, eskimiş, çürümüş olan kristal telleri yenilenir. İlk önce Avize veya şamdanın kristal bölümleri temizlenir, daha sonra oksitlenmiş, paslanmış ve kirlenmiş olan metal bölümleri amonyaklı su ile temizlenerek avize yerine monte edilir.

Onarım; Adı geçen objelerin kristal parçalarının kırık, çatlak ve eksik olanlarının temin edilmesi ve onarılması ile bu kristal parçaların aralarında yer alan bilezik, boru ve faturalı boruların orijinaline uygun tamamlanmasıdır. Avizenin kırık veya çatlak olan kristal parçaları sökülür ve özel yapıştırıcı ile yapıştırılarak onarılır. Eksik parçaları var ise de temin edilerek yerine monte edilir. Avize ve şamdanların gövde kısımlarındaki kristal parçaların aralarında yer alan bilezik boru veya faturalı borulardan eksik olanlar atölyede bulanan borulardan orijinaline uygun olarak kesilir ve monte edilir.

Foto 449. Periyodik Avize Bakım Çalışmalarından Bir Görüntü

Foto 450. Periyodik Avize Bakım Çalışmalarından Bir Görüntü

5.2.4. Cilt-Kâğıt Atölyesi

Cilt Restorasyon Atölyesi, Milli Saraylar koleksiyonunda bulunan kitap, belge, hat vb. deri ve kâğıt içerikli eserlerin restorasyonunu yapmaktadır. Uygulamalar, yüzey temizliğini, düzeltme işlemini, preslemeyi ve eksiklerin orijinal yapıya uygun ve geri dönüşümlü malzemelerle tamamlanmasını kapsamaktadır. Milli Saraylar koleksiyonunda yer alan suluboya tabloların, Halife Abdülmecid Efendi Kütüphanesi'ndeki kitapların cilt restorasyonu ve bakımı Cilt Atölyesi'nde yapılmaktadır[137] **(Foto.451,452)**.

Foto 451. Cilt Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

[137] http://www.millisaraylar.gov.tr/atolyeler/cilt

Foto 452. Cilt Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

5.2.5. Çilingir Atölyesi

Çilingir Atölyesi'nin öncelikli görevi, tarihî kilit, kol ve tokmaklarının bakım, onarım ve orijinaline uygun imalâtını yapmaktır. Ayrıca atölye, anahtar yapımı, kapı hidroliği ayarları, makine tamiri, mantar bariyer tamiri, çeşitli kaynak, torna, freze, taşlama, tesviye vb. türlü mekanik uygulamaları gerçekleştirmekte ve diğer restorasyon atölyelerine restorasyon uygulamalarında destek hizmeti de vermektedir[138] **(Foto.453-455)**.

[138] http://www.millisaraylar.gov.tr/atolyeler/cilingir

Foto 453. Çilingir Atölyesi Tezgahından Bir Görüntü

Foto 454. Çilingir Atölyesi Çalışmalarından Bir Görüntü

Foto 455. Çilingir Atölyesi Çalışmalarından Bir Görüntü

5.2.6. Çini Soba Atölyesi

Çini Soba Atölyesi, koleksiyonumuzda yer alan çini ve seramik sobaların onarımı yapmak ve bu çalışmaların atölye içi (belgeleme, rapor, atölye kayıt defteri) kaydını tutmakla görevlidir. Uygulamalar, parçaların uygun malzemelerle bir araya getirilmesini, iç sıva-sac-çamur bağlantılarının yapılmasını, orijinal şekil ve desenin dışına çıkmadan estetik tamamlamanın yapılmasını kapsamaktadır. Depolarda yer alan demonte sobaların, bir araya getirilmesi sürecinde çizim, montaj gibi işlemler de atölyenin görevleri arasındadır[139] **(Foto.456-463)**.

[139] http://www.millisaraylar.gov.tr/atolyeler/cini-soba

Foto 456. Çini Soba Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

Foto 457. Çini Soba Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

Foto 458,459. Çini Soba Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Bir Sobanın Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü

Foto 460,461. Çini Soba Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Bir Sobanın Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü

Foto 462,463. Çini Soba Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Bir Sobanın Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü

5.2.7. Döşeme Atölyesi

Milli Saraylar Koleksiyonu'nda bulunan tarihi ve sanatsal değere sahip koltuk, kanepe, sandalye gibi oturma gruplarının restorasyon ve konservasyon çalışmalarını gerçekleştirir **(Foto.464-466)**. Yıpranmış tarihi bir koltuk kumaştan başlanarak yaylarına kadar açılıp iskelet onarımı için Mobilya Restorasyon Atölyesine gönderilir. Onarıma gelen iskelete bez kolan (tela) çakılır, helezon yaylar dikilir ve yaylar kök ipiyle bağlanarak kanaviçe (çuha bezi) çakılır. Viştal (hasır otu) ile beslenip fazon (yaylarla kumaşın birbirine değmemesi için yapılan işlem) yapılarak atkı ve pike çekilir. Tekrar viştal ve vatka pamuğu ile beslenerek amerikan bezi ile kaplanır. Son işlem olarak Milli Saraylar Hereke İpekli dokuma ve Halı Fabrikasında dokunmuş özgün döşeme kumaşı ile kaplanır ve şeridi çekilir.

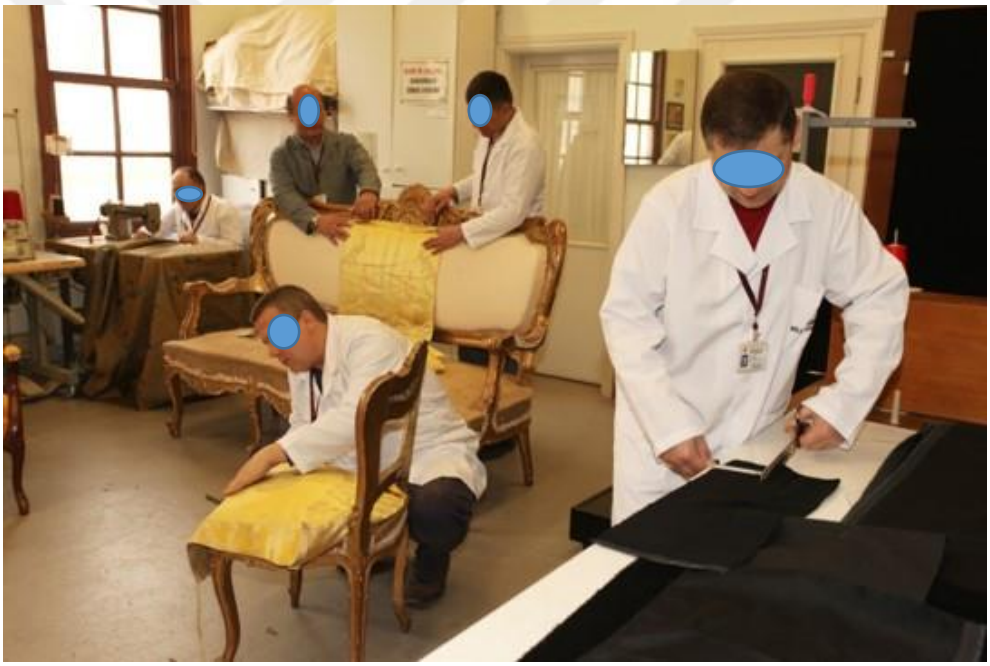

Foto 464. Döşeme Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

Foto 465. Restore Edilmesi Gereken Bir Koltuk

Foto 466. Aynı koltuğun Döşeme Atölyesinde Restore Edildikten Sonraki Durumu

5.2.8. Halı-Kilim Atölyesi

Halı Kilim Atölyesi, Saray, köşk ve kasırların zeminlerindeki halı, kilim ve hasırların bakım ve onarımından sorumludur[140] **(Foto:467-472)**.

Foto 467. Halı-Kilim Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

Foto 468. Halı-Kilim Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

[140] http://www.millisaraylar.gov.tr/atolyeler/hali-kilim

Foto 469,470. Halı-Kilim Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Bir Halının Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü

Foto 471. Halı-Kilim Atölyesinde hasır restorasyonu

Foto 472. Halı-Kilim Atölyesinde Hasır Restorasyonu

5.2.9. Metal Restorasyon Atölyesi

Metal Restorasyon ve Konservasyon Atölyesi, Milli Saraylar koleksiyonunda bulunan metal malzemeli heykel, sehpa, madalya, silah, yemek aletleri vb. objelerin konservasyon ve restorasyon uygulamalarını yürütmektedir. Bu uygulamalar, eserin mekanik veya kimyasal yöntemlerle yüzey temizliğini, orijinal form ve bezemeye sadık kalarak parçaların birleştirilmesini, eksik bölgelerin benzer malzemelerle dökülerek tamamlanmasını kapsamaktadır[141] **(Foto.473-478)**.

Atölye çalışmalarında kullanılan makineler, el aletleri ve sarf malzemeler:

Mekanik aletler: metal eritme fırını, mum enjektörü, mum indirme fırını, vakum aletleri, polisaj ve pres kalıp, dişçi frezesi, kompresör.

El aletleri: Dişçi aletleri, çeşitli fırça uçları, bisturi ve uçları, ahşap çubuklar ve çeşitli el aletleri.

[141] http://www.millisaraylar.gov.tr/atolyeler/metal-restorasyon

Foto 473. Metal Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

Foto 474. Metal Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

Foto 475,476. Metal Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Metal Bir Objenin Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü

Foto 477,478. Metal Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Metal Bir Objenin Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü

5.2.10. Mobilya Restorasyon Atölyesi

Milli Saraylar koleksiyonunda bulunan muhtelif tarihi ahşap mobilya (masa, sehpa, koltuk, kanepe, komodin, paravan), gibi objelerin restorasyonlarının yapılması işlerini gerçekleştirir.

Restorasyon kapsamına alınan objenin öncelikle hasar tespiti yapılır. Ahşapta kurtlanma var ise uygun ilaçlama tekniği ile ilaçlanır, çürümüş, korunamayacak durumda olan kısımlar objenin uygunluğuna göre aşılama yöntemiyle onarılır veya yenilenir. Objede sedefkâri (Midye ve istiridye gibi deniz hayvanlarının kabuğunda bulunan sedefin işlenmiş olarak süslemede kullanılmış hali), oyma, torna işi gibi farklı sanat teknikleri var ise onarımları için ilgili atölyelere gönderilir. Tüm parçalar toplanarak montajı yapılır. Son olarak mobilya cila atölyesinde özgün cilalama yöntemi ile cilalama işlemi yapılarak onarım tamamlanır **(Foto.479-481)**.

Foto 479. Mobilya Restorasyon Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

Foto 480,481. Mobilya Restorasyon Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Bir Objenin Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü

5.2.11. Porselen Cam Atölyesi

Porselen-Cam Restorasyon ve Konservasyon Atölyesi, Milli Saraylar koleksiyonunda bulunan seramik, cam, porselen, mermer, fildişi ve dekoratif taş içerikli eserlerin restorasyonunun yapıldığı atölyedir. Restorasyon uygulamaları, eserin orijinal form ve desen özelliklerinin dışına çıkmadan uygun ve geri dönüşümlü malzemelerle parçaları bir araya getirmeyi, eksik bölgeleri tamamlamayı ve estetik işlemleri kapsamaktadır. Sergilenecek eserlerin yüzey temizliği, paketleme ve nakil işlemlerinin gerçekleştirilmesi, sergi amaçlı kurum dışına çıkacak (yurtiçi ve yurtdışı) eserlerin konservasyon durumlarının değerlendirilmesi atölyenin görevleri arasındadır[142] **(Foto.482-485:)**.

[142] http://www.millisaraylar.gov.tr/atolyeler/porselen-cam.

Foto 482,483. Porselen Cam Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından

Foto 484. Porselen Cam Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından

Foto 485. Porselen Cam Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından

5.2.12. Saat Atölyesi

Saat Restorasyon Atölyesi, tarihî saatlerin bakım ve onarımı ile eksik parçalarının orijinaline uygun imalâtını yapmak, saatlerin periyodik kontrollerini yaparak çalışır durumda olmasını sağlamak. Saat Restorasyon Atölyesi, aynı zamanda yurtiçi ve yurtdışında sergilenecek olan eserlerin durumları hakkında çalışmaların yapılmasıyla da görevlidir. Uygulama aşamasında ise; saatler dış kasalarıyla beraber kimyasal solüsyonlar yardımıyla temizlenir, mekanik ve el aletleri ile estetik tümlemeleri yapılır. Eksik, kırık, bozuk parça ve dişlileri saat tornasında orijinaline uygun üretilerek yerine monte edilir. Saat müzesinde bulunan 61 adet saat ayda bir, saray içi gezi güzergâhında bulunan saatler de 15 günde bir kurularak periyodik bakımları yapılır. Ayrıca tüm saatlerin 6 ayda bir de genel bakımları yapılır[143] **(Foto.486)**.

[143] http://www.millisaraylar.gov.tr/atolyeler/saat-restorasyon.

Foto 486. Dolmabahçe Saat Müzesinden Bakım ve Onarımlarını Saat Atölyesinin Gerçekleştirdiği Saatlerden Bir Kısmı

Atölye çalışmalarında kullanılan makineler, el aletleri ve sarf malzemeler:

Saatçi tornası: Mekanik saatlerin eksik olan dişlilerini yapmak için kullanılan makinedir.

5.2.13. Sedef Atölyesi

Milli Saraylar koleksiyonunda bulunan sedef (midye ve istiridye gibi deniz hayvanlarının kabuğunda bulunan süslemecilikte kullanılan, pırıltılı, beyaz, sert bir madde) malzemeli objelerin bakım ve onarımının yapıldığı atölyedir. Objelerin temizlik, bakım, onarım ve estetik tümleme çalışmalarında çeşitli kimyasal solüsyonlar, mekanik cihazlar ve el aletleri kullanılmaktadır. Objelerde bulunan ve eksik olan sedefler atölyede orijinal ölçülerinde kesilerek yerlerine monte edilir **(Foto.487)**.

Foto 487. Sedef Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

5.2.14. Tablo Restorasyon Atölyesi

Milli Saraylar koleksiyonunda bulunan tabloların restorasyon ve konservasyon çalışmalarını yürüten atölyedir **(Foto.488-493)**.

Foto 488. Tablo Restorasyon Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

Foto 490,491. Tablo Restorasyon Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Bir Tablonun Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü

Foto 492,493 Tablo Restorasyon Atölyesinde Restorasyonu Tamamlanmış Bir Tablonun Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görüntüsü

5.2.15. Tekstil Atölyesi

Tekstil Atölyesi, halı dışındaki kıyafet, paravan, mobilya döşeme kumaşları, perde, stor, levha, seccade, yatak örtüsü gibi tekstil malzemelerin restorasyon ve konservasyon uygulamalarını yürütür. Uygulamalar, eserin mekanik yöntemlerle temizliğini, orijinal form ve bezemeye uygun olarak parçaların birleştirilmesini,

eksik bölgelerin uygun malzemelerle tamamlanmasını kapsamaktadır[144] **(Foto.494-498)**.

Foto 494. Tekstil Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

Foto 495. Tekstil Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

[144] http://www.millisaraylar.gov.tr/atolyeler/tekstil-restorasyon.

Foto 496. Tekstil Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

Foto 497. Tekstil Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

Foto 498. Tekstil Atölyesinde Restorasyon Çalışmalarından Bir Görüntü

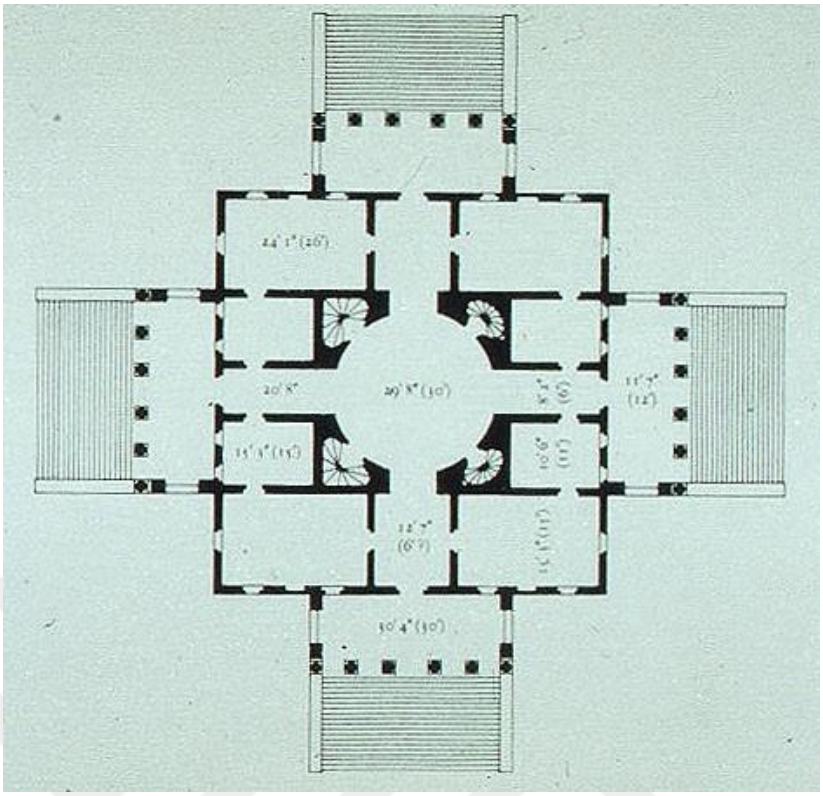
ALTINCI BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

6.1. PLAN

Kare plan düzeninde inşa edilen Beykoz Kasrı, hem iç hem dış mimari özellikleri ve süslemeleri bakımından hareketli bir düzen sergilemektedir. Zemin katta ana kütlenin dört cephesinde de silindirik gövdeli iyon başlıklı ve gövdeleri ince profillerle yivlendirilmiş dört adet mermer sütunlu revak bulunmaktadır. Bu revaklardan deniz yönünden giriş aksı üzerindekiler birinci katta balkon olarak devam etmektedir. Birinci katta mermer ve ince profillerle yivlendirilmiş sütunlar gövde olarak zemin kattaki sütunların gövdesiyle aynı özellikleri taşısa da başlıklar korint düzeninde ele alınmıştır. Yan cephelerde ise revakların üstü kapalı ve öne çıkma yapan mekânlar şeklinde ele alınmış ve ana kütleye yuvarlatılarak geçiş sağlanmıştır. Dört cephede de revak kullanılmış olmasıyla Beykoz Kasrı, Palladio'nun Villa Capra[145]'daki tasarımını akla getirmektedir **(Çizim: 28, Foto.499)**.

[145] Ödekan, 68; Yıldız Albümleri, İÜ Ktp., nr. 90.407, 90.461, 90.530; Türkiye Maarif Tarihi, II, 446-447; Tuğlacı, 177; Koçu, "Beykoz Kasrı", 2658.

Çizim 28. Villa Capra Planı (Yıldız Albümlerinden)

Foto 499. Villa Capra Giriş Cephesi (Yıldız Albümlerinden)

6.2. MİMARİ

Bir platform üzerine oturtulmuş olan kasrın, en altta hava sirkülasyonunu sağlaması amacıyla oluşturulmuş kanalların bulunduğu bodrum katı bulunmaktadır. Bodrum kat, zemin kat, birinci kat ve birinci katın orta salonunun tavanını yükselterek bu mekâna ışık sağlamak gayesiyle düzenlenmiş çekme kattan meydana gelen kasır, en üstte çekme katın yan cephelerine birer revak düzenlemesi yapılarak, çekme kat ile yapının ana kütlesi arasında görsel bir ilişki kurulmuştur.

Yapıya deniz yönünden girildiğinde kare planın üç dikdörtgene ayrıldığı görülür. Ortada yapının plan ve mimarisinin esasını teşkil eden uzun dikdörtgen planlı ve katlar boyunca devam eden salon bulunmaktadır. Salonun yanlarında, köşelere birer kare planlı oda ile bu odaların arasında oval mekânlar yapılmıştır.

Bu sözünü ettiğimiz oval mekânlardan deniz yönünden girişe göre sağdaki, barok üslup özellikleri gösteren bir beyzi[146] merdivenle değerlendirilmiştir. Merdivenin son bulduğu çıkışa, korkuluklu dar bir koridor- balkon yapılmıştır[147].

Birinci katın plan düzenlemesi, zemin katın plan düzenlemesini tekrarlamaktadır. Orta salon, 13.00 m yükseklikteki kasetlenmiş tavanı, kapı, pencere, kemer ve plasterlerle oluşturulan duvar düzeni, desenli marküteri[148] parkesi, duvarlardaki dikdörtgen ve büyük boyutlu duvar panoları ve perde kornişleriyle görkemli bir görünüş sergilemektedir.

"Birinci kat orta salonu, Avrupa saraylarında görülen balo salonlarıyla büyük bir benzerlik gösterir[149]".

Beykoz Kasrı'nın dış cephe mimarisine genel olarak bir değerlendirme yaptığımızda kasrın, yarım yuvarlak kemerli ve dikdörtgen formlu pencerelerle dışarı açıldığı görülür. Kasır, zemin katta, derz araları belirgin, yüzeyleri dışa taşkın

---

[146] Beyzi: Kelime olarak oval, elips formlu, eliptik anlamlarını taşır. Mimarlıkta oval tasarımlı ve çift kollu merdiven düzenlemeleri için kullanılır. Bkz. Hasol, "Beyzi", 92.

[147] Merdivenin son bulduğu birinci kattaki çıkışa, padişahın merdiveni çıkarken bendegânlar tarafından alkışlanması için korkuluklu dar bir koridor-balkon yapılmıştır. Bkz. Ödekan, 68.

[148] Marküteri: Değişik renklerdeki ahşap kaplamaların kesilip iç içe yerleştirilerek boya kullanılmadan ağaçların doğal renkleri ile yapılan bir oyma sanatıdır. Bu sanatın geçmişi eski Mısır'a kadar uzanmaktadır. Bu tarzda yapılan ahşap döşeme kaplamasına, mimarlıkta marküteri parke uygulaması denmektedir. Beykoz kasrının salon döşemesinde de bu tarz uygulama söz konusudur.

[149] Ödekan, 68.

düzgün kesmetaş kaplamalarla bosajlı (rustik) duvar tekniği ile neoklasik mimarinin duvar anlayışını yansıtmaktadır.

6.3. SÜSLEME

Zemin katın pencereleri üzerinde eşkenar dörtgenler içinde bitkisel motifli kabartmalarla, birinci katta ise pencere altlarında girlandlar ve arşitravda yine bitkisel ama pencere üstlerindekine göre daha az dışa taşıntılı kabartmalarla bezenmiştir. Kasır, köşelerden kare kesitli ve ince profillerle yivlendirilmiş plasterlerle daha belirgin hale getirilmiştir.

6.4. BAHÇE

Beykoz Kasrı, mantar ağacı, ıhlamur, manolya ve çam gibi çeşitli ağaçlarla oluşturulmuş setlerden oluşan bir koru parkla çevrelenmiştir. Koru parkta ayrıca dar dolambaçlı bir koridorla girilen iki küçük mekândan müteşekkil bir hamam bulunmaktadır. Hamamın duvarları istiridye kabuğu ile kaplanmıştır. Söz konusu hamam bir tür yapay mağara (grotto) niteliği taşımaktadır.

Yaklaşık 70 dönümlük bir arazide setler üzerinde kurulmuş bir koru park niteliğindedir. Özenle peyzajı yapılmış bu bahçede birçok nadide ağaç dikilmiştir. Bahçeye iki yönden ulaşım sağlanmaktadır. Asıl ulaşım yönünün deniz tarafından olduğuna işaret eden bir iskele kapısı bulunmaktadır. Bunun yanında Beykoz Çayırı'ndan bahçeye ulaşımı sağlayan bir kara yolu da mevcuttur. Bu karayolunun iki tarafındaki çınar ağaçları bahçeye kimlik kazandıran önemli unsurlardır. Bahçeye hem deniz hem kara yönünden ulaşım sağlanabilmektedir.

Bahçe içerisindeki kasrın bulunduğu dördüncü set ile üçüncü set tam simetrik olarak düzenlenmiştir. Bu setlerde bulunan havuzlar da simetriye ve kasrın ve bahçe düzenlemesinin içeriğine katkı sağlayan önemli unsurlardır.

Beykoz Kasrı bahçesi (koru park), yollar, havuzlar ve dikilen ağaçlarla simetrik bir düzen sergilemektedir. Özellikle bahçenin dördüncü setinde yer alan ve konumuzu teşkil eden kasır ve dördüncü set, simetri ve içerik bakımından daha önemli tutulmuştur. Zira yollar, havuzlar ve ağaçlar bunu kanıtlamaktadır.

Beykoz Kasrı bahçesi (koru park) nin yollarında kare ve dairesel düz plakların arasında siyah çakıl taşı kakma tekniği ile uygulanmıştır. Bazı yollarda ise plak aralarında çim kullanıldığı dikkati çeker. Havuzların etrafındaki yollarda değişik desenler uygulandığı görülmektedir. Bu desenlerden bazıları XIX. yüzyılda inşa edilmiş kasır ve köşk yapılarında kakma tekniğinde kullanılan desenlere benzemektedir. Çoğunlukla geometrik düzenlemelerin uygulandığı anlaşılmaktadır.

Beykoz Kasrı bahçesine hususiyet kazandıran bir başka önemli unsur da, Hava Hamamı olarak da nitelendirilen yapay mağara niteliğindeki (grotto) hamamdır. Günümüzde benzeri bulunmayan bu hamamın serinlemek için kullanıldığı bilinmektedir. Beylerbeyi Sarayı'nda da bir benzeri olduğu bazı kaynaklarda dile getirilse de[150] birebir benzeri örnek bulunmamaktadır. İki hacimli olarak düzenlenmiş olan hamamın bir bölümü istiridye kabukları ile kaplıdır. Serinleme amaçlı yapılmış olan bu hamamın bahçede yer alması, Beykoz Kasrı'nın da yazlık kasır olarak inşa edildiğine işaret etmektedir. Kaldı ki, kasrın içerisinde ısıtmayı sağlayıcı herhangi bir unsur bulunmamaktadır.

Beykoz Kasrı bahçesiyle kasrın ilişkisi aksiyal olarak sağlanmıştır. Arazinin setler halinde düzenlenişi, üç ve dördüncü setlerin simetrisi kasrın düz bir platform üzerinde yükselişi, XIX. yüzyıl batı anlayışındaki bahçe düzenlemelerinin yansımaları olarak değerlendirilebilir. Diğer bir batı anlayışında bahçe özelliği de, kasra ait eski fotoğraflarda görülen girişin iki yanındaki mermer aslan heykelleridir.

6.5. BEYKOZ KASRI'NIN İÇ MEKÂN ELEMANLARI

Bir platform üzerine, zemin kat, birinci kat ve orta salonun aydınlatma pencerelerinin açıldığı bölüm olmak üzere dıştan üç katlı bir görünüm sergileyen kasır, aslında zemin üstü tek katlı olarak tasarlanmıştır. Orta sofalı plan tasarımına uyan kasır, simetrik bir düzen göstermektedir. Kasrın orta salonu her iki katta da ana mekân olma özelliğini korumaktadır. Orta salonun merkezi özelliği diğer mekânların bu salona açılması ile sağlanmıştır. Birinci kattaki orta salon, Beylerbeyi Sarayı Mavi Salon ile benzerlik göstermektedir. Bu salon kasrın plan şemasının en önemli unsurudur. Orta salona açılan dört köşedeki kare planlı büyük odalar da birbirinin

[150] Çelikbilek, 202.

tekrarı mahiyetindedir. Zemin kat deniz girişi tarafındaki köşe odaları iki bölümlü olarak tasarlanmıştır. Zemin katta plan açısında dikkat çeken önemli diğer mekânlar oval tasarımlı mekânlardır. Bu mekânlar yapının plan açısından barok üslubunda değerlendirilmiş bölümleri olarak dikkat çekerler. Dışa taşan bu mekânlardan birinde beyzi merdiven planın ve mimarinin barok niteliğine katkı sağlamaktadır. XIX. yüzyılda görülen batı etkili merdiven tiplerine uyan çift kollu ve oval merdiven yapıya içeriden hareketli görünüm sağlayan önemli bir unsur olarak dikkati çekmektedir.

Beykoz Kasrı'nın tamamında bir düzen içerisinde tekrarlanan mimari elemanlar söz konusudur. Bu elemanlar aynı malzemelerle ve bezeme özellikleriyle tekrar edilerek yapı inşa edilmiştir. Bu açıdan bakınca yapının tümünde modüler bir sistemin esas alındığı görülür. Örneğin belli bir kapı boyutu ve detayı kasrın tüm iç kapılarında tekrar edilmiştir. Cephede kullanılan korniş bezemeleri, orta salonda duvar plasterleri üzerinde de kullanılmıştır. Belli bezeme motifleri tekrar edilmiştir.

6.5.1. Kapılar

Kasrın kapılarını, giriş kapıları ve iç mekân kapıları olarak iki grupta ele alabiliriz. Her iki grupta yer alan kapılarda da malzeme ahşap ve camdır. Kapılar, yarım yuvarlak kemerlidir. Kemerler, giriş kapılarında mermerdir ve kilit taşlarında akant yapraklarıyla bezeli dekorasyonu dikkati çeker. İçeride ise kemerler puding taşından olup, iki kademeli yarım yuvarlak kemerlidir. Kilit taşları Marmara mermerindendir ve bunların da üzerlerinde akant yaprağıyla bezemeler söz konusudur. İç kapıların sadece kemer içinde kalan kısımlarında cam kullanılmıştır. Kasrın iç mekân kapılarının tamamı dikdörtgen formlu ve yarım yuvarlak kemerlidir.

6.5.2. Pencereler

Kasrın pencerelerini iki gruba ayırabiliriz. Birinci grubu, köşe odalarının dikdörtgen formlu pencereleri oluşturur. Diğer grubu ise kasrın genelinde kullanılan yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu pencereler meydana getirmektedir. Köşe odalarındaki dikdörtgen formlu pencereler, üçlü sürme sisteminde yapılmışlardır.

Oval planlı mekânların ve birinci kat orta salonun üst pencereleri yuvarlak kemerli ve dikdörtgen formludur. Bu pencereler de ikili sürme düzeninde yapılmışlardır.

6.5.3. Tavanlar

Kasrın her mekânında farklı motiflerden oluşan bezemeler söz konusu olsa da, genel karakter barok bir dekorasyon anlayışıyla oluşturulmuş süsleme özelliği taşıyan tavanlara işaret etmektedir. Oval planlı mekânların ve diğer odaların tavanlarında kalemişi süslemelere yer verilmiştir.

6.5.4. Döşemeler

Zemin kat salon döşemesi ve merdiven holü döşemesi mermer, diğer mekânlarda ahşap ve parke döşeme kullanılmıştır. Birinci kat salon döşemesinde kullanılan marküteri parke dışında diğer mekânların tamamı balıksırtı parke olarak uygulanmıştır.

6.5.5. Duvarlar

Orta salonların duvarları puding taşı kaplama uygulanarak, renkli bir görünüm kazanmıştır. Kapı aralarında plasterler yer alır. Plasterlerin korint başlıkları üzerinde yatay kornişe yer verilmiştir. Odaların duvarlarında panolar halinde kalemişi süslemelere yer verilmiştir.

6.6. BEYKOZ KASRI DIŞ CEPHE DÜZENLEMESİ

Kasır, XIX. yüzyıl mimarisinin seçmeci üsluplarından olan neoklasik ve neobarok mimari tarzlarının öğeleriyle meydana gelen bir dış cephe düzenlemesi sergilemektedir. Plan şemasının simetrik oluşu, cephe düzeninde de simetrik bir oluşumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Beykoz Kasrı'nda XIX. yüzyılda yapılan diğer kasırların cephelerine göre bir değerlendirme yapıldığında söyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır: diğer kasırlarda genellikle ön ve yan cepheler önem kazanmış, arka cephe fazla detaylı ve ayrıntılı düşünülmemiştir. Oysa Beykoz

Kasrı'nda bunun tam tersi bir uygulama söz konusudur. Zira dört cephede de aynı özen ve ayrıntılı işleyiş dikkati çeker.

Cephe elemanlarında ve bezemelerinde yer yer ampir, neoklasik ve neobarok motiflerin bir arada kullanıldığını ve bu motiflerin aşırıya kaçmadan ve yapının sadeliğini ve simetrisini bozmadan uygulandığını görmekteyiz.

Genel bir değerlendirmeye tabi tuttuğumuz zaman kasrın cepheleri birbiriyle sıkı bir denge ve simetri göstermektedir. Dört cephede de ileri taşıntı yapan açık ve kapalı mekânlar söz konusudur. Özellikle oval planlı mekânların dışa taşıntı yapması cepheye kırık ve dalgalı hatlı bir görünüm kazandırdığı gibi, hareketli bir cephe düzeni oluşumuna sebebiyet verdiği için de barok tarzın ortaya çıkmasına vesile olmaktadır. Yapının plan düzenindeki ve cephe düzenlemesindeki aksiyal unsurların oluşturduğu simetri, neoklasik bir cephe anlayışını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Beykoz Kasrı'nda XIX. yüzyılın seçmeci üsluplarının bir arada kullanıldığını söylemek mümkündür.

Orta salonun aydınlatmasını sağlayan çekme katın dış cephelere kazandırdığı üçüncü kat görünümü XIX. yüzyılda inşa edilmiş kasırlarda söz konusu değildir. Bazı kasırlarda çatı arası katı ve pencereleri söz konusudur. Fakat Beykoz Kasrı'ndaki son derece farklı ve hususi bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

6.6.1. Dış Cephe Kaplaması

Beykoz Kasrı'nın dışarıdan platform, zemin kat, birinci kat ve çekme kat olmak üzere cephe duvarlarını değerlendirmek mümkündür. Platformun dışa yansıyan duvarlarında, derz araları geniş tutulmuş, düzgün kesme taşların dışa taşıntı yapmasıyla oluşan bosajlı (rustik) duvar tekniği söz konusudur.

Zemin katta derz araları belirgin puding kaplamalar kullanılmıştır. Diğer katlarda ise puding mermeri düz olarak devam ettirilmiştir.

6.6.2. Giriş Kapıları

Kasrın iki cephesinde yer alan giriş kapıları, üçlü ve yuvarlak kemer açıklıklı olarak düzenlenmişlerdir. Kilit taşlarında akant yaprağı bezemelerine yer verilmiştir. Kapılar ahşap ve cam malzeme ile yapılmışlardır.

6.6.3. Balkon ve Teras Kapıları

Balkon ve Terasların kapıları da üçlü açıklık şeklinde düzenlenmiştir. Yuvarlak kemer açıklıklı kapılardan sadece ortadakiler kullanılmaktadır. Kilit taşları sade tutulmuştur.

6.6.4. Pencereler

Beykoz Kasrı'nda iki grup pencereden söz edebiliriz. Birinci grubu dikdörtgen formlu ve düz atkılı köşe oda pencereleri oluşturmaktadır. Diğer grubu ise, oval planlı mekânlar ve çatı katının yuvarlak kemerli ve dikdörtgen formlu pencereleri oluşturmaktadır.

6.6.5. Sütun ve Plasterler

Kasrın girişlerinde, balkonlarda, teraslarda ve çatı katında sütunlar dikkati çeker. Zemin katta kullanılan sütunlar, silindirik gövdeli, gövdeleri ince profillerle yivlendirilmiş iyon başlıklı mermer sütunlardır. Birinci katta kullanılan sütunlar ise yine silindirik gövdeli, gövdeleri profillerle yivlendirilmiş mermer sütunlardır ancak başlıkları korint tarzında ele alınmıştır. Çekme katta kullanılan sütunlar ise mermerden, sade silindirik gövdeleri ve dor başlıkları ile dikkati çekerler.

Kasrın plasterleri ise genelde yapının köşelerinde giriş, balkon ve teras kapılarının aralarında ve çekme katta karşımıza çıkmaktadır. Mermer plasterler zemin katta iyon başlıklı ve kare kesitlidirler. Zemin kat plasterlerinin gövdeleri ince silmelerle yivlendirilmiştir. Korint başlıklı ve yivli birinci kat plasterleri de başlık hariç zemin katınkiyle aynı özellikleri taşımaktadır. Çekme kat plasterleri ise dor başlıklı ve sade gövdeli olarak düzenlenmiştir.

Sözünü ettiğimiz plasterler, yapının simetrisine ve dengesine katkıda bulunan ve yapı dış cephelerini algılamayı kolaylaştıran en önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Beykoz Kasrı, plan, mimari, yapı elemanları, cephe düzenlemesi ve süsleme özellikleri bakımından genel bir değerlendirmeye tabi tutulduğu zaman, XIX. yüzyılın neoklasik ve neobarok üsluplarının bir arada kullanıldığı eklektik bir tarzla karşımıza çıkmaktadır. Cephelerin simetrik düzende olması, neoklasik üslubu net bir şekilde ortaya koyarken özellikle dört yöne çıkıntı yapan revaklı cepheleri, iyon, korint ve dor başlıklı sütunları, sade kilit taşları ve yuvarlak kemerli pencereleriyle batı mimarlığında görülen neoklasik üslubun önemli hususiyetlerini ön plana çıkarmaktadır.

Plan düzenindeki oval planlı mekân uygulamaları, beyzi merdiven uygulaması ve bunların dış cephelere yansıması sonucu, cephede düz simetrik hatların kırık dalgalı hatlara dönüşmesine sebep oluşu neo-barok üslubun etkileri olarak algılanabilir. Yine cephelerde görülen yüzeyden aşırı kabarık bitkisel dekorasyonlar neobarok süsleme unsurları olarak değerlendirilebilir.

6.7. OSMANLI SARAY MİMARİSİNİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ VE BEYKOZ KASRI

XV. yüzyıl ortalarından XIX. yüzyıl sonlarına kadar Osmanlı padişahlarının sürekli ikametgâhı Topkapı Sarayı olmuştur. Bu dört yüz yıllık süre içinde padişahlar zaman zaman Topkapı dışındaki saraylarda yaşamışlardır. Padişahların asıl saray dışındaki binalarda kalma süreleri, Osmanlı İmparatorluğu'nda Batı'dan gelen etkilerle çeşitli değişimlerin gözlendiği XVIII. yüzyıldan itibaren uzamaya başlamış ve nihayet XIX. yüzyıl ortalarında, Dolmabahçe Sarayı inşaatının tamamlanmasıyla birlikte Topkapı Sarayı Osmanlı ailesi tarafından tamamen terk edilmiştir.

Sadabad Sarayı, Edirne'ye yapılan göç-ü hümayun dışında, Osmanlı padişahının haremini de alarak Topkapı'yı uzun sürelerle terk ederek yerleştiği ilk saray olma özelliği taşımaktadır. Sarayın bulunduğu Haliç'in Kâğıthane Deresi civarı, çok erken tarihlerden itibaren padişahların sık sık gidip av, eğlence ve spor müsabakaları düzenledikleri bir bölge olmakla birlikte, bir saray yerleşimi olarak III.

Ahmet'in saltanat yıllarındaki Lale Devri'nde ön plana çıkmıştır. Batı'yı tanıma arzusunun eyleme dönüştüğü bu dönemde III. Ahmet, Avrupa'daki gelişmeleri izlemesi için Fransa'ya Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi başkanlığında bir elçilik heyeti göndermiştir. Burada, yalnızca askeri alandaki gelişmeleri izlemekle kalmayıp Fransız saraylarını da yakından inceleyen heyet, İstanbul'a dönüşte izlenimlerini bir rapor halinde III. Ahmet ve Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'ya sunmuştur. Rapordaki saray anlatımlarından ve muhtemelen beraberinde sunulan plan ve resimlerden çok etkilenen padişah ve sadrazam, benzer saray ve köşkler yapılması emrini vermiş ve 1721'de bu amaçla Kâğıthane Deresi civarında yoğun bir inşa faaliyeti başlamıştır. Bu çalışmalar sırasında, birkaç yıl gibi çok kısa bir süre içinde, başta Sadabad gibi padişahlık sarayı olmak üzere, vezirler ve üst düzey devlet yöneticileri için yüzlerce ahşap köşk inşa edilmiş, Kâğıthane Deresi ıslah edilerek yapay havuzlar, şelaleler oluşturulmuştur. Batı'dakine benzer, zevk ve sefanın hüküm sürdüğü saray yaşamına tepki olarak patlayan Patrona Halil Ayaklanması ile Sadabad Sarayı ve buradaki diğer köşkler büyük ölçüde yıkılarak harabeye dönüşmüştür.

III. Ahmet'ten sonra tahta çıkan I. Mahmut, olaylar yatışıp unutulmaya başlandıktan sonra Kâğıthane'nin, özellikle de Sadabad'ın onarımı üzerinde durmuş, önce burayı Bostancıocağı mensuplarına vererek bütünüyle ortadan kalkmasını önlemeye çalışmıştır[151]. I. Mahmut dönemindeki çalışmalarla yeniden canlanan Sadabad Sarayı'nın en önemli özelliği, önünde bir havuz oluşturulmasıdır. Havuzun ortasına, ayrıca, Kasr-ı Neşat adı verilen küçük bir köşk yerleştirilmiştir. Ahşap olan ana saray binası; selamlık, harem ve valide sultana ait daireleriyle oldukça geniş bir alanı işgal etmektedir.

I. Mahmut döneminden sonra padişahların pek sık gitmedikleri Sadabad Sarayı ihmal edilerek kendi haline bırakılmıştır. XVIII. yüzyılın sonlarına doğru iyice harap duruma gelen sarayda III. Selim, geniş çapta olmamakla birlikte bazı tamir çalışmaları yaptırarak ayakta kalmasını sağlamıştır.

Sadabad Sarayı inşaatında üçüncü önemli aşama Sultan II. Mahmut döneminde gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar 1809-1814 arasında Bina Emini Ahmet Efendi'nin

[151] Mehmet Akbulut,"18. Yüzyılın İlk Yarısında Kâğıthane ve Sadabad", *TTOK Belleteni*, S. 72-351, 14; İlhan Akşit, *Topkapı ve Dolmabahçe Sarayları*, İstanbul 1979, 45; İlhan Akşit, *Beylerbeyi Sarayı*, İstanbul 1979, 32.

yönetiminde Kirkor Amira Balyan tarafından yürütülmüştür[152]. Ahşap olan yeni saray, eskisiyle aynı konumdadır. Uzun cephesi çıkmalarla hareketlendirilmiş, çıkmalar, ahşap direklerle havuzun üzerine oturtulmuştur. Dış cepheler; korint başlıklı zarif plasterler ve Rokoko motifler ile bezelidir. II. Mahmut Sadabad Sarayı'nda kısa bir süre yaşamış, art arda gelen talihsiz olaylar nedeniyle burayı terk etmiş ve sonuçta bina kendi haline bırakılmıştır **(Foto.500).**

Foto 500. Şuan Ayakta Olmayan Sadabad Sarayı (S.Eyice'den)

Sadabad Sarayı'nda son dönem çalışmalar Sultan Abdülaziz döneminde gerçekleştirilmiştir. Neredeyse yıkılmak üzere olan eski bina ortadan kaldırılarak yerine 1862-63 yıllarında Mimar Sarkiz ve Agop Balyan tarafından eklektik üslupta bir yenisi inşa edilmiştir. II. Abdülhamit döneminin de gözde saraylarından biri olan yapı, çevresinde bulunan çeşitli dönemlere ait binalarla birlikte 1941 yılında tamamen ortadan kaldırılmıştır.

Osmanlı donanmasının ihtiyacı olan gemilerin inşa edildiği tersane, aynı zamanda padişahların en sevdiği bahçelerden biridir. Tersane Hasbahçesi olarak

[152] Semavi Eyice, "Kâğıthane-Sadabad-Çağlayan", *Taç*, S. l, 1986, 29; Arel, 93.

anılan bahçede ilk köşk yapımı, tersaneyi Gelibolu'dan başkente taşıyan Yavuz Sultan Selim dönemine kadar gitmektedir.

Aynalıkavak Sarayı'nın yapımına I.Ahmet döneminde inşa edilen bir köşkle başlanmıştır[153]. Bu yapı 18. yüzyıl boyunca, özellikle tersaneyi ziyarete gelen padişahlar tarafından çok sık kullanılmıştır. III. Selim döneminde tersanenin genişletilmesi çalışmaları sırasında sarayın bir bölümü yıkılarak tersane sahasına dahil edilmiştir. Saraydan günümüze ulaşan tek yapı III. Ahmet döneminde inşa edilip bugünkü görünümünü 1792 ve 1850 yıllarındaki onarımlar sırasında alan Has Oda Kasrı'dır[154] **(Foto.501)**.

Foto 501. Aynalıkavak Kasrı

Aynalıkavak Kasrı, geleneksel Osmanlı mimarisinin en güzel örneklerinden biridir. Yapının önemli bölümleri; Divanhane ve Arz Odası'dır. Arazinin yapısına

[153] Mustafa Cezar, "Sanatta Batıya Açılışta Saray Kültürü ve Yapılarının Yeri", *TBMM Milli Saraylar Sempozyumu-Bildiriler*, İstanbul 1985, 51; Cezar, *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, 132.
[154] Necla Arslan, "Osmanlı Sarayı ve Mimar Antoine Ignace Melling", *Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyumu*, (Haz. Zeynep Rona), 1993, 113; Necla Arslan, "Beşiktaş Sarayı", *9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi*, Ankara, 1995, 185; Necla Arslan, "XVIII. Ve XIX. Yüzyıl Sahil Sarayları", *Osmanlı*, X, 429.

uygun olarak kara tarafına bakan cephesi tek, deniz tarafına bakan cephesi ise iki katlıdır. En görkemli mekân olan Arz Odası'na, derin bir saçakla örtülü ana giriş kapısından geçilir. Padişahın konuklarını kabul ettiği mekânın üzeri içte tavan, dışta kubbe ile örtülüdür. Arz Odası'nın arkasındaki, içindeki sedef kakmalı mobilyalar nedeniyle Sedefli Oda adıyla bilinen mekân, padişahın dinlenmesi için yapılmıştır. Sarayın iç mekânları klasik bezeme ögeleri ve Batı kaynaklı Rokoko motiflerin yer aldığı zarif süslemelerle kaplıdır.

Aynalıkavak Sarayı, Tersane ve Kuzey Deniz Saha Komutanlığı'nın yakınında olması nedeniyle uzun süre Deniz Kuvvetlerine bağlı kalmış, daha sonra TBMM'ye bağlanarak Milli Saraylar statüsüne alınmıştır.

Tophane ve Ortaköy arasında kalan Boğaziçi kıyısındaki tarihi Beşiktaş semti, XVI. yüzyıldan itibaren imparatorluk köşklerinin yoğun olarak inşa edildiği bir bölgedir. Beşiktaş'ın tercih edilmesinin nedenleri arasında; Topkapı Sarayı'na yakın olması nedeniyle ulaşım kolaylığı, İstanbul'un en güzel manzaralarından birine hakim olması ve erken tarihlerden itibaren burada Beşiktaş Bahçesi olarak bilinen bir bahçenin yer alması sayılabilir.

Beşiktaş'ta en erken tarihli köşk Sultan II. Beyazıt dönemine kadar gider. Bölgenin önemi XVII. yüzyıldan itibaren artmaya başlamıştır. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda, I. Ahmet ve III. Ahmet dönemlerinde, yeni yapılacak köşk ve daireler için arazi sağlamak amacıyla o zamanlarda bir koy oluşturan ve bugün Dolmabahçe olarak bilinen bölümün bir kısmı toprakla doldurulmuştur.

XVII. ve XVIII. yüzyılın Silahtar Fındıklılı Mehmet Ağa ve Naima gibi pek çok önemli tarihçisi, çeşitli vesilelerle, Beşiktaş Hasbahçesi'nde inşa edilen köşk, kasır ve dairelerden bahsetmektedir.

Padişahların Beşiktaş'taki köşklere olan ilgisi XVIII. yüzyıldan, özellikle de Lale Devri'nden itibaren artmaya başlamıştır. III. Ahmet'le birlikte Osmanlı padişahları Topkapı Sarayı dışındaki köşk ve saraylarda daha uzun sürelerle kalmaya başlamışlar, bu sırada maiyetlerini ve haremlerini yanlarında götürdükleri için daha büyük ve yaşamaya daha elverişli binalar inşa edilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Beşiktaş Sarayı'nda yoğun bir inşa faaliyeti izlenmektedir. Eski köşkler onarılmış, yenileri eklenmiş ve sarayın işgal ettiği alan giderek genişlemiştir. III.

Ahmet'ten sonra tahta çıkan I. Mahmut sahilde Kasr-ı Dilara, Dolmabahçe sırtlarında Bayıldım/Cihannüma Köşkü, İftariye Kasrı, Seyaban-ı Hümayun gibi isimlerle anılan köşk ve kasırlar inşa ettirmiştir. Çalışmalar I. Abdülhamit devrinde de sürmüş, adı geçen padişah sarayın pek çok yerini adeta yeniden inşa edercesine tamir ettirmiş, çeşitli kasırlar ve bahçeye bir havuz yaptırmıştır.

Beşiktaş Sarayı, III. Selim dönemine girilirken, Topkapı'dan sonra başkentteki en büyük saray kompleksi haline gelmiştir. III. Selim kendisinden önceki padişahlara oranla Topkapı Sarayı'ndan daha sık ve daha uzun süreler ayrılmıştır. Bu dönemlerde çoğunlukla Beşiktaş Sarayı'na giden padişah burayı uzun süre yaşamaya elverişli hale getirmek amacıyla kapsamlı çalışmalar yaptırmıştır **(Foto.502)**.

Foto 502. Alanı Üzerine Dolmabahçe Sarayı İnşa Edilmek İçin Yıkılan Beşiktaş Sarayı

Beşiktaş Sarayı'nın önemi II. Mahmut döneminde de sürmüştür. II. Mahmut tahta çıkar çıkmaz sarayı baştan sona elden geçirtmiş ve yeni binalar ekleterek sürekli yaşamaya uygun hale getirmeye çalışmıştır.

Sultan Abdülmecit dönemi Beşiktaş Sarayı'nın sonu olmuştur. Topkapı'yı tamamen terk etme konusunda kararlı olan padişah kendisi için yaptırmayı planladığı Batı'daki kraliyet konutlarıyla boy ölçüşebilecek nitelikteki yeni sarayı için eski

Beşiktaş Sarayı'nın bulunduğu mevkiyi seçmiş ve bu saray yıkılarak yerine Dolmabahçe Sarayı inşa edilmiştir **(Foto. 503,504)**.

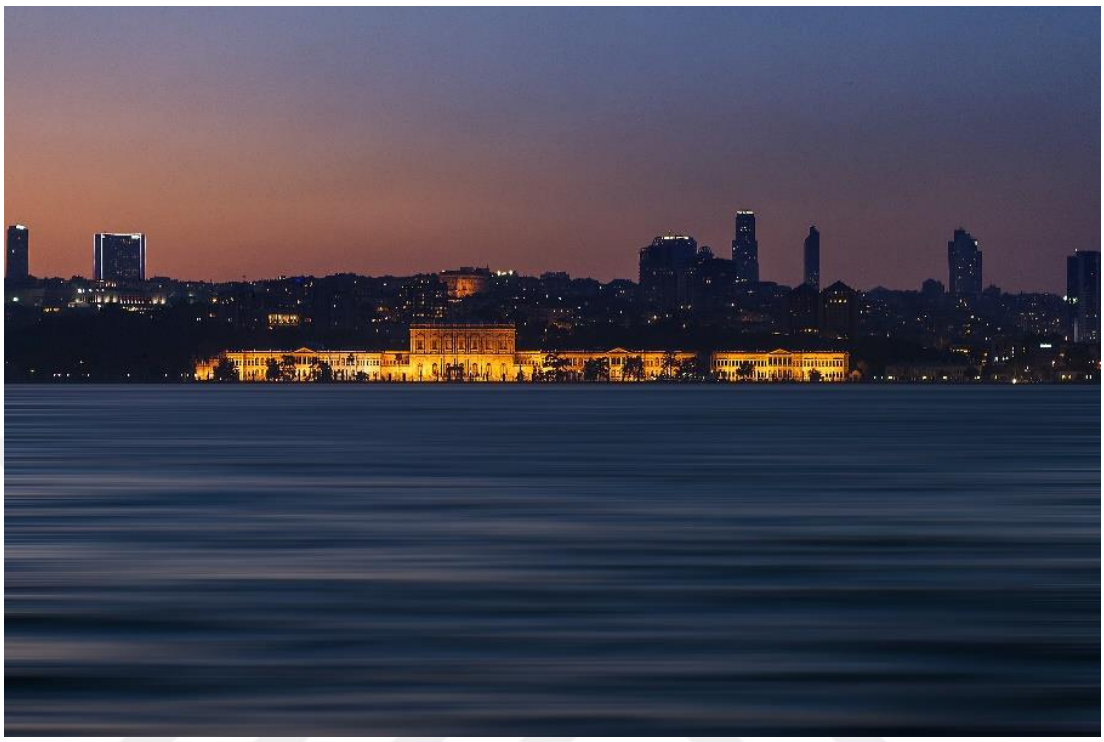

Foto 503. Boğaz'dan Dolmabahçe Sarayı'nın Görüntüsü

Foto 504. Dolmabahçe Sarayı Saltanat Kapısı

Büyük ölçüde ahşap malzemeyle inşa edilen eski Beşiktaş Sarayı hakkında tarihi kaynaklar ve gravürler yeterli bilgi verebilecek düzeydedir. Saray, denize paralel olarak yerleştirilen çok sayıda köşkten oluşmaktadır. Bu köşkler galeri ve bahçe duvarlarıyla birbirlerine bağlanarak bütünlük sağlanmıştır. Beşiktaş yönündeki ilk yapısı Çinili Köşk, diğer adıyla Çinili Mabeyn-i Hümayun Kasrı'dır. Dış cephesi

ikinci katından itibaren tamamen çinilerle kaplı bu köşkten sonra, III. Selim'in annesi için Alman asıllı Fransız mimar Melling'e inşa ettirdiği Mihrişah Valide Sultan Dairesi gelir. Rıhtım üzerine iyon başlıklı altı mermer sütunla oturtulan bu yapı İstanbul'daki Neoklasik üslubu yansıtan ilk binalardan biridir. Mihrişah Valide Sultan Dairesi'nden sonra, Kabataş yönüne doğru, sırasıyla, ilk inşaatları III. Ahmet dönemine inen Kameriyeli Mehtap Bahçesi ve Köşkü, Balıkhane Kasrı ve Kafesli Köşk gelmektedir.

II. Mahmut devrine gelindiğinde, 1808 tarihli bir belgeden saray kompleksinde onlarca yapı olduğu anlaşılmaktadır[155]. Harem, Hazinedar Ağa, Seferli Ağalar, Bostancıbaşı Ağası, Mabeynci Ağalar, Kozbekçiler, Zülüflü Baltacılar, Hekimbaşı, Kuşçular Daireleri, Balıkhane Kasrı, Kafesli Köşk, Mabeyn Kasrı, Mermer Köşk, Valide Sultan Dairesi, Çinili Köşk, iki mutfak, hamamlar, iskeleler, ahırlar, havuzlu bahçe ve cami gibi çok sayıda yapı adının geçtiği bu liste, Topkapı Sarayı'ndaki pek çok yapının Beşiktaş Sarayı'nda da bulunduğunu kanıtlamaktadır. Amacı Topkapı Sarayı'ndan bütünüyle ayrılmak olan II. Mahmut, tahtta kaldığı süre içinde Beşiktaş Sarayı'nda sürekli yeni binalar, onarımlar yaptırmış, ancak ısınma problemi tam olarak çözümlenemediği için bu isteğini gerçekleştirememiştir. Saray, Sultan Abdülmecit tarafından kullanılmamış ve kısa bir süre sonra da yıktırılarak yerine Dolmabahçe Sarayı inşa edilmiştir.

Tanzimat'ın ilanıyla (1839) başlayan Sultan Abdülmecit dönemi, imparatorluk toprakları üzerinde yaşayanların yeni haklar elde ettikleri, II. Mahmut'un reformlarıyla temeli atılmış olan kurumların işlerlik kazandığı ve yeni kurumların tesis edildiği bir dönemdir. Abdülmecit çağdaşlaşma çabalarının geniş bir tabana yayılması konusunda son derece kararlı bir tutum sergilemiştir. Bu, öncelikle kendi yaşadığı mekânlar ve yaşam tarzından izlenmektedir.

Abdülmecit, Topkapı Sarayı'nı bütünüyle terk etmeye karar vererek bu kararını uygulayan ilk Osmanlı padişahıdır. Tahta çıktıktan sonra bir süre Beylerbeyi ve Çırağan saraylarında yaşamış, ancak bir taraftan da doğrudan kendisine ait olacak yeni bir saray inşa edilmesi çalışmalarını başlatmıştır. Gerek malzeme ve işçilik,

[155] Arslan, "XVIII. Ve XIX. Yüzyıl Sahil Sarayları", 430; Nurhan Atasoy, "Çırağan Sarayı", *İstanbul Üniversitesi Bülteni Atatürk Özel Sayısı*, l(2), 1982, 22; Batur, "Batılılaşma Döneminde Osmanlı Mimarlığı", 1058; Afife Batur, "Yıldız Sarayı", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 1994, VII, 520.

gerek üslup ve gerekse boyut açısından Avrupa'daki krallık saraylarıyla boy ölçüşebilecek yepyeni bir saray isteyen padişah, bunun için Beşiktaş Sarayı'nın bulunduğu yeri seçmiştir. Burası, sahilde Tophane Kışlası, sahilin hemen gerisindeki sırtlarda Taksim ve Maçka (ilk Harp Okulu binası) Kışlaları gibi, Batılılaşma döneminin anıtsal kışla yapılarıyla çevrili bir bölgeydi. Pera'daki elçiliklere ve dolayısıyla da Avrupa'ya en yakın yer yine burasıydı. Ayrıca güzel bir manzaraya hakim olması, yeni sarayın yapımı için bu bölgenin seçilmesinde rol oynamıştır.

Dolmabahçe Saray III. Ahmet devrinde sanat ve mimaride başlayan değişimlerin yüzelli yıllık bir sürecin ardından geldiği noktayı göstermesi açısından son derece önemli bir örnektir. Saray; plan tasarımı, mimari uygulama, üslup ve iç mekân düzenlemeleri açısından geleneksel Osmanlı mimarlığından bütünüyle kopuşun ilk örneğidir. İfade ettiği anlam açısından da son derece önem taşımaktadır. Avrupa'daki saraylar nasıl kralın ve devletin gücünü simgeliyorsa, Dolmabahçe Sarayı da padişahın ve imparatorluğun gücünü gösteren simgesel bir anlam taşımaktadır.

Dolmabahçe Sarayı'nın yapımına tam olarak ne zaman başlandığı bilinmemekle birlikte, ilk hazırlık çalışmaları, inşaatın 1842-43 yıllarında başlamış olduğunu düşündürmektedir. 1856'da tamamlanmış olan yapıya Sultan Abdülmecit, aynı yılın 7 Haziran günü törenle yerleşmiştir.

Dolmabahçe Sarayı, isimleri II. Mahmut döneminden itibaren sık sık duyulmaya başlanan Balyan Ailesi'nin eseridir. Sarayın yapımı Garabet Balyan'a, Hazine-i Hassa ve Saltanat Kapısı ile bazı iç mekân uygulamaları Nikogos Balyan'a aittir. Ana saray binası denizin hemen kıyısında başlayıp gerideki Gümüşsuyu ve Maçka eteklerine uzanan geniş bir arazinin kıyıya yakın bölümüne, denize paralel olarak yerleştirilmiştir. Batılılaşma döneminin diğer sahil sarayları gibi ana cephe deniz yönüne nazırdır. Topkapı Sarayı'nda olduğu gibi kentten bütünüyle koparılmamıştır. Sadece haremin bulunduğu bölüm yüksek duvarlarla gizlenmiş, diğer bölümler ise alçak duvarlarla korunmuştur.

Dolmabahçe Sarayı; Mabeyn Dairesi, Muayede Salonu, Harem ve Veliaht Dairesi olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. Günümüzde Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi olarak kullanılan Veliaht Dairesi, ana kütleden

bağımsız, ancak onunla aynı üslup özelliklerindedir. İç mekân bölümlenmesinde geniş salonlar, birbirine bağlanan simetrik odalar izlenir.

Saray, yeni yaşam biçimine uygun olarak Batı tarzı mobilyalarla döşenmiştir. Dolmabahçe Sarayı cephe tasarımı açısından Avrupa'daki kraliyet saraylarıyla boy ölçüşebilecek düzeydedir. Süsleme, Batı'daki saraylarda olduğu gibi ana cephe olan deniz tarafındaki cephe üzerinde yoğunlaştırılmıştır. Neo-Rönesans, Neo-Barok ve Ampir üslupların bir arada bulunduğu Eklektik eğilim içinde Venedik Rönesansı ön plana çıkmaktadır. Ancak bu Batı üslupları içinde Anadolu Türk mimarisinden esintiler de görmek mümkündür. Özellikle Hazine-i Hassa ve Saltanat kapılarında Selçuklu taç kapılarının izleri hissedilir. Bu özellikleriyle Dolmabahçe Sarayı'ndaki uygulamalar; Osmanlı mimar ve sanatçılarının Batılı ve Doğulu unsurlara getirdikleri özgün bir yorum olarak değerlendirilebilir.

Boğaz'ın Anadolu yakasındaki Beylerbeyi, 17. yüzyıldan itibaren miri bahçeleriyle ünlenen bir semt olmuştur. I. Ahmet ve IV. Murat'ın sık sık ziyaret ettiği bu bahçelerdeki köşkler III. Ahmet döneminde Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından elden geçirilerek, sahil bölümünde, Ferahabad isimli bir saray inşa ettirilmiştir. Muhtemelen Patrona Halil Ayaklanması sırasında tahrip edilen bu saray ve köşklerin yerine, I. Murat tarafından annesi Saliha Sultan için Ferahfeza Kasrı inşa ettirilmiştir[156].

Beylerbeyi semti asıl önemini II. Mahmut döneminde kazanmıştır. Padişah, özellikle yaz aylarında kullanmak amacıyla, 1827-30 yılları arasında has bahçedeki yapıları geniş kapsamlı bir onarımdan geçirtmiş ve yeni binalar ekletmiştir. Özellikle sahilde, denize paralel olarak inşa edilen iki katlı ahşap saray, Osmanlı ve Batı etkilerinin birlikte kullanıldığı özgün bir yapıydı. II. Mahmut'tan sonra tahta çıkan Sultan Abdülmecit yaz aylarının neredeyse tamamını Beylerbeyi'nde geçirmiştir.

Ancak 1851'de çıkan bir yangın sonucu harabe haline gelen saray yıkılarak arsası bir süre boş kalmıştır. Sultan Abdülaziz tahta çıktıktan hemen sonra, 1861-1865 yılları arasında bugünkü Beylerbeyi Sarayı'nı inşa ettirmiştir **(Foto.505)**.

---

[156] Batur, “Batılılaşma Döneminde Osmanlı Mimarlığı”, 1058; Batur, "Yıldız Sarayı", 520; Bülent Bilgin, *Geçmişte Yıldız Sarayı*, İstanbul 1998, 25.

Foto 505. Beylerbeyi Sarayı

Beylerbeyi Sarayı'nın mimar Serkis Balyan'a ait olan sahildeki yapısı bir bodrum üzerine yükselen iki kattan oluşmaktadır. Sarayın deniz ve bahçe cepheleri ikişer çıkma ile hareketlendirilmiş, aynı uygulama tek çıkmalar halinde yan cephelerde de tekrarlanmıştır. Kat aralarını belirginleştiren silme, yuvarlak kemerli yüksek pencereler, pencerelerin arasına yerleştirilen korint başlıklı çiftli ve tek sütunlar ve çatıyı dolaşan mermer korkuluk ile saray Eklektik ve Neobarok özellikler yansıtmaktadır.

Sarayda her biri farklı estetik anlayışta döşenmiş yirmi beş oda, altı salon, tuvalet ve banyolar bulunmaktadır. Bu mekânlar Doğu ve Batı üsluplarını yansıtan dekorasyonlara sahiptir.

Beylerbeyi Sarayı, çok geniş bir alana yayılan büyük bir kompleks halindedir. Sahilden başlayıp gerideki yamaçlara kadar uzanan alan üzerinde Sarı Köşk, Mermer Köşk ve Ahır Köşkü isimleriyle bilinen üç yapı daha bulunmaktadır.

Yapım tarihi tam olarak bilinmeyen Sarı Köşk, bodrum üzerinde yükselen iki katlı bir yapıdır. Üst iki katta ortada büyük birer salon ve bu salona açılan iki yanda büyük birer oda bulunur. Cepheler Eklektik anlayışa sahipken iç mekânlar Batı

kaynaklı süslemelerle birlikte yoğun kalemişi süslemeleriyle geleneksel süsleme unsurlarını da barındırmaktadır.

Mermer Köşk, ya da diğer ismiyle Serdab Köşkü, sarayda II. Mahmut döneminden kalma yapılardan biridir. Köşkün plastırlarla bölünmüş mermer kaplamalı cephesi, tipik bir II. Mahmut dönemi Ampir uygulamasıdır. İç mekândaki orta salon, su elemanının vurgulandığı fıskiyeli mermer havuz ve iki yan duvardaki mermer selsebilleri ile dikkat çekicidir. Dışarıda, köşkün hemen önünde de büyük bir havuz bulunmaktadır.

Mermer Köşk'le aynı terası paylaşan Ahır Köşkü, özellikle atnalı pencereleriyle Sultan Abdülaziz dönemindeki Oryantalist akımın etkilerini gösteren ilginç bir yapıdır. Köşkün iç mekânında bezeme öğesi olarak bol miktarda at başları kullanılmıştır.

Beylerbeyi Sarayı'nın sahil bölümünde uzun bir mermer rıhtım, rıhtımın iki ucunda biri Harem diğeri de Selamlık'a ait birer küçük köşk yer almaktadır. Deniz Köşkleri olarak adlandırılan bu yapılar 1865 yılında tamamlanmış olup, Ampir ve Oryantalist akım etkileri gösterirler.

Beylerbeyi Sarayı, II. Mahmut döneminden itibaren rampa düzeniyle yerleştirilmiş merdivenlerle birbirine bağlanan teraslar halindeki bahçeleriyle ünlüdür. İngiliz kadın seyyah Miss Pardoe tarafından uzun uzun anlatılan bu bahçelerde her bir teras yabancı bir bahçıvan tarafından kendi ülkelerindeki bahçe tasarımlarına uygun olarak düzenlenmişti[157]. Bu bahçe tasarımları daha sonra da korunarak günümüze ulaşmıştır.

Ortaköy'de bulunan Çırağan Sarayı'nın ilk yapımı XVII. yüzyıla kadar gitmektedir. IV. Murat tarafından kızı Fatma Sultan'a verilen bu alanda, Kaya Sultan ve kocası Melek Ahmet Paşa tarafından yaz aylarında kullanılmak üzere bir yalı

---

[157] Mustafa Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlusu, İstanbul 1991, 13; Cezar, *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, 136; Zeynep Çelik, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti, Değişen İstanbul*, (Çev. Selim Deringil), İstanbul 1998, 48; Sedat Hakkı Eldem, *Boğaziçi Anıları*, İstanbul 1979, s.?; Eldem, *Köşkler ve Kasırlar II,* 61; Sedat Hakkı Eldem, *Sa'dabad*, İstanbul 1977, 21; Eyice, "Kâğıthane-Sadabad-Çağlayan", 36; Fuat Ezgü, Yıldız Sarayı Tarihçesi, İstanbul, 1962, 42; Gülersoy, *Yıldız ve Emirgan Parkları ve Köşkleri*, 27; Çelik Gülersoy, *Dolmabahçe: Çağlar Boyu İstanbul Görünümleri 3*, İstanbul 1984, 35; Gülersoy, *Dolmabahçe Sarayı*, 41; S. Kesili, "Beylerbeyi", *TTOK Belleteni*, S. 46-325, 1975, 15-20; Koçu, "Aynalıkavak Sarayı", 21; Kuban, *Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme,* 24.

yaptırılmış ve bu yapı daha sonraları I. Mahmut tarafından da sevilerek kullanılmıştır[158].

Çırağan, III. Ahmet döneminde İstanbul'un en sevilen semtlerinden biri olmuştur. Devrin ünlü sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, aynı yerde, karısı Fatma Sultan için Ferahabad adı verilen, ahşap, yazlık bir saray inşa ettirmiştir. III. Selim tahta çıktıktan hemen sonra burayı kız kardeşi Beyhan Sultan'a hediye etmiş ve O da eski sarayı yıktırarak, yerine, bir yenisini yaptırmıştır. 1791-1795 yılları arasında yapılan ve sultanın kendi adıyla anılan sarayın mimarı Yorgi Kalfa'dır[159].

XIX. yüzyılda bölgedeki en yoğun imar çalışmaları II. Mahmut devrinde gerçekleştirilmiştir. II. Mahmut Beyhan Sultan Sarayı'nı yıktırarak, sürekli yaşamak amacıyla, (Eski) Çırağan Sarayı adıyla bilinen yeni bir saray yaptırmıştır. Sahilde Beşiktaş'tan Ortaköy'e, geride Yıldız tepelerine kadar uzanan saray 1834-1841 yılları arasında inşa edilmiştir. Merasim ve Mabeyn Dairesi, Daire-i Hümayun, Harem ve farklı işlevlerde beş ana bölümden oluşan Eski Çırağan Sarayı[160], yapımında taş, ahşap ve mermerin bir arada kullanıldığı, Osmanlı mimarisine tamamen yabancı bir yapıydı. Beden duvarları taş ve ahşap, sütunları mermer, iç ve dış cephe kaplamaları yine ahşaptı. Saray; adeta klasik bir Yunan tapınağı cephesini andıran üçgen alınlığı, dor, iyon ve korint başlıklı plaster ve sütunları, üçgen alınlıklı pencereleri, silmeleri, aylama askılı panoları, mermer çatı korkulukları ve geniş merdivenleriyle Neoklasik ve Ampir üslup özellikleri göstermekteydi.

Sultan Abdülmecit tahta çıktıktan sonra yazlık bir ikametgâh yaptırmak amacıyla buradaki eski sarayı yıktırmıştır. Ancak yeni sarayın yapımı, henüz tamamlanmış olan Dolmabahçe Sarayı'nın neden olduğu ekonomik kriz nedeniyle ertelenmiştir[161].

---

[158] Sözen, *Devletin Evi Saray,* 26; Haluk Yusuf Şehsuvaroğlu, "Aynalıkavak Sarayı", *TTOK Belleteni,* S. 183, 1956, 7-8; P Tuğlacı, 205; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinde Saray Teşkilatı,* Ankara 1984, 52; Aygün Ülgen, "Osmanlı Saray, Kasır ve Köşkleri", *Osmanlı Ansiklopedisi,* X, 1999, 400.

[159] Sözen, *Devletin Evi Saray,* 196; Şehsuvaroğlu, "Aynalıkavak Sarayı", 7-8; Tuğlacı, 239; Uzunçarşılı, 52; Ülgen, 411.

[160] Uzunçarşılı, 52; Ülgen, 411.

[161] Süheyl Ünver, "Bir Beşiktaş Sarayı Vardı", *Hayat Tarih Mecmuası,* S. 10, 1967, 10-13.

Bugünkü Çırağan Sarayı'nın yapımına 1863 yılında başlanmış ve inşaat 1871'de tamamlanmıştır. Mimarlığını Sarkiz Balyan'ın yaptığı sarayın tasarımı Nikogos Balyan'a aittir.

Çırağan Sarayı, dönemin Avrupa'sında yaygın olarak uygulanan Oryantalist mimarinin en önemli örneklerinden biridir. Kuzey Afrika mimarisi esintili kemer kavisleri ve zar sütun başlıklarının kullanıldığı sarayda, diğer uygulamalar, özgün bir anlayış yansıtır. Özellikle Türk evi planına sahip olması açısından önem taşıyan sarayın plan ve cephe tasarımlarında simetri hâkimdir **(Foto.506)**.

Foto 506. Çırağan Sarayı

Çırağan Sarayı, 1909'da Sultan II. Abdülhamit tarafından Meclis-i Mebusan'a tahsis edilmiştir. 19 Ocak 1910 günü çıkan büyük bir yangın sonucu eşyalarıyla birlikte yanarak sadece beden duvarları kalmıştır. Uzun yıllar kendi haline bırakılan saray restore edilerek 1990'ların başından itibaren otel olarak kullanılmaya başlamıştır.

İstanbul'un Beşiktaş ilçesinde, Boğaziçi sahilinden başlayıp kuzey-batıya doğru uzanan geniş bir koruluk içindeki Yıldız Sarayı, sürekli ikamet amacıyla inşa edilen

son Saray-ı Hümayun'dur. Yaklaşık 500.000 metrekarelik bir alanı kaplayan sarayda; çeşitli köşkler, yönetim ve servis binaları, hasbahçeler ve havuzlar bulunmaktadır.

Kanuni Sultan Süleyman döneminden başlayarak gözde bir avlanma alanı olan, aynı zamanda da sarayı besleyen sebze bostanlarını barındıran bölge, I. Ahmet döneminde hasbahçeye dönüştürülmüştür. Buradaki ilk köşk, XVIII. yüzyıl sonlarında, III. Selim tarafından annesi Mihrişah Sultan için inşa edilmiştir. Sahildeki Çırağan Sarayı'nın yapımı sırasında, 1834'te, Yıldız adıyla bilinen bir köşk inşa edilmiş ve saray daha sonra bu isimle anılmaya başlanmıştır.

Sultan Abdülmecit Yıldız'daki yapıların bazılarını yıktırarak, 1842'de, annesi Bezm-i Alem Valide Sultan için Kasr-ı Dilküşa adıyla ünlenen binayı yaptırmıştır[162]. Saray bugünkü görünümüne Abdülaziz döneminde ulaşmıştır. Dıştaki yüksek duvarların büyük bir bölümü, Çadır ve Çit Köşkleri, Malta Köşkü, Büyük Mabeyn ve sahildeki Çırağan Sarayı ile Yıldız Parkı'nı birbirine bağlayan köprü bu dönemin uygulamalarıdır.

Yıldız Sarayı'nın son ve asıl gelişimi II. Abdülhamit dönemine rastlar. Kendisini güvencede hissetmeyen padişah, 1877'de Dolmabahçe Sarayı'nı terk ederek Yıldız'a yerleşmiş ve tahttan indirilinceye kadar da burada kalmıştır. Bu dönemde saray kompleksinin çevresindeki yüksek duvarlar tamamlanmış, çok kısa bir süre içerisinde, harem binaları, Cariyeler Dairesi, Kızlarağası Köşkü, Küçük Mabeyn, tiyatro ve Yıldız Çini Fabrikası gibi binalar inşa edilmiştir. Saray kompleksi içinde, bunlara ek olarak, kışla, eczane, hayvanat bahçesi, müze, kitaplık, marangozhane, tamirhane gibi bölümler de bulunmaktadır. XIX. yüzyılın en büyük hünkar camilerinden biri olan Hamidiye Camisi, Kiler-i Hümayun, Avagat Dairesi ve saat kulesi ise sarayı çevreleyen duvarların dışında inşa edilmiştir.

Yıldız Sarayı'nda, binaların yapımında kesin emeği olduğu bilinen Sarkiz ve Agop Balyan ile Raimondo d'Aronco'nun yanı sıra Garabet Balyan, Vasilaki, İoannidis, Alexander Vallaury ve Yanko gibi mimarların da katkıları olduğu düşünülmektedir[163] **(Foto.507)**.

---

[162] Sözen, *Devletin Evi Saray*, 196.
[163] Gülersoy, *Yıldız ve Emirgan Parkları ve Köşkleri*, 31.

Foto 507. Yıldız Sarayı

Yıldız Sarayı yerleşim planında, çevresinde belli başlı yapıların yer aldığı üç avlulu bir düzen uygulanmıştır. Birinci avluda Yaveran Dairesi, Büyük Mabeyn ve Çit Kasrı; ikinci bir duvarla çevrili ikinci avluda harem daireleri, Gedikli Cariyeler Dairesi, padişaha ait binalar ve Hasbahçe; üçüncü avluda ise Şale ve Merasim Köşkleri bulunmaktadır. Avlular ve Hasbahçe ile Dış Bahçe arasındaki geçişler Koltuk Kapısı, Saltanat Kapısı, Valide Kapısı, Harem İç Kapısı ve Mecidiye Kapısı isimli beş kapı tarafından sağlanmaktadır.

Yıldız Sarayı'nın en görkemli binalarından biri, tasarımı Agop ve Sarkiz Balyan'a ait olan Büyük Mabeyn'dir. Sultan Abdülaziz tarafından 1866'da inşa ettirilen iki katlı yapı bir süre II. Abdülhamit tarafından özel daire olarak kullanılmıştır. Köşkün iç mekanları, altın yaldızın hakim olduğu son derece zengin bezemelere sahiptir.

Yıldız Parkı içinde kalan Malta Köşkü iki katlı bir bina olup, dört cephesi de üç bölümlü olarak düzenlenmiştir. Köşkün en ilginç mekânlarından biri, deniz cephesindeki kapıdan girilen ana salondur. Burada süslemeli bir çeşme ve zarif bir mermer havuz bulunmaktadır.

Abdülaziz dönemine tarihlendirilen ve Osmanlı-Rus, Osmanlı-Yunan savaşları sırasında karargah olarak kullanılan Çit Kasrı, tek katlı, kagir bir yapıdır. Dikdörtgen plandaki yapıda odalara geçiş birbirinin içinden sağlanır ve odaların sonunda geniş bir salon yer alır.

Şale Köşkü, İsviçre'deki dağ evlerine benzeyen görünümüyle, geç dönem Osmanlı mimarlığının en ilginç binalarından biridir. Köşk, farklı tarihlerde birbirine bitişik olarak yapılmış iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm 1883'de, ikincisi 1898'de tamamlanmış, Merasim Köşkü adıyla da tanınan ikinci bölümde İtalyan Mimar R.d'Aronco da çalışmıştır[164] **(Foto.508)**.

Foto 508. Şale Köşkü'nden

Yıldız Sarayı'nı oluşturan köşk ve binalar; gerek mimarileri, gerekse bezemeleri açısından Osmanlı, İslam ve Batı etkilerini bünyesinde taşıyan, bu etkileri bazen tek başına bazen de birlikte özgün bir sentez halinde yansıtan son derece önemli bir saray kompleksi özelliği taşımaktadır.

Beşiktaş'taki Ihlamur Mesiresi, erken tarihlerden itibaren İstanbul'un en fazla rağbet edilen yerlerinden biriydi. Özellikle XVII. yüzyıldan itibaren padişahların da yoğun ilgi gösterdiği bu bölge, Sultan Abdülmecit döneminde imara açılmıştır. Buradaki bağ evini yıktıran padişah, 1849-1855 yılları arasında, Nüzhetiye Kasırları olarak da bilinen iki kasır inşa ettirmiştir. Biniş kasrı ve ok talimleri sırasında dinlenme yeri işlevine sahip iki yapı da Nikogos Balyan'ın eseridir.

[164] Ülgen, 428.

Mabeyn ya da diğer adıyla Merasim Köşkü, dikdörtgen planlı bir yapıdır. Alçak bir zemin kat üzerinde yükselen tek katlı köşkte, üst katta ortada bir hol, yanlarda ikişer oda, tuvalet ve çatıya bağlantı sağlayan küçük bir mekân bulunur. İstanbul'daki en küçük padişahlık konutu olan köşk, özellikle dış cephelerindeki yoğun ve yüksek kabartma bezemeleri ve geniş merdivenleri ile adeta bir heykel gibi işlenmiştir. Volüt, istiridye kabuğu, rozet, girland, vazo, S ve C kıvrımları yüzeyi neredeyse hiç boş yer kalmayacak şekilde doldurmuştur. Cephe özellikleri açısından Barok ve Rokoko üsluba yakındır **(Foto.509)**.

Foto 509. Yıldız Sarayı Mabeyn Köşkü

Mabeyn Köşkü'nün biraz ilerisindeki Maiyet Köşkü, plan açısından diğeriyle benzerlik göstermektedir. İç mekânda geniş bir giriş holü ve merdivenler, köşelerde dört oda bulunmaktadır. Dışta, ön cephede iki kollu olarak yükselen merdivenler iki yanda korkuluklu birer balkonla sonlandırılmıştır. İstiridye kabuğu, palmet, bitkisel motifler, kıvrım dallar, S ve C'lerden oluşan bezeme, diğer yapıya oranla çok daha sade olarak ele alınmıştır.

Boğaz'ın Anadolu sahilindeki Göksu ya da Küçüksu, saraya bağlı hasbahçelerin bulunduğu bir bölgedir. Buradaki ilk köşk III. Mustafa tarafından inşa

ettirilmiştir. Bu yapı, daha sonraları III. Selim ve II. Mahmut tarafından da tamir ettirilerek kullanılmıştır.

Eski köşkün ne zaman ortadan kalktığı bilinmemektedir. Bugünkü yapı Sultan Abdülmecit tarafından 1856'da Nikogos Balyan'a inşa ettirilmiştir. Kasır, bir bodrum üzerinde, birbirinden belirgin bir silmeyle ayrılan iki kat halinde yükselir. Bodrum kat servis mekânlarına ayrılmıştır. Üstteki iki katta; ortada büyük bir salon, dört köşede birer oda yer alır.

Küçüksu Kasrı, Sultan Abdülaziz döneminde yeniden elden geçirilmiştir. Bu çalışmada özellikle cepheler ele alınmış ve yüksek kabartma şeklinde bitkisel bezeme uygulanmıştır. Ihlamur Kasrı'nda olduğu gibi burada da tamamen Barok ve Rokoko'nun hakimiyeti göze çarpmaktadır **(Foto.510)**.

Foto 510. Küçüksu Kasrı

Tez konumuzu teşkil eden Beykoz Kasrı, XIX. yüzyıl mimarisinin seçmeci üsluplarından olan neoklasik ve neobarok mimari tarzlarının öğeleriyle meydana gelen bir dış cephe düzenlemesi sergilemektedir. Plan şemasının simetrik oluşu, cephe düzeninde de simetrik bir oluşumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Beykoz Kasrı'nda XIX. yüzyılda yapılan diğer kasırların cephelerine göre bir değerlendirme

yapıldığında şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır: diğer kasırlarda genellikle ön ve yan cepheler önem kazanmış, arka cephe fazla detaylı ve ayrıntılı düşünülmemiştir. Oysa Beykoz Kasrı'nda bunun tam tersi bir uygulama söz konusudur. Zira dört cephede de aynı özen ve ayrıntılı işleyiş dikkati çeker.

Cephe elemanlarında ve bezemelerinde yer yer ampir, neoklasik ve neobarok motiflerin bir arada kullanıldığını ve bu motiflerin aşırıya kaçmadan ve yapının sadeliğini ve simetrisini bozmadan uygulandığını görmekteyiz.

Genel bir değerlendirmeye tabi tuttuğumuz zaman Beykoz Kasrı'nın cepheleri birbiriyle sıkı bir denge ve simetri göstermektedir. Dört cephede de ileri taşıntı yapan açık ve kapalı mekânlar söz konusudur. Özellikle oval planlı mekânların dışa taşıntı yapması cepheye kırık ve dalgalı hatlı bir görünüm kazandırdığı gibi, hareketli bir cephe düzeni oluşumuna sebebiyet verdiği için de barok tarzın ortaya çıkmasına vesile olmaktadır. Yapının plan düzenindeki ve cephe düzenlemesindeki aksiyal unsurların oluşturduğu simetri, neoklasik bir cephe anlayışını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Beykoz Kasrı'nda XIX. yüzyılın seçmeci üsluplarının bir arada kullanıldığını söylemek mümkündür.

Orta salonun aydınlatmasını sağlayan çekme katın dış cephelere kazandırdığı üçüncü kat görünümü XIX. yüzyılda inşa edilmiş kasırlarda söz konusu değildir. Bazı kasırlarda çatı arası katı ve pencereleri söz konusudur. Fakat Beykoz Kasrı'ndaki son derece farklı ve hususi bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

SONUÇ

XIX. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilen Beykoz Kasrı, kare bir plan içinde çözümlenmiş hareketli bir kütleye sahiptir.

Batılılaşma sürecinin doğal sonucu olan batılı seçmeci üsluplarının etkisiyle inşa edildiği net bir şekilde anlaşılmaktadır. Özellikle kaynağı Antik Yunan ve Antik Roma dönemlerine dayanan **neoklasik** ve **neobarok** mimari üsluplarının sütun, plaster, kemer ve süslemelerde etkin şekilde kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Yapının kare planı, iç ve dış cephelerdeki plasterlerle sağlanan simetrik düzeni, cephelerde birbirini tekrar eden sıkı düzen anlayışı, neoklasik üsluba işaret etmektedir. Yine **iyon** ve **dor** başlıklı sütun ve plaster düzenleri de XIX. yüzyıldaki neoklasik anlayışı yansıtmaktadır.

Ancak kuzeybatı ve güneydoğu yönlerde yer alan oval planlı mekânlar, bu mekânlardan güneydoğu yöndeki beyzi merdiven uygulaması, oval mekânların cepheye çıkıntı yapan kısımlarının düz cephe duvarlarıyla kaynaşımı sonucu ortaya çıkan kırık dalgalı ve hareketli dış cephe görünümleri, arşitrav kısımlarında yer alan yüzeyden aşırı kabarık bitkisel dekorasyonlar ve **korint** başlıklı plasterler de neobarok özellikler olarak açığa çıkmaktadır.

Yine tavan süslemelerinde rokoko üslubunun özellikleri hissedilse de, süslemelerde genel olarak baroğun etkisinin ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Beykoz Kasrı, simetrik plan düzeni ve mimari özellikleri ile birebir benzerlik gösteren ve karşılaştırılabilecek yapı örneğinin olmadığı özgün bir mimarlık eseri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dört cephede revak kullanımı ile Palladio'nun Villa Capra'daki tasarımını düşündürmektedir. Ancak birebir benzerlikten söz etmek de mümkün değildir.

Dönemi içerisindeki saray, kasır ve köşklerle plan, mimari ve süsleme özellikleri açısından benzerlik göstermeyen Beykoz Kasrı, geniş çaplı ve ayrıntılı yapılmış restorasyonu ile aynı dönem yapılmış kasırların restorasyonlarından farklılık gösterir. Bu farklılık, geniş çaplı bir restorasyona tabi tutulmuş olmasında ve tüm ayrıntılarda restorasyon yapılmasından kaynaklanmaktadır.

Plan, mimari ve süsleme özellikleriyle, bahçe düzenlemesiyle benzeri olmayan bu kültür varlığımızın 2006-2011 yılları arasında asli kimliğine uygun olarak yapılan restorasyonu, tarihi ve mimari değeri açısından önem arz eden bir eserin, geleceğe aktarılması noktasında örnek bir uygulama olmuştur.

KAYNAKÇA

Akbulut, Mehmet, 1984-85. "18. Yüzyılın İlk Yarısında Kâğıthane ve Sadabad", *TTOK Belleteni*, S. 72-351, 14-19.

Akok, Mahmut, "Konya'da Alaiddin Köşkü, Selçuk Saray ve Köşkleri", *TED*, S. 11, 1968, 47-73.

Akozan, Feridun, *"Osmanlı Mimarlığında Batılılaşma Dönemi ve Balyan Ailesi" Adlı Kitap ve Gerçekler*, İstanbul 1983.

Akozan, Feridun, "Tarih Boyunca Türk Sarayları-Milli Saraylar", *T.B.M.M. Milli Saraylar Sempozyumu 15-17 Kasım 1984 Bildiriler*, İstanbul 1985, 27-30.

Akpolat, Mustafa Servet, *Fransız Kökenli Levanten Mimar Alexandre Vallaury*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara 1991.

Aktemur, Ali Murat, "Osmanlı Bankasının Tarihçe ve Mimarisi", *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. XV, Erzurum 2005, 1-21.

Aktemur, Ali Murat, *Batı Etkisinin Türk Mimarisine Yansıyış Süreci ve İstanbul-Karaköy'deki Avrupa Tarzı Sivil Mimari*, Erzurum 2009.

Akşit, İlhan, *İstanbul Sarayları, Kasırları, Köşkleri ve Yalıları,* İstanbul 2014.

Akşit, İlhan, *Topkapı ve Dolmabahçe Sarayları*, İstanbul 1979.

Akşit, İlhan, *Beylerbeyi Sarayı*, İstanbul 1979.

Arel, Ayda, *Onsekizinci Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci*, İstanbul 1975.

Arık, Rüçhan, "Batılılaşma Dönemi Anadolu Türk Mimarisine Bir Bakış", *Osmanlı*, C.X., Ankara 1999, 247-264.

Arseven, Celal Esad, *Türk Sanatı*, İstanbul 1984.

Arseven, Celal Esad, *Türk Sanatı Tarihi*, C.II, İstanbul 1959.

Arseven, Celal Esad, *Sanat Ansiklopedisi*, C.V, Ankara 1975.

Arslan, Necla, “Osmanlı Sarayı ve Mimar Antoine Ignace Melling”, *Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyumu*, (Haz. Z. Rona), 1993, 113-122.

Arslan, Necla, “Beşiktaş Sarayı”, *9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi*, Ankara 1995, 185-196.

Arslan, Necla, “Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Beşiktaş Sahili'nde Saray Yerleşimi”, *Milli Saraylar 1994-1995*, 1996, 102-114.

Arslan, Necla, “XVIII. ve XIX. Yüzyıl Sahil Sarayları”, *Osmanlı*, X, 429-434.

Artan, Tülay, Beykoz Kasrı”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1994, II, 199-200.

Artan, Tülay, Beykoz Çayırı”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1994, II, 196.

Artan, Tülay, “Aynalıkavak Kasrı”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, I, 485-486.

Artan, Tülay, “Ihlamur Kasrı”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1994, IV, 111-112.

Artan, Tülay, “Küçüksu Kasrı”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1994, V, 162.

Aslanapa, Oktay, *Osmanlı Devri Mimarisi*, İstanbul 1986.

Aslanapa, Oktay, *Türk Sanatı,* İstanbul 1993.

Aslanapa, Oktay, "Kayseri'de Keykubadiye Köşkleri Kazısı (1964)", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XIII/I, Ankara, 1965.

Aslanoğlu, İnci, “Sanat ve Mimarlıkta Art Nouveau Akımı”, *Yeni Boyut*, No:1/3, Ankara 1982, 17-23.

Atasoy, Nurhan, “Çırağan Sarayı”, *İstanbul Üniversitesi Bülteni Atatürk Özel Sayısı*, l(2), 1982, 22-29.

Batur, Afife, “Batılılaşma Dönemi Osmanlı Mimarlığı”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul 1985, IV, 1026-1058.

Batur, Afife, “Yıldız Sarayı”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,* 1994, VII, 520-527.

Batur, Afife- Batur, Selçuk, “İstanbul’da XIX. Yüzyıl Sanayi Yapılarından Fabrika-i Hümayunlar”, *I. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi,* C.III, İstanbul 1981, 226-234.

Baykal, Kazım, "Bursa'da Saray ve Köşk", *TBMM Milli Saraylar Sempozyumu,* İstanbul 1985, 29.

Baysun, Cavit, “Mustafa Reşid Paşa’nın Siyasi Yazıları”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S.XI/XV, İstanbul 1960, 121-125.

Berkes, Niyazi, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, İstanbul 1978.

Bilgin, Bülent, *Geçmişte Yıldız Sarayı*, İstanbul, 1998.

Bilir, Ali, *Çeşmi Bülbüle Gizlenmiş Abıhayat Beykoz*, İstanbul 2008.

Bilir, Ali- Şahin, Ezgi Servet, *Beykoz Has Bahçeler Diyarı*, İstanbul 2006.

Cezar, Mustafa, *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık*, İstanbul 1977.

Cezar, Mustafa, *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, İstanbul 1971.

Cezar, Mustafa, *XIX. Yüzyıl Beyoğlusu*, İstanbul 1991.

Cezar, Mustafa, “Sanatta Batıya Açılışta Saray Kültürü ve Yapılarının Yeri”, *Milli Saraylar Sempozyumu/Bildiriler*, İstanbul 1985, 45-68.

Çelik, Zeynep, *The Remaking of Istanbul,* Washington 1986.

Çelik, Zeynep, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti, Değişen İstanbul*, İstanbul, 1996.

Çelikbilek, Diğdem, *Beykoz Kasrı ve XIX. Yüzyıl Kasırları Üzerine Bir İnceleme,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Y.T.Ü. İstanbul 1988.

Çetintaş, Vildan, *Tarih ve Medeniyetler Tarihi II,* Ankara 2007.

Çoruhlu, Yaşar, “Kasır” mad., *TDV İslam Ansiklopedisi,* 2001, XXIV, 555-558.

Dağdelen, İrfan, *Gravür, Kartpostal ve Fotoğraflarda Beykoz*, İstanbul 2014.

Denel, Serim, *Batılılaşma Sürecinde İstanbul’da Tasarım ve Dış Mekanlarda Değişim ve Nedenleri,* Ankara 1982.

Eldem, Sedat Hakkı, *Köşkler ve Kasırlar 2 Cilt*, İstanbul 1969.

Eldem, Sedat Hakkı, *Boğaziçi Anıları*, İstanbul 1979.

Eldem, Sedat Hakkı, *Sa'dabad*, İstanbul 1977.

Eldem, Sedat Hakkı, *Türk Bahçeleri*, İstanbul 1976.

Emre, Necmettin, "Mimar Vedat'ın Sanat Hayatı", *Arkitekt*, S.X, 1942.

Eren, Erdal- Durak, İnci, *19. Yüzyıl Saray Yapılarında Stucco'nun Yeri*, European Centre for Training Craftsmen in the Conservation'da, Milli Saraylar Daire Baskanlığı'nın onayıyla katılınan kursun basılmamış seminer çalışması.

Ergin, Osman Nuri, *İstanbul'da İmar ve İskan Hareketleri*, İstanbul 1938.

Esin, Emel, "Ordu (Türk Saray Mimarisinin Onbeşinci Asırdan Önceki Devri)", *TBMM Milli Saraylar Sempozyumu*, İstanbul 1985, 24.

Eyice, Semavi, "XVIII. Yüzyılda Türk Sanatı ve Türk Mimarisinde Avrupa Neo-Klasik Üslubu", *Sanat Tarihi Yıllığı*, S. IX-X, İstanbul 1978-80, 163-189.

Eyice, Semavi, "Kağıthane-Sadabad-Çağlayan", *Taç,* S. l, 1986, 29-36.

Ezgü, Fuat, *Yıldız Sarayı Tarihçesi*, İstanbul 1962.

Germaner, Semra - İnankur, Zeynep, *Oryantalizm ve Türkiye*, İstanbul 1989.

Grabar, Oleg, *İslam Sanatının Oluşumu,* (Çev. Nuran Yavuz), İstanbul 1988.

Gökbilgin, M.Tayyib, "Boğaziçi", *TDV İslam Ansiklopedisi,* İstanbul 1992, VI, 251-262.

Gülersoy, Çelik, *Yıldız ve Emirgan Parkları ve Köşkleri*, İstanbul 1988.

Gülersoy, Çelik, *Dolmabahçe Sarayı-Çağlar Boyu İstanbul Görünümleri III*, İstanbul 1984.

Gülersoy, Çelik, *Dolmabahçe Sarayı*, İstanbul 1987.

Gülersoy, Çelik, *Yıldız Parkı ve Malta Köşkü*, İstanbul, 1979.

Hasol, Doğan, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, İstanbul 1988.

İrepoğlu, Gül, "Topkapı Sarayı Müzesi Hazine Kütüphanesi'ndeki Batılı Kaynaklar Üzerine Düşünceler", *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllığı I*, İstanbul 1986, 56-72.

Kesili, S., "Beylerbeyi", *TTOK Belleteni*, S. 46-325, 1975, 15-20.

Kılınçaslan, İsmet, *İstanbul Kentleşme Sürecinde Ekonomik ve Mekânsal Yapı İlişkileri*, İstanbul 1981.

Koçu, Reşad Ekrem, "Beykoz Kasrı", *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1961, V, 2657-2660.

Koçu, Reşad Ekrem, "Aynalıkavak Sarayı", *Türkiyemiz*, S. 5, İstanbul 1971, 20-26.

Koçu, Reşad Ekrem, "Ayazağa Kasrı", *Türkiyemiz*, S. 9, 1973, 39-44.

Koçu, Reşad Ekrem, *Topkapı Sarayı*, İstanbul 2004.

Konyalı, İbrahim Hakkı, "Çinili Köşk-Sırça Saray", *TTOK Belleteni*, S. 148, 1954

Kuban, Doğan, *Sanat Tarihimizin Sorunları*, İstanbul 1975.

Kuban, Doğan, *Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme*, İstanbul 1954.

Kuban, Doğan, "İstanbul'un Batılılaşması ya da Batılılığı", *Tarih ve Toplum*, X(59), İstanbul 1988, 113-126.

Lewis, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu,* (Çev. Metin Kıratlı), Ankara 1984.

Mardin, Şerif, *Türk Modernleşmesi*, İstanbul 1982.

Nasır, Ayşe, *Türk Mimarlığında Yabancı Mimarlar*, (İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1991.

Ödekan, Ayla, "Beykoz Kasrı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, VI, 67-68.

Rado, Şevket, *Yirmisekiz Mehmed Çelebi'nin Fransa Seyahatnamesi*, İstanbul 1970.

Seçen, Emine, "Son Dönem Saray Bahçelerini Süsleyen Heykeller", *Milli Saraylar Dergisi*, S.7. İstanbul 2011,

Seher, Emre, "Romalı Sanatçı", https://www.academia.edu.

Sevgin, E., "Yıldız Parkı ve Şale Köşkü", *Hayat Tarih Mecmuası*, S. 6, İstanbul 1966, 52-61.

Sönmez, Neslihan, *Osmanlı Dönemi Yapı ve Malzeme Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1997.

Sözen, Metin-Tanyeli, Uğur, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1992.

Sözen, Metin, *Devletin Evi Saray*, İstanbul 1990.

Sumner, Boyd Hilary- Freely, John, *Strolling Thorough Istanbul (İstanbul'u Dolaşırken)*, (Çev. Yelda Türedi), İstanbul 2016.

Şehsuvaroğlu, Yusuf Haluk, "Aynalıkavak Sarayı", *TTOK Belleteni*, S. 183, 1956, 7-8.

Şehsuvaroğlu, Yusuf Haluk, *İstanbul Sarayları*, İstanbul 1954.

Şenyurt, Oya, *Osmanlı Mimarlık Örgütlenmesinde Değişim ve Dönüşüm*, İstanbul 2011.

Şenyurt, Oya, "Geç Osmanlı'nın İnşaat Örgütlenmesi İçinde Gayrimüslimlerin Yükselen Statüleri ve Bir Rum Kalfa: -Stafanis Gaytanakis-", *Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi* S.7, İstanbul 2015,137-152.

Şeref, Abdurrahman, *Tarih Söyleşileri Muhasebe-i Tarihiye*, (Çev. Nami Duru), İstanbul 1980.

Tanyeli, Uğur, "Transfer of Western Urban Planning Concepts and Techniques to Turkey (1718-1840)", *Rönesans'tan XX. Yüzyılın Başına Kadar Batıdan İslam Dünyasına Modern Bilim ve Teknoloji Transferi Kongresi*, İstanbul 1987.

Tekinmirza, Ferhan, *Dolmabahçe Sarayı'nın İç Süslemelerinde Kullanılan Teknikler ve Mekânlardaki Dağılımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İ.Ü. İstanbul 2008.

Toğral, Tahsin, "Maslak Kasırları Yerleşim Düzeni ve Kullanımı Üzerine İnceleme", *Milli Saraylar Dergisi*, S.7. İstanbul 2011,

Topbaş, Kadir, *Hidiv Kasrı ve Boğaziçi Sivil Mimarisindeki Yeri,* **(**Yayımlanmamış Doktora Tezi), İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul 1997.

Milli Saraylar Kültür-Sanat-Tarih Dergisi, S.7, İstanbul 2011.

Tuğlacı, Pars, *Osmanlı Mimarlığında Batılılaşma Dönemi ve Balyan Ailesi*, İstanbul 1981.

Uğuryol, Drahşan ve Can, Cengiz, "Beykoz Kasrı Bahçelerinin Tasarım Özellikleri ve Korunmuşluk Durumu", *Art Sanat*, S.9, İstanbul 2018, 143-159.

Uğuryol, Drahşan - Uğuryol, Mehmet, "Yıldız Sarayı Şehzade Köşkleri Bahçesi'nin Özellikleri ve Korunmuşluk Durumu", *Art Sanat*, S.8, İstanbul 2017,268.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinde Saray Teşkilatı*, Ankara 1984.

Üçer, Kaya, *XVIII ve XIX. Yüzyıllarda Mekânsal Açıdan Ştuk Sıvanın Yeri*, (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi), M.S.G.S.Ü. İstanbul 1994.

Ülgen, Aygün, "Osmanlı Saray, Kasır ve Köşkleri", *Osmanlı Ansiklopedisi*, 1999, X, 400-428.

Ünver, Süheyl, "Bir Beşiktaş Sarayı Vardı", *Hayat Tarih Mecmuası*, S. 10, 1967, 10-13.

Vitruvius, *Mimarlık Üzerine On Kitap*, (Çev. Suna Güven), İstanbul 1990.

Yavuz, Mehmet, *XIX. Yüzyıl Sonu XX. Yüzyıl Başlarında İstanbul'da Alman Mimarların Yaptıkları Mimari Eserler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), A.Ü.S.B.E. Erzurum 2001.

Yavuz, Mehmet, "Mimar August Jasmund Hakkında Bilmediklerimiz", *Sanat Tarihi Dergisi (Aydoğan Demir'e Armağan)*, S. XIII/I, İzmir 2004, 181-205.

Yavuz, Mustafa, *Bir Zamanlar Beykoz*, İstanbul 2004.

Yetkin, Suut Kemal, *İslam Ülkelerinde Sanat*, İstanbul 1984.

https://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kurslar/

http://www.kalemisi.com/tarihce.html

http://www.wikizero.biz/

http://www.restoraturk.com/index.php/kalemisi/

http://www.millisaraylar.gov.tr/

http://www.mesleklisesi.net/forum/

https://cebrailirmak.tr.gg/

http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Ta%C5%9F%20Oyma.pdf

EK KAYNAKÇA

Ahunbay, Zeynep, *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, İstanbul 1996.

Akdağ, Mustafa, "Türkiye'nin Batılılaşmasını Zorunlu Kılan Tarihsel Koşullar", *Cumhuriyetin 50. Yıl Dönümü Anma Kitabı*, Ankara 1974, 392-401.

Akın, Nur, *19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera*, İstanbul 2002.

Akpolat, Mustafa Servet, "Tanzimat Sonrası Osmanlı Mimarlığı", *Osmanlı*, Ankara 1999, X, 350-353.

Akşit, İlhan, *İstanbul: Türkiye'nin Tarih Hazineleri*, İstanbul 1981.

Albatı, Eşref, "Bekir Paşa-Ethem Paşa İstanbul'un İlk Planı", *Canlı Tarihler*, C.II, İstanbul 1945, 4-10.

Altan, Ömer- Kuruoğlu, Fatih, *Beyoğlu Rehberi*, İstanbul 2004.

Amicis, Edmondo De, *İstanbul 1874*, Ankara 1981.

Arık, Rüçhan, *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*, Ankara 1976.

Arseven, Celal Esad, *Eski Galata ve Binaları*, İstanbul 1989.

Arslan, Necla, *Gravür ve Seyahatnamelerde İstanbul (18.Yüzyıl Sonu ve 19.Yüzyıl)*, İstanbul 1992.

Artan, Tülay, "Topkapı Sarayı Arşivindeki Bir Grup Mimari Çizimin Düşündürdükleri", *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllığı V*, İstanbul 1992, 23-35.

Aslanoğlu Evyapan Gönül, *Eski Türk Bahçeleri ve Özellikle Eski İstanbul Bahçeleri*, Ankara 1972.

Aslanoğlu, İnci, "Türk Mimarisine İtalyan Katkısı", *Şehir*, S. XII, İstanbul 1988, 19-32.

Atasoy, Nurhan, *15. Yüzyıldan 20. yüzyıla Osmanlı Bahçeleri ve Hasbahçeler*, İstanbul 2005.

Atıl, Esin, "Osmanlı Sanatı ve Mimarisi", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, C.II, İstanbul 1998, 447-480.

Aykut, Pelin, "*Dolmabahçe Sarayı'na İlişkin Arşiv Belgelerinin Mekân Kullanımı Açısından Değerlendirilmesi (1853-1914)*", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İ.T.Ü. İstanbul 1999.

Bağcı, Serpil, "Osmanlı Mimarisinde Boyalı Nakışlar", *Osmanlı Uygarlığı*, C.II, İstanbul 2003, 736-759.

Baybura, Onur- Tekinmirza, Ferhan, "Dolmabahçe Sarayı Süferâ Salonu Altınvarak Restorasyonu", *150. Yılında Dolmabahçe Sarayı Uluslararası Sempozyumu*, (Basılmamış bildiri), İstanbul 2006.

Bakır, Betül, "XVIII.Yüzyılda Türk Baroku Camiler", *Osmanlı*, Ankara 1999, X, 265-275.

Bakır, Betül, "XVIII. Yüzyıl Osmanlı Mimarisinde Sivil Mimari'nin Etkinliği", *Türkler*, Ankara 2002, XV, 320-334.

Bakır, Betül, *Mimaride Rönesans ve Barok Osmanlı Başkenti İstanbul'da Etkileri*, İstanbul 2004.

Barillari, Diana ve Godoli, Ezio, *İstanbul 1900: Art Nouveau Mimarisi ve İç Mekanları*, (Çev. Aslı Ataöv), İstanbul 1997.

Batur, Afife, "Balyan Ailesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1994, II, 35-41.

Batur, Afife, "Adile Sultan Kasrı", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, I, 82-83.

Batur, Afife, "Yıldız Serencebey'de Şeyh Zafir Türbe Kitaplık ve Çeşmesi", *Anadolu Sanatı Araştırmaları*, 1968, 103-138.

Batur, Selçuk, "Balyan Ailesi". *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul 1985, IV, 1089–1090.

Can, Cengiz, "St. Pierre Kilisesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1994, VII, 413-421.

Can, Cengiz, *İstanbul'da 19. Yüzyıl Batılı ve Levanten Mimarların Yapıları ve Koruma Sorunları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü İstanbul 1993.

Can, Selman, *Belgelerle Çırağan Sarayı*, Ankara 1999.

Can, Selman, "XIX. Yüzyıl Mimarları ve Ermeniler", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, S. 245, İstanbul 2007, 51-56.

Cerasi, M. Maurice, *Osmanlı Kenti Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi*, (Çev. Aslı Ataöv), İstanbul 1999.

Cezar, Mustafa, "Süslemeler Yönünden Dolmabahçe ve Beylerbeyi Sarayları", *Milli Saraylar 1992 Dergisi*, Ankara 1992, 8-29.

Conti, Flavio, *Roman Sanatını Tanıyalım*, (Çev. Eren Soley), İstanbul 1985.

Conti, Flavio, *Rokoko Sanatını Tanıyalım*, (Çev. Eren Soley), İstanbul 1985.

Coşansel, Demet, *19. Yüzyıl Mimarlığı İçinde Dolmabahçe Sarayı'nın Yeri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İ.T.Ü. İstanbul 1991.

Çelebi, Evliya, *Seyahatname*, C.I, İstanbul 1999.

Çevik, Umut, *Alexandre Vallaury ve Yapıları Üzerine Bir Araştırma*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü İstanbul 2001.

Dethier, Philipp Anton, *Boğaziçi ve İstanbul (19. Yüzyıl Sonu)*, (Çev. Ümit Öztürk), İstanbul 1993.

Devrim, G. Melishan, *Osmanlı Saray Mimarisinde Form ve Anlam Değişimi (19. Yüzyıl)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), M.S.G.S.Ü. Sanat Tarihi Bölümü İstanbul 2001.

Dişbudak, Dilek, "Geçmişten Günümüze Ihlamur Mesiresi", *Milli Saraylar Yıllık 1992*, Ankara 1992, 156–167.

Dündar, Mesut, *Beylerbeyi Sarayı,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), A.Ü. Sanat Tarihi Bölümü, Ankara 2008.

Eldem, Edhem, *135 Yıllık Bir Hazine Osmanlı Bankası Arşivi'nde Tarihten İzler*, İstanbul 1997.

Eldem, Edhem, *Bankalar Caddesi: Osmanlıdan Günümüze Voyvoda Caddesi*, İstanbul 2000.

Eldem, Sedat Hakkı, *Türk Evi Osmanlı Dönemi*, 3 Cilt, İstanbul 1984, 1986, 1987.

Eldem, Sedat Hakkı, *Boğaziçi Yalıları*, Rumeli Yakası, C.I, Anadolu Yakası, C.II, İstanbul 1993-1994.

Enlil, Zeynep Merey, "19. Yüzyıl İstanbul'unda Konut Yapı Gelenekleri ve Kent Kültürü", *Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı "Uluslarüstü Bir Mira*s, İstanbul ty, 286-295.

Erbay, Mutlu, *Yıldız Sarayı'nın 21. yy.a Hazırlanması ve Çağdaş Müzecilik Açısından Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İ.T.Ü. İstanbul 1997.

Erdoğan, Esra Güzel, "Karaköy Palas", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1994, IV, 458.

Ergin, Ahmet Tunç, *T.C.Ziraat Bankası Karaköy Hizmet Binası Restorasyon Projesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 1994.

Ergin, Osman Nuri, "İstanbul'da Türklerin Beş Asırlık İmar ve İskan Hareketleri", *İstanbul Belediye Mecmuası*, S.163-165, 802-834.

Ersen Ahmet, *Geleneksel Ahşap Yapı Uygulamaları*, İstanbul 2009.

Esemenli, Deniz, *Osmanlı Sarayı ve Dolmabahçe*, İstanbul 2002.

Esin, Emel, "Boğaziçinde Bir Tektaş; Sadullah Paşa Yalısı", *Arredamento Dekorasyon*, S. 36, İstanbul 1992, 42-60.

Eyice, Semavi, "Galata" mad., *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1950, V, 133-152.

Eyice, Semavi, "Tarih İçinde İstanbul ve Şehrin Gelişmesi", *Atatürk Konferansları VII*, Ankara 1980, 112-124.

Eyice, Semavi, *Galata ve Kulesi*, İstanbul 1969.

Gautier, Théophile, *İstanbul – Dünyanın En Güzel Şehri*, (Çev. Nuriye Yiğitler), İstanbul 2007.

Germaner, Semra, "1850 Sonrası Türk Resminde Kaynak ve Konular" , *Osman Hamdi Bey ve Dönemi*, İstanbul 1993, 69-74.

Gombrich, Ernst Hans Josef, *Sanatın Öyküsü*, (Çev. Bedrettin Cömert), İstanbul 1992.

Goodwin, Godfrey, *Osmanlı Mimarlığı Tarihi*, (Çev. Müfit Günay), İstanbul 1980

Gülersoy, Çelik, "Ihlamur Kasrına Dair", *Hayat Tarih Mecmuası*, S:11, İstanbul 1973, 39-45.

Gülersoy, Çelik, *Ihlamur Mesiresi*, İstanbul 1983.

Gülersoy, Çelik, *Küçüksu: Çayır-Çeşme-Kasır, Meadow-Fountain-Palace*, İstanbul 1985.

Gülersoy, Çelik, *Beşiktaşda Ihlamur Mesiresi ve Tarihi Kitabeler*, İstanbul 1962.

Gülsün, Hakan, "Boğaziçi'nde Bir Hasbahçe: Küçüksu", *Milli Saraylar Yıllık 1993*, İstanbul 1994,120-131.

Gülsün, Hakan, *Küçüksu Kasrı*, İstanbul 1995.

Günalan, Rıfat- Sümbül, Sinan, *Osmanlı Belgelerinde Beykoz*, İstanbul 2013.

Gündoğdu, Hamza, *Türk Mimarisinde Figürlü Taş Plastik*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul 1979.

Hanioğlu, Şükrü, "Batıcılık", *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, V, 138-141.

İrez, Feryal, "Dolmabahçe Sarayı ve Mösyö Séchan", *Tarih ve Toplum*, S.28, İstanbul 1986, 40-43.

İrez, Feryal, "Milli Saraylar'ımızın Mobilya Yönünden Tanıtılması", *T.B.M.M. Milli Saraylar Sempozyumu 15-17 Kasım 1984 Bildiriler*, İstanbul 1985, 159-162.

Kahraman, Alim, *Edebiyatın Belleğinde Yaşayan Beykoz*, İstanbul 2005.

Kaplan, Sefa, *Batılı Gezginlerin Gözüyle İstanbul*, İstanbul 2006.

Karakaşlı, Semra- Eren, Erdal- İlter, Ezel, *Maslak Kasırları*, İstanbul 1994.

Kayra, Cahit, *Eski İstanbul'un Eski Haritaları*, İstanbul 1990.

Kılıçbay, Mehmet Ali, "Osmanlı Batılaşması", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul 1985, I, 147-152.

Konyalı, İbrahim Hakkı, "İstanbul Sarayları: Küçüksu Kasrı", *Tarih Hazinesi*, S.10, İstanbul 1951, 477-480.

Kuban, Doğan, *İstanbul Bir Kent Tarihi- Bizantion, Konstantinopolis, İstanbul*, İstanbul 1996.

Kuban, Doğan, *Osmanlı Mimarisi*, İstanbul 2007.

Kuban, Doğan, *100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi*, İstanbul 1970.

Kuban, Doğan, "Küçüksu Çeşmesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1994, V, 161.

Kuban, Doğan, *Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları*, İstanbul 1998.

Kuban, Doğan, *Kaybolan Kent Hayalleri Ahşap Saraylar*, İstanbul 2001.

Kuban, Doğan, "Osmanlı Mimarlığı", *Osmanlı Uygarlığı*, (Yay. Haz. Halil İnalcık-Günsel Renda), C:II, İstanbul 2003, 626–697.

Kuban, Doğan, *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu*, İstanbul 2000.

Kuran, Aptullah, "Türk Mimarisinde Çeşitli Üslûplar Üzerine Görüşler", *Mimaride Milli Türk Üslûbu Semineri*, İstanbul 1984, 61-66.

Kuran, Aptullah, "Barok Sanatı ve Mimarisi: 17. Yüzyıl", *Osmanlılarda ve Avrupa'da Çağdaş Kültürün Oluşumu 16.-18. Yüzyıllar*, İstanbul 1986, 99-106.

Kuran, Aptullah, "Osmanlı Sanatında Batıya Yöneliş: 18. Yüzyıl", *Osmanlılarda ve Avrupa'da Çağdaş Kültürün Oluşumu 16.-18. Yüzyıllar*, İstanbul 1986, 308–312.

Kuran, Aptullah, "Rokoko ve Neo-Klasisizm: 18. Yüzyıl", *Osmanlılarda ve Avrupa'da Çağdaş Kültürün Oluşumu 16.-18. Yüzyıllar*, İstanbul 1986, 297-307.

Kuran, Aptullah, "19. Yüzyıl Osmanlı Mimarisi", *Celal Esad Arseven Anısına Tarih Semineri Bildirileri*, İstanbul 2000, 234-240.

Kurtay, Nevin, *İstanbul'da 19. Yüzyıl Kentsel Yaşamına Koşut Olarak Değişen Saray ve Konut Mimarlığı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İ.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul 2001.

Küçükerman, Önder, *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi, Turkish House in Search of Spatial Identity*, İstanbul 2007.

Madran, Emre, "Ondokuzuncu Yüzyıl Sonunda Osmanlı İmparatorluğunda Yapı Alanında Çalışanlar", *X. Türk Tarih Kongresi 22-26 Eylül 1986 Bildiri Özetleri*, Ankara 1986, 202-203.

Mutlu, Fahri, *XIX. Yüzyıl Osmanlı Saray Bahçelerinde Batılılaşma'nın Tasarıma Etkilerinin Peyzaj Tasarım İlkeleri Açısından İrdelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi İstanbul 2006.

Naza, Emine, "Mecidiye Köskü", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1994, V, 316-317.

Oral, Ünver, *Köyleri Mahalleleri ve Her Yönü İle İlçemiz Beykoz*, İstanbul 1973.

Ortaylı, İlber, "İstanbul'da Barok", *Tarih ve Toplum*, S:28, İstanbul 1986, 23-26.

Ortaylı, İlber, "Batılılaşma Sorunu", *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, I, 134-138.

Öner, Semra, Milli Saraylar'daki Malzemenin Değerlendirilmesi ve Kültür Ortamına Katkısı", *T.B.M.M. Milli Saraylar Sempozyumu 15-17 Kasım 1984 Bildiriler*, İstanbul 1985, 167-170.

Öner, Semra, *Ihlamur Kasırları*, İstanbul 1994.

Özakpınar, Yılmaz, *Kültür Değişmeleri ve Batılılaşma Meselesi*, İstanbul 2003.

Payzın, Ziya, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Milli Saraylarımızın Temel Sorunları*, İstanbul 1977.

Renda, Günsel, "Milli Saraylar'ımızın Resim Sanatı Açısından Önemi", *T.B.M.M. Milli Saraylar Sempozyumu 15–17 Kasım 1984 Bildiriler*, İstanbul 1985, 171-176.

Renda, Günsel, "Sanatta Etkileşim", *Osmanlı Uygarlığı*, (Yay. Haz. Halil İnalcık, Günsel Renda), C:II, İstanbul 2003, 1090-1121.

Renda, Günsel, "19. Yüzyılda Kalemişi Nakıs-Duvar Resmi", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C.VI, İstanbul 1986, 1530-1534.

Sağdıç, Zafer, "Osmanlı Politik Sisteminin Osmanlı Saray Mimari Mekan Örgütlenmesi Üzerindeki Etkileri", *Türkler*, C:XII, Ankara 2002.

Sakaoğlu, Necdet, "Abdülmecid", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, I, 45-48.

Sakaoğlu, Necdet, "Abdülmecid", *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, İstanbul 1999, I, 62-66.

Salman Günalp Özlem, *İstanbul'da Son Dönem Saray ve Kasırlarında Bahçe Düzenlemeleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İ.T.Ü., İstanbul 1999.

Salman Günalp Özlem, "Doğu ve Batı Kültürlerinin Osmanlı Bahçe Mimarisindeki Belirleyici Rolü ve İstanbul Örneğinde Son Dönem Osmanlı Bahçelerinin Düzenleme Prensipleri", *Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı "Uluslarüstü Bir Miras*", İstanbul t.y., 154-159.

Serhadoğlu, Rıza, *Büyük İstanbul Albümü*, İstanbul 1955.

Sözen, Metin, "Milli Saraylar Dünya Kültürüne Açıldı-Ihlamur Kasrı", *Türkiye İktisat*, S:2, İstanbul 1988,100-101.

Sözen, Metin, "Dünya Çocukları İçin Kültürel Bir Çevre Maslak Kasırları (The Maslak Pavillions a Cultural Environment for the World's Children)", *Türkiyemiz*, S:63, İstanbul 1991, 4-15.

Şehsuvaroğlu, Yusuf Haluk, *Asırlar Boyunca İstanbul; Sarayları, Camileri, Abideleri, Çeşmeleri*, İstanbul 1953.

Şehsuvaroğlu, Yusuf Haluk, *Boğaziçine Dair*, İstanbul 1961.

Tanman, Baha, "Beykoz Çayırı Tekkesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C.II, İstanbul 1993,196.

Taşer, Nesrin, *İstanbul'da Ihlamur ve Küçüksu Kasırları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), G.Ü.S.B.E. Ankara 2008.

Tolga, Pelin, *Türk Mimarisinde Süsleme Sanatı*, İstanbul t.y.

Turanî, Adnan, *Dünya Sanat Tarihi*, İstanbul 1992.

Turhan, Hasan, *Osmanlılar Çağında İstanbul'da Av Köşkleri Kasırları*, İstanbul 1981.

Urfalıoğlu, Nur, "XIX. Yüzyıl Osmanlı Mimarlığında Aydınlanma Döneminin Yansımaları", *Osmanlı*, Ankara 1999, X, 344-348.

Üçer, Kaya, *Klasik, Barok, Rokoko, Ampir Kalemişi Üslubları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), M.S.Ü. İstanbul 1988.

Ülgen, Aygün, *Tanzimat Döneminden Günümüze Kalan İstanbul Sarayları (1839–1876)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), M.Ü. İstanbul 1988.

Yeşilbaş, Mehmet Ali, *Bir Beykozlu'nun Anıları*, İstanbul 2005.

Yücel, İhsan- Rıfat, Samih, *Milli Saraylar-Dolmabahçe Sarayı-Beylerbeyi Sarayı-Küçüksu Kasrı-Ihlamur Kasrı-Aynalıkavak Kasrı-Maslak Kasırları- Yıldız Sarayı/Şale-Yalova Atatürk Köşkleri*, İstanbul 1987.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	İshak Umut KUKARACI
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü (1993)
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk İslam Sanatları Anabilim Dalı- *Günümüz Erzurum Evinde Geleneksel Unsurların Yaşatılmasına Yönelik Bir Sentez Çalışması* konulu tez çalışması
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	**<u>Kitaplar</u>:** • *Sarıkamış ve Çevresindeki Tarihi Kalıntılar,* Erzurum 1999. (ortak çalışma) • *Kaleler ve Kuleler Kenti Ardahan,* Ankara 2000. (ortak çalışma) • *Tarihi Kalıntıları İle Çıldır,* Ankara 2001. (ortak çalışma) • *Tarihi ve Kültürel Yönleri İle Oltu,* Ankara 2002. (ortak çalışma) • *Kültür Varlıkları İle İspir,* Erzurum 2004. (A. Murat AKTEMUR ile birlikte) • *Anadolu Kültür Mirasında Şebinkarahisar*, Ankara 2005. (ortak çalışma) • *Tarihi Yaşatan İl Tokat,* Ankara 2007. (ortak çalışma) **<u>Makaleler</u>:** • ”İspir ve Çevresi Kiliseleri” *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, S.VIII*, Erzurum 2002, s.7-30. (A.Murat AKTEMUR ile birlikte). • “Penek Yakınlarında Bir Ortaçağ Manastırı”, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, S.X*, Erzurum 2003, s.1-7.(A.Murat AKTEMUR ile birlikte). • “İspir Çevresinden Birkaç Ortaçağ Kalesi”, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, S.XI*, Erzurum 2003, s.63-76. (A.Murat AKTEMUR ile birlikte). • “Modernleşme Süreci İçerisinde Erzurum Konut Mimarisinin Geldiği Nokta”, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, S.XI*, Erzurum 2003, s.45-62. (A.Murat AKTEMUR ile birlikte). • “Şebinkarahisar Çevresindeki Hıristiyan Mimarisi” *Abdusselam ULUÇAM Armağanı* (A.Murat AKTEMUR ile birlikte). • “Osmanlı Bankası’nın Tarihçe ve Mimarisi”, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, S.XIV*. (A.Murat AKTEMUR ile birlikte). **<u>Konferans ve Bildiriler:</u>** • Erzurum Evleri ve Geleceği” Konferans- Atatürk Üniversitesi 2001 yılı kültürel faaliyetleri Atatürk Üniversitesi, 23 Mayıs 2001). • Modernleşme Süreci İçerisinde Erzurum Konut Mimarisinin Geldiği Nokta”, Bildiri- Dokuz Eylül Üniversitesi Osmanlı ve Türkiye Modernleşme Tarihi Sempozyumu, (İzmir, 05-06 Nisan 2002). • İspir ve Çevresindeki Tarihi Kalıntılarla İlgili Yüzey Araştırması” Bildiri- VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, (08-10 Nisan 2002 Kayseri, A. Murat AKTEMUR ile birlikte –baskı: Kayseri 2003). • “İspir ve Çevresindeki Tarihi Kalıntılar” Konferans- Atatürk Üniversitesi 2002 yılı kültürel faaliyetleri (A. Murat AKTEMUR ile birlikte Atatürk

	Üniversitesi, 15 Mayıs 2002). • "Hınıs ve Çevresindeki Tarihi Kalıntılar", Konferans- Atatürk Üniversitesi 2003 yılı kültürel faaliyetleri (A. Murat AKTEMUR ile birlikte Atatürk Üniversitesi, 05 Aralık 2003). • "Tokat Çevresindeki Ahşap Örtülü Camiler", Bildiri- IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, (21-23 Nisan 2005 Erzurum, A. Murat AKTEMUR ile birlikte –baskı: Erzurum 2006). • "Niksar Konakları", IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, Bildiri- (21-23 Nisan-2005 Erzurum, A. Murat AKTEMUR ile birlikte –baskı: Erzurum 2006). • "Şebinkarahisar'dan Birkaç Tarihi Çeşme", Bildiri- Karadeniz Tarihi Sempozyumu, (25-26 Mayıs 2005 Trabzon, A. Murat AKTEMUR ile birlikte –baskı: Trabzon 2006). • "Anadolu Selçuklu Devri Sivas Yapılarında Taş Süslemeciliği", Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyumu, Bildiri- (29 Eylül- 1 Ekim 2005- Sivas, A.Murat AKTEMUR ile birlikte- baskı: Sivas 2006). "Çıldır Yıldırımtepe (Rabat) Köyü'ndeki Mezar Taşları", Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu, Bildiri- (8-10 Eylül- 2005 Ağrı, A. Murat AKTEMUR ile birlikte).
İş deneyimi	
01/1994 - 08/1995	
08/1995 - 08/2005	
08/2005 - 04/2008	
08/2005 - 04/2011	
04/2011 - 06/2012	
06/2012- 03/2014	
03/2014- 03/2016	
03/2016- …	
09/2006 - 03/2014	
10/2011 - 03/2014	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	21.12.2023